

1001 1393930

Ismael
Hagaron
av
Röl Gording

The Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

1010 Leland Carlson

from

S. S. Teacher

Reynold Ellison

1920

9995
p4
I8

Ismael Hagarson

En berättelse

av

Röl Gording

ANDRA UPPLAGAN

THE COVENANT BOOK CONCERN

56 W. Washington Street

CHICAGO, ILL.

Copyright, December 11, 1915, by
THE COVENANT BOOK CONCERN

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

Tryckt å
J. V. Martensons Tryckeri, 216-18-20 Institute Pl.,
Chicago, Ill.

Tillägnad

Min maka,

*vilkens uppmuntran och trogna stöd jag, näst Gud,
har att tacka för att jag kunnat skriva
denna lilla berättelse.*

Ismael Hagarson.

Denna nya bok av Röl Gording är något mycket mer än en levnadssaga. Den är ett stycke svensk historia från skärgården, ett stycke världshistoria från haven, en kulturbild av det slag, som angår oss och som fångslar oss och väcker något mer än ett flyktigt deltagande för livets många olösta gåtor.

Teckningen är färgrik, mest i svart och vitt, vare sig det nu är naturscenerier eller karaktärer, som ställas på duken. En flik av havet är med i varje naturmålning, och en glimt av Kristus lyser över varje karaktärsteckning, gillande eller ogillande. Jag spår, att denna bok skall odödliggöra åtskilliga typer, som en gång sedda aldrig kunna glömmas. Boken är rik på det tragiska, på tårar, om läsaren har dem. Författaren för sin del *har* gråtit och tecknar dessa bilder med så få penseldrag som möjligt och med säker hand. Han är lika skicklig att berätta som att beskriva, varpå han ger många prov, kanske allra mest i teckningen av Hagars moder och i berättelsen om hennes död.

Unga och gamla böra läsa denna bok och skola läsa den med lika stort intresse. Det är icke en bok, som splittrar familjen utan förenar den kring härden. Jag skulle vilja giva en vink särskilt till de gamla: En sådan bok som denna till julklapp för sonen eller dottern skall göra mer än tio tusen förmaningar att intressera dem i svenskan. Kom ihåg, att jag säger, att boken är ett mästerverk, en äkta pärla i vår svenska litteratur.

D. Nyvall.

Förord.

Härmed framträder åter skrivaren med en liten enkel berättelse, framställd på enkelt språk och med enkla ord. Det är en levnadssaga utan blodiga äventyr eller invecklade kärlekshistorier.

Att berättelsen i språk och framställningssätt har många lyten, förstår jag, men jag vågar hoppas, att den också har någon förtjänst, som kan försäkra den samma någorlunda gott mottagande.

Den som bara läser mästerstycken, han lämne denna bok i fred, och den som önskar något med modärn slipprig tendens, han spare sin slant för något annat. De som anse det vådligt att dra på munnen någon gång, göra också klokt i att låta boken ligga oläst, fast skrivaren inte har något emot att den köpes.

Detta är allt jag har att säga om den, och nu bockar jag mig för läsekretsen och lämnar den lilla skildringen för att bli mottagen eller förkastad.

Med all högaktning,

Röl Gording.

Till läsaren.

Då du, min ärade läsare, betraktar bilderna från livet, som författaren sökt teckna på dessa blad, så glöm ej, att det är Ismael Hagarson, som berättar *sin* historia. Det är ej Röl Gording, som förtäljer sin. Den senare är ej skriven och är ej intressant nog att bli.

Angående personerna i boken kan sägas, att skrivaren på sin korta levnadsstig mött nästan allesamman och, med kanske ett par undantag, har hört berättas om de övriga av sådana som mött dem. Med händelserna är förhållandet liknande. I det huvudsakliga har författaren berättat, vad han hört berättas.

Och Ismael själv? Ja, det är skada, att jag endast kunnat berätta om *en* av dessa stackars Hagars söner, som kämpat sig igenom. Många hava sjunkit, andra hålla på att sjunka, åter andra kämpa just nu sin kamp. Och det är en hård kamp, ty hemmansägare Kålman är ej en fantasibild.

Med hopp om att dessa skröpliga teckningar av en ovan hand skola finna åtminstone en liten grupp intresserade vänner, bugar jag mig djupt och vördnadsfullt.

Röl Gording.

FÖRSTA KAPITLET.

Strands socken.

PÅ mellersta Sveriges östersjökust, på havssidan skyddad av en skogrik skärgård, ligger den tre mil långa och två mil breda Strands socken. Inom detta lilla område, vari kyrkan är medelpunkten och den blygsamma köpingen Skärshälla vid en av de många småvikarna är enda affärsplatsen, bo och bygga ungefär femtonhundra människor. En del av dessa äro jordbrukare med större eller mindre, kargare eller fruktbarare tegar att odla, och en del äro fiskare, vilkas egendom, förutom en stuga på stranden, består av en stark, sjösäker båt och olika fiskredskap. Socken, som sluttar sakta ned mot havet, är beskärd med naturscenerier, som man ofta frestas att kalla storslagna. Skogklädda, berglika höjder, omväxlande med ängar och åkerfält kring de välmående byarna, giva landskapet en norrländsk prägel, vilken ytterligare stärkes genom den barrklädda skärgården, som mörk och allvarsam speglar sig i fjärdarna och i synnerhet under sommar- och höstaftnar med sina djupa skuggor i de stilla vattnen ger intryck av något obeskrivligt my-

stiskt och drömmande. Denna egendomligt vemodiga kustnatur har givit uppslag till de många sägner och vidskepliga föreställningar, som man finner hos socknens äldre bebyggare och i synnerhet hos fiskarfolket. Varje holme har sina sägner, i vilka övertrons olika vidunder spela stora och stundom tragiska roller.

Ungefär mitt i socknen ligger traktens enda insjö, ungefär en halv mil lång och en fjärdedels mil bred, vars klara vatten famnar ett par små öar, prydda med björkar och videbuskar. Sjön är mycket fiskrik, och de många ekorna vid stränderna vittna om, att den närboende befolkningen ofta lägger försåt för vattnets fjälliga skaror.

En åttendedels mil söder om insjön på en hög kulle ligger socknens gamla kyrka med omgivande gravgård. En inskrift i det gamla templet förkunnar, att helgedomen byggdes af "det höga majestätet Karl den elvte, till Guds ära". Under denna upplysning får man därjämte veta, att socknens första präst hette Lorenz Strandelius, och så följa namnen på ett antal kyrkovärdar och andra dignitärer, för längesedan multnade under torvan i helgedomens hägn. Kyrkan är endast ett långskepp med det vanliga koret, altaret och predikstolen. Över altaret är en underlig målning, föreställande änglar, som så ivrigt blåsa i röda basuner, att deras ansikten likna ballonger, färdiga att stiga till väders. Över predikstolen hänger en förgylld duva med utbredda vingar, vilken kvarhålles på sin plats med en tråd, som från taket sträcker sig ned i det symboliska djurets ryggben. På andra våningen i tornet i en skrubb bland hundraårigt, ostört damm stå tre vitmålade träbeläten, troligtvis föreställande gudomspersonerna. Varför de blivit förvisade till detta fän-

gelse, synes ingen ha reda på, men man kan gissa, att någon präst, som ensam ville vara herre på täppan, kanske under gustavianska tidevarvet, då Gud och dålig konst hedrades lika mycket, är ansvarig för denna handling.

Kyrkogården, som är omgiven av en grå, mossbevuxen stenmur, är rikligt skuggad av lövträd och blomsterbuskar. Varje grav med någorlunda respektabel ålder har en björk, en syrenbuske, som hänger sina grenar över kullen, och en liten bänk, varpå sörjande anförvanter vila sig, medan de ordna nya blommor i stenvasen vid träkorset och ömt tänka på de sovande under torvan.

Skaran av vita björkstammar bland lummiga buskar på gravgården ger en högst egendomlig prägel åt den fridlysta egendomen, då månen kastar sitt silverskir däröver. Och behagar en svag nattfläkt prassla över kullarna och vaja björkarnas smäckra stammar, då någon försenad vandrare med hastiga steg och uppjagad fantasi ilar förbi, är han färdig att bedyra, att han sett gravgården full av resliga andeväsen, som voro i viskande samråd och betänkligt skakade sina huvud.

På gravgården södra sida är en hög och bred järnport, som kallas likporten, emedan genom densamma de döda köras in till sina trånga vilorum. Den är konstnärligt smidd och bär årtalet 1812, och mellan sirligt förenade järnlöv läses: Joh. 11: 25. Porten säges vara skänkt av en from konstsmid, som ansåg gravgårdens vårdande vara en särdeles gudbehaglig gärning, emedan den vittnar om evighetskänsla och uppståndelsehopp. I min barndom var det endast de förmögna, som på sin sista färd fingo åka genom denna port.

De fattiga buros in genom en tarvlig trägrind på gravgårdens västra sida. Men det antages, att de vila lika bra ändå. Men vi måste lämna denna plats, ty vår berättelse för oss ut i bullret bland de levande. Att jag nämnt så mycket om detta dödens herregods med sina löjligt blygsamma torp, beror därpå, att den intager en framskjuten plats bland barndomens minnen, liksom den i mina tidigare år ofta hägrade i egendomlig skepnad för min fantasi.

Vid tiden för denna berättelses början styrdes Strands socken av en kraftig och slug kyrkans tjänare, som hette Lagberg. Han var en väldig predikare, och hans röst dånade på söndagsförmiddagarna som en åska i det gamla templet. Med förfärande kraft utfor han mot folkets synder, så att mången på sabbaten slog sig för sitt bröst och suckade publikanens bön. Men då veckan kom med bröllop, barndop och begravnin- gar samt därmed förenade festligheter, var prästen den festligaste av alla. Och mången bonde och fiskare suckade djupt, då han med oroliga ögon mätte ebban i sin brännvinsflaska under kyrkoherdens besök. Men oak- tat dessa köttets svagheter, ärvda av våra första för- äldrar, lyckades Lagberg uppehålla ett stort anseende bland socknens folk. Och ingen, icke ens i prästens gladaste stunder, skulle ha vågat överträda den gräns, som hans ämbete satte mellan honom och hans försam- lingsbor. Då han spelade sin bondtolva och drack sitt glas bland bönder och fiskare, behöll han bland sina spel- och supkamrater sin värdighet och kyrkliga glo- ria, vad nu det senare månde vara. Och vördnaden för ämbetet gav sig uttryck i sådana artiga tilltal som: "Herr kyrkoherden har nog trumf på hand", "vill herr kyrkoherden vara god och dela korten?" eller ock en

vänlig påminnelse: "Herr pastorn har inte tömt sitt glas." Det berättades, att han vid spelbordet kunde giva sina medspelare en liten utläggning över något dunkelt bibelställe och sluta med en kraftig förmaning till ett rättskaffens liv. Och då han en gång sin vana trogen hade dansat med en brud, lade han sina händer på hennes krönte hjässa och läste "välsignelsen" med sådan patos, att alla de närvarande rördes till tårar. "Han dansar och spelar och tömmer sitt glas som en baron och sköter sitt ämbete som en karl", hette det.

Med ett sådant skinande ljus på ljusastaken ansågs naturligtvis dans, kortspel och brännvin som oskyldiga nöjen, icke alls oförenliga med ett fromt liv. De synder, som Lagberg mest predikade mot, voro försumlighet i kyrkogång och nattvardsbesök samt oärlighet i handel ochandel, i synnerhet då den framträdde i benägenhet att undandraga pastorn en atom av det ti-ondelagen bestämde. För övrigt må sägas, att Strands socken hade en godhjärtad kyrkoherde, som villigt sade ett gott ord för den fattige och med största glädje gav avlösning till vilseförda och fallna, då de lovade att ivrigt besöka skriftning och högmässa. Då dessa löften avgivits av uppriktigt hjärta, grep vanligtvis pastorn syndarens eller synderskans båda händer i sina och sade med faderligt leende: "Gå i frid, och synda icke härefter." Och folket gladdes över och såg upp till sin begåvade herde.

Strands socken med sin lilla köping hade naturligtvis sin finare societé. Den bestod av pastorsfamiljen, som naturligtvis var självskriven, skolläraren och hans fru, som också var skolläarinna, ett par diversehandlare med sina äkta hälvter, en tulluppsyningsman, som var ogift och pomaderad, samt den nyttiga och språk-

samma barnmorskan. Lotsåldermannens fru räknade sig också till de utvalda, men hon lyckades aldrig vinna anseende eller en erkänd ställning bland noblesen, kanske beroende därpå, att hennes grovkornige gubbe i tid och otid gapskrattade åt Strands sockens societé och förklarade med dråpligt mustiga uttryck, att han inte ville ge en död strömming för hela stassen. "Societé", grinade han, "kalla de gässen societé! — Jag kan inte begripa, att prästen, som dock är en karl från toppen till kölsvinet, kan orka sitta och se på de krabborna. Bah! Societé!"

ANDRA KAPITLET.

Ett hittebarn får hem.

PÅ östra sidan om insjön i en vacker lövdunge stod förr i tiden en liten träkoja, som ägdes av Anders Elm, vanligen kallad "Gädd-Anders", och hans hustru Brita. Likt fordom Abraham och Sara hade dessa makar ej fått några barn i sin krafts dagar, fast de hade innerligt åstundat denna välsignelse. Då "sommaren var gången och skördetiden förbi" och ingen ängel uppenbarade sig i lövdungen med något underbart löfte, beslöto de gamla att sända en begäran till barnhuset i Stockholm att därifrån få sig en liten tillsänd, och i ansökningen, som var skriven av en f. d. bokhållare, lovade Elm och hans maka att älska och vårda den lille och uppfostra den i tukt och Herrens förmaning. Det var svårt för Anders och Brita att besluta, om de skulle begära en gosse eller flicka, så dokumentet hade legat färdigt flera dagar, förrän denna fråga blev afgjord. Valet föll på en flicka, vilket viktiga beslut uttalades i ett sirligt postskriptum, varefter brevet avsändes till barnhusets "högädla" styrelse i huvudstaden. På denna anstalt fanns vid det tillfället, som ofta är fallet, en skara av "dessa minsta", som ingen synes behöva eller åstunda, varför det goda Elm-folket snart fick jakande svar på sin begäran, och efter några dagar anlände en sköterska till Gädd-Anders' hydda med ett några månader gammalt flickebarn, som hette Ha-

gar. Vad den lillas tillnamn var, visste ingen, ty det hade modern eller personerna, som lämnat den nyfödda på barnhusets trappa, glömt att omtala. Men det betydde ingenting, ty det fick gärna bära fosterföräldrarnas namn. "Elm är ett vanligt men hederligt namn, som hon aldrig behöver skämmas för", sade mor Brita, som grät i förtjusning och medömkan över den lilla Hagar. Så hade äntligen Elms fått ett barn i huset. Det goda folkets fröjd var stor, och de tackade Gud för det lilla hittebarnet. "Den som mottager ett sådant i mitt namn, han mottager mig, har den store barnavännen sagt", sade Gädd-Anders till sin hustru, då han på kvällen drog nattmössan på sig och tittade i vaggan, där lilla Hagar sov med en flaska mjölk till sängkamrat och oberörd av jordens växlingar.

Åren ilade fort för den arbetsamme Elm och hans värda fru. Många gäddor och andra fiskar fångades och såldes av Anders, och många garnhärvor spunnos av Brita. Många bekymmer kommo in och gingo ut ur stugan och omväxlade med de enkla fröjder, som också, gudilov, hörde till deras tillvaro. Liksom icke alla dagar äro mulna eller alla årstider kulna, så är icke heller hela vårt liv idel sorg, bekymmer och släp. Solen regerar med ljus och värme där ute i naturen, och i våra liv gives månet löje och mången lycka, som skapar glada stunder och långa stycken gör vandringen på levnadsstigen lätt och behaglig. Nog har jag gråtit bra många gånger i mitt liv. Jag började bra tidigt, har man ofta sagt mig, men jag vet också, att jag har skrattat rätt ofta. Sorger och missräkningar ha kommit och stungit mig under färden och lämnat märken ibland, men långa stycken har jag haft sällskap med glädjen, och vi ha skrattat och sjungit och

hoppat och skuttat tillsamman. Välan, sådana växlingar utgöra livets lag, och hederlige Elms i lövdungen voro intet undantag från regeln. De arbetade och svettades för sitt eget och Hagars uppehälle och nödortft, men de fingo också emellanåt vila sig och njuta av arbetets söta och lovlige frukter; och som ovan anmärkts, under allt detta hastade åren. Bäst det var, stod Hagar Elm tillsammans med många andra barn inför prästen och Strands "kristliga församling" och konfirmerades. Det har sagts mig, att mer än ett öga fästes beundrande på den vackra, välväxta flickan denna dag. Barnhusbarnet hade vuxit upp till en ovanligt vacker jungfru med djupa, mörka ögon och kastanjebrunt hår, som låg lik en skugga kring den rena pannan. Fosterföräldrarna hade aldrig haft annat än glädje av sin Hagar, vilket de bedyrade vid alla tillfällen. "Hon är så lydig och snäll", sade mor Brita, "och spinna och sticka kan hon som en gammal människas". Så sade också Elm själv, och han brukade tillägga: "Vacker är hon som en Herrens ängel." Men de enkla makarna erkände också, att det var något hos Hagar, som de icke förstodo sig på. Hon var tystlåten och grubblande ibland och rysligt angelägen att läsa alla möjliga böcker. "Kanske hennes far var en så'n där skrivare", gissade Brita. "De äro alltid fattiga, har jag hört, och föräldrarna kunde väl därför ej ha råd att behålla henne."

Då Hagar var nitton år gammal, reste hon till Stockholm för att utbildas till sjuksköterska. Men efter två års vistelse i huvudstaden kom hon plötsligt hem, och det gamla Elm-folket fick sorg av sin flicka. Anders och Brita gräto, och Hagar grät i djupaste för-

tvivlan och sade med sonen i liknelsen: "Jag har syndat!"

Det var den gamla historien, upprepad generation efter generation. Oerfaren, glödande kärlek från flickans sida, hjärtlöst bedrägeri från mannens. Han var styrman på en kustångare, och efter alla försäkringar om äktenskap fann han, att det var trevligast att förbliva ogift. Den bedragnas öde brydde han sig naturligtvis ej om.

Välan, liksom Hagar årtusenden tillbaka, så födde vår Hagar ett gossebarn, som på åttonde dagen i det heliga dopet erhöll namnet Ismael, i enlighet med sin moders önskan. Och nu har jag redogjort för min tillkomst och härstamning, som nog läsaren finner litet dunkel samt föga tilltalande och hederlig. Och här-efter skall jag berätta min lilla livshistoria till närvarande stund.

TREDJE KAPITLET.

Klockarens röst ljuder.

ATT jag både gråtit och skrattat under min skiftande bana, berättade jag uppriktigt i föregående kapitel. Men jag borde ha bekänt för läsaren, som ingenting högre önskar av en bok än noggranna uppgifter och uppriktiga bekännelser, att jag är en av dessa vanlottade, som ej alltid förmått lämpa min sorg och min glädje efter tider och omständigheter. Opasande och i strid mot god ordning och sedvänja har min sorg och glädje varit ibland. Mången gång har jag, i stället för att gråta med dem som gråta och le med dem som le, lett åt dem som gråtit och gråtit över dem som hava lett. Detta tråkiga anlag, som givit mig många bekymmersamma stunder, är, så vitt jag kan förstå, medfött och troligen ett arv från någon mindre väl balanserad individ bland mina förfäder. Mor sade mig, att några ögonblick efter min ankomst till Strands socken, började detta besynnerliga lyte visa sig. De flesta barn hava förstånd eller takt nog att fira sitt inträde i jämmerdalen med tårar och klagan och på så sätt bedyra, att de ej av fritt val kommit hit till jorden. Men något så anständigt och passande tänkte inte Hagars lille Ismael på. Knappt hade jag slagit upp ögonen och sett mig omkring, förrän ett brett soligt löje smög sig över det lilla anletet. Och jordgumman, som såg ovanligt rolig ut och hade en inrotad misstänksam-

het mot alla gossebarn, i vilken ålder de än voro, höll på att taga anstöt, emedan hon trodde, att det var hennes brillor och näsa, som nykomlingen fröjdades över. På så sätt fick jag redan från födelsen ett mindre gott rykte, emedan denna outhärliga ämbetskvinna berättade i socknen, att Hagars son vid sin födelse skrattade i stället för att gråta, vilket naturligtvis ansågs som säkert bevis på gryende anlag till vansinne. Många gånger har jag undrat, varför jag skulle le vid min födelse och reta jordgumman, men någon förklaring har jag ej erhållit. Kanske den gamla barnmorskan hade rätt, ty visst är, att under mina barnaår kunde jag aldrig se henne utan att genast glömma mina sorger och besvär; och lika säkert är det, att en allvis skapare givit mig gåvan att se det löjliga i världen.

Åtta dagar efter min födelse blev jag döpt, som redan nämnts. Så har mor sagt, och hennes uppgift är bekräftad av Strands sockens digra kyrkobok. Jag tror det också av allt hjärta, fast under mina få och delvis onda dagar beskäftiga samfundslimmare sökt förmå mig att tvivla därpå. Förrän jag bars upp till kyrkan suckade mor till vår Herre om, att hennes gosse måtte uppföra sig väl under den heliga akten. Men icke alla böner bli besvarade till vår belåtenhet, ty under dopet grät jag som om hjärtat velat brista. Först då mor fick mig tillbaka i kojan, blev jag lugn och vid vanligt humör. Jag undrar varför jag grät, då jag borde ha varit glad.

Lik andra småttingar, minnes jag naturligtvis ingenting av de tidigare barnaåren. De lyckliga dagarna gå förbi utan att lämna någon skrift på minnets pergament. Nu i mognare år, sedan jag något känt livets allvar, har jag ibland sett på små barn och tänkt:

“Har jag verkligen varit så lycklig och sorgfri någon gång?” Då jag sett dem, vilande i fars eller mors armar eller skuttande och jublande utan ringaste bekymmer bland blommor och solljus eller hört deras barnsliga tro, uttalad utan tvekan och blygsel, eller då jag givit akt på deras privilegier, som bland annat innefattar förmånen att kunna begära, vad som önskas och sova, när det behagas, har jag sagt till mig själv: “Ack, du trötte betungade Ismael, var du en gång i livet så säll?” Varför skola dessa år gå förbi utan att lämna spår efter sig i minnet? Varför skall man ej få återkalla och syna dem någon gång längre fram, då man sargad och mödd sjunker ned i livets öken? Men nej. De tidigare åren fly och lämna inga tydliga bilder i själen.

Strax efter sedan jag fyllt sex år, dog Gädd-Anders. En höstkväll kom han hem efter att ha lagt ut krokar och dragit upp ekan på stranden.

Jag är så trött i kväll, sade han, och huvudet värker. —

Du har varit våt om fötterna och är förkyld. Gå och lägg dig och sov, så blir du bättre, sade mor Brita.

Anders kröp till kojs, men blev under natten “tröttare” än någonsin. Det här blir en lång vila, Brita du, sade han till sin hustru fram på morgonsidan. Var inte ledsen du, tillade han, då hon tog förklädet upp till ögonen, du skall inte stanna länge efter mig.

Vid daggryningen föll han i sömn, och just då solen kröp upp över skogen, sjönk han i den långa sömnen. Tack för gott sällskap, Anders min. Vi ses snart igen, sade mor Brita under tårar.

Begravningen minnes jag tämligen väl. Det svartklädda folket i sorgehuset, de dämpade samtalen och

viskningarna samt Klockar-Olas ihåliga röst, då han läste "en bön av Mose, den gudsmannen". Den är ett sorgedkväde över människans förgänglighet, en klämt-nin över släkter, som kommit och gått. De märkliga och vemodigt gripande orden äro särskilt lämpade att läsas vid en likkista under de dämpade snyftningarna av sörjande anhöriga. Det kändes så underligt i min unga själ, när klockaren med släpande ton och vaggande fram och tillbaka med kroppen läste: "Alla våra dagar försvinna genom din förgrymmelse, vi lyk-ta våra år såsom en suck. Vårt liv varar sjuttio år eller högst åttatio år, om det bliver långt, och då det är som bäst, är det möda och fåfänglighet." De dystra tonerna i denna generationernas dödsmarsch, ackom-panjerad av begravningsfolkets djupa jakande suckar, grepo min själ. Jag grät över förgängelsen, då Ola lade ihop boken och kistlocket skruvades på.

Endast en månad efter Anders begravning gick mor Brita bort. "Jag kommer nu, Anders", voro hen-nes sista ord, och så slöt hon sina ögon och somnade.

Det blev åter begravning och sorg. Åter stod en svart likkista med gröna kransar på i "bästa rum-met". Åter fick jag höra klockarens dystra ton och "Moses, den gudsmannens, bön". Och åter fick jag åka i fjädervagn till kyrkan jämte min moder och se prästen kasta mullen på kistan. "Av jord är du kom-men och till jord skall du åter varda", läste prästen, och mullen rasslade hemskt mot de svarta bräderna därnere. "Och Jesus Kristus, din frälsare, skall dig uppväcka på den yttersta dagen", tillade han, och si-sta mullkornen föllo på Britas kista.

"Farväl, trogna fostermoder, och nu, Ismael, äro vi ensamma", viskade mor, då kullen blivit övertäckt och kransarna ordnade.

FJÄRDE KAPITLET.

Om mor och mig.

VI voro ensamma, och det blev rätt strävsamt för mor, som med spinnrock och vävstol måste skaffa uppehålle åt sig själv och sin gosse. Lyckligtvis hade hon också lärt Gädd-Anders konst, och hon beslöt att uppehålla insjöfisket som en biförtjänst. Det var ett klokt beslut och visade sig sedan vara en källa till mycken glädje för oss båda. Jag lärde mig ro båten, och sedan var det lätt för mamma att sköta revar och nät.

Lyckligtvis voro ej de nödvändigaste matvarorna så dyra och oåtkomliga i Strands socken. Åkrarna gävo rikligt med säd och potatis, fisken kunde vi fånga själva, och mjölk och sådana produkter voro mycket billiga. Således blev det aldrig någon verklig fattigdom i stugan vid insjön. Vi hade små anspråk, och de voro ej svåra att tillfredsställa.

Under sådana omständigheter förflöt livet tämligen lugnt. Barndomens sorger och bekymmer äro, lika majskurarna över min barndomssocken, lätta och flyktiga, och solen lyser ofta mitt under ovädret. Fröjden, löjet och leken äro dagliga gäster, och nattens drömmar äro avspeglingar av dagens äventyr, så vitt matsmältningen är i gott skick. Jag tror, att mina barnår, så länge jag hade mor kvar, voro så lyckliga som de flesta barns. Ja, då jag nu från mannaårens höjd

blickar tillbaka på dem, synas de ha varit lyckligare än många. Minnen från den tiden ha alltid fröjdats mig i livets strider, och mången gång har jag sökt glömma det närvarande genom att se tillbaka på dessa år. Därigenom har jag också lyckats hålla bilderna klara för minnet, och då jag nu skriver om flydda år, tränga dessa sig i förgrunden och fordra min uppmärksamhet.

Näst hemmet och mor, som är medelpunkten i barndomsvärlden, minnes jag bäst naturen, dess under och egendomligheter i de trakter, där jag strövade och lekte. Jag minnes varenda vik och krökning av insjöstranden, var det var långgrunt, så att man kunde vada ut långa stycken, och var det var bråddjupt, så att man kunde meta från stranden. Litet väster om hemmet var en sorts stängsel av avhuggna träd och grenar, utlagda i vattnet för att hindra betande kreatur att vada ut och så att säga sjövägen lura sig in på andras ägor. Kring dessa träd och grenar lekte mörten i det klara vattnet de varma sommardagarna, och där tillbringade mor och jag mången härlig eftermiddag. Vi brukade ro ekan in i någon vrå, så att den doldes av grenarna, varefter vi betade våra krokar och kastade ut ett stycke från farkosten. Snart började korkarna bli nervösa och dyka, och om några spännande minuter hade vi sprattlande fiskar i vår korg. Då lyste mors bruna ögon av fröjd och levnads-lust, de vackra ringlarna lekte kring pannan, och jag hade ytterst svårt att hejda de utrop av förtjusning över tillvaron, som ville tränga fram. Men tysta måste vi vara, annars ilade snart stimmen åt ett annat håll. Kvällarna och morgnarna, då vi rodde ut gäddkrokarna och då vi drogo dem, skall jag någonsin kunna glömma dem!

Några hundra alnar från stranden, där vattnet var djupt, låg en liten holme, som om sommaren var bevuxen med högt gräs och pryddes av ett par stora lövträd. Dit ut brukade vi ro på söndagseftermiddagarna, då vädret var skönt. Ibland hade vi någon bekant med oss, och då kokades kaffe på en stenhäll. En gång upptäckte jag en miniatyrvik på östra sidan av holmen, där det var djupvatten rätt inne vid stranden. Vid ändan av denna inskränning växte en stor vidjebuske, som sträckte ut sina smäckra grenar över vattnet. Viken riktigt vimlade av mört och löja, och där funno mor och jag en givande fiskeplats. Vi drevo in ekan under buskgrenarna, tills den var osynlig, och så hivade vi ut krokarna. På sommarkvällar, sedan det hade blivit skumt, hade vi lanternor i båten, som hjälpte oss och vilkas sken syntes ha dragningskraft på fisken.

Ett stycke norr om hemmet var sjöstranden hög och nästan lodrät. På den bergartade höjden stod en väderkvarn, tillhörande en rik bonde. Den var känd under namnet Spökkvarnen, emedan dess förre ägare, i stället för att ligga stilla under stenkorsen på gravgården, sades besöka den ibland, då skuggorna lågo över land och sjö och kvarnen speglade sig i det mörka, stilla vattnet. Och det hade hänt, så berättade gammalt trovärdigt folk, att kvarnen hade börjat gå mitt i natten alldeles våldsamt, fast ej en enda käre krusade sjön eller viskade i buskarna. Och då man hade kommit dit för att undersöka, var ingen levande varelse att se, men mjöldammet yrde i kvarnhuset. Visserligen sökte mamma övertyga mig, att det var endast vidskepelse, som kom folket att tro sådana sägner, men jag ansåg saken långt ifrån otrolig, och kvarnen fick en stor plats i min fantasi.

I närheten av hemmet var också en hage, full av björk och fur och under våren och sommaren rik på alla möjliga blommor. Den kallade vi ströware för prästhagen, vilket namn endast betydde, att den tillhörde prästens hemman. I hagen låg en ofantligt stor gråsten, som för sin egendomliga skepnad fick heta Elefanten. Den måste ha varit minst femtio fot lång och tjugu fot hög. Den låg icke nedsjunken i jorden utan vilade helt lätt på marken på sin avrundade undersida. Naturligtvis voro många sägner förknippade med denna egendomliga granitknöl. En jätte, påstods det, hade slungat den mot kyrkkortnet, då detta var nysmört och lyste i ögonen på honom. Men som jätten var vindögad för stenen förbi och landade i prästhagen. En annan sägen förkunnade, att Elefanten var en sorts meteorsten, som slagit ned en långfredagsnatt många hundra år tillbaka. Där den låg, stod på den tiden en gammal lada, där ungdomen hade samlats till dans den heliga natten. Alla blevo krossade utom en ung flicka, som hade sinnesnärvaro nog att göra kors-tecknet då hemsökelsen drabbade.

Att stenen hade vissa egendomliga vanor, det var allmänt känt. Flera hade sett honom resa sig på bakdelen och sitta som en hund; andra hade hört den frusta som en häst, och flera hade mött den, då den varit ute på nattliga promenader. Berättelserna om hans personliga egenheter voro dock mycket olika. Den ene trodde det, den andre det, men alla voro ense om att Elefanten inte var riktigt pålitlig utan måste betraktas med en viss misstänksamhet. Därför ville sällan något älskande par vara i dess närhet, sedan kvällen lagt sig över hagen, och ingen arbetare ville ta sin middagslur i hans skugga.

Vad som mest förbryllade mig angående den underliga stenen var påståendet, att den vände sig var gång den kände lukten av nybakat bröd. Ett par gånger snattade jag bröd, som nyss kommit ur ugnen, och hastade av alla krafter till stenen och höll det under stor bävan mot den plats, där jag antog luktorganen kunde finnas. Men det blev utan resultat, och jag återvände hem själv tuggande på brödbiten. Till slut berättade jag för mor om mina försök och undrade, om ryktet angående stenen talade sanning. "Kanhända han ej har någon näsa", sade mor leende.

Detta var en sida av saken, som jag aldrig kommit att ta med i beräkningen. Vem vet, vad som hade hänt, om han verkligen haft näsa?

Att mor hade stor kärlek för böcker, har jag redan nämnt. Detta var en ovanlig företeelse i Strands socken och betraktades med mindre blida blickar. "Publikaner och syndare" ansågo läslust som ett märktigt hinder för ett rätt användande av den dyrbara tiden, och "de fromma" i samhället voro ense om, att denna egenskap ingenting annat var än en ny och farlig art av högmodssynden, som ville tränga sig in i socknen och vittnade om den adamitiska naturens botenlösa fördärv. De förra sade, att Hagar Elm inte borde förslösa sina små inkomster på tidningar och böcker, som de och förfäderna före dem redat sig för utan. Och de senare menade, att en kvinna, som gjort ett så djupt fall, borde ha lärt sig att vandra i ödmjukhet och inte försöka bli klokare än hederligt folk. Man fruktade också för att mors läslust skulle smitta mig, "hennes syndiga avkomma", som det hette, och förorsaka mig många lidanden i livet.

"Att även sådana pojkar vuxit upp och blivit präk-

tiga drängar och till och med torpare, har man nog sett bevis på", hette det, "men kommer läsgriller och annat högmod i själen, så bli de aldrig till annat än tunga för socknen, så vitt de ej hamna på Långholmen."

Att det goda folkets farhågor nådde till mors öron, förstod jag väl, och att grannar och bekanta voro liberala med råd och förmaningar angående min uppföstran, hörde jag ofta. Mestadels lyssnade mor under tystnad och utan motsägelse till deras osmakliga sladder och iakttog åtminstone däri den ödmjukhet, som ansågs särskilt böra utmärka henne. Men då vi blevo ensamma, kunde hon skratta rätt föraktligt åt socken-oraklens visa råd. "Man slipper lättast ifrån dem genom att lyssna och tiga", brukade hon säga. "Argumentera med dem lönar ej och skulle för resten anses som en oförlåtlig synd." Vi se således, att det "bedrägliga högmodet" nog ej var alldeles borta från Hagar Elm.

Den förargelseväckande läslusten var emellertid till stor hugnad och glädje för mor själv. Och då jag växte upp, sökte hon i mig implanta sin kärlek till böcker, vilket åtminstone delvis lyckades. Vid tio års ålder var jag fullproppad av sagor och berättelser av allehanda slag. Frithiofs saga kunde jag nästan utan till. Hennes favoritpoeter voro Tegnér, Lidner och Stagnelius. Den senares "Flyttfåglarna" läste hon så ofta, att jag lärde mig hela stycket bara genom att lyssna till henne.

Bibeln lästes också rätt flitigt och en lång tid i ordningsföljd. Att hon hoppade över vissa delar, som ej ansågos passande för min ålder, visste jag ej då, men vad hon läste, födde hundratals frågor i mitt sinne,

vilka naturligtvis måste besvaras. En tid var jag djupt intresserad i Noas ark, och mors detaljerade beskrivning mestadels hämtad, fruktar jag, från hennes livliga fantasi, roade mig obeskrivligt. Noa var en lång tid en av mina sjöhjältar, och fast han sedan, då jag började läsa världshistorien, överglänstes av vissa amiraler och upptäcktsfarare, har jag alltid givit honom en framstående plats bland skeppare av gamla stammen. Hans ena fall för vinets makt förlät jag gärna, sedan mor hade förklarat, att gamla sjökaptenner hade en viss benägenhet att ta ett glas för mycket och att Noa jämförd med andra i samma profession var en avhållsam och from man. "För resten", sade mor, "skola vi ej se för mycket på de gamla gudsmännens felsteg, utan i stället lära av deras uppriktiga gudsfruktan." En gång, då hon läste om Bileams åsna, avbröt jag henne och uttalade min förvåning över djurets begåvning. Det finnes väl inte fler åsnor, som kunna tala? sporde jag.

Mor log sitt vanliga lugna leende, strök med handen över mitt hår på det sättet, som endast hon kunde och sade: Om Gud låter dig leva, Ismael, och du har öronen öppna, då du går genom livet, skall du få höra många åsnor tala. —

Men det skall bli roligt, mamma, utropade jag förtjust, ty jag fattade inte udden i hennes ord. —

Inte roligt, min gosse, oftast sorgligt, svarade hon allvarligt och fortsatte läsningen utan att förklara sina ord.

Jag har emellertid sedan funnit, att mor hade rätt. Vad som i gamla tiden ansågs vara ett under, är i vår tid en tröttsam alldaglighet. Och det värsta är, att

åsnorna i vår tid inte tala på Herrens befallning utan efter eget förstånd.

En annan av bibelns hjältar, som jag beundrade av alla krafter, var David, Israels sångare och konung. Mor och jag hade ibland långa samtal om honom. En söndagseftermiddag berättade hon för mig om mötet mellan Nathan och konungen. Om Davids synd visste jag ingenting, ty det hade hoppats över i läsningen, och därför blev jag mycket nyfiken att få reda på vad min hjälte hade gjort för ont, eftersom profeten fick peka finger åt honom och säga: "Du är den mannen!" Då mor hade förklarat, att David tagit en annans hustru efter att lömskt ha dödat hennes man, sökte jag urskulda konungen med anmärkningen: "Kanske han icke hade någon drottning." Men då fick jag reda på att han hade flera, blev jag mycket besviken. Till slut sade mor: "När du blir stor, Ismael, och förstår, skall du få se, att många män, som i allt annat varit visa, ha handlat ytterst dåraktigt för kvinnors skull." Jag fick sedan ytterligare bekräftelse på dessa ord, då vi läste den praktfulle Salomos historia. Han bad vackra böner och fyllde sitt rike med visa ordspråk och lukten av talrika offer, men i sitt förhållande till kvinnor handlade han sämre än den lägste och okunnigaste kanaanit.

Men jag får ej längre dväljas vid dessa enkla men kära minnen. Livets kommando är: Framåt marsch! Och nya erfarenheter mötas, medan åren rulla hän och fotfallen av vandrarne klappa på den hårda stigen. Att jag dröjt så länge vid sådant, som för mången skall synas trivialt, ursäktas nog av dessa bland läsarne, som haft en öm moder, vilken de numera endast kunna möta i minnets dunkla och tysta helgedom.

FEMTE KAPITLET.

En sexöres karamell.

DÅ jag i det föregående framkastas minnen av lyckliga stunder, när mor och jag läste tillsammans, har jag berättat i förväg. Hade jag följt ordningen, skulle jag först ha berättat om min skolgång, som började, då jag var sex och ett halvt år gammal. Jag är nästan rädd för att tänka på, hur många dagar som skurits av min levnadstid sedan dess, men jag minnes inskrivningsdagen som om den hade varit i går. Skolhuset står framför mig lika klart, som det stod den mulna septemberdagen för många år tillbaka, då jag vid mors sida trippade in genom den svartmålade grinden, som gnisslande öppnade tillträde till gårdsplanen framför det gamla lärdomssätet. Jag ser den stojande barnskaran i hemvävda kläder och med rosiga ansikten, och jag hör deras fnittranden och överlägsna anmärkningar över nybörjarne, som ängsligt hängde fast vid morskjolen eller fadershanden, litet rädda och försagda vid tröskeln till skolans brokiga och bullrande värld.

Skolhuset var en rätt stor byggnad, uppförd av kalksten och nästan gömd bland åldriga lövträd av olika slag. Någon gång i tiden hade det varit vitrappat, och tegelpannorna på taket hade nog sett dagar, då de hade varit skärröda, men år och väder hade utplånat det ungdomliga, alldeles som det hade skett

med de flesta av barnen, som suttit på bänkarna där inne. Då lille Ismael kom den nämnda septembermorgonen för att enligt sed och ordning mottaga av kunska-pen, som "dvaldes under de gamla valven", stod skol-huset där grått och dystert som ett medeltidskloster, och de gulnade träden skakade sina rasslande löv där-över.

Huset, som vette åt väster och låg nära den breda kungliga landsvägen, som genomskar hela Strands soc-ken, var indelat i två stora salar, som i vårt dagliga tal kallas "lillskolan" och "storskolan". I den förra, där inskrivningen försiggick och som förestods av en lärarinna, fick man knoga ungefär tre år och sedan fortsätta i den senare, där alltid en kraftig mansper-son regerade och lärde.

Under min skoltid var det ett medelålders äkta par, herr och fru Bang, eller för att vara noggrann, Ulrik Ambrosius Bang och Beata Henrietta Bang, som skötte barnundervisningen i Strands socken, för vil-ken möda de sammanlagt erhöilo en årslön på ett tu-sen kronor "jämte kofoder och bränsle", som det hette i de kommunala rapporterna.

Frun eller "skolfrun", som hon kallades, var en lång, mager, mörklagd kvinna, med tunn kroknäsa och skarp, skärande stämma. Hon var mycket plikttrogen och samvetsgrann i utövandet av sitt kall och ansåg sig ej kunna framträda med gott samvete på "den stora dagen" för att avlägga räkenskap för sitt fög-deri, om hon låtit något av barnens fel eller försum-melser förbliva ostraffade. Det var en samvetssak för Henrietta Bang att tukta oss ordentligt för varje för-seelse och göra det så grundligt som möjligt. Uppsåt-liga och ouppsåtliga, arv- och överilningssynder — allt

besträffades med rörande nitälskan. På väggen över katedern, rätt bakom hennes stol och synligt för alla lärjungarna, stod i stora bokstäver den vises allvarliga ord: "Oförnuftet låder vid barnets hjärta, men tuk-tans ris driver det bort." Och att fru Bang trodde på inspirationen av nämnda skriftställe, bevisade hon i ord och handling varje dag under skolåret, dock alltid mest i handling, som ju rätt är.

Skolläraren Ambrosius Bang var en kort, bredaxlad, grovlemmad karl med yvigt skägg och mustasch, buskiga ögonbryn över skarpa grå ögon, hög panna och kal hjässa, som i kyligt väder skyldes av en svart silkkalott. Han hade rykte om sig att vara en skicklig lärare, handfast och sträng, som aldrig behövt påkal-la skolrådets hjälp, för att kuva en pojke. Han talade med ett starkt skorrande r-ljud, var en tillförlitlig jordbruksauktoritet och alls icke bortkommen, då det gällde att bota ett kreatur eller förbinda ett sår på en människa. Vid målskjutningstävlingar hade han vunnit flera vackra pokaler. Harar och rävar, änder och allt vilt fruktade hans långa bössa, och ute på fisk-grunden i en vaggande båt trivdes han lika bra som bakom katedern i det gamla skolhuset. Snus var hans tröst i livets vedermödor, och hans stora silverdosa stod alltid framför honom på bordet i skolan. "Lju-set är för ögat, maten för munnen och snuset för nä-san", brukade han säga. I ämbetet var han ytterst plikttrogen och hade sin bättre hälfts klippfasta tro på agans kraft och verkan. Men olik sin fru ansåg han icke varje dag passande för tuktan, även om den varit fylld av förseelser. Han väntade, tills något särskilt grovt brott blivit begånget, i vilket flera voro in-vecklade, och tog därav anledning att aga ungefär

halva skolan i taget. Mellan dessa allvarliga dagar och stunder var han mild och overseende. På så sätt hände naturligtvis ofta, att man fick sig en avbasning utan ringaste förtjänst och värdighet. Men vi protesterade aldrig, ty vi visste, att det var gångna dagars missgärningar, som tagit oss fatt och att vi väl och ärligt förtjänt tuktan, även om vi den dagen varit fromma i ord och handlingar. Det var ju litet egendomligt och överraskande i början att helt plötsligt en kväll bli framkallad tillsamman med en hel del andra för en grundlig avbasning, då man hade samvetets vittnesbörd om att under dagen ha vandrat redligt. Men vi blevo snart vana vid lärarens metod och tyckte mycket bättre om den än fru Bangs dagliga agande. Vi räknade också ut, att herr Bangs tillvägagående lutade åtminstone något till vår fördel, ty det är klart, att då ett par dussin i gången korrigerades med rottingen, kunde läraren knappast visa samma intresse i individen, som han hade kunnat, om blott en varit föremål för hans nit.

Den nämnda inskrivningsdagen prövades vi inför Ambrosius Bang själv, varefter frun inskrev våra namn i boken. De som varit i skolan förr, voro frimodiga och framträdde med en världsvana, som vi nybörjare högeligen beundrade. Vi voro mer eller mindre försagda inför den stora barnskaran och myndigheterna — skolorådet och prästen voro också där — och vad vi lärt i hemmet som förberedelse för skolan, var det ofantligt svårt att hålla tag på. Jag grep fast i mors hand, och hon tryckte den uppmuntrande. Barn efter barn trippade fram till en stor tabell, på vilken alfabetet och siffrorna voro tryckta, och där Bang själv med battong i handen prövade småttingarnas kunskap. Jag

följde varje lärarens min och rörelse med andlös vältan, och hjärtat klappade väldigt under den lilla blåa jackan.

“Är fru — nej — hm — jag menar Hagar Elm här?” sporde läraren.

Åh! så jag spratt till, det var min tur. Jag släppte den varma handen, fästet i barndomens nöd, och gick fram. Under tiden lyfte jag upp mina ögon och märkte, att bokstäverna och siffrorna på tabellen roade sig med att dansa. Jag stannade rätt framför lärarens battong och lade händerna på ryggen.

Bang såg på mig, medan han lade en pris i näsan och med en blårutig näsduk torkade bort några spillda korn från mustaschen och ena rockslaget.

Under denna operation hade bokstäverna och siffrorna fått tid att lugna sig litet.

Vad heter du? —

Ismael Elm. —

Något mer namn? —

Nej. —

Hur gammal är du? —

Sex och ett halvt. —

När är du född? —

Åttonde februari 18***. —

Nu gick battongen till tabellen.

Vad är det jag pekar på? —

En bokstav. —

Och nu? —

En siffra. —

Vad för en siffra? —

En sju. —

Vad heter den bokstaven? — A. — Den? — B,

Men vad heter den bokstaven? sade Bang, pekande på en åtta.

Ismael funderade ett ögonblick och såg förbryllad ut. Vet inte läraren, att det inte är en bokstav utan en siffra? Skulle han våga svara det?

Det är en siffra. —

Så, är det en siffra? Ja det kan hända, anmärkte han leende. Kan du skriva en bokstav? —

Ja. (Mor hade lärt mig att forma alla bokstäver och siffror).

Här är en kritbit, skriv A på svarta tavlan. Jag skrev A. —

Skriv T. Jag gjorde det. —

Mycket bra, gå nu till mamma.

Det var över. Jag hade bestått provet bättre än de flesta, som hade varit framme före mig. Nu var det roligt att betrakta de andra som provades. Somliga voro kärl till heder och somliga till vanheder. Om en stund var förhöret och inskrivningen slut.

“Måndags morgon klockan nio börja vi”, sade herr Bang.

“Barnen skola infinna sig på tid med grifflar och tavla, rena och snygga, vilket är föräldrars och målsmäns plikt att tillse, läste skolrådets ordförande.

På hemvägen tog mor mig med till handelsboden, fast den låg ett gott stycke ur vägen. Då vi gingo ut därifrån var jag en stor sexöreskaramell rikare än förut. Det var ju en förgänglig rikedom, men mors glädje och kärlek gjorde den sötare än någon karamell, jag förut hade smakat.

“Mamma var glad över sin gosse i dag”, viskade hon på kvällen, då jag hade läst min aftonbön och krupt i sängen.

SJÄTTE KAPITLET.

Barn vid kunskapens källor.

UNDER årens flykt har min tanke ofta ilat tillbaka på skoltiden. Under långa, tysta nattvakter ute på havet, under ensliga dagar i främmande städer, tusentals mil borta från förra kamrater och hembygd, under tropikernas brännande sol och i Kap Horns bitande snöstormar har minnet betraktat de soliga dagarna och låtit händelser och personer passera revy för den inre syn, som en allvis och kärleksrik skapare bland andra stora förmågor givit åt människan. På så sätt har jag kunnat förvara ett helt galleri av små tavlor från barnaåren, och jag skämmas icke att bekänna, att denna samling är mig synnerligt kär och att jag i stilla stunder gärna dväljes bland de olika bilderna.

En avdelning i detta minnets galleri utgöres av småtavlor från skolans värld. Vilken brokig samling det är! Det är det grå skolhuset med de väldiga lövträden i fronten, den svarta järngrinden, som vi redo på eller hoppade över men ytterst sällan gingo igenom. Där är läraren, redan beskriven, med svart skägg och kallott, rotting och snusdosa och sitt: "Hör nu, pojkar!" eller, "Hör ni inte, pojkar!" Där äro tabeller, skrivdon och böcker, barndomens välsignelsebringande kors. Där äro lekarna: "Svart man", "hyra", "brännbole", "gömma bo", "hare och hund"; där äro snöbollskri-

gen under vintrarna och plaskandet i Östersjöns friska vågor under somrarna. Och i särskilda ramar hänga tavlor av terminsavslutningarna, då präster, skolinpektörer, t. o. m. "bisper" ibland, och skaror av föräldrar och målsmän tillsammans med långa frågor gjorde dagen allvarlig och mödosam.

Ur denna rika samling skall jag framdraga ett par bilder, som kanske hos läsaren själv kunna väcka till liv något slumrande barndomsminne. Skulle bilderna vara löjeväckande, så harmas icke, utan kom ihåg, hur löjet och tårarna likt aprilskurarna och solskenet växlade i livets vår.

Bland skolkamrater, som jag minnes bäst, är den förarglige och på samma gång roliga Kalle P. Vi voro under två år bänkkamrater i "storskolan", varunder han var mig ett ständigt törne i köttet. Kunde han inte reta mig, så narrade han mig att skratta. Han hade en otrolig förmåga att göra alla möjliga grimaser, och skollärarens sätt att snusa kunde han fullkomligt reproducera. Precis som Bang tog han dosan i vänstra handen, slog med högra handens fingerspetsar ett lätt slag mot locket, varpå det öppnades, så följde det var samma kringrörandet av innehållet med "långstången", tills pekfingret och tummet plötsligt grepo prisen. Därpå tillslöts dosan, och högra handens långfinger fick slå två slag, varken fler eller färre, mot högra sidan av näsan. Nu hade den blivit påmind om vad som var i annalkande och var färdig att mottaga det goda. Prisen gick nu till sin bestämmelseort, en lätt snarkning hördes från högra näsborren, en annan längre och eftertryckligare från den vänstra, åtföljd av ett långdraget belåtet "a-a-ah!" och ceremonien var över för tillfället. Det var omöjligt att hålla sig

för skratt, när Kalle under många grimaser noggrant reproducerade scenen för oss, i synnerhet om han satt lärarens kalott på sitt huvud, vilken denne ofta glömde kvar på bordet.

Men ibland var Kalle P. så innerligt förarglig. Under lektionen kunde han sitta och knyta sina nävar och betrakta dem liksom beundrande, nu och då kastande en rysligt menande blick på min näsa. Vanligtvis höll han på därmed, tills jag blev arg och frågade vad meningen var.

Åh just ingenting, blev svaret. Jag bara kom att tänka på att det bara behövdes ett slag från den här bastanta näven, så skulle en viss Ismael från Lövdungen få vila sig en termin. —

Vi få väl se, när vi komma ut, väste jag.

Det är meningen det, sade Kalle, och när det är över, skall jag sända efter djurläkaren, så du inte behöver ligga och plågas.

En gång blev jag så ond, att jag mitt under skrivlektionen slog honom med griffeltavlan i huvudet. Tavlan gick i bitar, och jag fick smaka rottingen för besväret, men Kalle såg så oskyldig ut, att han slapp undan. Det var förresten icke hans avdelning, som skulle ha smörj den gången.

Man skall likväl ej tro, att Kalle ville slåss, när rästerna kommo. Då sprang han undan eller talade försonande ord, men då vi åter kommo i klassen, var han lika förarglig.

En gång lyckades jag dock taga en ljuv hämnd på honom. Som han var vårdslös med sina läxor och sällan lyssnade till vad läraren sade, kom han ofta i knipa, då frågan ställdes till honom. Ibland var han så ivrig med sina hyss, att han helt enkelt inte hörde

lärarens fråga. Vid sådana tillfällen knuffade han mig i sidan, vilket var en bön, att jag skulle viska svaret till honom, som jag också ofta gjorde.

Så kom skolinspektören en dag på besök. Vi förhördes i naturläran och övergingo från fåglarna till fiskarna. Den sista av fågelavdelningen var duvan, och om den sades det, att hon ofta byggde sitt bo i gamla kyrktorn och dylika platser. Den första av fisksläktet, som vi läste om, var aborren, som finnes i insjöar och vissa floder.

“Ja ha”, sade läraren, “kan Kalle P. säga, var aborren träffas.”

Kalle, som varit sysselsatt med en “snurra”, hörde bara sitt namn och allt vad han visste om förhandlingarna var, att vi förhördes i naturlära, varför jag kände den vanliga nödsignalen i sidan.

En frestelse flög plötsligt över mig, och nästa ögonblick hade jag viskat till min nödställde kamrat: “I kyrktorn.”

Kalle mindes ju vad som sades om duvan, och som han alltid självmedvetet skrek ut sina svar, steg han upp och förkunnade:

“I kyrktorn!”

Skolinspektörens ansikte lyste som en sol, läraren började se sig omkring efter rottingen, som dagen till ära blivit bortlagd, och varje lärjunge fröjdades högljutt. Men jag glömmer aldrig den förebrående blick Kalle P. sände mig, då han sjönk ned i bänken och såg en skymt av mitt glada anlete.

Det var dock en nedrig hämnd, och jag kan knappast le, då jag nu tänker därpå. Det tröstar mig dock, att det gick Kalle P. väl i livet. Vid tjugufem års ålder gifte han sig med en änka på fyrtiofem år, som

hade fyra barn och ett stort hemman. Och vad bättre kan en fattig arbetareson göra? Deras äktenskap lär vara rätt drägligt, fast Kalle lärt sig härma sin fru, som är både halt och vindögd.

En annan skolkamrat, som mitt minne framkallar med egendomlig klarhet, är Emil B. Han var en vanlig gosse med vanliga dygder och odygder, men han är i mitt minne sammanbunden med en liten händelse, som bränt sig in i min själ. Då vi en dag hade lekt och ej enats rätt bra, vände han sig föraktligt från mig och ropade, så att hela skaran hörde det: "Pappa och mamma säga, att jag inte behöver leka med Ismael, för han har ingen far."

Hela hopen skrattade, och fast jag ej vidare sårades därav vid tillfället, började jag efteråt grunda på saken: Hur kan det vara? Är det något dåligt att inte ha någon far? tänkte jag.

Då jag om kvällen kom hem och mor sin vana trogen drog mig till sig på soffan, lade armen om min hals och frågade, hur det gått i skolan och vilka läxor jag fått, kommo Emils ord till mitt minne och jag sade:

Mamma, Emil B. skrattade åt mig i dag och sade, att hans far och mor sagt, att han inte behövde leka med mig, för jag har ingen far. Jag har far, har jag inte, mamma?

Mor ryckte till som om hon blivit stungen. En djup rodnad spreds över hennes ansikte, och ögonen fylldes med tårar.

Jag såg, att det hade sårat henne djupt, och utropade: Var inte ledsen, mamma, jag bryr mig inte om det.

Men hon tog mig på sitt knä och klargjorde för mig, hur det var, att hennes Ismael icke fått någon far.

Det var nästan som en bekännelse, vilken hon var glad att avbörda sig. Så ung jag var, kunde jag känna av hennes ord, hur djup den ånger var, som brände hennes känsliga själ och som under åren fick brinna där tillsammans med den utesägligt varma lågan av kärlek till mig. Något obeskrivligt ömt göts den stunden från hennes själ in i min, och jag kunde ana, vilken gåva det var att ha en sådan moder, även om hennes felsteg förnekat mig en fader. Under denna känsla syntes det t. o. m. bättre att endast hava moder, ty hur skulle den kärlek, som hon väckt i min själ, ha kunnat delas mellan två personer. Det skulle vara att skära sönder hela min varelse.

Så är det, Ismael, du har ingen far. Din mamma syndade, och du får lida. Stackars barn! Men förlåt din mamma! Så slöt min moder.

Jag slog armarna kring hennes hals och utropade: Mamma, jag vill inte ha någon far, jag vill inte ha mer än mamma.

Vi gräto tillsammans, och från den dagen voro våra hjärtan om möjligt ännu starkare sammanfogade. Mina barnaögon hade sett in i min moders själ, och hon var sedan dess ett helgon för mig.

Över de stormiga vattnen av många år ser jag nu det lilla rummet och soffan, där mor och jag gräto tillsammans. Det är en liten helgedom bland minnena på barndomens strand. Det är en plats, där en ångerfull gråtit och kärleken haft sin välsignande hemvist. Änglar ha varit där att skydda de värnlösa och samla tårepärlor för Guds lägel.

SJUNDE KAPITLET.

"Höga skuggor" vandra förbi.

MEDAN bokstäverna flyta ur pennan, kommer den ena gestalten efter den andra framvandrande för minnet, och de le emot mig så förtroligt, precis som hade det varit i går vi möttes, i stället för många år tillbaka. Just nu kom den näslöse smålandshandlaren, som brukade besöka mitt hem ett par gånger om året, och klev in med "bundlar" och allt på minnets panorama. Och han blev med ens så livslevande, att jag måste lägga bort pennan för att riktigt ostörd kunna betrakta den egendomliga figuren och fröjdas över återseendet. På åratals har jag ej tänkt på honom, så han är lik en uppstånden från de döda. Jag ser honom så klart, och fast jag ej har hjärta att skrat- ta åt det vanställda ansiktet, ler jag dock litet, då jag tycker mig igen höra hans egendomliga dialekt och se hans viktiga min, då lumporna, som köpts, skulle vägas eller "bundlarna", som innehöllo "prima varor från landets huvudstad", skulle öppnas.

"Några lumpor i dag, min goda fru, eller vill frun köpa storstadsvaror billigt?". Så lydde hans vanliga hälsning vid inträdet i de fridfulla tjällen. Gubben var också villig att utföra varjehanda obehagliga sysslor för en ringa ersättning, såsom att skjuta någon gammal orkeslös häst eller hund eller sända någon förhatlig katt bort från strider och gärdesgårdskon-

serter. Det var vanligt därhemma att säga till något levnadstrött eller förargligt djur: "Vänta du, tills 'Näslöningen' kommer hit." Efter omständigheterna blevo naturligtvis dessa ord en tröst eller en hotelse. Bonden klappade sin gamle häst eller hund och uttalade dessa ord med innerlig sympati, och husmodern skrek dem i vrede efter kisse, då denne, trogen sin natur, stulit någon läckerhet och försatt sig utom räckhåll för välförtjänst räfst. På grund av denna halvt officiella skarprättaremission fick jag stor respekt för Näslöningen. Denna känsla styrktes betydligt, då jag en gång frågade honom, hur han kunde döda katter "smärtfritt" och han med en ryslig och hemlighetsfull ton svarade: "Jag kväljer dem." Jag förstod, att det måste vara något mystiskt dödssätt, icke känt för andra dödliga, och fast jag ej fick reda på vad det uttrycket kunde betyda i förbindelse med "smärtfri", vördade jag honom därför.

Näslöningen hade också ett ordstäv, eller vad jag skall kalla det, som han alltid begagnade och som i mitt minne är oskiljaktligt från hans person. Till nästan allt vad man berättade, svarade han endast: "Det var betydligt." Om han någon gång hade mer att säga, började han sitt anförande med dessa ord.

Näslöningen frågade t. ex. vid sitt inträde i stugan: Hur mår min goda fru i dag? —

Jo, tack som frågar, rätt bra, men litet gikt har man ju alltid. —

Det var betydligt. —

Och gubben min gick och lät en häst sparka sig i somras, så han, gubben naturligtvis, blev sängliggande flera veckor. —

Det var betydligt! Skall han skjutas? Ja, ja, jag menar hästen, min goda fru. —

Nej, så gammal är han inte ännu. Gubben min är ju på benen igen, och barnen må bra, så vi kunna inte klaga. —

Det var betydligt. —

Rätt bra fiske har det också varit i sommar. Kunde varit bättre förstås, men det skulle vara synd att knota, som jag alltid sagt till grannmor, vilken har det felet att vara missbelåten över allting och klandra sina medmänniskor, som jag aldrig gör, ty inte vinner man något därpå, det tror jag säkert. —

Det var betydligt, riktigt betydligt. —

Så där fortsatte konversationen, tills affären började.

Eftersom vi ej möta handlanden mer i denna berättelse, får jag säga, att han fortsatte sina rundresor kring socknen, sålde och köpte och dog i rätt goda omständigheter, allmänt saknad. Då doktorn omtalade för honom, att han sista stund kommit, svarade han lugnt och stilla: Det var betydligt, och efter några minuters funderande, tillade han med eftertryck: *Ja, riktigt betydligt.*

En annan gestalt, som är värd att presentera för läsaren, är klockaren Jöns Olof Albom, Jönsa-Olof, som han kallades. Han var skäggig och ytterst allvarsam, i synnerhet på söndagarna. Men vad som mest framstår av hans person är hans ljudlösa steg i kyrkan under gudstjänsterna och hans alltid vakande högra öga. Gången mellan bänkraderna i vår gamla kyrka var belagd med flata stenar, vilka naturligtvis ej dödade ljudet av fotfallen, men Jönsa-Olov kunde det oaktat tassa fram och tillbaka alldeles ljudlöst. Ingen

visste något, förrän han, tyst som en skugga, ilade mot sakristian för att öppna dörren för prästen, då denne skulle uppträda på predikstolen, eller ock för att förrätta någon annan av klockarfars många sysslor. I min tidigare barndom trodde jag, att detta ljudlösa ilande i templet var en övernaturlig gåva, beskärd åt klockare, och jag betraktade Albom med nästan vidskeplig vördnad. Sedermera lyckades jag lösgöra mig från inbillningen, och nu har jag sett, att t. ex. begravningsentreprenörer ha samma mystiska förmåga, då de flytta sig från en plats till en annan i ett sorgehus.

Och Alboms öga! Det var ett magnetiskt och på samma gång avskräckande öga. Alltid, även under djup andakt, då det andra var stängt, var detta öppet och vilade på oss pojkar i bänkarna. Vilket ögonblick någon av oss tittade upp mot läktaren, möttes vi av detta vaksamma öga. Att vår klockare hade två ögon, är jag säker på, men jag minnes endast hans högra. Det syntes vara skapat och invigt för det särskilda ändamålet att bevaka oss pojkar under gudstjänsten. Det brände sig till slut in i min fantasi, så att, så snart jag läste om ögat, såg jag klockarens stirra på mig. Och det hade förmåga att byta om uttryck efter ögonblickets behov. Sutto vi gossar stilla och fromt, vilade det på oss med lugn vaksamhet, voro vi oroliga, blev det något mörkare, liksom varnande, var något påhitt under uppsegling, blev det olycksbådande, och upptäcktes något dolt ofog, blixtrade det förskräckande. Det ögat på läktaren i kyrkan blev för mitt sinne en levande illustration till sångversen, som vi ofta fingo sjunga i skolan:

“Ett öga jag vet, som i mörkret ser ned,
Och i midnatten slumrar det ej.”

Det märkliga ögat har emellertid för länge sedan slocknat i döden, och andra ögon se nu från läktaren ned på gossarna i de gamla bruna bänkarna.

Näst klockaren kommer gamla mjölnarmor för mina tankar. Hon var låghalt, tandlös och hade det skrynkligaste ansikte, som jag någonsin sett. Det var liksom om tiden någon gång i lekfullt lynne tagit sig före att rita i hennes ansikte. Hennes dagar hade varit fulla av möda och bekymmer, vilket hade gjort hennes yttre väsende kärft och frånstötande, fast man vid närmare bekantskap fann, att ett varmt och barnafromt hjärta ännu slog i den gamla barmen. Pojkar betraktade hon med största misstänksamhet och för att skydda sig mot dem och deras spratt, lät hon en slagfärdig getabock, som aldrig var neutral mot ett gossebarn, vandra kring på gården. Mjölnarmors råd till mödrar, då någon moder kom att nämna sin gosse, var kort och enkelt: "Klå pojken". Och denna föreskrift ansåg hon böra följas under alla växlingar i en pilts tillvar. I sjukdom och hälsa, under odygd och fromhet skulle föräldrar och målsmän "klå pojken", så vitt de ville se honom som en hedrad medborgare i staten.

Mjölnarmor liksom de flesta gamla i hembygden var också plågad av en massa vidskepliga föreställningar om alla möjliga ting. På grund av denna egenskap höll jag en gång på att råka illa ut. Min mor hade sänt mig till gumman med några vackra smult-ron, som vi plockat i skogen strax intill stugan. Mjölnarmor tyckte mycket om sådana, och jag sprang gärna dit, emedan man aldrig gjorde något för den gamla utan belöning. Hon hade också ett litet tycke för mig, och jag sökte aldrig reta henne, ej heller skrat-

tade jag åt hennes egenheter. Det var en vacker augustidag då jag sprang dit med bären. Jag kan se den lilla skogsstigen, kantad med enbuskar och skuggad av furor, vilkas toppar sommarvinden smekte. Här och där mellan buskarna nickade blommornas vackra huvud, och fåglarna kvittrade, pyrade och sjöngo i buskar och träd.

Stugan, omgiven av en gammal grå gärdesgård, låg vid kanten av skogen med utsikt över en liten slätt. Utanför grinden stannade jag, ty bocken, som hette Lasse, hade fått syn på mig och kom vandrande under små menande ruskningar med huvudet.

Mjölarmor! ropade jag.

Vad är det för pojkar, som skrika? svarade hon och stack ut huvudet genom dörren.

Det är jag, Mjölarmor, och jag har några smultron från mamma, som hon vill ge Mjölarmor. —

Åh är det du, varför kommer du inte in? —

Jag törs inte. Bocken har fått se mig. —

Kom du bara, sade hon till mig, och till bocken: Gå din väg, Lasse. Det är Ismael, som kommit med smultron till din matmor.

Efter denna prestation gick jag in under stor fruktan, och jag var försiktig nog att inte vända ryggen åt bocken för att inte fresta honom över förmågan.

Inkommen i stugan gav jag bären till gumman, som bad mig sitta ned.

Hälsa och tacka mor din, sade han, då hon återlämnade den lilla porslinsskålen.

Jag tog mössan och skulle gå, då Mjölarmor frågade om jag var hungrig.

Det led fram mot elvatiden, och vilken frisk gosse som helst kan använda litet mat vid den tiden av da-

gen. Men det gick inte an att visa sig allt för angelägen, och därför svarade jag, att jag nog skulle få middag, då jag komme hem.

Det vet jag nog, sa' Mjölarmor, men du kan väl äta en smörgås och dricka litet kärnmjölk. Smörgås och kärnmjölk! — Jag hade stor förmåga att äta smörgåsar och dricka kärnmjölk på den tiden! Och naturligtvis erkände jag inför gumman, att jag hade anlag åt det hållet.

Ack, den härliga aptiten i gossåren! Då jag skriver dessa rader, kan jag ännu känna, hur det fröjdade hela mitt väsen, då jag såg den bastanta rågbröds-skivan med det gula, färska smöret och muggen med frisk kärnmjölk sättas på bordet.

Jag fick slå mig ned, läsa min lilla bordsbön och "hålla till godo", medan gumman språkade om varje-handa. Allt syntes vara väl, och Mjölarmor var vid särskilt gott humör, så jag började känna mig mindre blyg och försiktig.

Då jag tog en beta av smörgåsen, upptäckte jag, att smöret på en plats inte var riktigt jämt pålagt, varför jag försökte utjämna det med fingret. Inte anade jag, att det låg något ont däri eller att denna lilla handling kunde ha skadligt inflytande på något sätt. Därför blev jag alldeles förfärad, då gumman hoppade upp, ryckte smörgåsen ur min hand och skrek:

Skäms du inte! Skall du fördärva min ko? Jag blev mållös av häpnad. "Fördärva kon!" Var gumman från sina sinnen?

Har inte din mor lärt dig, fortsatte hon, att om man fingrar på smöret, sedan det blivit lagt på brödet, slu-

tar kon att mjölka? Så mycket borde väl stora pojken veta.

Jag var i alla fall inte stor nog att veta det, och inte stor i något avseende för resten, varför jag snart fick tårar i ögonen.

Jag visste det inte, stammade jag.

Det lugnade den gamla. Så, så, sade hon, gråt inte över det, du menade nog inte illa, men man måste vara försiktig. Jag skall gräva ned brödbiten i jorden, så känner kon det inte, och du skall få en annan skiva.

Hon försvann med min halvätta bröds skiva och kom igen med en hel, som jag förtärde, fast jag ej fingrade smöret något mer.

Jag fick sedan veta, att det hörde till ortens vidskepliga tro, att en ko skulle bli "torr", om någon petade på smöret, sedan det kommit på brödet. Jag lärde mig genom händelsen, att om man skall kunna umgås med folk, måste man känna till och ta hänsyn även till deras svagheter och vidskepelser.

Med tiden blev jag dock gummans favorit, och det sista minnet jag har av henne är ett stort, ytterst viktigt uppdrag, som hon anförtrrodde åt mig. En dag kom hon till oss med ett nyköpt testamente och bad mig skriva in hennes namn, födelseår och följande vers ur svenska psalmboken:

Dagar komma, dagar flykta,
Håll dig vid Guds ord och säg:
Det är mina fötters lykta
Och ett ljus på all min väg.
Hav din lust i detta ord,
Som av ålder på vår jord
Mänskors tröst och frid beredde
Och till himmelen dem ledde.

ÅTTONDE KAPITLET.

Idyller.

ATT söndagarna i minnena från barndomen framstå som särskilt sköna, räknar jag som en stor förmån. I min hågkomst ligger ett rent poetiskt skimmer över söndagen, som lyfter min känsla mången gång. Det är i synnerhet de härliga söndagsmorgnarna under sommaren, som med sin stämning och frid lämnat outplånliga intryck i själen och ofta kommit mig att längta "från bruset därute i världen" tillbaka till stillheten och helgeron i någon undangömd socken på landet.

En söndagsmorgon i sommartid där hemma! Den härligaste förening av solljus, blommor, grönt och fågelsång! Manande malmtoner i den rena luften, silverskimrande småvågor kring de mörkgröna skärgårdsolmarna, diamanter i kronorna på ängens oändligt fagra drottningar, sefyrens glada viskningar bland åkrarnas löftesrika ax!

Söndagsmorgon, barnatrons och den oskyldiga fantasiens Eden! Och den vitrappade helgedomen där på minnets strand! Och gravgården med gröna kullar och snövita syrenbuskar, där generationerna vila, psalmsorlet, som svävade ut genom öppna tempelfönster och sammangöts med tonerna av naturens tillbedjan och lov.

På söndagsmorgonen voro vi alltid tidigt uppe. Att sova bort söndagen ansåg min moder vara lika

orätt som det värsta ohelgande, och mången gång hade hon och jag redan varit ute på en promenad vid insjöstranden, då klockan var åtta och tornklockan ringde ut första maningen att bereda sig till gudstjänst. Under dessa morgonpromenader — Ack, saknade klenoder! — brukade mamma utpeka för mig skönheter i naturen, vackra blommor, träd eller scenerier och tala med mig om honom, genom vilkens makt och kärlek allt har kommit till och äger bestånd. Då vi kommo hem, vankades kaffe och dopp, och vid niotiden, då klockan i tornet ånyo kallade, gåvo vi oss av till kyrkan. Alltid voro vi tidigt ute, och alltid slog vi oss ned en stund på en liten bänk vid makarna Elms kullar. Där hade vi också planterat ett träd, som vi gingo upp och vattnade ett par gånger i veckan. Från vår bänk hade vi god utsikt över en lång sträcka av den vita landsvägen, och det var så intressant att se den långa raden av kyrkobesökare, som iklädda sina bästa kläder kommo vandrande och körande. De unga gingo lätt och ledigt, de gamla tungt och släpande, men alla pilgrimerna hade kyrka och gravgård till mål. Och många buro blommor, som skulle läggas på någon grav. Var såret färskt, föllo några tårar likt dagg på blomorna, var såret halvläkt eller läkt, lades minnesgården ned mera officiellt. Så var klockan halv tio. Det ringde igen, minutererna flögo till en kvart till tio, då prästen kom och skaran bockade och neg och tågade in i kyrkan. Därefter högmässoklämtningen, och orgelns toner började brusa.

Mor och jag sutto alltid i en bänk ungefär i mitten av kyrkan, där vi sågo och hörde alldeles förträffligt. Predikan minnes jag inte mycket av, emedan den inte grep mitt intresse vidare. Höjdpunkten i gudstjänsten

för mitt sinne var: "Helig, helig, helig är Herren Sebaot. Hela jorden är full af hans härlighet. Herren är i sitt heliga tempel, hans tron är i himmelen." Dessa ord, med det vackra ekot under valven, kunde jag aldrig höra mig mätt på. De utgjorde min dyrkan och min gudstjänst.

De stora kyrkliga högtiderna framstå också för minnet. Julen med vinterstämning och ljus, påsken med löften och knoppar, pingsten med liljor och nyfödd kraft och midsommaren med den glada naturen och den vackra berättelsen om Döparens födelse. Jag brukade reflektera över att alla högtiders texter passade för årstiden, som de inföllo på, utom episteltexten på midsommardagen. Det var tråkigt att läsa profetens elegi: "Allt kött är hö och all dess godhet såsom blomstret på marken. Höet vissnar, blomstret förtorkar, ty Herrens ande blåser därpå." Det var en höstbetraktelse mitt i sommarens skönhet.

Men barnaåren ila bort, och vi måste lämna dessa idylliska bilder. Kanske vi redan dröjt vid dem för länge, och läsaren kanske längtar från lugnet ut i stormen. När sjömannen är i hamn, längtar han stundom ut på havet, men då fartyget ilar ut, kastar han saknadens blickar tillbaka, och då mörkret faller över djupen, ser han vemodsfyllt mot de försvinnande glimtarna från det lilla fyrtornet på hamnarmen. I barndomen längta vi resande på tidens hav efter det stormiga livet, och där ute se vi med längtan tillbaka mot den lämnade stranden, och i natten spanar ögat efter de vänliga ljusen i barndomens bygder.

NIONDE KAPITLET.

När solen sjönk bakom skogen.

UNDER min moders kärleksfulla vård hade barna-åren flytt hän som en skön majdag, och jag fyllde nu mina tolv år. På den dagen fick jag åtskilliga små presenter från mamma. Och Mjölnarmor, som vi inbjudit till kaffe, gav mig en stor, röd näsduk med konungens bild på och en tjugufemöring inknuten i ena hörnet.

“Du har klått pojken”, sade hon till mor, “och därför har han vuxit upp till en stor och rätt så snäll gosse.”

Mor log och nickade bifall till gummans ord och hon anade icke att mamma aldrig “klått” sin Ismael, fast han nog tyvärr förtjänt det någon gång.

Att jag var en stor gosse för mina år, var fullkomlig sanning. Och vad min snällhet beträffar led den ingen orättvisa, då gumman försiktigt nog modifierade den med orden “rätt så”. Men jag älskade min moder med en glödande kärlek och sårade henne aldrig med uppsåt, ett medvetande som snart skulle bliva mig till stor hugnad i den förfärliga sorg, som lägrade sig likt en svart natt över min unga själ.

Fram mot hösten, några månader efter min ovan nämnda födelsedagsfest, började mamma, som nästan alltid åtnjutit god hälsa, känna sig mindre välmående. En besynnerlig hosta hade angripit henne, och slemmet, som kom upp från lungorna, var ofta blandat

med blod. Hon kände dock ej genast något avtagande i krafterna utan förrättade sin syssla som vanligt, varför vi ej vidare fäste oss vid dessa farliga tecken. Hade vi varit visare, skulle vi ha förstått, att de voro symptomerna av en påsmygande dödlig sjukdom. Litet längre fram nämnde hon om minskad aptit och besynnerlig svettning om nätterna. Vid ett tillfälle märkte jag, att hon blev ovanligt andfådd, då vi gått fort ett stycke. Vid julhögtiden kände hon feber på förmiddagarna, och små högröda rosor sprungo fram på kinderna. Ögonen fingo också en främmande glans, och det märktes någonting trött och på samma gång nervöst i hela hennes uppförande. Hostan blev efter hand värre, isynnerhet under nätterna och på morgnarna, och hon sade ibland: "Det var besynnerligt, så matt jag är. Vid ett tillfälle undrade hon, om lungsoten verkligen angripit henne. Naturligtvis kunde jag ej tro något sådant, utan helt tanklöst antog jag att det snart skulle gå över.

När mamma blir av med sin förkylning, skola vi gå dit eller dit, brukade jag säga, och jag nämnde vackra platser, som vi hade för sed att vallfärda till. Då jag nu tänker på det vemodiga leende, som vid sådana tillfällen kom över hennes ansikte, anar jag, att hon visste vad som fattades och förstod, att hennes dagar voro räknade. Jag minnes också, då ibland mina ögon plötsligt mötte hennes, vilade de på mig med ett innerligt uttryck av kärlek och oro. Jag förstår nu, att hon sådana stunder såg fram mot dagar, då jag skulle bli lämnad ensam utan henne. Oftare än någonsin var hon fördjupad i bibeln, och hennes händer voro ofta sammanknäppta under djupt begrundande. Pilgrimen gjorde sig redo för uppbrottet.

Vintermånaderna gingo, och våren kom. Ännu kunde mamma vara uppe mesta delen av dagen, fastän hennes krafter voro mycket medtagna. Så kom en dag i början av april. Jag satt vid fönstret och läste på en läxa, och hon låg på sängen för en stunds vila. Plötsligt hörde jag ett besynnerligt ljud från henne, och då jag vände mig om, såg jag, att hon hade rest sig och höll båda händerna för munnen. Då den värsta blödningen börjat stanna, förlorade hon medvetandet, och jag sprang till grannkvinnan och bad henne komma in, ty mamma var döende.

Det medvetslösa tillståndet varade tills på eftermiddagen, då hon slog upp ögonen och såg sig omkring. Jag satt vid sängen, och hennes ögon föllo på mig. Med ens syntes hon fatta hela situationen, och den innerliga kärlek, som plötsligt lyste till i hennes ögon, glömmer jag aldrig. Hennes blick blev liksom förklarad.

Jag lade mig på knä vid bädden och viskade: Är mamma mycket sjuk?

Hon lyfte upp sin magra hand, som oaktat arbete och sjukdom ännu var vacker, och sade med svag röst:

Ja, Ismael! Jag skall snart gå bort.

Tårarna trängde sig fram i mina ögon. Jag tog hennes hand och frågade barnsligt:

Vart skall mamma gå?

Med ett ljuvt leende svarade hon:

Jag går till ett land, där allting är skönt och evigt.

Så viskade hon, att hon ville säga något till mig, som ingen skulle höra.

Jag bad grannkvinnan gå ut i köket ett ögonblick, ty mamma ville tala enskilt till mig.

En döendes önskan uppfylles gärna,

Då hon gått, sade mamma:

Ismael, jag måste lämna. —

Jag förstår, mamma. —

Du blir ensam i världen! —

Sörj inte över mig, sade jag, men kunde inte hindra tårarna att rinna.

Hon lade båda sina armar kring min hals och sade:

Ismael! Jag har något att säga dig. —

Vad, mamma? —

Jo, Ismael, när du tänker på din mamma, så försök glömma, att det var hennes fel, att du ej hade förmånen ha en fader. —

Åh, mamma! Mamma! Jag tänker aldrig därpå.

Hon fortsatte:

Förlåt din felande moder, Ismael, och låt ingen fläck vila på hennes minne.

Och, viskade hon, skulle du någon gång träffa honom, du förstår, Ismael, så säg honom, att jag har förlåtit, som Gud förlåtit mig. —

Ja, mamma! —

Och, Ismael, håll dig till Gud, endast han kan bevara dig från fall.

Hon var tyst en stund och fortsatte sedan: Jag är lik fåret i liknelsen, som vi brukat läsa om. Det gick bort. Herden sökte och fann det samt lade det sargade lammet på sina axlar. Och just nu håller han på att bära mig till hjorden.

Hon hostade till litet, och den röda livssaften kom fram mellan hennes läppar.

Skynda dig, Ismael, viskade hon, livskraften ebbar ut. Jag vill kyssa dig en gång till.

Jag lutade mig fram över henne, och för sista gången möttes jag av mammas varma kyss.

Huvudet sjönk tillbaka på kudden, och hon slöt ögonen en stund. Åter slog hon upp dem och bad mig läsa några verser ur Uppenbarelsebokens tjuguantra kapitel. Men läs högt, viskade hon, ty jag kan snart inte höra. Det är ett underligt brus i öronen.

Jag läste början av kapitlet om den nya staden:

“Och intet förbannat skall vara mer, och Guds och Lammets tron skall vara därinne, och hans tjänare skola dyrka honom. Och de skola se hans ansikte, och hans namn skall vara på deras pannor. Och natt skall icke vara mer, och de behöva icke ljus av lampa och ljus av sol, ty Herren Gud lyser dem.”

Med slutna ögon lyssnade min döende moder till dessa sköna löften. Ett ljuvt leende spred sig över det bleka ansiktet, hennes läppar rördes.

Jag lutade mig över henne för att uppfatta hennes ord, men de voro för otydliga. Endast namnet Jesus kunde jag höra.

Jag bad kvinnan komma in och vi sutto vid sängen en stund. Vi sågo efter, men mamma öppnade ej ögonen mer. Andredragen blevo allt kortare och kortare. Hon fick en mycket kort dödskamp. Ett par rosslingar, och jag var moderlös.

Jag gick bort till fönstret och såg ut. Solen sjönk bakom skogskanten på andra sidan insjön, och långa skuggor sträckte sig mot mig över vattnet.

TIONDE KAPITLET.

Man skaffar mig ett nytt hem.

DE närmaste dagarna efter mors död minnes jag endast såsom en dröm. Min sorg var så stor, att sinnet var liksom bedövat och jag vandrade omkring i ett slags halvvaket tillstånd. Jag minnes dock, att i sorgehuset hördes åter klockarens släpande röst, då han läste "en bön av Mose, den Gudsmannen". Jag minnes också, att jag hörde ett par personer utanför stugan samtala om vad som borde göras med mig. En menare, att jag skulle komma "på socknen", men den andre ansåg, att en så stor pojk borde vara färdig med skolgången och skickas ut att förtjäna sitt bröd. Det lisade inte mitt hjärta, då den senare gav sitt omdöme, att min mor alldeles skämt bort mig, så att det komme att taga ej så liten möda att "göra folk" av mig. För ett ögonblick upprördes mitt sinne. Jag undrade om jag ej var lika mycket "folk" som dessa två ljushuvuden, som vid stugväggen drogo upp snus i näsan som ersättning för visheten, som de läto rinna ut genom munnen. Inte underligt att de äro "snusförnuftiga", tänkte jag. Men den stumma smärtan svepte åter min själ i töcken, och jag kunde endast i tanken syssla med min förfärliga förlust.

Vid graven stod jag som en drömmande. Då de första skovlarna mull rasslade mot kistan, lutade jag

mig framåt och såg ned i graven. Men inte en tår kom över kinden eller en klagan över mina läppar. Min ångest var för stod. Jag tror, att om de hade kastat mig i graven och begravt mig med min moder, skulle jag ej gjort det ringaste motstånd. Jag var fullkomligt likgiltig för allt. Någon sökte trösta mig och prästen själv sade ett par vänliga ord, men jag hörde knappast. Det gjorde inget intryck på mitt hjärta. Det var hos mor under mullen. Grannarna förde mig med hem, och det var förstått, att jag skulle stanna hos dem, tills socknen beslutat om mitt blivande öde. Då kvällen kom, var det omöjligt för mig att gå till sängs. Jag bad att få gå och sova i hemmet. Jag ville vara ensam. De tilläto det slutligen, och jag gick ned till lunden. Ack, den lilla stugan bland knoppande björkar, hur ödslig och tom den såg ut! Fönstren, genom vilka ljuset brukade stråla ut så välkomnande, liknade nu mörka, sorgsna ögon, som blickade med saknad efter den bortgångna. En nymänestrimma, stor som mammas liksvepnad, lyste mellan ett par buskar, och i topparna av de välkända träden suckade det som om något hjärta däruppe hölle på att brista.

Jag gick ned till sjöstranden. Där stod båten med fören i själva vattenbrynet. Jag satte mig i densamma och stirrade ut över sjön, bort mot holmen, där mor och jag brukade fiska och som i kvällen liknade en svart skugga, som steg upp ur djupet. I båten kom jag att tänka på att jag lärt mig att bedja. En hoppets stråle sköt in i min själ. Jag knäppte mina händer, såg upp mot stjärnorna, och gång på gång jagade smärtan denna bönen över mina läppar:

“Gode Gud, gode Gud, låt mamma komma hem, bara en liten stund, bara en liten stund. Låt henne

komma hem till mig en liten stund.” Ack, det själviska, otyglade hjärtat. Ville jag verkligen återkalla min moder till lidandets värld?

Jag förblev ensam med min sorg. Ingen kär röst talade till mig i lundens prasslande, och ingen änglabild vandrade till mig över vattnet. Slutligen övermannades jag av sömnen. Huvudet sjönk ned mot båtrelingen. Hur länge jag sov, kan jag ej säga, men dagen grydde i öster, då jag slog upp ögonen. Det var kallt och grått, men mitt hjärta var varmt av en dröm om min moder — en dröm så skön och dyrbar, att jag ej kan förmå mig att ens anförtro den åt papperet bland dessa minnen. Min bön hade blivit hörd och besvarad, medan jag sov.

Efter några dagar hade socknens förtroendemän sammanträde, och det beslöts, att jag skulle lämna skolan och arbeta för mitt uppehälle. En bonde vid namn Kålman hade erbjudit sig att hysa mig i sitt hus, förse mig med kläder och föda, för vilket jag skulle arbeta vad jag kunde. För mig var det likgiltigt vart jag sändes, och jag mottog underrättelsen tämligen lugnt. Nog hade jag hellre velat bo hos någon annan, ty Kålman hade rykte om sig att vara hjärtlös mot arbetsfolk och hade en gång sänt hunden på en gumma, som bad om några pinnar bränsle. Men som jag ej kunde välja, tröstade jag mig med att det kanske icke var så farligt.

Kålman — Saul Pinehas Kålman var hans fulla namn — var en man på 45 år och ägare till vad vi kallade ett “halvt hemman”. Hans hustru var en grovt byggd, arbetsam kvinna, som vägde ungefär 200 skålpund och var lika hemma i sysslor utom- som inomhus. Deras äktenskap var välsignat med en son, som vid

min ankomst till huset var ungefär femton år. Gos-sens namn var Amasa, och delvis på grund av detta egendomliga namn samt hans dumhet och saktfärdighet, som endast kunde jämföras med hans elakhet, kallade grannpojarna honom helt enkelt "Masa". Gården hette Träska, och piltens vanliga namn blev således Träske-Masa.

Redan första dagen hos detta folk invigdes jag i konsten att rengöra ladugården och stallet samt bära in vatten till "hemmets drottning". Under kvällsvar-den, som bestod av rågmjölsgröt och skummad mjölk, höll Kälman ett litet förmaningstal för mig. Det är väl för sådana som dig, började han, att det finnes barmhärtiga människor i världen.

Jag försökte nicka bifall, och han fortsatte: Någon far har du aldrig haft, och nu har din mor gått att skörda frukterna av sina gärningar. Naturligtvis är du bortskämd, och arbete har du inte fått lära dig. Men du är stor för din ålder, och om du är villig och lydig, skall jag lära dig, så du åtminstone kan förtjäna maten och inte bli oss till för stor kostnad. Inte ett tröstande ord uttalade han över förlusten av min moder!

Jag tror du skall lyckas lära honom, inföll gumman med ett fult grin. —

Jag hoppas det, sade bonden, och jag skall försöka inte vara för lenhänt. —

Nu behöver jag väl aldrig göra rent i ladugården och stallet, inföll Masa.

Jaså, det var det han tänkte på. Jag hade märkt, att någon idé arbetade i honom och ville komma fram.

Nej, svarade fadern, nu tar du din plats i huset som son. Och Ismael, du måste lyda order från honom.

Mina befallningar också, sade husmodern.

Naturligtvis! svarade Kålman. —

Så var måltiden och mottagningen slut. Jag fick hjälpa till med att diska och göra andra småsysslor. Och vid tiotiden blev jag visad ut i drängstugan. Den bestod av ett rum i en liten byggnad på gården. Bonden följde mig till dörren. Där har du ditt rum, sade han, och gick så tillbaka till huset. Jag gick in i kam-maren. En lampa stod tänd på bordet. Jag såg mig omkring. Värre kunde det ha varit. Sängen var inte så dålig, fast den ej kunde jämföras med min bädd i hemmet, och där var en stor spis, i vilken en god brasa kunde tändas. Jag satte mig på sängen och tänkte — tänkte över min ställning, arbetet under dagen och vad jag hört vid kvällsbordet. En förfärlig känsla av ensamhet grep mig. Jag borrhade ansiktet ned i täc-ket och ropade: Mamma! Mamma! Slutligen kom sömnens ängel till mig, och Hagars son, den värlöse, fick glömma en stund.

ELVTE KAPITLET.

Kålman visar sin barmhärtighet.

KLOCKAN halv fem nästa morgon väcktes jag och underrättades om, att stall och ladugård skulle vara rengjorda, förrän mjölkning och utfordring kunde börjas. Jag var rysligt trött och sömnig men klädde mig på ett par minuter, och med Kålman tätt i hä-larna satte jag i väg till uthusen. "Kviek i vändnina nu", kommenderade han, då jag gripit en skyffel för att börja arbetet. "Det här måste göras på en halvtimme, ty då skall mor börja mjölka." Snart lackade svetten av mig, något som syntes hjärtligt fröjda min husbonde. "Att svettas är bra för dig. Lättjan rinner ut med svetten, och snart skall du vara mjuk i kroppen som en vidja", grinade han.

Att rengöra stall och ladugård på den bestämda tiden var svårt, men det lyckades. Då det var färdigt, inbillade jag mig att jag kunde få pusta en sekund och torka svetten ur synen. Jag satte därför skyffel och kvast på sin plats, drog en näsduk ur fikan och började torka mitt anlete. Jag hyste till och med förhoppning om, att Pinehas Kålman skulle känna sig ett grand belåten med mitt arbete och över att det blivit utfört på tid. Den illusionen skulle dock strax försvinna.

Ungefär en fjärdedels minut hade jag stått och torkat pannan, då något träffade mig bakifrån med

sådan kraft, att jag flög på näsan på stallgolvet. Naturligtvis blev jag häpen för ett ögonblick men fattade snart, att bondens träskostövel givit mig en särskilt kännbar maning till fortsatt arbete. Något långsamt reste jag mig upp, och i tanke att ett obegripligt missförstånd möjligtvis kunde föreligga frågade jag helt ödmjukt och barnsligt:

“Vad har jag gjort?”

Knappast hade frågan kommit över läpparna, förrän en väldig örfil nästan bedövade mig. Det mörknade för synen, och jag visste knappast var jag var.

“Jag skall lära dig, du bortskämde skökunge, att inte ställa dig till och latas strax du kommit ur sängen och sen till på köpet vara näbbig, när man bestraffar dig för att göra folk av dig.”

Naturligtvis svarade jag inte ett ord. Jag förstod att jag var värnlös och att klaga var fåfängt. Ty ingenstädes hos de myndige skulle Hagars son ha fått medhåll. Men jag kände något rysligt främmande och kallt lägga sig över själen, som isade genom hela mitt väsen.

Emellertid, jag kan icke dröja längre vid denna period i mitt liv. En beskrivning i detalj bleve pinsam läsning, och läsaren önskar icke *betrakta* livets mörka sidor, en flyktig blick är nog. De förtvivlade rösterna från samhällets hittebarn äro inte angenäm musik, och att blotta den s. k. barmhärtigheten, som övas mot de värnlösa och som är ett av kulturens fasligaste skrymteri, är icke roande och kanske ger vårt eget samvete ett litet knappnålstyng.

Den ena dagen gick ungefär som den andra. Fulla sexton timmars arbete på dygnet ansågs lagom för mitt välbefinnande. Det hindrade mig från odygd

och från sällskap med andra pojkar. Hur många gånger i veckan jag fick stryk, kan jag ej noggrant konstatera, men det vet jag, att varje lördagskväll kunde jag alltid i min ensamhet i drängstugan roa mig med att fingra någon ny blånad på kroppen, som jag fått av obarmhjärtige Kålmans stövel eller av något tillfälligt tillhygge i hans hand. Att börja med brukade jag ibland gråta, då ingen såg mig, men övervann snart denna blödighet. I stället frös mitt sinne så småningom. Jag kunde snart till min belåtenhet konstatera, att mitt hjärta var hårt som sten. Efter en tid gjorde skällsord och slag inget intryck, och ibland log jag bonden mitt i synen, då han var som argast. Mitt sinne, som hade varit så känsligt och mottagligt för intryck, förvandlades genom slaveri och omänsklig behandling, tills jag var nästan lik djuren, som jag fick umgås med så mycket. Någon gång, då jag tänkte på mor, spreds ännu en tillfällig värma i själen, men även dessa minnen blevo besynnerligt bleka. Att jag en gång i livet varit lycklig och åtnjutit kärlek, föreföll mig som en dunkel dröm, vars bilder det var dåraktigt att gömma i själen. Visserligen förstod jag, att förändringen var en ryslig förlust för mig själv, att jag höll på att gå till botten i livets moras för att aldrig mer komma upp. Då jag en gång stod på en plats, varifrån den härligaste utsikt nådde ögat och vilken alltid inspirerat mor och mig men ej kände något av den entusiasm, som förut fyllt mig, tänkte jag särskilt på hur jag hade ändrats under de två år, som jag slavade i Kålmans hus och under hans barmhärtighet. Vid tillfället var jag nära att gråta över min förlust och mitt elände, men jag trängde tårarna tillbaka och tröstade mig därmed, att jag i mitt närva-

rande tillstånd icke led på långt när så mycket, som jag gjort förut. Undrar om icke många förbrytare fostras på det sättet?

Så kom den tiden, då jag skulle läsa för prästen. Jag fick nu dubbelt arbete, ty min husbondes "barmhärtighet" förbjöd honom naturligtvis att avkorta något på min arbetstid för läxornas skull. "Allt det där bör du kunna från skolan", menade han, men som jag sedan skoltiden icke haft tillfälle att se i en bok, hade en hel del flugit ur minnet. Kanske jag inte hade brytt mig om, huruvida jag kunde läxorna eller ej, men det vaknade en ambition hos mig att under lästiden försöka göra slut på de rykten, som mitt vänliga husbondefolk spridit ut om mig: att jag var den dummaste människa i socknen, nästan en idiot. Det skulle vara en glädje att få visa prästen, att jag var lika intelligent och läraktig som andra mera lyckligt lottade barn. Därför läste jag ihärdigt och bar alltid läroböckerna med mig i fickan. Jag hade alltid haft lätt för att lära, och fast jag genom träldomen var förstörd till kropp och själ, lyckades jag för en tid åter uppliva gåvan. Prästen blev också litet förvånad, då han fann att jag kunde läsa mina läxor och kunde giva rediga svar. Han rynkade ögonbrynen, liksom hade han råkat ut för en olöslig gåta, då han märkte, att Hagar Elms son i stället för att vara en idiot, som vännerna Kålman sagt, var den mest läraktige i hans klass. En dag beslöt han visst att närmare undersöka detta fenomen och bad mig att stanna efter, då de övriga lämnat, en tillsägelse jag naturligtvis åttlydde. Då vi blivit ensamma började han:

Jo, Ismael, jag ville tala med dig litet. Jag är glad, att du är mottaglig för kristendomsundervisning och

att du inte är — jo — så svag i fattningen, som — jo — många andra.

Jag förstod väl han hade velat säga: "Så svag i fattningen som ditt husbondefolk påstår." Jag undrade för ett ögonblick om jag skulle berätta min ställning för prästen. Kanske skulle han kunna hjälpa mig ur eländet. Men jag jagade bort tanken och sade endast:

Herr kyrkoherde, jag kunde läsa bättre, om jag hade mera tid. —

Hur länge arbetar du om dagen? —

Från fem till nära tio. —

Från fem till nära tio. Hm, hm, nära sjutton timmar. Tämligen lång arbetsdag!

Det var tyst en halv minut. Jag undrade vad han tänkte på. Kanske var det någon hjälpsam tanke, han för ögonblicket ruvade på. Jag vet icke.

Vad lärde din mor dig? frågade han.

Mor! Frågan kom så hastigt och oväntat. Mor! Ordet hördes nästan främmande. Det var ett ljud från drömvärlden.

Hon lärde mig att läsa i bibeln och bedja, och — jag hesiterade, det var något mer jag ville sagt.

Han såg, att jag ville säga mer och frågade: Och vad mer lärde hon dig? —

Herr kyrkoherde, hon lärde mig att tycka om böcker och att se det sköna i naturen, och hon lärde mig att älska sig, utbrast jag.

Det blev så tyst i rummet. Prästen, som gått fram och tillbaka på golvet, stannade framför mig. Han betraktade mitt ansikte, mina genomdåliga kläder — bondsonens avlagda — mina händer, grova och rivna av hårt arbete. Jag undrade om han läste hur de två

senaste åren varit för mig. Slutligen frågade han: Läser du ännu bibeln? Jag hesiterade igen, men sanningen måste fram. Mycket sällan. Jag har inte tid att läsa någonting, svarade jag.

En lång stund stod han åter och tänkte. Kanske någon ängel viskade till honom att åtaga sig den värnlöse gosse och hjälpa fram honom i världen. Men om så var, fick ängeln gå bedrövad bort.

Han tog min hand och sade: Nu får du gå. Gud välsigne dig.

Jag tog min mössa, men en tanke flög plötsligt genom mig, som jag uttalade:

Herr kyrkoherde! —

Vad vill du? —

Vill kyrkoherden vara god och skriva några rader, som jag kan visa mitt husbondefolk, då jag kommer hem. De se de andra läsbarerna gå förbi, och jag får stryk, om jag kommer senare. —

Är du mycket rädd för stryk? sade han leende.

Nej, jag är van vid det, sade jag bittert, men ändå önskar jag ej mer än vad — vad —. Jag visste ej om jag skulle säga mer.

Än vad? sporde han.

Än vad som är nödvändigt för att göra folk av mig, svarade jag, och kunde inte dölja den bittra ironi jag kände.

Han förstod mig. Hör du Ismael, sade han, gå hem och tala om, vad som uppehållit dig, och får du då stryk, så låt mig få reda på det.

Tämligen sent, tänkte jag, och bugade mig i dörren. —

Jaså, du har fått stanna efter i dag för att få en skrapa av prästen, sade Kälman, då jag kom hem.

Han hade frågat de andra barnen, och så hade de förklarat saken.

Jag teg.

Vad sade prästen? Låt mig få veta det genast, annars skall jag öppna munnen på dig, röt han.

Han frågade mig, om jag läste bibeln, sade jag.

Något mer? —

Ingenting vidare.

Konfirmationsdagen kom, och allt gick väl. Efter förhöret talade prästen väldigt till "föräldrar och målsmän", och nämnde något om det bekymmer, de haft med "plantorna, som nu, så att säga, hade kommit till blomningsperioden."

Kålman och hans hustru tittade därvid menande på mig. Han tänkte väl på den hulda vård med träskostöveln och tillhyggen, han givit mig. Även Masa såg på mig men med ett så fånigt uttryck i ansiktet, att jag ej vågade se på honom för att ej brista ut i skratt.

Någon rörelse kände jag ej varken av löften, frågor eller predikan. Obarmhärtigheten hade förstört mig. Jag höll på att förlora tron på människors ärlighet, och tyvärr skulle jag snart också förlora tron på Gud. Det enda jag vunnit var, att mina lemmar hade hårdnat och att jag för min ålder hade blivit en ovanligt stark pojke.

TOLVTE KAPITLET.

Jag blir alldeles utfattig.

DET var en skön sommardag strax efter konfirmationen. Jag var sysselsatt med att plöja en åker, som låg nära den allmänna landsvägen. Det var hårt arbete i värmen både för mig och hästarna, och fast vi pustade litet ibland, rann svetten rätt så ymnigt. Under arbetet gav jag akt på en man, som kom vandrande vägen fram. Han bar en liten låda på ryggen och var i klädsel och utseende olik de människor, jag vanligen såg gå eller fara förbi. Då han kom närmare och jag kunde iakttaga honom tydligare, förstod jag, att han var en av den klassens lyckliga människor, som vi på landet med tillbörlig vördnad brukade kalla herremän. Sådana brukade hälsa på i vår socken ibland för en eller annan orsak under sommaren, och då blev det kalas och dans och bjudningar i de bättre gårdarna. Då fästades det och dracks i ängar och lövdungar under de halvljusa sommarnätterna, och det var glädje och härlighet utan ände. "Hemmansägare Pelle Jönsson" eller "låndtbrukare Ola Olsson" fick då dricka brorskål och gå arm i arm med "kandidat Stjärnskott" eller "magister Träkrona" eller "grosshandlaresonen Lagerpunge". Och som ringa gärd för denna stora nåd fingo de betala de föga billiga kalasen och efter herrarnas rörande avsked åtaga sig att trösta husets ogifta kvinnor över förlusten av ett och

annat, som blivit stulet eller flaxat bort i sommarglädjen.

Den ensamma vandraren gick sakta och vårdslöst fram den dammiga vägen, liksom hade han endast varit ute för en spatsertur. Då han kom till grinden, som ledde in till åkern, där jag plöjde, vek han av vägen, och kom in och slog sig ned med ryggen stödd mot gärdesgården. Lådan hade han tagit av och lagt vid sin sida.

Då jag kom till den kanten av åkern, stannade jag för att låta hästarna vila ett par minuter och slog mig själv ned på renen. Han steg genast upp, kom till mig och hälsade med ett glatt "goddag"! —

Goddag! svarade jag.

Jag betraktade honom. Spänstig, gott utseende, välklädd, fina händer och något makligt och sorglöst märktes i hela hans väsende.

Tungt arbete det där, en så'n varm dag, sade han och tittade på hästar och plog.

Tämligen, medgav jag.

Du är väl bonddräng, förstår jag, eller hemmansägareson? tillade han leende.

Bonddräng är min titel. — Och er?

Han log ett glatt pojkaktigt löje. Min titel, svarade han, det var en rolig fråga.

Herrn önskade veta min titel, var det inte lika roligt? sade jag.

Naturligtvis, instämde han, men ser du! Jag är i bryderi att få reda på vilken titel jag har. Kanhända du kan hjälpa mig. —

Hur då? —

Joo, jag har legat i Uppsala tidvis, och nu är jag i Strands socken med en bläcklåda, en liten spade och

ett mikroskop för att plocka blommor, småväxter, skalbaggar m. m. — Vad skulle du vilja kalla en sådan person? frågade han skrattande.

Det vet jag inte, svarade jag, men jag vet vad min husbonde skulle kalla en sådan.

Vad då? —

Det säger jag inte. —

Åh, du menar odåga! —

Litet för milt. —

Lathund då? —

Kanske! Men nu måste jag fortsätta plöjningen. —

Välan, och jag skall fortsätta min färd, men säg mig, var jag kan få logi någonstades. —

Det är en liten gästgivaregård tio minuters väg härifrån, just bortom krökningen av vägen, upplyste jag.

Adjö, sade han, hoppas vi träffas igen. —

Adjö.

Han tog sin låda och vandrade visslande sin väg. Han var så elegant, ung och godmodig, att jag beundrade honom. En suck smög sig fram: "Han är en människa, jag är en träl."

Till min förvåning kom min nya bekantskap tillbaka följande dag. Han dök plötsligt fram ur skogen, och då han såg mig på åkern, kom han rätt dit.

Om det vore litet mer skugga vid den här gärdesgården, skulle jag sitta och se på dig en stund, var hans hälsning.

Är herrn mycket trött? frågade jag leende och lyfte på mössan.

Trött, svarade han, ja du, jag är så genomtrött, att jag önskar någon vore i mitt sällskap, som kunde

bocka sig efter växterna, vilka fånga min uppmärksamhet. —

Varför är han ute och går då? —

Ack, du känner inte livet! utropade han. Förstår du inte, att om jag ej vore ute och ginge så här, så bleve jag ännu tröttare, och jag vet ej vad det skulle bli av mig till sist.

Han slog sig ned vid gärdesgården, tände en cigarr, och där satt han hela förmiddagen.

Då klockan blev tolv och jag fordrat hästarna, tog jag min matkorg och slog mig ned bredvid honom. Han betraktade uppmärksamt min proviant, och jag undrade om han var hungrig. "Skulle det gå an att bjuda honom på kött, bröd, smör och potatis med skallen på?" frågade jag. Jag behövde icke grubbla så länge på det, ty han sporde med stort intresse:

Har du mycket mat med dig? —

Tillräckligt för mig själv och en trött vandrare, om det behagas, svarade jag och sköt korgen åt honom.

Ack, du är en präktig kamrat, utropade han, och nu slipper jag gå hem för middag. —

Kamrat! Den elegante unge herrn kallade mig kamrat. Det kändes så gott, så gott i mitt hjärta. Det var år och dag sedan jag varit kamrat med någon. Jag hade bara varit träl och "idiot".

Han delade middagen med mig, åt med god aptit och språkade muntert hela tiden. Då maten var slut, drog han fram sitt cigarrfodral, tog själv en och räckte det åt mig.

Jag blev förlägen. Det var första gången någon bjudit mig en cigarr.

Tack, men jag har aldrig rökt, sade jag.

Har du inte? Tid att börja då, anmärkte han och drog en ur fodralet och räcket mig.

Vad skall man röka för? frågade jag och tittade villrådig på cigarren.

Så du frågar! utropade min bekantskap. Inte vet jag, vad man röker för, och har aldrig försökt fundera ut det, vet bara att det är en njutning och att man känner sig karlaktig och ej så litet filosofisk under tobakens inverkan.

Jag tände cigarren och drog några tag. Fy! Hade jag inte lagt bort den så fort, hade min middag tämligen brådstörtat återvänt till ljustet.

Håll på, så lär du dig nog, förmanade han i uppmuntrande ton. Men apropå du, jag har glömt att fråga vad du heter.

Jag heter Ismael. —

Det var härligt, patriarkaliskt! utropade han, men vet du, vem Ismael var?

Hagars son, svarade jag.

Riktigt du, men vi hade en gammal teolog i Uppsala, som kallade Ismael för "Saras påhitt".

Jag tänkte på berättelsen och skrattade.

Du har läst bibeln, förstår jag, eftersom du känner till de gamla historierna, anmärkte han.

Historierna! Det låg något föraktligt i tonen, som gjorde ett obehagligt intryck på mig.

Ja, jag har läst bibeln, sade jag. Då mor levde läste jag mycket i bibeln. —

Är mor död då? —

Ja. —

Far då? —

Har inte reda på honom, svarade jag utan att tänka mig för.

Pytt, sade han, då han såg, att jag blev förlägen, ingenting att skämmas för, du är lika god för det. —

Så förvånad jag blev. Jag hade alltid fått höra, att ett oäkta barn var en underordnad varelse, och här var en fin herre från "den stora världen" med andra åsikter.

Herrn är den förste, som sagt mig något sådant, sade jag.

Det tror jag nog, log han. Här ute i landsändarna är man ortodox förstås. Här är man kyrklig och prästerlig och i högsta grad respektabel i dagsljuset och till den grad regelrätt, att man inte vågar visa varken överseende eller barmhärtighet. Här begagnas bibeln som ett gissel, och man reformerar syndare genom att slå dem i skallen med lagens tavlor och kungliga svenska bönboken. Är det inte sant?

Jag visste inte vad jag skulle svara. Det var något i hans ord, som oroade och på samma gång fängslade mig.

Herrn har visste inte stor respekt för kyrka och bönbok, sade jag undvikande.

Däri har du rätt! utropade han ivrigt. Jag har inte ringaste tro på hela teologien. Och därför mår jag så innerligt gott, tillade han skrattande.

Här var ett fenomen för mig. Jag hade hört talas om fritänkare, men jag hade alltid föreställt mig dem som en sorts halv-odjur, och här hade jag framför mig en, som tydligen inte trodde på vår religion, men i stället för att vara hemsk och avskräckande tedde han sig som en ljusets ängel.

Men herrn tror väl på bibeln? frågade jag.

Bibeln, svarade han, ja, jag tror på den som jag

tror på andra böcker, vilka innehålla en hel del god undervisning bland sådant, som minst sagt är värdelöst.

Men bibeln är Guds ord, har man sagt mig, utropade jag ängsligt.

Guds ord! Gud! Vet du vem han är? Vet du om det finnes en Gud? Och om han finnes, vem kan bevisa, att han har talat eller skrivit? Och för resten, varför skall man fundera på sådant, som ingen kan taga reda på? Ack, världen är dum! Låt oss leva på det mest komfortabla sätt och inte grubbla över hemligheter. Allt är hemligt förresten. Här går du och jag, säg varför? Jag mår över måttan bra, och du släpar utan far och mor. Vem vet vad meningen är med det? Troligtvis är det ingen mening i det alls. Allt vad jag kan skymta genom virrvarret är, att man måste göra sitt liv så behagligt som möjligt och grubbla så litet som möjligt.

Och döden, vad är den? utbrast jag.

Ett frågetecken efter en oförklarlig mening, det är allt jag kan se, svarade han liknöjt.

Hans ord sjönko djupt i min själ. De voro lika hopplösa som min tillvaro, och därför var det ej svårt att tro dem. Hela eftermiddagen tänkte jag på dem, och då jag såg över min ställning och mina erfarenheter, syntes de så sanna. Ingen brydde sig om eller styrde min tillvaro, det var ju klart. "Inte grubbla på något och göra livet så behagligt som möjligt", var det inte förständigt?

Min trevliga bekantskap hälsade på mig i arbetet gång på gång och umgicks med mig ledigt och kamratlikt. Sina åsikter inplantade han i mig med stor skicklighet, inte som en pedagog, som undervisar ett okunnigt människobarn, utan genom att samspråka

med mig, som en vän och jämlike språkar med en annan. Han förmådde mig att tala, att öppna mitt hjärta, vilket kändes skönt och hugsvalande. Ack, om vår komfortable kyrkoherde kommit till mig på det sättet, då jag suckade efter litet medlidande i min trälldom! Om han kunnat ingjuta tro på Gud och sanningen i min själ med lika stor skicklighet och sympati, som denne unge fritänkare kunde ingjuta giftet! Då hade en stackars ensam själ sluppit irra ut i mångårigt mörker. Ack, ni makliga själasörjare, som belåtet frodas i den trånga kretsen av de "fromma"! Var äro lammen, de ensamma, de irrande, de värnlösa och döende? Är det endast i liknelsen, som herden löper ut efter det sargade i öknen? Var äro tjänarne, som skola söka de vanlottade vid vägar, gränder och gården?

Jag genomgick en hård strid, men min själ, beredd genom tre år av kärleksslöshet och förakt, försjönk snart i dyster otro. Vid femton år var jag en fritänkare, fast besluten att aldrig mer bry mig om religionen eller grubbla därpå samt att göra mitt eländiga liv så behagligt som möjligt.

Sista gången jag såg min bekantskap, kunde jag säga till honom: Jag har fått samma tro som herrn har.

Väl bekommet, sade han på sitt skämtsamma, vårdslösa sätt. Du har inte fått mycket, men let är i alla fall det bästa som finnes på det området.

Han sade ett glatt adjö! Jag kände saknad efter honom. Inte ens hans namn hade jag frågat efter. Han var en vandrare, som gick förbi och kastade en djup skugga över mig.

Välan, så slöt min barndom. Det är ej värt att sörja däröver, men ibland kommer likväl ännu en känsla av grämelse vid minnet av åren, som förspildes i

fruktlöst tvivel. Och det är svårt att avhålla sig från att reflektera över vad som kunde ha varit, om jag kommit i händerna på en annan sorts människor. Men livet har lärt mig, att jag ej är det enda vanlottade barn, som av kärlekslöshet och fariseism knuffats ut i dyn för att förtvivlat kämpa eller sjunka. Därför berättar jag min saga. Kanske den kan hjälpa till att bygga en jämnare väg för någon annan.

TRETTONDE KAPITLET.

En katastrof.

DET var i början av juli den vänlige studenten lämnade socknen och mig. Vid köpingens lilla brygga skulle han taga ångbåten och fortsätta vidare på sin sommarferie. För mitt inre öga ser jag ännu, då han vandrade sin väg. Den lilla bläcklådan hängde i läderremmen över axeln, och det var något så sorglöst och ledigt i hela hans sätt. Cigarren bolmade han på naturligtvis, så att stora rökmoln stego upp i den fina atmosfären, och spatserkäppen fick som vanligt utvisa skiftningarna i hans sinnesstämning. Han stödde sig på den någon gång, svängde den ofta i luften, och då melodien av någon glad visa flög i hans hågkomst, fick den utgöra taktpinnen, liksom han hade varit direktör för osynliga körer. Jag undrade, hur det skulle kännas att vara en så glad och komfortabel människa med så mycken frihet, hur det skulle kännas att ströva kring landet under sommaren och "ligga" i Uppsala en lång tid av året. "Och han har ingen, som ryter över sig eller förolämpar sig och ingen, som anser det vara sitt medfödda, gudagivna privilegium att "klå" honom några gånger i veckan för de obetydligaste misstag. Ack, han ägde en sällhet, som Ismael, Hagars son, icke vågade drömma om.

Huru många år jag skulle stanna hos min husbonde var en sak, jag knappast vågat tänka på. Jag antog,

att jag måste från socknens styresmän, bland vilka Kälman hade ett ord med i laget, erhålla tillåtelse att flytta. Att någon ändring vore att vänta under de närmaste åren eller så länge jag vore omyndig, ansåg jag ej troligt och vågade ej ens hoppas. Åtminstone de närmaste åren hade intet annat att bjuda mig än samma förhatliga trälldom. Men förrän jag kunde ana blev det en ändring i mitt liv.

Några dagar efter studentens bortresa fick jag befallning att köra till skogen efter ett lass ved. Masa var redan där, och jag skulle taga en laddad bössa till honom, varmed han på hemvägen ämnade oroa några änder, som om kvällarna brukade hålla till i en liten vik av insjön.

Masa var en mycket ivrig jägare, som med aldrig tröttnande tålmod vandrade kring och skrämde allt villebrådet en lika inrotad plägsed att röra sig just i då fadern var med. Hans far var då så snäll att tillräkna Masas skjutskicklighet, vad han själv lyckades fälla. "Se, vad jag skjutit i dag", ljög Masa jublande vid hemkomsten och visade sin förvånade moder en fågel eller annat djur. Och fadren såg oskyldig ut och tyckte att "Masa är en odräglig pojke att skjuta säkert". Det lilla bedrägeriet blev dock upptäckt av socknens ungdom, och skytten Masas jakthistorier uppväckte alltid ett gränslöst jubel bland ortens nimrods-ännen.

Orsaken, varför Kålmans Masa hade en sådan besynnerlig otur med skjutning, var tvåfaldig. Det var i första rummet hans enträgna vana att knipa ihop ögonen, då han skulle fyra av, och för det andra hade villebrådet en lika inrotad plägsed att röra sig just i det kritiska ögonblicket. Så förklarade Masa saken

för mig en gång, då han bommat på en and, som han kommit så nära, att bara elden från bössan kunde ha bränt den till döds, om bara skytten siktat någorlunda rätt.

“Ser du”, sade Masa förklarande, “man kan lätt få krutstänk eller en bit av knallhatten i ögat, och därför tar jag alltid först ett gott sikte och så stänger jag ögonen, när jag fyrar av. Om den eländiga anden bara legat riktigt stilla, när jag sköt, hade jag haft henne, men hon måste ha rört på sig.”

Jag framhöll som min opinion, att anden troligen varit litet nervös, och rådde Masa att nästa gång vada ut och ankra villebrådet först och sedan gå i land och skjuta det. Men, sade jag, hur gör husbonde-sonen, då han skjuter på fåglar i flykten? Jag fick ej kalla honom “du” utan hade befallning att alltid säga antingen Amasa Kålman eller husbonde-sonen.

Jo, förklarade husbonde-sonen, då siktar jag i luften en bit framför dem, och så sluter jag ögonen och smäller till.

Och det stupar? frågade jag.

Åh ja, det ramlar allt emellanåt.

Bössan, som jag skulle föra till Masa, var ett av dessa gamla muskedunder, som laddades från mynningen. Jag fick tillsägelse att noga se till, att det ej komme någon väta på geväret i synnerhet kring knallhatten. Då jag kommit ungefär halvvägs till skogen, började ett lätt regn falla. Jag tänkte genast på bössan och tog en bit papper ur min ficka för att lägga det skyddande mellan hanen och knallhattscyindlern. Varsamt öppnade jag hanen i fullspänn och skulle just lägga papperet på, då hästarna för någon orsaks skull ryckte till. På något vis måste jag kommit i beröring

med tryckpinnen, ty skottet brann av. Nästa ögonblick såg jag till min fasa en av hästarna segna ned under det den andre började hoppa och sparka av förskräckelse. Jag kastade bössan och hoppade av, och då jag lugnat den ena hästen, såg jag, att hela hagelsvärmen hade inträngt i sidan på den fallne, medförande en nästan ögonblicklig död. Troligtvis hade det gått rätt in i hjärtat.

En av bondens vackraste hästar var det, kanske värd omkring 200 kronor. Jag kunde knappast tänka. Vad skulle det bli av mig? Skulle inte Kålman i sin vrede slå ihjäl mig för att betala för hästens liv! Och hur skulle jag kunna ersätta honom? Vilken ångest jag var i! Där stod jag på vägen och höll den ena hästen i betslet och stirrade på den döde. Det var en förfärligt mörk stund i mitt liv. Om en stund kom en grannpojke körande åt hemmet till, och jag bad honom gå in och underrätta min husbonde om katastrofen. Han lovade och sade grinande:

“Jag skulle inte vilja vara i dina kläder, när Kålman kommer. Han kommer att bli galen, och du gör klokt i att hålla dig på avstånd från honom.”

Denna profetia och förmaning väckte mig ur bedövningen, och självbevarelsedriften vaknade hos mig. Jag började ana, att bonden, som så många gånger misshandlat mig för små felsteg, kunde vid åsynen av sin döda häst råka i sådant raseri, att han lemlästade eller rent av dödade mig. Inte skulle han taga hänsyn till någon ursäktande omständighet eller besinna, att en ren olyckshändelse förelåg. Han hade aldrig tagit hänsyn till något sådant förut, då det gällde mig. Han hade bara följt sin ilska. Vid denna tanke rusa-
de på en gång minnet av de gångna årens alla orätt-

visor in i själen, och blodet började koka. En känsla av trots spirade upp i sinnet, som sopade undan den förlamande ångesten och äggade mig till försvar. Det var något jag aldrig tänkt på förut. Naturligtvis var bonden något starkare än jag, men jag var både stark och vig för min ålder, och något skuldoffer beslöt jag att icke bliva. Den oladdade bössan och yxan lågo i vagnen. Vilket skulle vara det bästa försvarsmedlet? Yxan naturligtvis! Men bössan måste dock ur vägen, annars kunde Kålman begagna sig av den. Jag tog bössan och gömde den bakom en buske ett stycke från vägen. Så tog jag yxan och inväntade min herres ankomst. Jag var själv förvånad över huru lugn och bestämd jag plötsligt hade blivit, och det roade mig nästan att tänka på bondens förvåning, då han skulle komma att upptäcka, att hans tjänare inte var så åtkomlig för misshandel som vanligt.

“En bitter misräkning för hemmansägare Saul Pinehas Kålman”, mumlade jag för mig själv. “Nästan synd om honom, men Ismael, Hagars son, är sig själv närmast.” Att det skulle bli svårt för honom att inse detta, förstod jag klart, men jag hoppades litet på hans läraktighet och mycket på den stora yxan.

Det dröjde inte länge, förrän Kålman blev synlig. Han kom ridande på en svart häst och hade ett piskskäft av rotting i handen. Någon mössa hade han inte fått tid att ta reda på, då budskapet slog ner i hans idylliska tjäll, och håret for i vild oordning kring huvudet.

Jag hade ställt mig ungefär femtio fot från vagnen och där den döda hästen låg. Den andra hade jag bundit vid ett av vagnshjulen.

Kålman red upp till vagnen, band sin ridhäst, tit

tade på den döda hästen och vände sig till mig. Han var verkligen hemsk att skåda. Ansiktsmusklerna arbetade konvulsiviskt, och blodådrorna svällde på pannan. Jag grep hårt om yxskaftet.

Kom hit, skökunge! skrek han.

Jag log. Även denna hans omåttliga ilska kan inte inspirera något mera förolämpande tillmäle, tänkte jag.

Kom hit, skökunge, säger jag, röt han och höjde piskskaftet, då han såg, att jag ej rörde på mig.

Jag står här, sade jag.

Kålman hajade till. Så hade jag aldrig svarat.

Kommer du? röt han, men väntade ej svar utan tog ett par steg mot mig.

Kålman, sade jag varnande och höjde yxan litet.

Han anade oråd och stannade. Jag visste, att han var en pultron. Det var bara den svage och värlöse, han vågade misshandla.

Kålman, sade jag, jag kunde inte hjälpa att skottet gick av. Jag skulle lägga papper på knallhatten, och hästarne ryckte till. Jag är ledsen, att det hände, men ni får ej slå mig.

Slå dig! skrek han. Jag skall hudflänga dig med den här rottingen, så du skall krypa som en mask på jorden. Du ormunge, gjorde jag rätt, så slog jag ihjäl dig och befriade socknen från dig.

Han började åter komma mot mig, och jag drog mig tillbaka litet.

Vad tänker du göra med yxan? röt han. Tror du jag kan skrämmas?

Jag stannade, och så gjorde han. Kålman, sade jag. Ni har misshandlat mig i tre år. Inte en vecka har gått, utan att jag varit gul och blå på min kropp.

Det är slut nu! Ni vet, att jag är inte så vek och att jag kan försvara mig. Och nu, så sant jag står här, om ni kommer hit och skall slå mig, klyver jag huvudet på er.

Ja så, du vill mörda också! Det har jag tänkt länge. Sådana äro skökoungarna. Man vet inte av vad ont blod de äro! skrek han.

Jag såg min fördel och sade: Ni har rätt! Det är hett blod i mina ådror, och ni gör klokt i att akta er.

Plötsligt fick Kålman en ingivelse: Var är bössan? I vagnen antar jag, svarade jag.

Han sprang till vagnen, och jag passade på och gick några steg närmare busken, där bössan låg.

Bössan fanns inte i vagnen, och han skrek: Var har du min bössa?

Jag skrattade. Hans feghet gjorde mig så lugn. Bössan är här vid busken, ropade jag, och just nu är det lika farligt att söka få tag i den som att klå drängen.

Vilket raseri han var i! Han svor och förbannade och stampade som en galning, men han var klok nog att inte röra sin halsstarrige tjänsteande.

Åter fick han en ingivelse. En rätt stor sten låg tätt bredvid honom. Han grep den och slungade den mot mig. Meningen var god, men den hann inte fram.

I den leken kunna vi bli två, sade jag och sände en mindre sten tätt förbi hans huvud, Det var nog, och han förlorade lusten för stenkastning.

Under tiden hade min tanke arbetat. För tillfället hade jag räddat mitt skinn, men vad borde göras? Att gå hem till Kålmans var omöjligt. Jag måste också från platsen för katastrofen, så fort som möjligt,

ty andra bönder, som kanske kunde ställa sig på Kålmans sida, kunde när som helst komma vägen fram, och jag kunde bli tagen. Jag beslöt att gå min väg för tillfället. Därför tog jag bössan på axeln och yxan i handen och gick ned åt skogen. Jag såg mig om ett par gånger, men Kålman ansåg rådligast att inte följa mig.

I skogen började jag tänka över min ställning. Vad skulle jag göra? Naturligtvis skulle bonden försöka få mig tillbaka. Vad följdén därav skulle bli visste jag ej så noga. Kanske han också skulle utsprida ryktet, att jag försökt döda honom. I så fall skulle jag bli jagad som en missdådare. Jag blev nästan förskräckt. Det var ruskigt. Jag var i skogen, en rymmare med yxa och bössa. Och vad hade jag gjort? Det var bäst att summera upp sitt skuldregister. Jo, jag hade av våda skjutit en häst, värd ett par hundra kronor, jag hade varit gensvarig mot min husbonde, och, vad som var värst, jag hade inte låtit honom miss-handla mig.

I sanning, mina brott voro många och svåra. Att jag dödat hästen kanske någon gång kunde förlåtas, och vem vet, om icke gensvarigheten också kunde glömmas med tiden, men att jag hindrat Kålman att, sin treåriga vana trogen, genomprygla mig med piskskäftet, skulle nedskrivas i hans och omgivningens annaler som Ismaels dödssynd. Genom denna förfärliga halsstarrighet hade jag lagt mig hindrande i vägen för två behjärtansvärda syften. Jag hade förhindrat min egen förbättring. Var det icke Kålmans avsikt att "göra folk" av mig? Och jag hade nekat min herre den vanliga rekreationen, vari hans upprörda sinne brukade finna lättnad och lugn. Att få prygla

mig var för honom ett slags davidsharpa, varigenom hans sinne stillades och hans tillvaro förljuvades. Men till allt detta måste jag bifoga den för mig graverande omständigheten, att jag blivit född utom äktenskapet. I sanning, min ställning var svår och jag "suckade så tungt uti skogen".

FJORTONDE KAPTLET.

**Hur rättvisan dömde mellan hemmansägaren
och hans dräng.**

“**N**ÄR nöden är störst, är hjälpen som närmast”, heter det, och min erfarenhet i livet har lärt mig, att inspirationen anländer, då den bäst behöves. I min villrådighet kom plötsligt idén över mig att ställa mig under fjärdingsmannens beskydd.

“Om jag går till fjärdingsmannen”, resonerade jag, “skall han säkert se till, att de ej få slå mig och att jag blir rättvist behandlad. Kanske han också kan ge mig ett gott råd.”

Att jag hade så stort förtroende till nämnde ämbetsman berodde därpå, att han alltid visat sig vänlig mot oss, då mor levde. Jag hade ofta varit i hans hem och många dagar hjälpt honom på åker och äng.

I sin ungdom hade han farit vida omkring i världen som sjöman och guldgrävare och satt nu oberoende i sin stuga, respekterad av hög och låg. Han var också ett stort original och krusade inte en varelse i Strands socken.

Jag lade yxa och bössa under en buske och satte i väg mot gården, där fjärdingsmannen bodde. Lyckligtvis fann jag honom hemma.

God dag, Ismael, sade han. Länge sedan jag såg dig. Sitt ned!

Han såg visst på mig, att jag var i svårigheter, ty han tillade: Är du ledsen över något?

Jag fattade mod och berättade hela historien om bössan och olyckshändelsen samt uppträdet mellan husbonden och mig.

Då jag slutat frågade han: Hur har du annars haft det hos Kålmans?

Uppmuntrad av frågan beskrev jag sanningsenligt hur de tre åren sedan mors död hade varit för mig.

Att han var rörd över min enkla berättelse, det såg jag tydligt, men i stället för att kommentera över den, frågade han endast: Varför kom du till mej?

Jag trodde fjärdingsmannen skulle vilja giva mig ett gott råd, svarade jag. Jag har ingen att vända mig till.

Jaså, sade han, och du skall inte ha kommit för-gäves. Jag skall se till, att du blir rättvist behandlad i denna sak.

Han gick in i ett annat rum några minuter, och då han återvände, var han klädd för att gå ut.

Kom nu, Ismael, sade han.

Vart skola vi gå? frågade jag.

Vi skola gå till din husbonde, sade han leende. Jag har något att säga honom.

På min begäran gingo vi genom skogen. Jag ville taga yxan och bössan med mig hem.

Vi fingo vänta på Kålman en stund. Han var ute för att forsla hem den döda hästen. Då han kom, gingo vi ut till honom. Vid åsynen av fjärdingsmannen såg han litet villrådlig ut men började genast svära över mig och lova mig hemska straff.

Vänta litet, Kålman, sade min ledsagare, jag har kommit hit med pojken här. Han kom till mig och

bekände allt och har återvänt till dig i mitt sällskap. Nu beror det på dig själv, om han skall stanna eller icke. Lovar du att inte röra honom med ett finger, stannar han, annars tar jag honom med mig hem och skall laga så, att du skall bli förklarad vara opassande att ha honom.

Vem skall betala mig för hästen, karl? fräste Kålman.

Det kan bli uppgjort sedan på något vis. För resten anser jag, att det arbete du redan fått av pojken har betalt hästen. Inte kan du väl klå betalning ur honom? sade fjärdingsmannen.

Arbete! Arbete! skrek min husbonde. Odjuret till pojk har bara varit till besvär och omkostnader, och jag tog honom av barmhärtighet, den arme skökungen.

Kålman! dundrade min försvarare. Du är en större skurk till och med än jag ansett dig vara. Tror du inte jag vet, hur den stackars pojken haft det hos dig? Du har drivit och slagit honom natt och dag och klätt honom i din egen pojkes utslitna kläder. Du har aldrig givit honom ett enda öre och aldrig sagt ett vänligt ord till honom. Och han kom till dig, då hans unga hjärta blödde över den största förlust, som kan drabba ett stackars barn. Du har gång på gång skymfat minnet av hans döda mor. Och kom ihåg, Kålman, att hans mor var oaktat sitt felsteg en bättre kvinna än de flesta här i socknen, och hennes gosse här är minst lika god som din egen och andra pojkar i socknen.

Kålman betraktade fjärdingsmannen förbluffad. Så hade väl aldrig någon vågat tala till honom. Att raseriet kokade inom honom, kunde man se, men emedan han var feg, vågade han inte ge det fullt lopp.

Han såg, att det var något hos fjärdingsmannen, som inte var att leka med. Allt vad han ansåg tryggt att säga var: Vem skall betala för hästen?

Kålman, sade nu fjärdingsmannen lugnare. Jag har sagt min mening därom. Dock om du vill, så låt socknens styresmän komma tillsammans och besluta om det. Pojken är i alla fall under deras beskydd, och du har honom för dem.

Nu ljusnade min husbondes ansikte litet. Troligtvis hoppades han, att socknens styrelse skulle ersätta honom för hästen, eftersom jag var socknens tillhörighet eller börda.

Det är ett rätt bra förslag, sade han mera milt. Och fast jag inte begriper, varför ni lagt er i den här saken, skola vi göra som ni sagt.

Och du lovar att inte slå Ismael mer? sporde fjärdingsmannen.

Jag skall vänta och se, vad socknen dömmar honom till, svarade Kålman med en arg blick på mig.

Tack, sade jag till min försvarare.

Kom till mig, om det blir för svårt, viskade han samt tillade litet mystiskt: Glöm ej, att världen är stor. Adjö.

Min husbonde styrde verkligen sin vrede några dagar, vilket hade den glädjande följden, att min hydda började bli fri från de vanliga strimmorna. "Det är dock en märkbar *ljusning* i min tillvaro". filosoferade jag om kvällarna, då jag märkte, att blånaderna lade sig och blevo mera och mera lika skinnet och inga nya kommo till.

Om ett par veckor hade socknens styresmän sammanträde. Prästen satt som ordförande, och jag blev uppkallad på grund av husbondens klagomål.

Naturligtvis bekände jag, att jag av våda skjutit hästen och sedan med yxan i handen varnat bonden för att försöka slå mig.

Om din husbonde anfallit dig, hade du då dödat honom? frågade prästen.

Nej, svarade jag, hade han kommit, så hade jag försökt springa från honom. —

Och om han upphunnit dig? —

Jag hade då försvarat mig! —

Men om du huggit honom med yxan? inföll prästen.

Jag tror det hade varit hans egen skuld, genmälte jag.

“Men vet du inte, att din husbonde har rätt att tukta dig?” inföll en av mötets medlemmar.

Jag låtsade inte höra frågan, utan behöll min uppmärksamhet på prästen.

Plötsligt frågade denne: Ismael, är det sant, att du är fritänkare?

Jag studsade. Vem hade tittat in i min själ och sett mörkret där? Åh! Jag förstod. Jag skrattade en gång åt Kålmans hustru, då hon i vrede påstod, att min mor låg i förtappelsen och pinades. Jag svarade också: “Sådana historier tror jag inte.”

Prästen väntade på svar. Allas ögon vilade på mig, och det låg ett drag av skadeglädje över Kålmans anlete. Han satt väl och hoppades, att han skulle få i uppdrag att piska kätteriet ur mig.

Herr kyrkoherde! Vem har sagt, att jag är fritänkare? frågade jag sakta.

Det är ryktet om dig, och det höves oss här att undersöka saken. Tror du inte på vår heliga religion?

Jag visste knappt vad jag skulle svara. Jag hade

inte formulerat några åsikter, bara beslutat att inte bry mig om saken. Efter litet tvekan sade jag: Herr pastor! Mitt liv sedan min moders död har varit så mörkt, att jag tror man bryr sig lika litet om mig i himmelen som på jorden.

Har man hört på fräckhet! inföll Kålman. Det tillkommer inte Kålman att dömma, sade prästen strängt. Och vändande sig till mig frågade han: Har du inte hört, att Herrens vägar äro underliga?

Jag har läst det, svarade jag.

Han skrattar åt straffet efter döden, inföll min husbonde.

Prästen sände en förebrående blick till honom, men han vände sig likväl till mig och sade: Är det sant?

Nu kom förtrytelsen mig till hjälp! Jag kan inte tro, vad Kålman och hans hustru ständigt säga, att min mor ligger i pinorummet och brinner för att — jag stannade och stapplade litet — för att jag icke har någon far, svarade jag.

Det är ovisligt att säga så till dig, sade prästen, men tror du inte, att synden straffas i en annan värld?

Jag har hört det, men kyrkoherden lärde något mer, då jag gick och läste. —

Vad då? —

Jo, att Gud förlåter synder, svarade jag, och min mors sista ord voro, att Gud hade förlåtit henne. Hon sade, att hon var lik fåret, som herden fann sargat och bar till hjorden!

Din mor sade det? inföll prästen.

Ja, herr pastor.

Då skall ingen säga, att hon är förlorad, sade kyrkoherden.

Tack, herr kyrkoherde! utbrast jag.

Och du, fortfor han, skall inte se på dina omständigheter och bortdömma Gud. Det är dårskap. Har du haft någon sådan tanke, så kasta bort den.

Ack, ja! Så lätt att säga! Men när giftet kommit in i själen, tar det en större makt än ens egen att rensa bort det. Jag skulle få erfara det.

Mötet beslutade giva mig varning för benägenhet till otro samt att jag skulle tjäna Kälman två år till för hästen. Under tiden skulle jag ha kläder, mat och hem hos honom som hittills.

Så tungt mitt hjärta blev! Så mörkt och kallt! Två år till i samma elände och därtill mera bunden än någonsin! Stackars pojk! Ett ögonblick hade hans hjärta liksom värmts vid pastorns ord och minnet av moderns dödsbädd, men om kvällen gick han till sängs mera tvivlande och dyster än någonsin. Och prästen kom inte för att återföra det förlorade fåret.

FEMTONDE KAPITLET.

Jag ser uppåt och får en ljus idé.

DEN kvällen kunde jag icke somna. Jag kastade mig av och an. Gång på gång tänkte jag över min ställning. Till sist blev jag trött på att ligga och steg upp och satte mig vid fönstret. Klockan var ungefär elva, och sommarnatten var ljum och stjärnklar. Genom det öppna fönstret såg jag en stund upp mot Guds lampor, som brinna över jordens sorgehus. Den tysta, vackra natten verkade lugnande på mitt sinne, och tankarna blevo mindre brännande. Och en liten känsla av fröjd och skönhet — den första på länge, länge — sköt genom själen. Det var som ett svagt återsken från lyckligare dagar, då jag vandrade tillsammans med min moder och vi båda hänrycktes över uppenbarelsen av Guds härlighet. Var kom denna känsla från, detta sken mitt i mitt djupaste mörker? Var det Gud, eller var det kanske min moders ande, som för ett ögonblick svävade över sitt ensamma barn? Vem vet? Genom att se på stjärnorna, se uppåt hade jag för en stund glömt min bedrövliga ställning och kommit att tänka på hur stor världen är. Jag hade läst därom, och min moder hade ibland berättat om häpnadsväckande resultat av astronoms forskning. Plötsligt flög genom minnet fjärdingsmannens ord: "Glöm inte att världen är stor." Vad kunde han mena? Varför lade han sådan tonvikt på orden?

På en gång flög en idé genom sinnet! Han menade, att jag skulle fly, fara ut i världen från alltsammans. Var det möjligt? Fly! Rymma! Komma ut i världen för att söka min lycka! Tanken berusade mig. Det var liksom om min framtid hade plötsligt klarnat upp, som om jag med ens upptäckt en väg ut ur mörkret.

Men hur skulle jag kunna fly? Jag hade inte ett öre och mycket litet kläder, och vart skulle jag gå, utan att strax bli tagen och förd tillbaka?

Ungefär två timmar satt jag vid fönstret och tänkte över saken. Då jag kröp tillbaka i sängen, hade min idé mognat till beslut. Nästa kväll skulle jag fly, och min kosa skulle ställas mot en liten stad, som låg vid havet, fyra mil norrut. Där skulle jag strax försöka komma ombord på ett fartyg eller ock dölja mig i trakten, till ett sådant tillfälle gavs. Först tänkte jag taga Kålmans båt och segla dit, ty jag hade på fisketurer fått vänja mig vid sjön. Men jag ansåg det vara klokare och säkrare att gå till lands, emedan skogarna vid vägen gävo utmärkta gömställen.

Nästa dag var jag sysselsatt med harvning och hade middag med mig i en liten korg. I stället för att äta upp maten lade jag den i papper och gömde den på en plats, där jag skulle komma att gå förbi, då jag lämnade. Så var åtminstone ett mål mat i ordning för min resa.

Han äter åtminstone upp maten, sade fru Kålman, då hon på kvällen tittade i korgen.

Det duger han till, var säker på det, instämde Kålman.

Han skjuter också säkert, inföll Masa ironiskt. Ja, han träffade min bästa häst, svarade min husbonde och bligade ilsket på mig.

Han skall också få arbeta för det, försäkrade frun.

Lita på det, tillade Kålman och slog näven i bordet.

Jag tänkte mina lugna tankar under deras samtal och väntade på tiden, då jag skulle få gå till drängstugan. Ungefär klockan halv tio förkunnade husets drottning, att det nu var tid att sova. Jag steg upp och sade som vanligt enligt god ordning: "Godnatt och tack för i dag!" men fick som vanligt inget svar.

I drängstugan tände jag inte ljus, ty på sommarkvällarna gick jag ofta och lade mig utan att besvär mig med lampan. I halvdunklet tog jag på mig de bättre kläderna — ett arv efter husbondesonen Masa — och lade arbetskläderna — arv efter samme magnat — i en liten kappsäck, som jag haft med mig från hemmet. Så stoppade jag ner mors fotografi, bibeln och några andra småsaker, och allt var färdigt.

Om en liten stund blev det mörkt i det värda paret Kålmans rum, och jag ansåg timmen vara slagen. Tyst öppnade jag och slöt dörren och steg ut i natten. Det var en stjärnklar sommarnatt och en liten sval bris från skärgården prasslade kring gården. Jag gick bort mot ladugården och genom grinden ut på den lilla stigen, som ledde genom skogen upp förbi kyrkan och ut på allmänna landsvägen. Jag vandrade med raska steg men stannade ibland för att lyssna, om någon åkande eller gående hördes. Jag ville inte möta någon och ville vara säker på att ej Kålman var efter mig.

Vid kyrkogården stannade jag. Sedan jag hade försiktigt sett mig omkring och lyssnat, ställde jag kappsäcken utanför grinden och smög mig in till min moders grav. Gångjärnet på grinden gnisslade litet, annars var allt tyst som i gravarna. Ingen vidskeplig rädsla störde mig, fast jag annars trodde något på or-

tens skrock. Jag viskade några ord av tack och ett farväl vid kullen och tog en liten stjälk med en blomma på från syrenbusken, som växte tätt bredvid, och stoppade den i fickan. Vid graven kände jag ett starkt begär över mig att få anropa en högre makt om hjälp på färden. Var det åter något hemligt väsende, som viskade i själen? Men jag hastade från kullen, grep min kappsäck och satte i väg mot norr. Min sparade middag låg kvar, där jag lämnat den, och jag var glad att åtminstone vara säker på frukost. Hela natten vandrade jag, så fort jag orkade, och då morgonen grydde, hade jag ej så långt till staden. Redan klockan åtta var jag framme och styrde genast mina steg ned mot hamnen.

Där voro flera mindre fartyg lossande och lastande, och jag började genast sätta i verkställighet min plan att söka hyra. De sågo inbjudande ut dessa smärkra farkoster, och frukoströken från kabysserna virvlade glatt upp i den friska havsluften.

Den ena efter den andra, som jag besökte, behövde varken kock eller jungman, och jag började nästan bli missmodig. Till slut steg jag ombord på en vacker grönmålad råsegelskonare, på vars akter stod namnet "Favoriten". Jag hade ej velat gå ombord på den förut, emedan den såg mera förnäm ut än de andra.

Akterut stod en man, lutad över den vitmålade relingen.

Jag tog av mössan och hälsade: "God morgon!"

God morgon, svarade han och kastade en flyktig blick på mig och kappsäcken.

Behöves någon man här, herr kapten? —

Jag är styrman. Är du sjöman? —

Nej, men önskar bli, herr styrman.

Han gick bort till kajutdörren. "Kapten", sade han, "här är en pojke, som söker hyra."

"Låt honom komma in", hördes snart från kajutan.

Nästa ögonblick stod jag inför en skäggig, undersätsig man på ungefär femtio år. Han såg på mig några sekunder. Jag märkte, att hans ögon voro blå och trovärdiga.

Jaså, du vill gå till sjös? —

Ja, herr kapten! —

Du är inte sjöman? —

Nej. —

Bekant med sjön något? —

Ja, som fiskare! —

Är du här ifrån staden? —

Nej, från Strands socken fyra mil i söder. —

Vad heter du? —

Ismael. —

Besynnerligt namn! (Han frågade ej efter tillnamnet.)

Hur gammal är du? —

Femton år, herr kapten. —

Femton! Du är stor för din ålder. —

Har du dina föräldrars tillåtelse att gå till sjös?

Jag har inga föräldrar? —

Målsmän då? —

Jag hesiterade. Han såg det och sade: Jag vill veta var du kommer ifrån, så tala sanning för mig!

Jag såg på honom litet. Hans ansikte ingav förtroende. Han kunde hjälpa mig, om han ville. Jag beslöt att berätta allt.

Herr kapten, sade jag, jag rymde i går kväll från

en bonde, som har haft mig för socknen och som miss-handlade mig. Får jag berätta det? —

Ja, fortsätt.

Jag berättade i få ord om mors död, hur jag kommit på socknen, olyckan med hästen och sockenmötets dom. "Och som sagts, i går kväll rymde jag och önskar komma ut i världen, där man har tillfälle att slå sig fram", avslöt jag.

Han lyssnade uppmärksamt. Då jag var färdig, frågade han om jag hade beräknat, att bonden skulle komma att söka mig och att han hade rätt att taga mig tillbaka.

Jag svarade, att jag visste det och hade beslutat att gömma mig, så gott jag kunde.

Han funderade litet. Plötsligt steg han upp, såg mig in i ögonen och frågade med skarp stämma:

Har du ljugit för mig?

Jag blev häpen, men mötte hans blick och svarade, att varje ord var sanning.

Välan, sade han, och tonen var åter vänlig, jag skall taga dig som jungman. Om två dagar lämna vi för Danmark. Du kan gå till skansen med din kappsäck och få litet frukost. —

Tack, herr kapten! sade jag, men om bonden kommer?

Skepparen log i sitt yviga skägg och svarade: Var du lugn, bonden får skaffa sig en annan dräng. Men det kommer mig att tänka på en annan sak. Vi ha inte talat om hur stor hyra du ska ha. Är du nöjd med tjugo kronor i månaden?

Tjugo i månaden? Jag som tjänat för Masas gamla kläder och maten. — Jag kunde endast säga: "Tack, kapten", och han förstod, att jag var nöjd.

SEXTONDE KAPITLET.

Hur fjärdingsmannen grep mig.

FÖLJANDE dag anlände Kålman i sällskap med fjärdingsmannen. Någon hade sett en yngling med kappsäck i handen hasta mot staden, och vederbörande gissade rätteligen, att det var den rymmande drängen. Som jag sedan hörde, hade de letat litet i staden, förrän de styrde stegen mot hamnen. Jag, som hela tiden haft ett vaksamt öga kring mig, upptäckte dem genast. Det blev brått att springa akterut och omtala synen för kaptenen.

Stanna här, sade han, jag skall gå och fråga dem vad de vilja.

Fjärdingsmannen är en vän till mig, sade jag till kapten, då han lämnade kajutan .

Ett par minuter senare hörde jag fjärdingsmannens röst: "Favoriten! Ohoj!" ropade han på äkta sjömansvis.

Vad är det frågan om? frågade kaptenen.

Kaptenen har väl inte sett någon främmande pojke luffa kring här. Han har rymt från sin husbonde, och denne vill ha honom tillbaka. Och som fjärdingsman är det min plikt att leta efter honom.

Kaptenen log. Ha, ha! svarade han, här luffa många pojkar om dagarna, och hur många som rymt från sina ägare, åtminstone för stunden, är ej gott att säga.

Men fjärdingsmannen vill väl leta litet ombord på skutan?

”Pojken har gjort mig stor skada, fast jag varit som en far för honom. Får jag också komma ombord?” hörde jag Kålman säga.

”Han gör bättre i att stanna på kajen och hålla skarp utkik på de andra skutorna”, svarade kaptenen. ”Är rymmaren här neråt och har sett er, kanske han söker springa upp åt staden.”

”Kanhända det”, sade Kålman.

Jag hörde kaptenen och fjärdingsmannen gå förut in i skansen och sedan komma akterut. På den sida av kajutan, där Kålman icke kunde se dem, stannade de ett ögonblick och viskade. Mitt hjärta slog häftigt. Tänk om fjärdingsmannen inte skulle våga låta mig komma undan! — Nu öppnades kajutdörren. Fjärdingsmannen kom in och kaptenen efter. Där satt jag nästan darrande.

Jaså, du är här, sade fjärdingsmannen och log. Det var bra gjort! Sköt dig som en käril och skriv till mig ibland. Kom ihåg, att du hade en god moder. Han räckte mig handen: Adjö med dig, Ismael, och Gud välsigne dig! Med detsamma stack han en femkrone-sedel i min ficka.

Tack, tack, stammade jag. En ovanligt mjuk känsla värmd min själ. Skepparens och den hederlige fjärdingsmannens vänlighet hade smält bort något av den is, som lagt sig kring det unga och dumma hjärtat.

De gingo ut. Adjö, kapten, och tack för vänligheten, sade fjärdingsmannen utanför.

Ingenting att tala om. Lagens väktare måste ha rätt att utöva sitt kall, svarade kaptenen. Adjö, adjö!

”Kom, Kålman”, hörde jag fjärdingsmannen säga,

pojken har stort försprång, och det är min mening, att han försöker komma utrikes. Jag tror ej det är värt att gå till de andra skutorna.”

Om en stund fick jag gå på däck igen, och jag var glad som en frigjord fånge.

Nästa morgon fick jag följa med kaptenen till det lilla mönstringskontoret. Mitt namn uppgav jag vara Ismael Hagarson, och då jag skulle underteckna kontraktet skrev jag det. Jag hade ofta tänkt, att Hagarson borde vara mitt tillnamn, och nu blev det så. Då det frågades om mina föräldrar, svarade kaptenen, att de ej voro i livet och att den ende, som kunde vara förmyndare för mig, hade överlämnat mig åt honom. Så var jag mönstrad på den vackra skonaren Favoriten, och nästa dag skulle det bära till sjös.

I mina tidigare barnaår, isynnerhet under inflytande av äventyrliga berättelser, hade jag ofta tänkt på att bliva sjöman. Och sedan under träldomstiden hade ögat mer än en gång blickat längtande till de många seglare, som dagligen avtecknade sina konturer mot synranden långt utanför de vackra skärgårdsholmarna. Många gånger hade jag också låtit fantasien upprulla tavlor för mig, på vilka jag var sjöman, som på djärva farkoster plöjde mot främmande land. Men jag hade alltid ansett dessa fantasibilder som bedrägliga narrspel, vilka aldrig kunde bli verklighet. Mitt liv skulle förflyta under träldom i Strands socken, och det största, som jag kunde vänta, var att möjligtvis någon gång i tiden få en mildare husbonde och litet lön för mitt arbete. Mitt liv skulle bliva likt granndrängens, som också varit på socknen och tjänat sedan barndomen och vid femton års ålder kunde berömma sig av att aldrig ha varit utom gränserna av

Strands socken, vilket mången ansåg som det enda rätta och hederliga av en person i hans ställning.

Jag hade också genom segelturer i barndomen lärt mig att älska havet. Och sedan hos Kålmans fick jag stundom följa med på fiske om nätterna, och även då, fast trött efter dagens släp och fullt viss att ej få någon ersättning för den förlorade vilan, kunde mitt sinne ibland tilltalas av solnedgångens färgspel över vattnet och den mjuka färgtonen, som bredde sig över öar och skär.

Men nu var drömmen verklighet, och bara det rika "i morgon" komme, skulle jag ut över haven mot främmande land. För första gången på en lång tid hälsade jag med glädje en ny dag och kände mig fri. Därför var det roligt att lära sig arbetet. Och klättrandet i de höga masterna, som skulle anses svårt, var endast lekverk

Nästa morgon kastade vi loss förtöjningarna. En liten ångbåt hjälpte oss ut på fjärden, och våra segel hissades. De fylldes för den förliga vinden, bogsertrossen inhalades, och den lilla båten pustade av in mot hamnen, sedan dess skeppare åt vår befälhavare skriket: "En lycklig resa, kapten!" Resan hade börjat, och vårt ankare skulle ej sänkas, förrän målet var hunnet.

Favoriten var en råsegelskonare på 150 registerton, byggd på halländska kusten och hemma där. Reddaren hade många skutor, och emedan denna var den nyaste, snabbaste och vackraste, fick den heta Favoriten. Besättningen utgjordes av sju man, kapten och styrman ej inberäknade. Lasten bestod av bräder, som köpts av en firma i Ålborg.

Vår skeppare var, som läsaren redan anat, en ärans

man. Han var en präktig sjöman, rättvis och human mot sin besättning och hade icke alls anammat den gamla skeppartron, att sjömän äro boskap, som endast svordomar och skrik biter på. Men på samma gång ville han se raska pojkar på däck och i riggen, och var det några, som sökte skolka, fingo de snart i några kraftiga satser veta, vad sorts Adams barn de voro.

Styrmannen var också en präktig karl. Och kamraterna i det hela taget voro av så gott skrot och korn, som man gärna finner på Östersjö-traden.

Då vi kommit ut i öppna havet, kurs blivit satt och vårt fartyg börjat röra på sig för sommardynningarna, blev jag satt på ett litet prov. Alla segel hade satts, med undantag av røjlen, som hos oss var det högsta seglet.

“Kan du gå upp och lossa røjlen, Ismael?” sade styrmannen.

Jag hade fått praktisera ett par gånger i hamnen och skulle nu visa, vad jag kunde göra, när det var litet rörelse i riggen.

Jag tittade upp, hoppade på relingen, och var nästa sekund i vantet.

“Håll dig fast”, ropade styrmannen, och jag beslöt att se till den saken med särskilt intresse och nit.

Ju längre upp jag kom, desto mera kändes rullningarna, och då jag anlände till røjlen, tyckte jag, att någon hade fångat mig på ändan av en lång flaggstång och viftade med mig i luften. Jag lindade emellertid ena armen kring røjlfallet och började lossa på sejsingarna. Det gick naturligtvis sakta att börja med, men då jag såg skepparen från däck betrakta mig, eldades mitt mod och snart var seglet loss.

“Klart att hissa!” ropade jag.

“Hissa röjlen”, ropades på däck.

Jag steg från rån till riggen, och seglet gick upp, sedan skoten uthalats.

Då jag hoppade på däck, sade styrmannen: “Bra gjort, jungman”, och jag var över måttan belåten. Jag tänkte också: “Ett sådant ord om mitt arbete har jag ej hört på långa, långa tider.” Därför har den lilla händelsen och de tre berömmande orden levat kvar i hjärtat.

Solen sjönk, kvällen kom, och då sattes vakterna. Jag kom på kaptenens vakt och fick rättighet att gå till kojs klockan åtta den första kvällen på sjön för att väckas klockan tolv.

Förrän jag lade mig, gick jag ut på däckets eller egentligen däckslasten och satte mig en stund. Jag hade så hastigt kastats ut i detta nya liv, att jag kände behov av att tänka över det litet. Kvällen var också skön för eftertanke. Stjärnorna började tindra fram ur sina omätliga sfärer, men dunklet lade sig över havet samt i seglen över mig, och framför mig kändes den friska kvällsbrisen. Framför bogen sorlade vågorna och kastade då och då ett stänk över relingen.

De flydda åren kommo och passerade förbi. Jag såg hyddan vid insjön och de soliga stunderna i Lövdungen. Så kom likprocessionen av de gamla, och klockarfars röst blandades med forsen framför bogen. Så kommo månader och år av lycka och kärlek. Och de ystra lekarna och svåra läxorna i skolan hälsade mig från gången tid. Så hörde jag hostningen, såg en sjukbädd med röda strimmor på den vita kudden och ett blekt, tårt ansikte, och så igen ett liktåg med klämtning och den dova orgelklangen, och pastorn i sin långa

kappa med handbok och en liten spade, som läste: "Av jord är du kommen och till jord skall du åter varda", och mullen rasslar på kistan, då gossens enda värn sänkes ned. Sedan — ja, sedan en dröm, en lång nattmara, då hjärtat frusit och gossen i förtid blivit nästan en man. Och sen? — Det ser ljusare ut, och livet kan bli drägligt, fast det aldrig blir så ljust, som det kunde hava blivit. Och framtiden? Ack, den är det ej värt att uppgöra planer för, bara besluta att bli så god sjöman som möjligt och att genast — gå och lägga sig.

Jag kröp till kojs, somnade och drömde att Kålman hade krupit upp på sitt hus och att han skrek efter mig av alla krafter.

SJUTTONDE KAPITLET.

Några trevliga månader på Östersjön.

JÄMFÖRT med mycket annat är min första sjöresa tämligen väl bibehållen i minnet. Vädret var över huvud taget vackert. Den lilla åskby, som hälsade på oss en stund utanför Gotland och gav mig min första erfarenhet i att reva och bärga segel, var icke stark nog att anses svår eller farlig. Det nya, fria livet på havet bland kamrater, som ej frågade efter mina anor eller min sociala ställning, om blott jag utförde mitt arbete, behagade mig ofantligt. Och befälets befallningar, som aldrig åtföljdes av skällsord eller förolämpande tillmälen, utförde jag med glädje. Efter ett par dagar på sjön började jag känna mig, som när man vaknat ur en förfärlig dröm och finner det sköna morgonljuset strålande in genom fönstret. Mina känslor började också svalla, och litet efter hand vaknade min varma kärlek för det sköna, som så väl blivit odlad under min moders inflytelse, åter upp ur sin dvala.

Mina kamrater kom jag väl överens med. De voro alla unga och glada, och deras skämt och lekar på fristunderna verkade som solsken för mitt sinne, fast jag nästan alltid tyckte bättre om att se på än deltaga. Visserligen lärde jag av dem åtskilligt, som ej varit till gagn utan tvärtom, men jag var icke nog gammal och vis under den tiden att skilja på vetet och agnarna.

Sjömansyrket lärde jag med iver. Det var ju intressant att lära sig de besynnerliga namnen på alla tåg, stag och segel. Och de många fina knutar, som sjömännens hårda händer kunde forma, voro en sorts gåtor, som jag satte en ära i att finna lösningen till.

Att styra är det första en pojke får lära på skutan. Min första timme vid ratten minnes jag väl, ty den var full av bekymmer och oförklarliga händelser. Det var under skepparens egen uppsikt, jag skulle lära det maktpåliggande värvet, och klöckan var ungefär nio på kvällen. Vädret var fint och en bra nattbris fyllde seglen. Vilken kurs vi styrde, minnes jag ej. Det var månljus, och månen hade hunnit så högt, att jag från ratten såg den ett litet stycke till babord av bramrån.

Att jag minnes månens ställning beror därpå, att denna himlakropp skulle vara mig till hjälp vid styrningen. Den bleke vandraren över det mörka havet skulle hjälpa mig att hålla Favoriten stadigt på sin kurs.

Nu ser du, sade kaptenen, månen där i närheten af bramrån.

Ja, kapten! svarade jungmannen.

Om du håller ögonen på månen och rånocken, är det lätt att se om skutan vill gira, och du kan då genast mota henne med ratten, fortsatte han.

Det var ju klart och tydligt, och jag förstod mycket väl själva idén och den hjälp månen kunde giva. Men svårigheten var den, att månen visade sig rysligt nervös den kvällen. Den raglade på sin bana, som om den fått för mycket av någon luftlexir, och förbryllade mig förfärligt. Ibland var den gömd bakom bramseglet och ibland var den långt öster om det. Och där

stod jag och snodde med ratten fram och åter, och ju häftigare jag snodde, desto livligare blev månen.

Kaptenen smålog litet. Jag undrar vad som kommit åt månen i kväll, sade han spydigt. — Jag synes inte kunna hålla honom stadig, kapten, svarade jag och torkade svetten från pannan.

Jag set det, sade skepparen, men om du kan lugna skutan litet, torde det ha ett välgörande inflytande på månen.

Han hade naturligtvis rätt. Efter en stund lyckades jag förmå Favoriten att gå stadigt på kursen, och månen lugnade sig. Men aldrig har jag varit mer intresserad i den himlakroppen, och aldrig har jag betraktat den med större intresse än den aftonen ute på Östersjön.

Det är ofantligt trevligt att segla på Östersjön under sommarmånaderna. Nätterna äro ljusa, dagarna ljumma, och svårt väder är sällsynt. Och som sjöfarten är mycket livlig, isynnerhet nära Sverige-kusten, är man ständigt i sällskap med seglare. Om dagen ser man dem runt omkring sig, en skara kamrater eller grannar, som man kan samtala med och som taga bort det ensliga intrycket från havet. Och om natten är den mörka slätten beströdd av deras vita, gröna och röda lanternor. Ibland blir det trevliga kappseglingar, som skapa långa och fantasirika skepparhistorier, vilka förtjänade en plats i den vildare romanlitteraturen.

Vår resa till Ålborg var, som redan berättats, en skön sådan. Jag minnes väl huru vi passerade det på Östersjö-kusten beryktade fyrskeppet Kopparstenarna, som med sitt röda skrov och namnet i manshöga bokstäver, målade på sidan, vakar över seglarens välfärd.

Det var just i kvällningen vi seglade förbi, och om en stund sände det sina strålar över vattnet. På babords sida sågo vi ljusen från fyrarna på gotska Sandön, och följande två dagar seglade vi utefter Gotlands vestkust. Så kom det långa Öland och Utklippans fyr, och efter ett par dagars segling från detta välkända sjö-
märke sågo vi Skånes kust. I "Bornholms-hålet", som man kallar farvattnet mellan den danska ön Bornholm och skånelandet, mellan Simrishamn och Sandham-
mars fyr, lågo vi för tre dagar, tillsamman med en hel flotta av skutor, varefter en östanvind satte liv i hela skaran och hjälpte oss, som skulle söderut, in i det minnesrika Öresund.

Färden är då igen synnerligt livlig för minnet. Med land på bägge sidor, seglare och ångbåtar av alla slag och dimensioner till höger och vänster, var jag idel öga och öra. Jag betraktade den livliga scenen och lyssnade till varje upplysning, som föll från kamrater-
nas eller befälets läppar .

I Öresund såg jag den första "långfararen". Jag hade en stund haft ögonen på en särskilt högriggad skuta, vars segel lyste vitare än de andras. På nära håll visade han sig vara en fullriggare, lång och låg med "kanonportar" målade på sidorna och kopparn glänste upp över lastlinien. De vita seglen stodo så fulla och runda i fängslande symmetri, från skajslarna, som syntes vilja sammansmälta med de lätta sommar-
skyarna till de väldiga underseglen, vilkas rår stucko långt ut över sidorna. Där var en ständig snölik fors kring den skarpa bogen, och nu och då kastade han lik-
som ett silverregn ifrån sig, då han mötte och klöv nå-
gon större våg.

Jag stod länge och beundrade denne havets aristo-

krat och drömde om den dagen, då även mina fötter skulle trampa däcket på de romantiska "långfararne". Och jag ansåg icke längre en sådan tanke vara en be-
dräglig hägring, ty nu låg livet öppet för mig, och da-
garna på Favoriten hade övertygat mig om, att jag var,
så långt som en människa kan bliva det, min egen lyc-
kas smed.

Men min fullriggare sammankrympte snart på grund av avståndet och kröp som en liten punkt ned bak horisonten, medan vi hastade för gynnsamma vin-
dar förbi Köpenhamns redd, där många ankrade far-
koster skvallrade om stadens sjöfart. Så seglade vi
förbi den lilla ön Hven genom sundets smala utlopp
mellan Helsingborg och Helsingör ut i Kattegatt. Det-
ta farvatten syntes vara litet oroligt med ständigt skif-
tande vindar, men lyckligt och väl anlände vi till vår
bestämmelseort, som ligger i Jylland på södra sidan av
Limfjorden.

Nu hade jag för första gången i mitt liv kommit
till en större stad, och då dagens arbete var över, blev
det brått att gå i land och se. Men mina kläder, arv
efter Masa, voro föga passande för en spatsertur i sta-
den. Jag gick till kaptenen och beklagade mig, och
med faderlig sympati tog han mig i land och köpte mig
en snygg kostym kläder m. m. Det gör mitt hjärta
varmt ännu, då jag tänker på den gamle skepparens
vänlighet och hur friboren jag kände mig, då jag i
mina egna kläder gick omkring i staden och såg lika
god ut som någon annan. Och jag minnes, att speg-
larna i butiker, som jag flitigt tittade i, påminde mig
om vad jag ofta hade hört i barndomen, att "stackars
Hagar Elm hade en fin pojke".

Den första sommaren på Östersjön ilade fort och framstår för mig som ett ljust minne. Det dröjde ej länge, förrän jag kände mig riktigt hemma på sjön och ansåg sjömanslivet vara det enda värt att leva. Och min sorgliga erfarenhet hos bonden gjorde mig benägen att tro, att friheten icke gärna trives på landbacken. Havet var frihetens hemvist, och sjömannen var de blå slätternas odalbonde. Mellan dagarna och veckorna på sjön kom städernas liv som en behaglig omväxling. Då kunde man smaka, vad stadslivet hade att bjuda på och se människornas storverk. Man kunde också på fridagar besöka parker och natursköna platser eller till och med följa exkursioner inåt landet och sålunda uppliva sin kärlek för skog och mark.

Denna sommar vaknade också min läslust, som legat i dvala sedan mors död. Ute på sjön fingo böcker, tidningar och tidskrifter av alla slag vara mina kamrater på fritimmarna. På sjömansmissionerna var det så lätt att få gamla skrifter, och en bokpåse kom nästan alltid ombord, förrän fartyget seglade. De flesta av pojkarna tyckte min läsvurm vara litet onaturlig, och då bokpåsen kom, brukade de skrattande säga: "Där kommer Ismaels proviant." Läsningen drog ibland min tanke tillbaka till bibeln, och jag beslöt att riktigt genomläsa den från perm till perm, vilket jag gjorde. Detta beslut var nog en ingivelse från Gud, ty fast den gamla boken icke då fick skingra mina tvivel, öppnade den dock mina ögon för många sidor av skönhet och visdom, som jag ej vetat om eller kunat fatta förut, och detta gjorde, att jag aldrig blev en bespottare av "böckernas bok". Tvärtom läste jag den ofta under åren och underhöll åtminstone en ytlig bekantskap med dess gudomliga innehåll.

Det vore naturligtvis omöjligt att skildra varje resa och erfarenhet, medan jag var på Favoriten. Det skulle göra denna berättelse för lång, kanske tröttsam och till på köpet icke lämna rum för mina andra livsöden. Jag måste därför hasta och försöka draga läsaren med ut i den stora världen. Men först måste jag dock berätta någon tilldragelse från dessa trevliga månader. Rätt många sådana hoppa fram, då jag öppnar på dörren till minnets kamrar, och det är svårt att veta, vilka av dessa kära vänner jag skall presentera. De äro mina goda vänner allihop och hava givit mig så mycken glädje, att jag tycker nästan synd om dessa, som jag nödgas skjuta åt sidan så länge.

Nåja, kanske jag skulle börja med ett särdeles glatt minne, en liten fest, som vi hade ombord på Favoriten en vacker augustikväll.

Det var kaptenens årsdag, och han fyllde 50 år. Redan ett par dagar förut hade det blivit känt, att han tänkte tillställa något trevligt och ville ha besättningen som gäster. Detta gjorde, att vi pojkar började slå våra kloka huvud ihop, och resultatet av ofantligt långa resonemang och myriader förslag blev, att matrosen som förste man i skansen skulle hålla tal och jag som "bokmal" med tillhjälp av en lättmatros skulle splitsa ihop ett litet skaldestycke.

Dessa uppdrag hade till följd, att matrosen och jag blevo ofantligt tankspridda för närmaste två dygn. Vi mumlade ständigt både i vaket och sovande tillstånd. Och vi tälde icke, att någon tilltalade oss, då vi voro fördjupade i våra kompositioner. Blev matrosen i sådana stunder tilltalad, blev han arg och röt: "Håll munnen, annars blir här inget tal av", och ville någon giva ett råd, blev han särskilt vresig. Kocken

undrade en gång om icke "Käre befälhavaren på skonaren Favoriten" var litet för lång och krånglig inledning samt om benämningen vår "borgerliga överhet" passade på kaptenen. Men han kom inte långt, förrän matrosen argt avbröt: "Vad pratar du om? Är det du eller jag som skall hala fram med den här oreringen? Är det du, så säg så, och jag brassar back, men är det åt mig kamraterna givit förtroendet, så kom inte och förvilla mig, då jag just håller på att komma på kursen." Vi viskade bifall, och kocken fick vara stum.

Tyvärr kunde inte lättmatrosen hjälpa mig mycket med poemet. Han var en yster Kalmar-pojke, som inte tänkte på mycket annat än skoj och vad han kallade "förfriskningar", d. v. s. dricksvaror. Enligt hans begrepp skulle poemet börja så här:

"Från Favoritens gossar raska,
Som tömma kan bå'd glas och flaska."

"Det", sade han, "är poesi och samtidigt en påminnelse till skepparen att sätta fram förfriskningar." Vad som sedan skulle följa dessa rader eller poemet för övrigt, brydde han sig inte det ringaste om. Jag kunde få skriva allt det övriga, bara dessa värser komma med, som påminde om "förfriskningar". Jag visste, att vår kapten inte ansåg tömmande av "glas och flaskor" såsom någon dygd och beslöt därför att inte taga in det, vilket gjorde, att jag måste skriva poemet ensam, ty min skaldebroder blev förargad. Det kostade mig ofantligt mycket arbete och ett oändligt mumlande och skrivande, men till slut voro tolv verser färdiga, och vi ansågo det vara nog.

Så kom den högtidliga stunden, en vacker sensommarkväll. Brisen var så mild som en smekning. Vi voro utanför Ölands södra udde, och "Långe Jan" hade just börjat kasta sitt sken över vattnet. Ett bord hade blivit dukat på däck, fullt av godsaker, som annars inte förekomma på sjömannens matsedel. Där var sötsoffa och pannkakor och hårdkokta ägg — vi hade endast varit några dagar till sjös — och ett fat med risgrynsgröt m. m. Vi fingo slå oss ned, sedan kaptenen och styrmannen tagit plats och lanternorna blivit placerade så, att vi kunde se läckerbitarna. Skepparen läste bordsbönen, och vi uppmanades att taga åt oss.

Nu var enligt överenskommelse matrosens stund inne, och vi väntade på hans uppträdande. Han syntes litet saktfärdig och oviss, men slutligen steg han upp och med blicken vänd, icke mot kaptenen men mot Ölandsfyren, började han: "Vår befälhavare på skonaren Favoriten." Då dessa högtidliga ord kommit fram, blev det en paus. Vår talare hade tydligen kommit av sig. Där stod han och stirrade ut över det ensliga havet, med allas ögon fästade på sig. Kaptenen såg villrådig ut, och lättmatrosen lät höra ett fnitterande.

"Vad är det fråga om, Håkanson?" sporde kaptenen.

"Käre befälhavare på skonaren Favoriten", började igen matros Håkanson.

Nu brast lättmatrosen ut i skratt.

"Vi äta väl nu", sade styrmannen liksom för att hjälpa ut situationen.

"Käre befälhavare på skonaren Favoriten!" utbrast igen matrosen, och denna gång fick han fram, vad

som tyngt honom de sista tre dagarna. Hans tur var ett enkelt tack till kaptenen för hans humanitet mot sin besättning och en önskan, att han länge skulle få leva och föra skutor på Östersjön.

Nu var det min tur. Jag läste från papperet mitt lilla poem. Vad det var om, minnes jag ej det ringaste, ty det alstret, likt många andra från den tiden, har offrats åt glömska och förgängelse. Men jag vet, att det var i samma stil som matrosens tal. Då jag satt mig, steg kaptenen upp och tackade med några hjärtliga ord, och måltiden började. Att vi åto duktigt, behöver ej omtalas. Man har aptit, när friska havsvindar leka om en. Då vi ätit och druckit kaffe, föreslog styrmannen, att vi skulle sjunga något, och vi hjälptes åt med flera välkända hymner och fosterländska sånger. Så läste kaptenen "Fader vår" och "Välsignelsen", och så var festen över. Rormannen slog fyra glas = kl. 10, och "Långe Jans" ljus var betydligt lägre på horisonten. Vi gingo på vår vakt eller ock till kojs, men kaptenens lilla födelsedagsfest i kvällsstunden på Favoritens däck har stått kvar i minnet.

En annan händelse, som jag livligt minnes från dessa tider, är skonertskeppet Antilopens brand i Ålands hav.

Det var en alldeles lugn afton i september, då inte en enda kåre lekte på havet och knappast en dyning störde stillheten på de grå skären, som på båda sidor om oss stucko sina småholmar och kobbar upp ur vattnet. Vi hade hela eftermiddagen haft skonertskeppet i sikte tillsammans med en del andra skutor, som vakat ut för stiltjen i det smala farvattnet. Avståndet mellan oss var kanske en sextondels svensk mil, då någon anmärkte, att rök började stiga upp från däck

mellan stor- och mesanmasten. Vi betraktade fartyget, villrådiga vad det kunde betyda, då röken började virvla upp tjockare och tjockare. Vi kunde också se hur folk sprang av och an på däck, och om en liten stund bröto lågor upp. "Fartyget brinner", ropade styrmannen, som betraktat det genom kikare. Vi sågo lågorna stiga högre och högre, och snart satte de ut sina båtar och hoppade i dem, under det båtar från andra skutor i närheten också firades över och rodde till undsättning, om så skulle behövas, tills en hel liten flotta av båtar omgav det brinnande skeppet.

Skymningen hade nu fallit på, men skådeplatsen kring branden var rikligt upplyst, så vi kunde iaktaga allt som försiggick. Snart fingo lågorna fatt i storseglet, varifrån de hoppade i de tjärade vanten och fortsatte sin väg uppåt, tills stormasten var ett torn av flammor. Näst fick elden fatt i mesanseglet, och på några minuter var akterriggen också i ett upprest bål, som flammade mot himmelen och belyste havet vida omkring ända bort till Upplands mörka skärgård.

Några flammor lupo likt vilda andar på de tjärade stagen till förmasten och förseglen, och det rysliga skådespelet var fullkomligt. Det brinnande skeppet med segel av lågor och brinnande andar klättrande i rigg och stag, myriader av gnistor runt omkring, det dödslugna havet, liknöjt avspeglande eldens vilda brott, skaror av fartyg i ljusarean med segel onaturliga och spöklika från den hemska belysningen — allt ett skådespel, väl värt att betrakta.

Stormasten föll, och tusentals gnistor foro uppåt och dogo, så gick mesanmasten och förmasten. Snart var det endast skrovet och trälasten som brunno. En ångbåt kom dit och släckte elden med sina kraftiga

pumpar, och Antilopen, lik en kallnad jättebrand, blev halad till närmaste hamn. Hur elden hade uppkommit kunde ingen få reda på, men den spridde sig så hastigt, att folket knappast hann i båtarna. Så berättade tidningarna, då vi kommo i hamn.

En tragisk händelse timade också ombord på Favoriten. Under en resa från Kiel till Norrköping föll en av kamraterna, en östgöte, överbord och drucknade. Egendomligt nog såg ingen det, och inget rop hördes. Vid en vakts slut klockan tolv på natten var han helt enkelt försvunnen. Vi sökte överallt i den tron, att han hade somnat någonstades, men han var och förblev borta. Saken var ännu besynnerligare, emedan det var gott väder och rätt bra månlyus. Så sent som halv tolv var han ännu ombord, ty då såg utkiksmanen honom vandra av och an på fördäcket.

Vi spekulerade mycket över saken. Vad kunde ha gjort, att han klivit upp på relingen och fallit överbord? Hur kunde det ske så tyst, att inte ett plask hördes? Emellertid kommo vi till den slutsatsen, att stackars Kalle av någon anledning klivit upp på relingen och fallit över. Något han slagit sig mot i fallet kanske dödade honom, så att han ej kunde ropa.

På mig gjorde händelsen ett djupt intryck, emedan jag kände Kalles levnadssaga, och den var inte så ljus. Han berättade den för mig, då vi en kväll sutto samman på däcket. Han hade kommit från ett förmöget köpmanshem och hade fyra syskon. Inte så begåvad och ej av så fördelaktigt utseende som de andra, började han åsidosättas isynnerhet efter moderns död, som inträffade då han var tretton år. Ingen brydde sig vidare om honom i hemmet, och ofta fick han känna släktingarnas förakt. Sällan fick han vara med på bjud-

ningar, och då han någon gång var med, såg han så klart, huru ovälkommen han var, varför han ej önskade sig dit igen. Då han hade läst för prästen, bad han sin far om tillåtelse att gå till sjös. "Jag visste, att far och syskon skulle bli glada", sade han, "och jag hade rätt. Far blev så belåten, att han gav mig 200 kronor att börja livet med, som det heter, och en stor koffert full med kläder."

Denna sommar på Favoriten var hans femte sommar till sjös. Vintrarna tillbringade han i någon sjöstad men for aldrig hem, och som hans brev till anhöriga sällan blevo besvarade, slöt han att skriva.

"Skada att mor dog", sade han naivt, och någonting längtande spred sig över det fräkniga ansiktet. "Hon var den enda som höll av mig", fortsatte han med en liten darrning på rösten, "och när hon dog, syntes det vara svårast för henne att skiljas från mig."

Så satt han tyst och såg modstulet ut över vågen en stund, och sedan började vi tala om något annat. Då vi skildes, sade han: "Omtala inte för pojkarna vad jag sagt. Jag talade om det för dig, emedan något säger mig, att du också haft din 'hundvakt', förrän vi träffades."

Ja, och nu var Kalle borta, och endast nattens öga hade sett på, när vågen tog honom. Jag hoppas han och hans moder träffats i en bättre värld, där kärleken är fullkomlig. Och härmed avslutar jag berättelsen om min första sommar på sjön.

ADERTONDE KAPITLET.

Mot söder.

MOT slutet av november blevo vi avmönstrade i Helsingborg. Jag lämnade med saknad Favoriten, den genialiske kaptenen och kamraterna, samt fick rum på sjömanshemmet, där jag för några dagar vilade ut och övervägde nästa steg i livet. Min hyra hade blivit höjd under sommaren, så att jag hade kunnat spara något över femtio kronor och dessutom fått en väl fylld sjömanskista. Nu berodde det på hurvida jag skulle skaffa mig arbete i land under vintern eller söka få hyra för sydliga farvatten. Det var detta jag filosoferade över, medan jag för första gången i mitt liv njöt av att vara "egen herre" och endast hade mitt eget gottfinnande att konsultera.

I Helsingborg fick jag ett rätt märkvärdigt brev från min vän, fjärdingsmannen i Strands socken, det första han sänt mig. Dess innehåll hjälpte mig i väsentlig mån till att bestämma för det steg, jag senare tog. Brevet lydde sålunda:

"Min käre Ismael!

Jag har dröjt med att besvara dina kärkomna brev, men orsaken har varit, att jag ej velat avsända brev till dig från socknens postkontor, utan jag har väntat tills något ärende skulle föra mig till staden. Du vet hur jag lät dig slinta ur händerna, och om jag sände

brev till en 'Ismael Hagarson' härifrån, kunde någon vädra oråd, och den gamle fjärdingsmannen kunde råka i obehag. Du gjorde därför klokt i att ej sätta avsändarens namn på kuvertet, då du skrev till mig.

Men jag har intressanta saker att berätta för dig, och jag måste gå till verket och försöka. Först kan jag då omtala något, som utan tvivel kommer att förvåna dig en smula, fast du ej behöver sätta vidare tro till det, och det är, att du, Ismael Hagarson, är död — riktigt stendöd.

Du minnes 'bottenlösa kärret' på Kålmans ägor, nära stenröset där vikingaskatten säges vara begravnen, samt sägnen om att den, som drunknar däri, drages av underjordiska makter ständigt nedåt, och kroppen kan aldrig återfås. Och du vet, att enligt samma auktoritet håller en besynnerlig ande vakt över det nattetid och ett skogsrå, som bor i den tjocka furuskogen däromkring, är ständigt sysselsatt med att draga nattliga vandrare, som ha 'synd på samvetet', dit ned. Välan, i djupet av det kärret vilar du och din kappsäck. Så har det blivit beslutat av socknens vise och bekräftats av 'kloka Ingrid med dubbelögat'. Hon har sett en skymt av dig där nere en kväll, just när en strimma från nymånen, 'stor som ett dolkblad', skar genom skogen och blixtrade till på kärrets svarta vatten. Och samma Ingrid med sitt dubbelöga har sett 'kärrets ande' och rået i rådplägingar, varvid de skakade sina huvud och suckade, så att trädskronorna ruskade. Synden, som var orsaken till ditt tråkiga slut, har Kålman varit god nog att donera till historien. Du hade nämligen (bli inte ond utan le), förrän du lämnade, stulit femtio kronor från bonden, och det var detta orättfångna gods tillsamman med synden av att

ha hindrat din husbonde i hans lofvärda avsikt att tukta dig den dagen då hästen föll 'på ärans stråt', som gav skogsrådet en sådan makt över dig och din kappsäck.

Så vet du nu, att du stulit femtio kronor från Kålman och till straff därför drunknat i kärret, och det är slutet på sagan om Ismael, Hagars son. Och många skaka sina visdomstunga huvud och säga: 'Sade jag inte, att det skulle gå så?'

Under tiden är jag glad veta, att du mår gott och har framgång på din nya bana. Tills vidare kan gärna folket behålla sin tro om dig, och jag skall inte upplysa dem. Den dag kommer, då du skall komma hit och visa, att du var bestämd för bättre öde än att ligga på botten av kärret. Håll modet uppe, var ärlig och hederlig, och glöm ej att du hade en god moder samt att Gud i himmelen ser dig.

Vad mig beträffar, mår jag väl på alla sätt. Jag förargas mindre och mindre över människors dårskaper. Åren bringa kyla och litet filosofiskt lugn så att man slipper harmas för mycket över folks galenskaper.

Gud vare med dig. Skriv igen till din gamle vän, fjärdingsmannen

C. V.

P. S. Jag språkade med Kålman häromdagen angående din död. Det var en provande stund. Han sade, att han skulle sätta upp en liten minnesvård vid kärret, där du sjönk, och på den rista några varnande ord, om hur det går med sådana, som i övermod och mordiskt sinne fly från sina välgörare. Han såg så from ut, karlen, så jag kände mig frestad att ta honom till kärret och kasta i honom. Men jag bet i mitt gamla pipskägg och teg.

D. S."

Jaså, jag hade stulit, och det bottenlösa kärret hade uppslukat syndaren. Och Kålman ämnade resa en vård över sin förtappade tjänsteande. Det skulle väl för den bortgångne vara ett slags straff efter döden och för de levande värlösa en varnagel, tänkte jag bittert. Mitt blod kokade en stund, men jag lugnade mig snart. Jag var icke en tjuv, och hela Strands socken kunde inte göra mig till en sådan, och deras tro, att jag var död, bekymrade mig ej. De skulle en gång få reda på att Hagars son var i livet.

Några dagar senare, då jag en morgon satt i hemmets läsrum och ögnade genom en tidning, kom anstaltens föreståndare tillsammans med en välklädd ung man med ståtligt utseende in i salen. De stannade mitt i rummet och läto ögonen mönstrande fara över det dussin eller flera sjömän, som för tillfället voro inne. Jag märkte, att den främmandes ögon stannade vid mig och betraktade mig några sekunder, varefter de lågmält samtalande gingo ut ur rummet. Som sådana tilldragelser äro vanliga i ett sjömanshem, fäste vi oss ej vidare därvid, och jag fortsatte min läsning. Om en stund kom emellertid föreståndaren och kallade mig vid namn. Han förde mig till kontoret, där jag fann främlingen, som synat oss några minuter förut, rökande en cigarr och otåligt vandrande fram och tillbaka på golvet.

“Det här är kapten Sjöholm från barkskeppet Gerda, som ligger på redde”, sade hemmets representant. Jag bugade mig.

Jaså, sade kaptenen och till min förvåning räckte mig handen, och ert namn är? —

Ismael Hagarson. —

Han såg på mig forskande och anmärkte: Ursäkta, men det synes vara ett ovanligt namn.

Åtminstone på sjön, och kanske på land också, inföll föreståndaren.

Men bland öknens barn och på öknens skepp är det bekant, sade kaptenen leende.

Välan, fortsatte han, jag är kapten på barken där ute och behöver en matros. Vi äro på resa från Sundsvall till Newcastle, Australien, och jag har måst sända en matros i land, emedan jag inte tyckte om honom. Saken är den, att jag har min fru och en liten dotter på fem år ombord, och jag vill ha män, som inte begagna dåligt tal och som kunna uppföra sig anständigt.

Jag förstår, svarade jag, men jag kanske ej kan mönstra som matros, emedan jag bara seglat en enda sommar. De övriga kvalifikationerna tror jag mig hava. —

Vad var fartygets namn? —

Favoriten, kapten Klint. —

Åh, den gamle hedersmannen. Gav han er betyg?—

Jag hade det i fickan och räckte fram det.

Du blev lättmatros efter två månader, ser jag, det låter bra, sade han.

Kapten Klint var också god nog att ge mig några rader som en särskild rekommendation, sade jag och räckte honom rekommendationsbrevet.

Då han ögnat genom det, sade han belåtet: Det är bra! Jag har nog fått rätt mannen, och om ni antager platsen, tror jag, ni skall bli tillfredsställd. —

Vad betalar kapten? —

Vanliga matroshyran i Helsingborg är fyrtiofem kr. i månaden, förstår jag, men jag betalar ett par kronor

extra för utvalt manskap och er hyra blir fyrtiosju kronor.

Jag var belåten och mönstrade. En stund senare stod jag ombord på barken. Vinden var förlig, och vi började genast hiva upp ankaret.

Förrän jag tog kistan från hemmet passade jag på och tog på arbetskläderna och kunde således vid ankomsten ombord genast "hugga i".

Snart hängde ankaret under bogen, seglen hissades, och vi voro iväg. Jag kallades till ratten, medan däckbet gjordes sjöklart, och fann skutan vara lätt att styra och en god seglare. Jag blev också genast bekant med kaptenens fru, som med sin dotter kom upp på däck, då fartyget hade kommit under segel. Hon var en ljuslagd kvinna ungefär tjugufem år gammal. Jag minnes särskilt, att hon hade mycket vit panna, över vilken några av de ljusa lockarna föllo ned. Flican liknade modern och föreföll att vara mycket livlig. Hon hälsade genast "goddag" och frågade om jag var den nye matrosen, som pappa hade varit i land efter. Och då jag jakande besvarat frågan, ville hon veta, om jag var en god matros.

Det är han, sade kaptenen, som just kom akterut och för att hindra flera frågor omtalade mitt namn.

Gerda var en bark på niohundra tons med reslig smäcker rigg, vitmålad utombords, så den såg ut som en svan på vattnet. Masterna voro blankskrapade och oljade och rårna voro av samma färg som fartyget. Detta i förening med vita segel gav henne ett rent och fint utseende "till väders".

Den förde ingen däckslast, emedan fina bräder förstöras av vätan. Däcket var särdeles rymligt och rent. Skansen var på akterkant av förmasten. Det

gjorde ett behagligt, hemligt intryck på mig att se hur ren den var och vilka snygga madrasser och filtar, som lågo i kojerna. Genom ett generöst antal fönster, av vilka ett stort sådant var på taket, var skansen rikligen försedd med ljus, en förmån den sjömän förstå, vilka måste tillbringa sina frivakter i mörka hålor under däck eller i barken. En god järnspis fanns där också, och som decembervädret var rätt kallt, kom en behaglig värme från denne sjömannens bästa vän i rått och ruskigt väder. En sådan rymlig och trevlig skans har jag knappast sett på fartyg, som till och med varit dubbelt större än Gerda.

Besättningen syntes också vara av bästa slag. De voro alla ynglingar, föga över eller under tjugu år, med intelligenta ansikten och kraftiga kroppshyddor. Genom umgänge med dem fann jag, att de i mångt och mycket stodo över den vanliga klassens sjömän. Glada och skämtsamma voro de, och skrattet skallade på fristunderna, men de flesta förstodo sig också på allvarliga saker. Lust att läsa hade de alla, och kortleken var ej mycket begagnad på Gerda. Jag undrade på huru kaptenen kunnat få en sådan skara, tills jag fick höra, att han satt sig i förbindelse med de bättre sjömanshemmen i hela Sverige och givit deras föreståndare i uppdrag att utvälja pojkar, som voro väl kända. På så sätt hade han lyckats få alla utom en, som han måst taga på måfå i Sundsvall för att få sitt fulla antal. Men denne, som hade varit en riktig vild- ing med litet delirium i systemet, sändes i land i Helsingborg, och jag fick hans plats.

Vi hade gott väder ända till Skagern, men utanför denna gamla mötesplats för vidriga vindar blåste det upp så friskt, att Gerda kunde inte på långt när an-

vända hela sin utstyrsel utan måste nöja sig med ett par märssegel och stagegel. Om ett par dagar blev det vackert igen, och vi styrde genom Skagerack ut i den vintriga Nordsjön. Knappt utkomna på detta oroliga farvatten, fingo vi en bitande snöstorm från nordost, vars ilskna byar isade våra lemmar under vakterna på däckets men fyllde våra segel och drevo fram oss med väldig fart på vår bana. Vi flögo över Nordsjön på några dagar och passerade Dover vid inloppet till Engelska kanalen en söndagsmorgon, just när den gynnsamma stormen bedarrade något och solen fick titta ned på oss mellan de trasiga skyarna.

Efter "nordosten" måste naturligtvis västan och sydvästan pusta litet, vilket gjorde, att vi hade motvind i kanalen och fingo kryssa duktiga tag, vilket där är ett lika farligt som intressant göromål. Man har mycket att se på, ty kusterna dyka upp nu och då och hundratals fartyg plöja dagligen det farvattnet, men på samma gång är man i ständig fara för kollision. Om natten är det riktigt nervretande, i synnerhet om litet dimma skulle behaga kasta sitt förbryllande flor över scenen. Synnerligt besvärliga äro de små kust- och kanalskutorna, som gärna spara på fotogenen och äro brottsligt tröga att sätta ut sina lanternor. Men om någon katastrof inträffar, äro de rysligt villiga att i vilken domsal som helst svära på, att de hade sina lampor brinnande. De stora ångbåtarna äro också ett ständigt bekymmer för seglare. För full maskin komma de vanligen, huru tjockt vädret är, och det synes som om de riktigt vinnlade sig om att gå så nära en segelskuta som möjligt. Yngre styrmän tyckas vara roade av att se den oro, som deras närgångenhet åstadkommer hos seglaren. Och skrattande vinka de farväl

som svar på de eftertryckliga orationer, vilka arga skeppare slunga mot dem.

Motvinden varade endast ett par dagar, varefter en präktig ostvind tog oss ur kanalen, och kursen sattes sedan för sydligare trakter. Vindarna i Nordsjön och kanalen hade varit synnerligt bistra, och vi längtade efter passaderna och ljumt väder, såsom man i norden ser efter vår och sommar.

NITTONDE KAPITLET.

I Biscayabukten.

EN lördagskväll utanför Franska bukten eller Biscaya-viken, som den ock kallas, började vädret antaga ett särskilt hotande utseende. Vinden hade alldeles dött ut, men långa, höga dyningar förkunnade om oro någonstädes i närheten, och luften hade en viss askgrå färg utom vid sydvästra horisonten, där en kol svart bank liknande en bergskedja ådrog sig vår uppmärksamhet. Skutan rullade i de besynnerliga dyningarna, så det var svårt att hålla fotfäste någonstädes. Seglen slogo mot masterna med skottliknande smällar, medan alla block och rår gnällde vid de häftiga slingringarna och varje rörlig del av fartyget syntes ha något att anmärka mot den otrevliga situationen.

I skansen hade vi knappast kunnat äta, ty koppar och fat voro rysligt oroliga och matbitarna syntes föredraga varje hörn av vår boning utom deras bestämelseort. Ett par av kamraterna blevo sjösjuka, och mellan kostsamma färder till relingen betraktade de oss med så jämmerliga ansikten, att vi höllo på att förlora matlusten allihop. Det finnes intet otrevligare läge på sjön än stiltje och svåra dyningar, och är vädret till på köpet så hotfullt, som det var denna kväll, tar det en stor kvantitet optimism att visa ett muntert anlete.

Klockan åtta, då vaktombyte skulle ske, gavs order att bärga segel. Den svarta banken i sydväst hade höjt på sig betydligt, och vi märkte att en och annan blixst skar igenom den. Vi voro glada att få ta in seglen i tid, ty när stormen är över en och natt till på köpet, är arbetet mycket svårare och farligare. Men kaptenen var försiktig för sin frus och dotters skull, vilket kom oss till godo. Då seglen voro fast, fick frivakten gå till kojs men tillsades att vara redo, så att de ögonblickligen kunde komma upp på däck, om ropet skulle höras.

Det var min vakt på däck och dessutom min tur vid rodret från tio till tolv. Vädret var ännu stilla, då jag tog ratten, men dyningarna blevo värre och värre. Vid elvatiden hade ingen vidare ändring inträffat, och jag började tro, att den andra vakten skulle hinna på däck, innan ovädet skulle bryta ut. Men en tjugu minuter efter elva började plötsligt stora stycken lika svarta trasor bryta sig lösa ur molnbanken och rusa upp över den gråa himmelen, där en månbit med sjukgult utseende och stora ringar kring sig sökte titta fram ibland. Kaptenen såg genast de svarta ryttarne och visste, att stormhärarna voro i antågande. "Alle man på däck", skrek han, och nästa minute stod varje man redo. Som vi endast hade de två undre märssseglen på, var intet annat att göra än att invänta ovädet. Styrmannen tog sin plats på förparten av halvdäcket, nära där ett par yxor sutto i sina höljen. Han visste, att ibland måste riggen offras för att rädda fartyg och liv.

"Lyssna!" sade någon, jag tror det var andre styrmannen. Hans öron hade uppfångat ljudet av stormens röst, och snart hörde vi alla det annalkande dånet. Om några minuter var den framme. Skutan ka-

stades genast med relingen i vattnet. "Passa på vid rodret!" skrek kaptenen, "låt henne falla av".

Stormens våldsamhet hade nästan tagit andedräkten från mig och för ögonblicket bedövat sinnet, men jag högg i ratten med hela min styrka. Kompassen rörde sig dock inte.

"Lyder hon?" skrek kaptenen.

"Inte ännu", blev svaret.

Nu kom en ny ännu våldsammare by och ryckte skutar ännu mer på sidan.

"Färdiga att kapa riggen", skrek kaptenen och sprang med detsamma till kajuttrappan och ropade nedåt:

"Var inte rädd, älskling, vi komma snart på rätt köl."

Med detsamma ljud liksom ett par väldiga slag genom stormens dån, åtföljda av kättingars rasslande, och styrmannen röt: "Stormärsseglet gick!"

"Låt det gå!" skrek kaptenen.

Nu började skutan lyda rodret. Den började falla av från vinden och skjuta fart, på samma gång den rätade på sig en smula.

"Präktigt, präktigt, vår rigg är räddad", ropade kaptenen.

"Vad streck ligger hon på?" ropade han åt mig. Att tala i vanlig ton var omöjligt till följd av stormens hiskliga tjut.

"Fallit av till syd-sydväst och fortsätter stadigt", svarade jag.

Stormen, som kommit från väster, var nu över styrbords låring, och fartyget rusade framåt med häpnadsväckande fart, varför vinden inte kändes så häftig för tillfället.

“Vi måste få upp ett nytt stormårssegel och sedan lägga henne bidevind, förrän sjön blir för hög”, hörde jag kaptenen ropa till styrmannen. “Med den här kursen flyga vi rätt in i Franska bukten.”

Det var ett förfärligt arbete att hissa upp ett nytt segel i ett sådant väder. Kaptenen tog själv rodret en stund, så att jag skulle få hjälpa till. Det var en oförgätlig erfarenhet. Då vi klättrade upp för vanten — skutan hade nu kommit på rätt köl — kändes det, som om orkanen ville slita oss bort och suga oss med ut över det vilda havet, och vi måste vända ansiktet från vinden för att kunna hämta andan riktigt. Vattnet yrde likt snön i en snöstorm, och uppe på rårna var det nästan omöjligt att hålla sig fast. Men människan är en envis varelse i kampen mot elementena, och självbevarelsedriften är stark. Efter otroligt arbete kom seglet på sin plats, och vi skotade ut en sida i sänder. Nu gällde att få skutan bidevind. Det var en kinkig manöver, som prövade våra nerver några minuter. “Låt henne komma litet nu”, sade kaptenen till mig, som återkommit till ratten, då seglet blivit satt.

Jag gav henne ett par spakar.

Hon kom några streck, vilket bringade vinden från sidan och kastade henne över betänkligt.

“Sätt henne på syd-sydväst!” kommenderade han.

Allt mer vräkte hon över men faran nu var icke så stor, emedan vi hade god fart. En och annan våg vräkte sig över oss men ingen gjorde skada.

Äntligen fick hon komma i vinden, varvid hon rätade på sig. Manövern hade lyckats, och vi voro i ordning att rida ut stormen.

“En präktig skuta är Gerda”, sade kaptenen be-

låtet och gick ned för att säga ett uppmuntrande ord till sina kära i kajutan.

Klockan var nu fyra på morgonen. Det betydde, att jag och mina vaktkamrater förlorat våra fritimmar och måste stanna på däckets till åtta. Således tolv timmar på däckets och några av dessa de mest ansträngande för kropp och själ, som man kan tänka sig. Men sjömannen blir van vid dessa strapatser, och en kopp varmt kaffe och rågbrödsknallar med smör till jagar bort hans trötthet och återgiver honom hans glada och soliga blick på livet. Så var det nu. Då vi drucko vårt kaffe och knaprade på de goda knallarna, som aptiten beströdde med sina bästa kryddor, pratade vi och skämtade, som om hela natten hade varit lugn och ingen storm rasat därute.

För några dagar varade denna storm, och vågorna växte, tills de verkligen syntes skyhöga. Vårt skepp kastades på dem som ett spån, men allt gick väl. Jag hade hört att vågorna kunde bli höga men anade aldrig, att de kunde antaga sådana dimensioner. Från däckets av den djupplastade skutan sågo de ut som gröna bergskedjor med snöyra på topparna, vilka kommit i rörelse och vräkte sig över havet, och en ovan person skulle ha sett oundviklig undergång för varje farkost, som råkat i dess väg. Men vårt fartyg klättrade upp för de branta grönglittrande sluttningarna och över de fräsande topparna för att glida ned för branten på andra sidan och där i vattenklyftan för ett ögonblick invänta nästa jättevägs ankomst. Ibland lyckades någon särskilt hög bölja kasta en del av sin topp över relingen, vilken med ett fasligt larm spolade fram över däckets, men vår farkost vakade så väl, att ingen våg stor nog att åstadkomma förödelse, fick kasta sig över.

Emellertid, denna kamp med havet är inspirerande, och den stormpiskade oceanen är en syn så storslagen, att det är värt att trotsa många faror för att riktigt få betrakta den en gång.

Jag har glömt att nämna en person ombord på Gerda, som för all del inte får glömmas och som jag nu måste presentera. Han var en läroverkslärare, hemma i Norrköping, och hette Nordring. Hälsan hade blivit skadad av det stillasittande livet och ivriga studerandet, och läkare hade tillrätt en längre sjöresa. Bekant med kapten Sjöholm, rådfrågade han sig med honom, och det arrangerades så, att magistern skulle mot en liten avgift få följa med på resan till Australien. Herr Nordring var en man på ungefär trettiofem år, ungdomlig och efter hälsoförhållandena rätt livlig. Han blev på grund av sitt trevliga umgängessätt en favorit ombord.

Under den storm, som vi i det föregående sökt skildra, blev han mycket sjösjuk, och det påstods, att han på grund av dessa lidanden blev så desperat, att han bad kaptenen anmoda ett par handfasta män att komma akterut och hiva honom över bord. Men kaptenen bara log och tröstade honom med att sjukdomen icke var till döds utan skulle snart gå över, och då skulle magistern känna sig kryare än någonsin.

Då nu stormen varat ett par dagar och havet och vår kämpande skuta voro ett skådespel värt att se, övertalade kaptenen honom en eftermiddag att komma på däck och se sig omkring. Naturligtvis var magistern trög, men kaptenen förehöll honom vad kollegerna skulle komma att säga om sin värderade kamrat, om han läte litet sjösjuka hindra sig från att se ett så storslaget skådespel som en storm på havet. Det ver-

kade övertygande, och han gjorde ett manligt försök. Han krälade på händer och fötter upp för kajuttrappan, stack huvudet ut ur ingången, lät sina blodsprängda ögon överfara scenen och skulle just få fram exklamationen: "Storslaget!" då fartyget vräkte aktern i vädret med en sådan fart, att han förlorade balansen och störtade tillbaka nedför trappan.

Kaptenen, som fruktade att han skadat sig, sprang efter ned, och i det han hjälpte honom på fötterna frågade oroligt: "Hur är det, Nordring?"

"Det är storslaget!" stönade denne, och ett löje, som skulle vara humoristiskt, försökte få fäste på de missmodiga dragen.

Ungefär en vecka rasade stormen, men som sagt, vi redo lyckligt igenom. Duktigt trötta av ovädret voro vi dock, och det var med glädje vi gävo akt på tecknen, som bebådade bättre väder. Och när solen äntligen kom ut och en blå himmel åter välvde sig över oss, kunde det tillämpas på Gerdas besättning, vad som säges om de vise männen, att då de sågo stjärnan, blevo de mycket glada. Det blev brått att få seglen på vår tappra skuta igen och ställa allting i sjöskick. Och det kändes gott att få ta ut våra kläder och bäddar ur skansen att torkas och solas, ty fast vi eldat, allt vi kunnat, hade det dock blivit litet fuktigt. När vi därför igen för fulla segel och en förlig bris fortsatte vår väg åt södern under en djupblå himmel, företedde däckket en rätt så hemtrevlig anblick med koffertar och bäddar, som luftades, och tvätt och plagg vajande överallt. Och alla voro i munter stämning, från kaptenens fru, som åter fått sin bekväma stol på däck, och magistern, som rapporterade återvändandet av livslusten, till kocken, vilken i kabyssen gnolade på sin favorit-

visa om vikingen, som "vid femton års ålder fann stugan för trång".

Då vi nu småningom anlände i bättre och stadigare väder, hade vi mera tid att bliva bekanta och samspråka med varandra. I osäkra och stormhemsökta farvatten måste man vara rädd om frivakterna, emedan man ej vet, när man kan få en blund härnäst. Men i trakter, där vackert väder vanligtvis hör till ordningen för dagen, är det ej så noga, emedan man får sina regelbundna vakter och dess emellan har tillfälle att stjäla en tupplur nu och då. Vi funno mer och mer, att befälet var alldeles förträffligt och att kaptensfrun var en mycket trevlig kvinna, som även hade vårt väl i åtanke. Och den lilla flickan med sitt ljusa hår, blå ögon och ystra skratt blev vår favorit. Gärna kom hon till oss i skansen, vilket föräldrarna med nöje tilläto, emedan de visste, att vi voro gossar, som ej skulle vilja säga något opassande åtminstone i ett barns närvaro.

Magistern började också komma förut och språka någon stund med frivakten, och då nätterna blevo ljumma och vackra, satt han ofta någon timme på barken hos utkiken och pratade, medan han söp in den milda kvällsluften. Dessa omväxlingar gjorde livet behagligt, och jag för min del kände mig så hemma på Gerda, att jag ibland önskade, att jag aldrig skulle behöva lämna henne. Och jag började förstå, att det finnes vänlighet och humanitet i världen och att det ej går an att dömma människor i allmänhet efter en och annan dumdryg herre, man kanske någon gång råkar i händerna på. "Präktigt befäl, präktiga kamrater, god mat och det härliga livet på havet — välan, tillvaron var inte så odräglig i alla fall", resonerade jag ibland. Men så kommo åter stunder, då ett underligt

vemod kom över mig och mitt innersta väsen, som ropade efter något, som jag saknade. Det var under allt ett mörkt tomrum i själen, och jag var ibland tvungen att glänta på dörren litet och se ditin. De mäktiga och sköna skådespelen, som vittnade om det eviga upphovet där bortom, talade också till mig ibland och anföllo mina dumma tvivel. Men jag brukade slita mig lös ur sådana stämningar och sökte i prat eller läsning glömma dem.

TJUGONDE KAPITLET.

Skeppsbruten i början av resan.

DÅ vi kommit i vackert väder, fingo vi bråttom att feja upp vår farkost. I svårt väder skamfilas alltid någonting och målningen blir fläckig och föga prydande. För ett par veckor skrapade vi och putsade, tjärare och splitsade och vaskade och så togos olje- och målarpytsarna fram, och snart var vår skuta i sina snövita segel, skinande master och rår fin som en brud. Även inombords sträckte sig förnyelsen. Vår skans blev grundligt tvagen och fick genom litet mera smakfulla färger ett ännu trevligare utseende än förut, något vi delvis hade att tacka fru Sjöholms intresse och smaksinne för. Kabyssen blev skurad, och hytterna överallt fingo del av vår iver för renlighet och tervnad. Vi kände oss också riktigt storbelåtna, när allt var färdigt och verktygen kunde ställas tillbaka i sina skurbbar, och det var en njutning att spatsera omkring och se, hur väl allt var i ordning. Alla segel stodo i fullkomlig symetri, inga trasiga tåg eller sejsingar hängde och dinglede, och vart man lät ögat fara, möttes man av det tillstånd av ordning, som verkar så behagligt på den äkta sjömannens sinne.

“Kungen kunde sitta och äta var som helst ombord här”, anmärkte jag till båtsmannen samma kväll som arbetet var färdigt.

“Kungen äta var som helst!” utropade han. “Vad säger du? Tror du jag skulle låta någon söla ned målningen med matrester och sås? Nej, du! Om kungen och hans gumma ville äta här, finge de allt duka med en bit segelduk. Det skulle jag svara för.”. Så dammade han med sin egen näsduk av ett par små sotkorn från relingen, som köksspisen sänt dit, lät blicken ännu en gång överfara det hela, varpå han ryckte upp byxlinningen litet och anmärkte: “Jag skall våga med vem som helst, att Gerda är den sötaste tös, som dansar på Atlantens våg.”

Söder om Azorerna, en ögrupp tillhörande Portugal, blev luften märkbart ljummare, och vi började få en försmak av vad som väntade, då nordostpassaden skulle få tag i oss. Här införde kaptenen, troligtvis efter sin frus förslag, en anordning för söndagen, som behagade oss ofantligt och visade sig vara till mycken trevnad. Vi blevo underrättade, att det var kaptenens önskan, att vi skulle äta kvällsvard tillsammans om söndagsaftnarna klockan sex och båda vakterna skulle delta. Naturligtvis kunde det endast ske i vackert väder, och en man måste alltid vara vid rodret. Vi tackade för anbudet och voro glada däråt men undrade nog, om det inte skulle bli litet stelt i alla fall. Befäl är befäl, och det berodde på, huruvida de för stunden skulle kunna vara kamratlika och förstå, att detta icke alls skulle störa disciplinen för övrigt. Vi blevo emellertid glatt överraskade, då vi första söndagskvällen kommo i kajutan och funno det så innerligt ledigt och trevligt, att vi bara tänkte på att vi voro några människobarn ensamma ute på havet, som önskade hava en stunds omväxling och förströelse. Vi åto, språkade och skrattade. Och magistern, vars hälsa

blivit bättre och bättre, roade oss med några små historier, som voro ytterst komiska. Då den givetvis enkla måltiden var över, frågade frun, om ej magistern ville läsa något ur bibeln för oss. "Det är ju söndag", sade den snälla kaptenskan, "och vi behöva säkert se till, att vi inte glömma våra högsta intressen."

"Jo, visst vill jag läsa", sade magistern och gick till sin hytt efter en bibel. Fromt lade han boken på bordet, knäppte ihop händerna och läste. Jag minnes så väl bibelstället. Det var det storslagna fyrtionde kapitlet i Esaias bok, som börjar med uppmaningen: "Trösten, trösten mitt folk." Magisterns röst var vacker, och han förstod att rätt betona vad han läste. Jag tyckte det hördes så vackert och lockande. "Han för sin hjord i bet såsom en herde. Han samlar lammen i sin famn och bär dem i sitt sköte, och sakta för han moderfären fram." Och efter detta löfte den väldiga tolvte versen: "Vem är det, som mätte upp havet i sin hand och mätte ut himlens vidd med sina utspända fingrar? Vem mäter ut stoftet på jorden med tredingsmått? Vem väger bergen på en våg och höjderna på en vågskål?" Och frågan längre ner skar i mitt hjärta: "Haven I icke förstått, vad jordens grundvalar säga?" likaså uppmaningen i en annan vers: "Lyften upp edra ögon mot höjden och sen! Vem har skapat allt detta? Det är han, som för härskarorna däruppe fram i räknade härar. Han nämner dem alla vid namn, så stor är hans makt, så väldig hans kraft, att icke en enda av dem utebliver."

Då magistern slutat, lästes Herrens bön och en psalm sjöngs, varefter vi gingo var och en till sitt. Att vi haft en trevlig och högtidlig stund, voro vi ense om, och i vårt goda humör fortsatte vi att sjunga psalmer

en stund. Var och en hade sin favoritpsalm att föreslå, och som flera av pojarna hade psalmböcker och goda röster och en hanterade fiolen med färdighet, var vår konsert icke så dålig.

Då mörkret kom, var det min tur på utkiken från åtta till tio, och då natten lade sig över havet och svepte in vårt vackra skepp i sin slöja och jag gav akt på, hur allt fler och fler stjärnor och konstellationer stego fram ur oändligheten, ljöd frågan i min själ: "Vem är han, som skapat allt detta?" och det väldiga svaret ljöd där också: "Det är han, som för härskarna däruppe fram i räknade härar."

Ett par veckor gingo igen utan att något anmärkningsvärt inträffade. Vi hade haft en svag västlig vind flera dagar, men småningom dog den alldeles ut. Luftens var mycket mild, och på dagarna blev det rätt varmt.

Efter en dag av nästan stiltje fingo vi en kväll god bris i seglen, så den välkomna musiken av sorlet kring bogen började åter höras. Mörkret började falla på, och vi hade redan haft lanternorna ute en halv timme. Den vakt jag tillhörde var fri till klockan tolv, men jag hade ingen brådska att gå till kojs. Kvällen var skön, och brisen så smekande, att jag blev kvar på däck en stund. Jag hade ställt mig vid relingen, lagt armarna i kors på den och lutade hakan på armarna. Halvsömnigt tittade jag nu ut över sjön, ibland utan att egentligen se efter någonting, och slöt åter ögonen. Jag började mer och mer tänka på kojen och reste mig slutligen upp för att gå till vila.

Åter igen flög blicken händelsevis ut över havet och stannade vid en liten vit punkt ungefär ett par streck av styrbords bog. Jag tittade igen men var

inte riktigt säker, ty det var redan bra mörkt och vatt-net är mycket bedrägligt. Man kan bli bedragen av små vågor, som brytas litet och topparna glänsa till av fosfor, och ibland kan en stjärnas blinkning i vatt-net inbilla en, att en lanterna är i närheten.

Jag väntade litet och såg åter igen den vita punkten där i mörkret. Från utkiken borde man ha en bättre utsikt, tänkte jag och gick dit upp. En av kamraterna var där, och jag frågade, om han kunde se en vit punkt på styrbords bog. Han hade ingenting sett, men då vi stirrat in i mörkret en stund, sågo vi den båda, och nu var jag så säker, att jag beslöt att gå akterut och varsko styrmannen.

Var är den? sporde han, och jag pekade. Att börja med såg han ingenting, men efter att ha spanat en stund, blev den synlig även för honom.

Kikaren borde få den klarare, fast det är bra mörkt, sade han och gick efter densamma.

Efter att ha betraktat föremålet några sekunder slog han ihop kikaren och sade: Det är en vitmålad båt, som ligger och driver. Jag skall varsko kaptenen.

Kaptenen kom snart på läck, och då han försäkrat sig, att det verkligen var en båt, gav han order att lägga fartyget i vinden och brassa back.

Vi måste sätta ut en båt, sade han, där kan vara någon människa i den lilla farkosten eller den kan ha någon tragedi att berätta om, det är vårt plikt att se.

En båt sattes snart över sidan, och andre styрман jämte fyra av oss pojkar, jag en av dem, hoppade i. Vi togo en lykta med oss och en kompass, den senare ifall vi skulle förlora fartyget ur sikte på något sätt.

Hastiga dimmor kunna komma upp ibland och dölja skeppet, så det är bäst att vara försiktig. Vi rodde kraftiga tag och närmade oss hastigt. Avståndet var icke så stort som vi trott. Efter ungefär sex eller sju minuters rodd voro vi längs sidan av båten och med återhållen andedräkt lutade vi oss över relingen för att se, vad den gömde.

Vi blevo nästan besvikna. Allt vad vi sågo, var ett litet bylte kläder.

Ingenting annat, sade styrmannen, det kan ligga kvar där så länge. Hoppa ombord, Ismael, och gör fast vår lina, och vi skola bogsera den och ta den ombord.

Jag hoppade ombord i den främmande båten, på vilken inget tecken till något namn var att finna, fast vi lyst och letat överallt. Jag gjorde fast linan och skulle gå i vår egen båt, då jag just för ett ögonblick av ren nyfikenhet lutade mig ned över klädesbyltet.

Besynnerligt! Var det bara min fantasi eller atmosfären av hemlighet, som en sådan flytande farkost ute på det ensliga havet alltid för med sig! Jag tyckte att klädesbyltet rörde på mig.

Vad ser du efter? frågade vår styrman, vi skola skynda oss ombord!

Styrman, sade jag, jag tyckte bestämt byltet rörde på sig. —

Rörde på sig, prat! Kom, och låt oss ro!

Han hann inte riktigt fullborda meningen. Byltet hade rört på sig igen.

Det är något i det, utropade jag, det rörde sig igen.

Nästa ögonblick var han hos mig med lykta i hand.

Tag upp det varligt och se efter! befallde styrmannen.

Jag gjorde så. Jag lindade varligt upp en kappa, en kjol och ett par andra plagg, och där inne var ett litet barn. Det slog upp ögonen, såg på lyktskenet och slöt dem igen.

Vi sågo på det ett par sekunder. Ansiktet var runt och frodigt. Barnet såg ut att vara ungefär en åtta månader gammalt.

Ögonblickligen ombord! sade styrmannen. Håll det i dina armar, Ismael, och stanna kvar i båten. Vi skola snart vara ombord.

Om några minuter voro vi längs skeppets sida. Hela besättningen, kaptenens fru och magistern inräknade, hade kommit på däck och stodo upprarade vid relingen.

Kapten, sade andre styrmannen, vi funno ett litet barn i båten, inlagt i ett bylte kläder.

Barn! Lever det? utropade frun, förrän kaptenen kunde få ett ord ur munnen.

Ja, svarade styrmannen, Ismael har det.

Jag fick långa upp min börda, som kaptenen, åtföljd av frun, tog på sina armar och bar varligt ned i kajutan.

Båten hissades upp, fartyget fick fortsätta, och frivakten fick gå till kojs. Det var dock ingen, som hade lust att sova. Vi började genast diskutera händelsen, och jag, som funnit barnet och lindat upp det, måste besvara otaliga frågor.

Hur kunde det leva, då ingen mat fanns? sade en. Och hur kunde det andas i ett bylte av kläder? sporde en annan.

Den förra frågan kunde jag inte besvara, men den senare var ingen svårlöst gåta. Kläderna voro lindade

kring barnet på sådant sätt, att tillräcklig luft nådde ansiktet.

Var kunde det ha kommit ifrån? Vem hade lagt det i båten? Vilken katastrof hade tvingat en moder och hennes lilla barn ut i en båt mitt på Atlanten? Hade modern av lidande blivit vansinnig och hoppat överbord, sedan hon offrat allt för att uppehålla sitt barn? Eller hade aldrig modern varit i båten? Vem visste? Vi kunde endast gissa.

Om en stund kom kocken förut, som fått värma vatten och vara hantlangare åt kaptenen, vilken var sin frus hantlangare i skötandet av den lilla nykomlingen. Han upplyste om att barnet var en flicka, ungefär nio månader gammal. Han hade också hört, att barnet mådde bra men var rysligt hungrigt, och att frun var sysselsatt med att varsamt mata det med kondenserad mjölk, utspädd med ljumt vatten. Det var allt vi fingo veta den kvällen, och vår konferens bröt upp.

Nästa morgon medförde inga vidare upplysningar. Barnet levde och syntes må bra under fruns sorgfälliga vård. Och fastän kläderna, som det varit inlagt i så väl som dess egna, voro av bästa material, fanns inget namn eller märke, som på ringaste vis kunde giva anledning ens till en gissning.

Båten var lika omöjlig. Tre par åror, en liten vattenkagge, tom men ej uttorkad, och en tom låda var allt som fanns. Och inget namn på något. Det var fåfängt att spekulera. Det hela var ett av havets många gåtor. Kanske den någon gång kunde bli tydd, men för tillfället såg det hopplöst ut.

Den lilla flickan blev emellertid medelpunkten för vårt intresse, och varenda dag gjorde vi oss underrät-

tade om hennes välbefinnande. Det var rorsmannens uppdrag, och så snart han kom förut, möttes han av frågan: "Hur mår den lilla främlingen i dag?" Och då svaret kom, som vanligt blev: "Bra", voro vi belåtna och kunde utan bekymmer sköta våra värv.

Nästa söndagsmorgon, d. v. s. sedan vi funnit barnet, blevo vi upplysta om, att det skulle döpas på eftermiddagen strax efter vår gemensamma måltid, och under dagen kunde vi fundera på namn för flickan och framlägga förslag därom, medan vi åto. Detta hade till följd, att pojkarne sutto i grupper hela dagen och letade efter namn och diskutera dem. Men det var svårt att få något passande. Någon ville uppkalla henne efter månaden eller årstiden. Andra tyckte, att hon som Robinson Kruses Fredag borde få namn efter dagen, på vilken hon var funnen. Jag ansåg att omständigheterna borde tagas i betraktande, och av dem kunde sammanvävas ett namn. Något resultat kommo vi icke till, men då vi i våra bästa kläder togo plats vid kaptenens bord, som nu dukades på akterdäcket, vilket var trevligare, var det dock någon som bestämt, vad den lilla borde heta. Jag hade nämligen, efter ett djupt funderande, beslutat föreslå namnet *Mysteria*.

Då vi ätit steg kaptenen upp och tillkännagav, att han och hans fru voro mycket angelägna, att den lilla skulle få det kristna dopet och att han ansåg sig ha rätt att under omständigheterna förrätta det. Ville sedan luthersk präst göra om det, stode intet hinder i vägen. Så frågade han, om någon hade ett passande namn att föreslå. Flera uppgåvo sina favoritnamn, och jag rapporterade, att jag ansåg *Mysteria* särskilt lämpligt. Båtsmannen, en rolig sjöbusse, sade att bar-

net var likt en ängel och borde ha ett änglanamn. Då upplyste magistern, att vi inte veta om någon ängel med flicknamn, och på denna svårighet strandade båtsmannens förslag. Slutligen lät kapstensfrun höra sin mening, och den var att barnet borde ha två namn. Det ena, tyckte hon, skulle vara Oceana, "ty ur oceanen är hon dragen". Hon ansåg vidare, att Ismaels Mysteria var talande och romantiskt och att då han hade först sett båten och upptäckt att byltet rörde på sig, borde hans mening väga litet. Vi logo, och beslutet blev, att Mysteria Oceana skulle bliva hennes namn. Och skulle man aldrig få reda på den lillas härkomst, skulle hon få som tillnamn antingen Sjöholm efter kaptenen eller Gerdelin efter fartyget. Mysteria Oceana Gerdelin vore ett namn, som skulle ljuda väl var som helst. Så gick frun efter den lilla, och koeken satte fram en skål "rent och obemängt" vatten, och kaptenen, med magistern och styrmannen som faddrar, döpte hittebarnet.

Frun var rörd, och då akten var över, torkade hon ögonen och sade: "Stackars liten! Skeppsbruten så tidigt på resan." Så kysste hon Mysteria Oceana och bar henne till sin bädd i kajutan.

TJUGUFÖRSTA KAPITLET.

Magisterns berättelse.

DAGEN efter flickans dop fingo vi nordostpassaden. Den kom frisk och vederkvickande och hälsades med glädje av varje man ombord. Vi visste, att flera veckor av god vind och härligt väder låg framför oss, vilka utsikter helt naturligt försätter sjömannen i strålände humör, i synnerhet då hans skuta just lämnar en region, där stiltje, avbruten av lovande men bedrägliga vinpuffar, varit honom till ett ständigt och fruktlöst halande i brassar och skot. Vi firade passadens ankomst med att taga ut spisen ur skansen och stuva denne vän i en skrubbe under backen. För att han inte skulle rosta eller på annat sätt må illa, klädde vi honom i ett överdrag av segelduk och smorde leder och gångjärn med olja och fett.

När våra förpliktelser till denne varmhjärtade tro-tjänare utförts, beslöto vi, att så länge vi voro i passaden skulle ingen få sova eller röka i skansen. Vi ansågo att livet ute i fria luften var mera hälsosamt och att därigenom tidens tand icke så snart skulle få sätta sina märken på den fägring, våra målarborstar satt på vårt boningsrum några veckor förut. Alla voro ense, och våra bäddar buros på däck, där vi sovo i varje krok, som var något så när fredad under vakten.

Hände det ibland under natten, att en kamrat i mörkret snavade över en annans viloplats, gjordes in-

gen affär därav. Den ramlande mumlade några ord och så gjorde den större sovaren, men vrede fick inte rum. Konversationen vid sådana tillfällen inskränkte sig oftast till följande dialog:

Den snavande: Vad är det för ett benrangel, som sträckt ut sig rätt i vägen för folk?

Den större: Hör du, om du ovillkorligen skall ramla kull, så var så hövlig och välj en annan plats på däckbet. Här, där jag sover, behöver du inte utföra sådana manövrar.

Så drog sig den ramlande mumlande bort, och den större sjönk åter i sömn.

Emellertid satte den sköna passaden med sitt fina väder oss i bästa humör, och följande söndagskväll var det en särskilt glad skara, som samlades kring bordet akterut. Till glädjen bidrog icke minst den omständigheten, att vi fångat en fin fisk på morgonen, som kocken bakat och nu högtidligt framsatte på bordet. Det var en havsstrykare på ungefär tio "pund", som i sin ivriga jakt efter flygfisk råkade hugga en av våra krokar, som dinglade över bogen. För denna oförsiktighet fick han nu vara glansnumret i vår lilla söndagskvällsward. Han smakade riktigt läcker. Till och med frun och magistern bedyrade, att den fisken inte behövde skämmas för sig på vilket bord som helst.

Under ätandet kommo vi helt naturligt in på fiskehistorier, och märkliga sådana fingo vi lyssna till. Magistern hade en gång fångat en gädda, som såg så sorgsen ut, då han fick henne i båten, att hans hjärta bevektes och han kastade henne överbord igen.

"Den skulle ha kommit mig att gråta", sade han liksom ursäktande, "och det vemodiga ansiktet skulle ha spökat för mig långa tider."

Bertil S., vår humorist, hade i Mälaren fångat en *rutig* aborre, som tog första priset vid "aborrutställningen i Örebro."

Magistern frågade skämtsamt, om där funnos några glada laxar — vi kallade Bertil vår glada lax — med på utställningen, till vilket Bertil replikerade, att han inte mindes det, men han hade givit akt på en gädda med särskilt vemodiga drag.

En annan av kamraterna hade sett så mycken sill i Nordsjön, att endast ångbåtar med starka maskiner kunde plöja sig fram.

Ungefär så där höllo de på att berätta för varandra sina märkliga erfarenheter. Till slut fann "båsen" sig föranlåten att göra ett inlägg. Han började tala om att fänga hajar och framhöll som sin opinion, att hajen är det mest hjärtlösa och falska djur i världen.

"Så elak är en haj, att om han själv råkar i svårigheter, söker han narra andra hajar, till och med sina egna släktingar, i samma olycka."

Och att detta inte var några sagor kunde han klart bevisa: En gång hade han märkt, att en stor haj med fru hade flera dagar spatserat kring fartyget, varför han hade hängt ut en dubbelkrok med ett "pund" fläsk på. Det dröjde inte länge, förrän "man-hajen" kom och slök fläsket och blev sittande på kroken. Men den fulingen låtsade inte om något. Han sam helt lugnt liksom om han "bara hölle sällskap med linan". Så kom "hans madam", som varit borta i något ärende dit, "och tror ni", sade båsen, "att den elake hajgubben gav sin egen följeslagarinna den ringaste varning. Nej, tvärtom såg jag tydligt, att han sökte småle och blinka åt henne, visa på det andra fläskstycket och uppmuntra henne att ta det, vilket hon också gjorde

till sin olycka. Och begge två halades upp, men jag var så arg på gubbhajen, att jag slog ihjäl honom först.”

Efter den berättelsen kände ingen sig hågad att säga mera i saken.

Då vi hade ätit, skulle magistern som vanligt läsa ett stycke ur bibeln. Egendomligt nog valde han de två första kapitlen av profeten Jonas bok. Då han hade slutat läsa och vi som vanligt avslutat med ett par psalmer, frågade kaptenen magistern, om han trodde den berättelsen, han nyligen läst, vara sann.

Magistern smålog och svarade, att fast besynnerlig var den inte svår att tro, så vitt man trodde Gud vara allsmäktig och kunde göra vad han ville. “Och tror man att Gud är god, så är det klart, att han kunde göra underverk för att rädda sin profet, sedan han givit honom en välbehövlig läxa, för att sedan genom profeten rädda en hel stad.”

Både kaptenen och frun mumlade bifall härtill, och styrmannen anmärkte, att det var tråkigt, att till och med präster giva sig till att tvivla på bibeln, som de lovat att troget undervisa andra i.

Talet om präster föranleder mig att framlägga en fråga, som jag länge grubblat på, sade båtsmannen, och den är: Äro präster till någon nytta i världen?

Åh, båtsman! utropade kaptenens fru.

Det beror väl på vad det är för sorts präster, sade kaptenen.

Naturligtvis, inföll andre styrmannen, jag har goda minnen från pastorn i vår socken. Han trodde vad han predikade och skötte sitt ämbete med heder. De fattiga och sjuka hade också en vän i honom.

En motsats till prästen i vår socken, inföll jag.

Han predikade och drack med lika entusiasm, och de *rika och välmående* hade en särskild vän i honom.

Så höllo vi på att språka en stund och båda slagen skärskådades.

Magistern hade suttit tyst under vår diskussion, liksom grubblande på något. Då ingenting vidare kom av samtalet, frågade han, om vi ville höra en berättelse.

Naturligtvis, utropade vi.

“Välan”, sade han, “edert samtal om präster påminner mig om en egendomlig händelse, som en god vän, en skollärare i mellersta Sverige, har upplevat. Skolläraren är en from man av den gamla goda stammen, och jag kan borga för hans sannfärdighet. Han var skollärare i T. socken och högt uppburen av alla, som kände honom. Prästen i socknen var en viss prost R., en riktigt rå person, som överträffade de flesta både i att supa och svärja. Han hade också ett rysligt häftigt lynne, som både hans tjänare och kyrkoråd ofta fingo lida av. Gång på gång hade han varit drucken både här och där, men som han var en begåvad talare, skicklig politiker och hade inflytelserik släkt, fick han behålla sin plats utan att ens anklagelserna mot honom blevo upptagna. Skolläraren hade tagit sig friheten att varna honom ett par gånger men hade mötts av bitande hån eller en inbjudan att “ta en sup” att lugna sig med. Så dog prosten hastigt av hjärtslag efter att i förfärlig ilska ha varit ute på gården och svurit över sina drängar. Han helt enkelt stupade på trappan, då han skulle gå tillbaka upp på sitt ämbetsrum.

En tid därefter träffade jag skolläraren, och vårt samtal vände sig på prosten och hans timade frånfälle. Jag anmärkte, att det var en högst sorglig död, ty omständigheterna vid hans frånfälle hade genom ryktet

spritts även till mina trakter. Då berättade han för mig följande, som jag vill omtala, så långt jag minnes med berättarens egna ord:

‘Du vet’, sade han till mig, ‘att jag är en ivrig jägare och går ofta ut om kvällen efter skoltiden för att se om jag kan knäppa en and eller hare. En kväll, då jag varit på en sådan färd, stannat en stund och språkat med en bekant, blev det tämligen sent, förrän jag vände stegen hemåt. Min väg förde mig förbi kyrkan och prästgården.

Kyrkan ligger på en sida av vägen och prästgården på den andra, och mellan dessa är en fin allé av skuggträd. Jag hade många gånger gått den vägen både i mörker och dagsljus, och något sådant som rädsla för gravgården hade jag aldrig känt. Denna kväll var det vackert väder, och månen, fastän icke full, gjorde det dock rätt ljust. Jag vandrade min väg framåt med bössan på axeln, och enligt vana gnolade jag på en melodi. Jag gick förbi den stora grinden, som leder in till *kyrkåkern*, hade kommit till den första linden och hade sålunda prästgården rätt till vänster och kyrkogården till höger. Just då jag var mitt framför den grusade gången, som mellan träden leder upp till prästgården, kom jag att titta åt prostens ståtliga residens. Jag blev då varse, att dörren till prästhuset öppnades. Och döm om min häpnad, då jag såg en likprocession komma ut därifrån. Jag blev stående som förstenad att börja med, men då liktåget kom ned för trappan och närmade sig griden ut åt vägen till, samlade jag mina tankar, ställde bössan från mig och tog mössan av huvudet, som seden är, då ett liktåg skrider förbi. Men så ilade tanken genom mig, att det inte kunde vara riktigt naturligt med detta liktåg i sena kvällen. En

rysning genomfor mig för ett ögonblick, men min tanke vände sig till Gud, och jag blev lugn.

Liktåget skred närmare, men alldeles ljudlöst. Grinden öppnades och slöts utan minsta buller eller knarande. Då processionen kom in i allén, kände jag igen flera av bärarne. Fyra av dem voro välkända kyrkvårdar men två alldeles obekanta. Efter tåget gingo frun, prostens fru, och dottern och rätt efter dem hans syster. Så kommo några personer, som jag ej kände.

Svetten började bryta fram på min panna, då jag mer och mer förstod, att här var fråga om något hemlighetsfullt. Men jag tänkte, att om Gud ville visa mig något, skulle han också ge mig kraft att se och fatta det.

Då den underligt tysta processionen kom rätt framför mig, tog jag mod till mig.

“Herr N.”, sade jag till en av bärarna, “vad är det för likbegängelse här så sent på kvällen?”

Det var så stilla, att jag hörde ett svagt eko av min röst återkastas av kyrkan, men från liktåget kom inget svar. Det var som om de ej hört ett enda ljud.

Utan att ett tramp hördes skredo de förbi mig, prostinnan och dottern med näsdukar för ögonen och sänkta huvud.

Åter tog jag mod till mig och frågade:

“Vad är detta för en likbegängelse i natten?” Ekot svarade åter från gravgården, men från processionen kom inget svar. Inte ens ett ansikte vändes mot mig till tecken, att de hade hört eller märkt min närvaro.

Jag tog ett steg framåt i tanke att följa efter; då plötsligt locket till kistan öppnade sig och jag såg i månskimret ett kritvitt ansikte och kände igen dragen av vår prost.

Med detsamma var allt försvunnet. Där stod jag på vägen med mössan i handen. Mot trädet stod min bössa, prästgården låg där i månbelysningen på ena sidan och gravgården på den andra. Några av kyrkogårdens vita vårdar syntes över den gamla stenmuren, och kyrktornet kastade en lång skugga över åkern.

Jag blickade upp mot prästhuset, där allt var mörkt och tyst, satte mössan på och hastade hem.

Under natten tänkte jag över, vad jag sett, och förstod, att synen måste vara en varsel om prostens död och att jag fått se den för att bringa honom en varning att göra sig i ordning.

Följande dag gick jag upp till prästgården och fann prosten hemma. Han hälsade på mig vänligt och hurtigt och såg så kry och levnadslustig ut, att jag för ett ögonblick hesiterade att framföra mitt ärende.

“Det skulle ju låta rysligt dåraktigt kanske, och han skulle bara skratta åt mig”, tänkte jag.

Men intrycket från synen var starkt och tvingande. Jag fattade mod, omtalade vad jag sett och sade, att jag ansåg det som en varning för honom, och därför hade jag kommit upp och berättat det.

För en minut kanske var det tyst, och prosten såg allvarlig och begrundande ut. Men så hoppade han plötsligt upp, log och sade: Skolläraren är för dyster. Han börjar se syner. Akta sig, det kan övergå till melankoli och det som är värre.

Är det allt herr prosten kan se i det? sade jag.

Ja, det är allt, min käre T. Vi kunna inte bry oss om spökhistorier.

Jag gick sorgsen därifrån, ännu vissare i mitt sinne än förut, att något skulle komma att hända.

Välan, du vet slutet. Precis en månad efter min

egendomliga syn skedde begravningen. Samma bärare, som jag hade sett, buro kistan, och frun, dottern och fruns syster gingo efter kistan.”

Magistern slutade. Vi hade med andlös spänning åhört berättelsen.

Vad tror du om en sådan historia, Nordring? frågade kaptenen.

“Tror?” svarade han tankfullt. “Vad skall jag tro? Skolläraren är en fullt tillförlitlig karl och långt ifrån allt som är svärmiskt. Att prosten ifråga var en hemsk människa, vet jag också, och omständigheterna angående hans hastiga frånfälle äro kända vida omkring, så vad skall jag tro? Jo, att det finnes sådant i universum, som inte förståndet kan bedöma men som det ju på samma gång är lättsinnigt, ja, dåraktigt att förneka. Det är allt! Nineve fick en bättringspredikant och prosten en varning.”

Vi stego upp från bordet tankfulla och tysta. Månen hade kommit med sin mystiska atmosfär, och lamporna, som Gud har i sina hemliga förvaringsrum under dagen, hängdes ut på fästet. Vårt fartyg klöv sin väg genom vattnet, som sjöng sin mystiska melodi kring sidan. Jag kröp i min bädd i en av båtarna och låg och stirrade på en liten stjärna, som blickade i oändligheten, tills jag somnade.

TJUGUANDRA KAPITLET.

Vid målet.

DÅ nordostpassaden dog ut, kommo vi in i ett bälte av rägnbyar och stiltje, varefter en västlig vind grep våra segel och tog oss över ekvatorn.

Det var en lördag vi korsade linjen, och denna händelse brukar alltid giva upphov till en massa dumma skämt. Man anstränger sig att narra de enfaldiga att klättra upp i riggen "för att riktigt betrakta ekvatorn och sålunda vid hemkomsten kunna berätta, hur den ser ut, hur tjock den är och vad färg skaparen satt på den". Och man brukar ha någon förklädd stolle, som man kallar "Neptun" att komma upp över bogen, prydd med sjögrönt hår och skägg och med en sorts hötjuga i handen, för att av kaptenen utbedja sig rättighet att med ett träsvärd raka de gossar, som nu för första gången äro i dessa regioner. Men ombord på Gerda brydde vi oss icke mycket om dessa formaliteter. Det var ingen av oss så okunnig, att han trodde ekvatorn "vara en kabel, som i skapelsestunden spändes kring jorden för att man skulle ha reda på var mitten var". Och vad rakningen beträffar, hade den ceremonien måste tillämpas på så många, att vi ansågo bäst att förklara den vara föråldrad.

Den ende, som gjorde ett försök att följa sjömans-traditionen i dagens firande, var vår rolige båtsman.

Han kom full av ädel entusiasm till skansdörren och förkunnade, att just nu hade linjen blivit synlig. Magistern var den förste som fått ögonen på den, och där- efter hade kaptenens fru fått se den, och nu, tillade han ivrigt: "På däck varenda en som vill se ekvatorn." Men vi bara skrattade åt "båsen" och klappade händerna, tills det syntes honom bäst att draga sig bort.

Det var emellertid elakt av honom att söka lura oss. Det förargade oss litet, att han ansåg oss vara så dumma, att vi skulle rusa ut för att se "linjen", och vi började ruva på hämd. "Vi måste betala båtsman- nen för komplimangen. Han har förolämpat vår fina intelligens", sade Bertil på sitt halvt roliga, halvt sa- tiriska sätt.

Men hur skulle vi hämnas? Jo, genom att försöka lura honom, såsom han försökte lura oss. Och då var det klart, att vi måste få reda på någon okunnighet hos honom. Vi samrådde allvarligt därom, och till slut påminde sig en, att vår värde båtsman var mycket vidskeplig, och i synnerhet efter magisterns berättelse hade han med andäktig min talat en massa skrock.

Det hade varit varsel förrän hans mor dog, och förrän fadern gick hädan hade det ringt och gnällt kring stugan i den mörka oktoberkvällen. Och hela rader av lyktor kunde man se spatsera åt gravgården om nätterna, strax förrän den gamle fördes till ro. "Det går i släkten, så snart någon skall lämna, blir det så där underligt."

Nåväl, här hade vi rika fält att röra oss på. "Vi måste förmå 'båsen' att tro eller se en sådan varsel, så att han allvarligt måtte komma att tänka på sin hä- danfärd och sluta att spela skälmstycke på hederliga sjönmän", sade Bertil grinande.

Men hur? Vi funderade. Någon lyktmarsch kunde vi icke få till stånd, men hur skulle det vara att åstadkomma gnället och ringandet?

Jag vet vad vi skola göra, sade Kalle Dahl: Vi skola ta två flaskor, fästa dem vid varandra vid halsarna med ett kort snöre, klättra upp i riggen och hänga dem över en stock. Det bör göras en mörk, brisig natt. Och när då puffarna komma, tjuter det i flaskhalsarna, medan de pingla mot varandra. Det ljuder obehagligt i mörkret, isynnerhet för ett vidskepligt öra.

Du är ett snille, Kalle, sade vi och började genast laga uppfinningen i ordning. Vi praktiserade först ett par kvällar för att se hur den arbetade och funno, att vinden lockade fram ett underligt ljud ur flaskorna och ett besynnerligt pinglande, då de slogos mot varandra.

Äntligen kom natten, då vi skulle bota vår skämtsamme båtsman. Det var mörkt, och vinden var stark. Klockan tio kröp Dahl upp i riggen, och vid bramrån, just där vinden stryker under röjlen, fann han en lämplig plats för våra don. Då han fäst dem, kom han ned fortast möjligt, och snart hörde vi dystra tjut, ibland långa, ibland korta och emellanåt ett konstigt, avlägset pinglande.

“Båsen” var i sin hytt. Vi samlades alla på däck och stodo lyssnande. Så började en prata högt. “Vad är det? Vad betyder det?” utropade vi högt nog, så att båtsmannen skulle höra.

Han hörde oss och kom ut. En blick på riggen och vädret övertygade honom, att allt var väl med skutan. Därpå styrde han sina steg emot oss och frågade:

Vad står på? Vad står ni här för?

Åh, sade Dahl, just ingenting, men vi tyckte oss höra besynnerliga tjut och ringningar i riggen. —

Tyst, nu hördes det igen! Vi lyssnade. "N—u—ut" skrek det långdraget. Så kom ett avlägset pinglande, som hördes mycket egendomligt genom mörkret.

Vad i all världen är det här? sade båtsmannen.

Just vad vi stå och undra på, svarade Bertil.

Vi stodo en lång stund och lyssnade. För det mesta var allt tyst, men nu och då hördes oljudet.

Skulle vi kanske gå upp och se? anmärkte någon.

Pojkar, sade "båsen" dystert, gör er inte besvär. Ni skulle inte få se någonting. Det där är vad kloka och erfarna personer kalla varsel, jag har hört det förut.

Åh prat! utropade Dahl ivrigt. Jag skall gå upp och se.

Unge man, sade "båsen", nu mer högtidligt, gör ingenting, jag förstår vad det är. Jag känner till den rösten där uppe, om ingen annan gör det.

Så skyndade han med långa, dragande steg in i sin hytt.

Vi tyckte att "båsen" tog det tämligen allvarligt och skyndade att taga ned spektaklet. Han var en snäll karl, och vi tyckte nästan det var synd om honom. Spjuvar voro vi, men godhjärtade sådana.

Nästa dag var båtsmannens utseende så allvarsamt, att till och med befälet märkte det. Det var inte den gamla entusiasmen i hans befallningar, och hans små ordstäv och sederegler, fulla av humor och godlynthet, saknades alldeles.

Vad fattas "båsen" i dag? Han är inte sig lik, sade styrmannen.

Han hade en varsel i går natt, svarade Bertil.

En varsel! Var kom den ifrån? —

Från riggen.

Så förklarade Bertil för den förundrade styrmannen, hur ringningar och långdragna tjut hade hörts från riggen kvällen förut. Men berättaren kunde inte riktigt behärska sina skrattmuskler, så styrmannen förstod genast, att något pojkstreck var å bane.

Tala om vad det är för dumheter, ni narrat honom med, sade styrmannen. Bertil bekände. Styrmannen skrattade hjärtligt och berättade det för kaptenen.

Han såg allvarsam ut och gick direkt till båtsmannen. Efter en stund samtal, varunder den senare gestikulerade livligt och pekade upp åt riggen, kom han till oss och sade, att fast vårt puts var fiffigt, ansåg han det orätt att inte genast yppa det för "båsen", då denne tog saken så allvarligt. Han är en god själ, och ni skulle inte drivit skämtet så långt, sade kaptenen.

Men Dahl, som var stolt av sin uppfinning, anmärkte: Skulle inte det vara roligt att se hur en lärd man, till exempel magistern, bedömde det, om vi läte honom höra instrumentet i kväll.

Kaptenen skrattade och var nära nog att giva efter för frestelsen, men så sade han:

Nej, magistern är fartygets gäst, och det vore ogrannlaga att spela sådant puts på honom.

Så var det slut med vår glädje. Vi försonades på några minuter med den godmodige båtsmannen, som syntes vara innerligt glad, att inte varseln var för honom den gången. Men ofta skrattade vi åt det, och Dahl sade alltid att det var stor förlust för forskningen, att vi inte fingo försöka vårt puts på magistern.

Den enda hämd båtsmannen tog var, att han ofta kallade Dahl för "varslet".

Ack, vad man ändå är yr och skrattlysten i unga år! Och ofta är man tanklös, då det gäller andras känslor. Då nu många år gått, sitter jag och övertänker allt och ser tillbaka på dessa ystra stunder. Och jag förstår att jag borde ångra, att jag någonsin var med i sådana dumheter och att jag skrattade i kapp med de andra över dem. Men hur det nu är, måste jag bekänna, att ångern över dessa krumsprång inte är särdeles djup. Och dessa stunder av tanklös och tämligen oskyldig glädje där ute på det vackra havet under torn av vit, buktig segelduk vinka till mig, och jag vinkar tillbaka och kastar en lång, långtande blick däråt.

Och då pennan far över papperet i skröpligt försök att skildra dem, genomströmmas mitt hjärta av varm ungdomskänsla, och ansiktet blir ljust för en stund. Då jag sålunda åter ser det flydda, tycker jag mig höra det klingande skrattet från kamrater, vilka kunde fröjdas som småpojkar i soliga stunder och kämpa för livet som hjältar, då de mörka stunderna kommo.

Några grader söder om ekvatorn fingo vi sydostpassaden, och nu halkade vi ned över södra halvklotet på fullt allvar. Vi sågo en skymt av St. Helena, där vågorna under årtal sjöngo likpsalmer över Napoleons ambition. Vi seglade runt Kap Gott Hopp, där vi utkämpade en riktig storm, och styrde sedan i nära östlig riktning.

I Indiska oceanen hade vi både dåligt och vackert väder. Vid ett tillfälle voro vi ock nära att förlora masterna, då en kraftig by slog seglen back. En annan gång höllo vi på att förlora vår humorist, som ka-

stades överbord av en brottsjö men lyckades taga fast i ett tåg, som egendomligt nog spolades över sidan på samma gång. Vi halade upp gossen, och att han var glad att komma på däck igen, var tydligt. Under allt detta mådde vi dock bra och voro vid gott humör. Frun och hennes flickor voro förträffliga sjömän, magistern mådde storslaget, och det lilla hittebarnet syntes trivas utomordentligt väl. Hon krälade på däck i fint väder, och det var roligt att lyssna till hennes joller. Det var ett vackert barn, och de bruna, undrande ögonen sågo in i våra hjärtan, och vi blevo faderligt stämda mot henne. Vi beslöto, att om hennes föräldrar eller anhöriga inte kunde finnas, skulle vi vid hemkomsten till Sverige bland oss taga upp en kollekt för henne som erkänsla för trevligt sällskap. Kaptenens fru syntes också älska den lilla som sin egen och ansåg det vara en särskild Guds ledning, att hon skulle åtfölja sin man denna resa.

“Gud visste, att den lilla ängeln skulle behöva en moder, och därför sände han mig ut. Vad skulle ni dumma karlar kunnat göra med ett litet barn?”

Äntligen efter fyra månaders och sexton dagars resa anlände vi till bestämmelseorten. Då land kom i sikte, kunde jag knappast tro mina ögon. För två tre år sedan skulle jag aldrig kunnat drömma om, att jag vid denna tid skulle vara på andra sidan jordklotet och under så trevliga omständigheter. Men så underligt hade det gått. Nu låg Austral-landet där framför vår bog, och den lilla viken, i vilken vår destination låg, öppnade sig småningom för ögat.

Litet närmare kusten, och en liten båt kom ut, varur en hurtig lots hoppade ombord. Ett par timmar

senare lågo vi förankrade i viken med våra segel fastgjorda.

Den långa resan med mörker och ljus, skratt och allvar, fara och vila var nu ett minne blott, och det främmande landet tog hela mitt intresse i anspråk. När kaptenen hade varit i land, fingo pojkarna brev, som de naturligtvis ivrigt läste.

Jag väntade intet brev men fick dock till min glädje ett från fjärdingsmannen. Den hedersmannen hade tänkt på mig, och brevet hade följande lydelse:

“Min käre Ismael!

Jag hoppas, att då du får detta brev, kan du se tillbaka på en trevlig resa. Då du skrev, att det skulle bära av till Australien, var det nästan som om det ryckte i mig, gamle narr. För en stund drömde jag om att sälja stugan och åter ge mig iväg på färden. Men man har fördelen på gamla dagar, att man snart vaknar ur sina drömmar, och så gjorde jag. Därför sitter jag ännu i min stuga i Strands socken och är kronans tjänsteman i denna upplysta landsände. Visserligen känner jag att åren börja äta på mårmen, men det tar jag med jämnmod, ty det är naturens gång. Jag tror, att jag genom Guds barmhärtighet är beredd för den sista resan och grubblar inte alls däröver. Men ännu är jag dock tämligen kry, och fast loggen rullas av åren fortare och fortare, så torde jag dock ha ett gott stycke kvar ännu.

Här är allt sig likt. Folket är ungefär som det brukar vara utom ett par gånger om året, då de bereda sig för skriftning och då de öva upp sin kristendoms-kunskap litet för att kunna svara på husförhören. Kålman har dig i kär åminnelse, sköter sin gård med till-

hjälp av sin hustru och "Masa" och berättar för folket om din olydnad, otacksamhet och förtidiga död. Den där gravvården, som han ämnade hedra ditt minne med, har verkligen blivit uppsatt vid kärret och består av en vitmålad bräda med svarta bokstäver på. Ungefär så ser den ut, och sådan är inskriften:

På bottnen av detta bottenlösa kärr ligger den oäkta sonen:

ISMAEL ELM.

Modern hetter Hagar, född i synd och i Stockholm och avled i denna församling.

Genom otacksamhet och oärlighet fann Ismael sin död här.

Vandrare, tag varning!

Vörda överheten. Lev kristligt och fromt och tänk på död och dom.

P. S.

Eftertryck förbjudes. D. S.

Ja, så lyder inskriften, och jag skulle inte berätta det för dig, om du ej hade nog humor att skratta däråt. Men att sådant spektakel kan förekomma i vår socken, visar ordningen här.

Kålman är rik och har inflytande, och därför ville väl ingen säga något åt honom, även om de tycka han är dum. Själv anser han inskriften vara ett mönsterstycke, och då jag nämnde den till honom, svarade han skrytsamt, att han inte behövt någon hjälp utan författat den på rak arm. Och då jag frågade honom, varför han satt "eftertryck förbjudes", sade han, att så snart någon skrev något som var ovanligt bra, kommo genast tidningsmän och stulo det. 'Och det skulle de

ej få, förrän de överenskommit med honom om priset.' Hoppas du kommer hem någon gång och läser din gravskrift. Jag betraktar den som ett monument över socknens upplysning och över kyrkovärd Kålmans förmåga att prata.

Låt mig någon gång få höra från dig igen. Det gör mitt hjärta gott, och glöm inte där långt ute i världen, att en Faders öga ser oss.

Din gode vän V.

P. S. Din moders grav börjar grönska nu i vårbrytningen. Det är liv i mulden, och det spirar upp och vittnar om kommande ting. Som du vet, har jag ett par kullar att sköta däruppe, och då ger jag också din moders litet tillsyn. Några friska blommor skall jag lägga dit ibland och på samma gång hälsa från dig.

D. S.''

Så lydde brevet från den gamle fjärdingsmannen. Jag var verkligen lycklig nog att kunna skratta åt Kålmans dumhet. Men på samma gång beslöt jag på nytt att någon gång bevisa för Kålman, att Ismael inte ligger på "botten av det bottenlösa kärret".

TJUGUTREDJE KAPITLET.

I Newcastle.

NEWCASTLE var ingen vidare stor eller vacker stad, varför jag ej skall försöka beskriva den. Där är dock livlig sjöfart, och mycket stenkol utskepas, i synnerhet för sydamerikanska västkusten.

Den första dagen i land i Newcastle blef jag bekant med en svensk sjöman, som hette Tom Rosén, vars namn var på allas läppar. Tom var ungefär en trettio års karl, under medellängd men så grovlemmad och hårbevuxen, att jag betraktade honom nästan med häpnad. Armarna till långt frampå händerna påminde om beskrivningen på Esau, och på bröstet genom den öppna blå skjortan stack den långa manen fram. Ansiktet var dock slätt med undantag av yviga ljusa mustacher och buskiga ögonbryn. Håret, ljusgult, skiftande i rött, prydde den runda skallen, som satt på den mest massiva hals, man gärna kunde få se. Hans händer liknade små skinkor. Då han kom vandrande, bredbent och med den vanliga sjömansslingringen och de långa kraftiga armarna nedhängande och man såg bredden mellan skuldrorna, påmindes man om en väldig gorilla. Jag fick inte reda på varifrån i Sverige han var, men han berättade, att han lämnat vid femton års ålder och hade sedan ej varit i nordliga farvatten.

En vecka förrän vi anlände till Newcastle hade Tom varit i ett äventyr, som givit honom ryktbarhet i sta-

den. Han kom till Newcastle som matros på en amerikansk fullriggare, förd av en av de hårdaste skeppare, som seglade på australtraden. Det var denne kaptens vana — och många andra yanke-skeppares förresten — att, då besättningen varit ombord några månader och hade litet pengar tillgodo, behandla dem så hårt, att varenda man blev trött på alltsammans och rymde. På så sätt gick deras pengar i hans egen ficka.

Även denna resa hade den värde skepparen försökt slita ut sina män, så att de skulle försvinna i Newcastle. Men han råkade ut för en envis besättning denna gång. Den beslöt att stanna så länge den kunde. När skepparen såg det, gick han iland och hyrde en irländsk båtsman, en råbarkad luffare på över sex fot, som förr varit sjöman men nu drev i staden, förtjänande litet emellanåt genom att vara beskyddare och annonsör för dåliga kvinnor och alltibland erhållande en slant för sådant arbete, som den amerikanske kaptenen lejde honom till. Naturligtvis var han också en beryktad slagskämpe, och när han röt, lät det som en tjurs bölande. Detta praktexemplar fick i uppdrag av Toms kapten att genom hårt arbete och brutal behandling driva besättningen i land.

Uppdraget utfördes så väl, att på mindre än en vecka hade alla rymt med undantag av Tom och en fransman. En dags arbete till, från fem på morgonen till tio på kvällen, och fransmannen tog sitt pick och pack och styrde för närmaste kvarter i land. Nästa morgon, då den irländske boven kom på däck och skrek: "Ut nu, lathundar", låg Tom ensam i den övergivna skansen. Och i hans breda bröst var ett fast beslut att inte lämna skutan, förrän han hade fått sina pengar och blivit avmönstrad.

“Båsens” rop ljöd igen över däckets, men ingen kom ut och inget svar hördes.

“Nu ha de äntligen gått”, sade han belåtet och gick till skansdörren för att riktigt övertyga sig. Han stack in huvudet och såg sig omkring.

Tomt överallt — men vad var det?

Därborta i sin koj låg Tom helt lugn och rökte sin pipa. Han var påklädd och i ordning men gjorde ingen min av att komma på däck. “Båsen” kunde knappast tro sina ögon.

Hörde du inte, att det var tid att komma på däck? röt han.

Sjuk i dag, svarade Tom lakoniskt.

Sjuk? skrek irländaren ilsken. Vem i all världen har lovat någon få vara sjuk ombord här. Kom på däck på rödheta minuten! Vill du bli sjuk, får du fråga mig, tillade han med äkta irländsk logik.

Sjuk i dag, sade Tom lika lugnt och tog ett långt drag ur sin pipa.

Kom på däckets på ögonblicket, röt “båsen” i raseri, eller kommer jag in och släpar ut dig.

Med detsamma satte han ena foten inom skans-tröskeln.

Tom lyfte på huvudet litet. Stopp där, “båsen”, sade han. Så sant jag lever, slår jag ihjäl dig, om du kommer hit, och vräker sen ditt usla skrov överbord.

“Båsen” drog foten tillbaka, men han var så arg, att han stegade och skrek som en galning.

Kom ut på däck, din fege usling, skall jag mörbulta dig på mindre än tio sekunder, skrek han.

Detta oljud tillställde han naturligtvis för att få kaptenen och styrmannen på däck. Tom förstod det, och kvick som en apa hoppade han ur kojen. Förrän

båtsmannen visste ordet av, hade Tom näven om hans strupe. Med detsamma gav han den starke irländaren ett väldigt slag i ansiktet, varefter han grep honom och slungade honom handlöst över sidan.

“Mördare, mördare”! röt han i vattnet. Just då “båsen” åkte över sidan, kom styrmannen på däck. Med ett ögonkast fattade han situationen, grep en lång ekspak samt sprang mot Tom med den i högsta hugg.

Men Tom var för vig. Som en blixst dök han undan “välmeningen”, som han uttryckte sig, och med ett enda slag sopade styrmannen tvärs över däckets. Två revben var dennes minne av kalabaliken.

Nu hade skepparen vaknat och kom på däck med revolver i handen. Tom hoppade i riggen och ropade: “Mördare, mördare!” allt vad han kunde.

En polisbåt kom längs sidan. Båtsmannen kröp ur vattnet, Tom arresterades och styrmannen fördes till lasarettet.

Det blev naturligtvis rättegång, varunder de andra pojkar, som rymt, uppträdde som vittnen angående behandlingen ombord på fartyget. Slutet blev, att Tom fick en veckas arrest men blev också avbetald och fick varenda “pence”, som han hade till godo.

Då han kom ur fängelset, samlades en väldig skara sjömän som hedersvakt, och de buro Tom genom stadens gator. Fem hundra sades ha deltagit, och så länge den festligheten försiggick, var det ohälsosamt för yanke-kaptenen och irländaren i staden.

Naturligtvis hade de dagliga tidningarna haft åtskilligt att säga om saken, och bland annat hade en kallat Tom, “den vilde mannen från nordn”. Nu var verkliga förhållandet, att Tom var den godmodigaste människa, som man kunde träffa, och det ruskiga

namnet tog han som en förolämpning. Följaktligen beslöt han att gå och tala ett par ord med redaktören.

Han blev visad in på kontoret.

Vem är ni? frågade redaktören, som aldrig sett vår värde landsman.

Mitt namn är Tom Rosén, en svensk sjöman, som haft litet bråk men en skeppare och en luffare här från staden, svarade Tom.

Åh! utropade redaktören. Er intressanta historia var det —.

Kanhända det, inföll Tom, men i en av edra tidningar kallades jag för den vilde mannen från nordén. Jag har kommit för att klargöra, att den benämningen inte passar för mig. Jag är lika civiliserad som någon och är för övrigt en godmodig själ, som bara önskar att få vara i fred och slippa att bråka. Men då jag blir behandlad som en slav, blir jag litet otålig, och jag erkänner, att därute på skutan höll jag på att förlora humöret. Men jag är ingen vilde.

Redaktören mätte med ögonen bredden mellan Toms skuldror, lät blicken fara över de väldiga lemmarna och den undersåtsiga halsen, och med tanke på vad Tom hade uträttat ute på skutan ansåg han det vara bäst att vara diplomatisk.

Välan, Mr. Rosén, sade han, jag kände er inte, och uttrycket, ni inte tycker om, var bara en term. Nu ser jag, att ni är lika god som någon annan. Men jag är intresserad i eder och skulle önska få edert fotografi och sätta det i tidningen. Man har talat så mycket om eder bragd, att folket skulle tycka om att se hur ni ser ut.

Det lugnade Tom. Hans bild kom i tidningen med en beskrivning över honom och hans bragd och en för-

säkran, att han var en fullt laglydig och hederlig människa, som på grund av tyranni drivits att använda sin väldiga styrka.

Så slöt äventyret. Tom var hjälten bland den sjöfarande delen av Newcastles befolkning. Och den amerikanske skepparen fick inte en enda man från stadens "boardinghus" i stället för dessa, som han drivit i land. Han måste sända till Sydney efter besättning och betala dem resan till Newcastle.

Medan vi lågo i hamn, gjorde vår kapten förfrågningar för att möjligtvis finna några anhöriga till den lilla Mysteria, men förgäves. Tidningar intogo naturligtvis berättelsen om hennes underbara räddning, men intet hördes av. Man hoppades dock, att genom handelsens offentliggörande några upplysningar i längden skulle kunna erhållas.

Om söndagarna kommo många ombord, isynnerhet fruar, och önskade se den lilla, vilket de gärna fingo. Många tårar fälldes och utrop hördes, men Mysteria lekte oberörd därav som vanligt. En förmögen familj ville adoptera henne, men kapten och frun ville inte gå in därpå. "Vi måste först se, om inte den lillas anhöriga kunna träffas", sade de. Så fick det lilla barnet följa oss på hemresan.

Om en tid hade vi lossat vår last och ny sådan inlagts. Vi hade fått order att segla direkt från Newcastle till Stockholm, vilket glada budskap nådde oss en lördagskväll.

Bertil var den förste av skansens befolkning, som fick reda på nyheten. Han kom in bland oss hoppande och började dansa som en indian, medan han kastade mössan upp i taket.

Vad står på? Du har visst börjat dricka. —

På knä varenda en och visa eder tacksamhet, ropade han. Vår lyckliga Gerda har fått order för Stockholm.

Nu kastade vi oss i dansen allihop. Vi hade fruktat att få en kolfrakt till Sydamerika. Men istället skulle vi hemåt. Vi stämde opp och sjöngo:

“Där är flagga på mast, och den visar åt nord,
Och åt norr är den älskade fädernejord.
Jag vill följa de himmelska vindarnas gång,
Jag vill styra tillbaka till nord.”

En vacker dag i början av juli sjönk Australiens kust ned i vågen, och det vida, vida havet omslöt oss åter. Så hade vi åter en lång resa framför oss, men vi voro muntra, ty stäven pekade åt norr. Alla hade hem och föräldrar i Sverige, som de längtade till. Och jag gladdes med dem. Jag hade blott en kulle på gravgården i Strands socken.

TJUGUFJÄRDE KAPITLET.

Resa och hemkomst.

HEMFÄRDEN var ungefär likadan som utresan. Livet ombord var lika enigt och trevligt, och skarpa kulingar och vackert väder avlöste varandra.

I Indiska oceanen såg jag för första gången de fruktade skydragen, som seglaren mycket rädes för. De bildas därigenom, att något tjockt moln sträcker ned en sockertoppformig pelare, som upprörd av vinden antager formen av en spiral. Den sänker sin spetsiga ände lägre ned mot havsytan, där en annan pelare av samma form börjar sträcka sin kägelspetsiga ände uppåt för att möta den andra. Plötsligt råkas och förenas dessa jättepelare i luften, och den svarta stoden börjar nu sin vandring på havet.

Stundom kastar den ut en stark blix, mestadels då föreningen mellan den nedre och övre pelaren sker. Och vattnet kring den är alltid en farlig malström, förorsakad av väldiga naturkrafter, som där driva sitt storslagna spel. Vanligtvis bristen en sådan pelare om en stund med bedövande dån, och ve den seglare, som är för nära. Månet fartyg har träffats och på några sekunder sjunkit med manskap och allt.

Sjömansannalerna förkunna, att på 1850-talet blevo fem fartyg förstörda av ett sådant skydrag i Tunis hamn.

Sådana skydrag kunna även uppstå på land och äro då ännu mera förödande än på havet.

Vi kommo in mellan två sådana pelare, och medan den ene syntes gå samma väg som fartyget och inte hade någon avsikt att närma sig, visade den andre en oroväckande benägenhet att styra precis för vår farkost. Vi vände och manövrerade för att komma undan, men besynnerligt nog kunde vi inte öka avståndet emellan oss utan tvärtom blev det mindre och mindre. Vi drogo en signalkanon och några gevär på däck, beredda att ge den en "bredsida". Ty det säges, att en sådan kan skjutas ned ibland. Men den närmade sig lika säkert, och vi hörde dånet från den farliga jätten samt sågo huru vattnet kokade och forsade kring dess fot. Det började se riktigt hotfullt ut. Vi satte taljorna på båtarna för att ha dem i beredskap, om katastrofen skulle visa sig oundviklig. Men plötsligt ändrade pelaren kurs och skred iväg akterut, där den om en stund föll tillsammans med väldigt dån. Det hade varit en allvarsam stund för oss, och vi voro innerligt glada, när faran var över.

Då vi lämnat sydostpassaden och kommit in i bältet, där rägnbyar, snökårar och stiltje syntes kämpa om herraväldet, beslöto vi en dag att ha en liten simövning i den ljumma oceanen.

Det var alldeles lugnt, så att fartyget rörde sig inte utan låg som målad på den glasartade ytan och solen brände våra hyddor med äkta tropisk hetta.

Naturligtvis var utsikten till ett bad under sådana omständigheter en stor frestelse, och fast vi ett par dagar förut sett en haj i kölvattnet, beslöto vi att hoppa i men att hålla oss nära fartyget och ha flera fallreps-trappor uthängda, så att vi i nödfall kunde komma om-

bord så fort som möjligt. Kaptenen gav tillåtelse på villkor att en av oss toge plats ett stycke uppe i vattet för att spana efter hajfenor. Hajen går vanligen med fenan i själva vattenbrynet. Till och med magistern beslöt att kyla sin hydda i "det salta bad".

I underskjortor och avklippta benkläder hoppade vi över sidan och njöto i fulla drag av det härliga vattnet. Magistern stönade av välmåga, kastade med benen och visade med andra trevliga konster och kraftiga simtag, hur hemma han var i vattnet. Vi andra voro också goda simmare och plaskade av hjärtans lust. Någon fara tänkte vi inte på, då plötsligt kamraten i riggen skrek:

"Haj på låringen, ombord!"

Det blev brått. Jag var närmast trappan och kom först över relingen.

Hajen såg jag genast. Odjuret kom plöjande mot kamraterna, som summo för brinnande livet.

Den ene efter den andre kom upp, men det såg mörkt ut för Bertil och magistern, som voro längst borta. Hajen var inte tjugo alnar akter om storriggen, där första trappan hängde. Vi skreko och hojtade allt vi kunde, men endast obetydligt saktade han farten.

Magistern syntes bli matt av rädsla, åtminstone gick det inte så hurtigt med simningen.

Vi ropade uppmuntrande till honom. Äntligen grep han tag i trappan och svängde sig upp, just som hajen kastade sig efter honom. Jag är säker på att magisters fot var inte mer än ett par tum från odjurets gap.

Gud vare lov, utropade herr Nordring, som var bra blek av förskräckelse, och en suck av lättnad gick från

oss alla. Olyckan var bra nära den gången, och vi gingo inte ut att simma mer under den resan.

Emellertid tjänade hajens påflugenhets till att uppväcka hämdkänsla hos oss, och vi beslöto söka fånga någon. Vi lagade i ordning en stor skarp krok, fäste den vid ett säkert tåg och tiggde oss ett stycke fläsk hos kocken. Med dessa redskap i ordning för ögonblickligt bruk bidde vi vår tid, någon stilla stund, då människoätaren skulle visa sig mer än vanligt när gången och intresserad i vår skuta. Flera dagar gingo vi i en sorts lurande sinnesstämning. Då vi "gluttade" över sidan, gjorde vi det hastigt och spejande, ty båtsmannen, vars berättelse om hajens falskhet genom vår senaste erfarenhet flyttats ett gott stycke närmare möjlighetens område, sade, att om man vill fånga en haj, skall man aldrig gå och se mycket över sidan, ty då begriper han strax vad som är på färde.

"Han är lika slug som ni, och gå ni och glo efter honom, vet han vad ni lagat i ordning och aktar sig för att hälsa på. Men om ni se oskyldiga ut, titta upp i riggen och efter sol och måne och hålla på därmed några dagar, kanske det går att söva hans misstänksamhet och få honom att hålla till godo med fläskbiten."

Sådant var den erfarne "båsens" råd och vi följde det noga. Sneglade vi över sidan, togo vi på oss den mest oskyldiga min i världen, och vår rådgivare själv, som alltid trodde på sina visdomsregler, sökte se så vänlig ut som möjligt, då han kikade ned i vattnet.

Så kom en riktigt varm och lugn dag strax norr om ekvatorn. Redan på morgonen hade hajfenor varit synliga, och fram mot middagstiden rapporterade en av kamraterna, att en riktig bjässe gick och lovade

rätt under klyvarbommen och kastade längtande blickar upp mot däckbet. Vi berättade det för båtsmannen, som åtog sig uppdraget att överlista fienden.

Ryktet, att det var en haj under bogen och att "båsen" tänkte mäta sin list med fulingens, spred sig över hela fartyget och satte alla i spänning. Magistern kom trippande på tå förut, och som "båsen" hade sagt att alla skulle se ut som vanligt, tydde vi det så, att vi skulle se så oskyldiga ut som möjligt och vredodär för till ansiktena på alla möjliga sätt. Magistern ville ovillkorligen gå upp och se den stora fisken, och det fick han. Men han måste smyga sig fram på backen som en indian efter en skalp och ta på sig ett så vänligt utseende, att det var en hjärtans fröjd att se på honom. Han kom ned och berättade, att en riktig "leviatan lekte på djupet".

Nu var "båsen" redo, och sedan två av de mest erfarna sjömännen spottat på fläsket — en förmån som även utsträcktes till kaptenens dotter — smög han sig med dämpade fotfall upp på backen och krälade på händer och fötter fram till bogen, där han sänkte ner lockbetet. Så satte han fast ändan av linan och vände.

Det tog inte fullt fem minuter förrän det blev ett fasligt liv. "Båsen" flög upp och skrek: "Hitåt varenda karl, och kvinnor och barn söke säkerhet!" Vi voro ej senfärdiga. Hajen hade sväljt fläsket med iver och tacksamhet och piskade nu vattnet i raseri.

Vi höggo i tåget varenda man och halade honom så högt, att han hängde lodrätt från bogen. Så gjorde vi en rännsnara av en annan lina och lyckades jämka den över stjärten och ett stycke upp på bålen. Då drogo vi till och hade nu två linor att hala i, vilket

gjorde det säkrare och lättare att få upp besten. Äntligen var han på däck, och nu blev det på nytt ett väldigt väsen. Hajen började slå så våldsamt med stjärten och kasta huvudet åt sidorna med öppet gap, att han höll på att driva oss alla på flykten. Det var farligt att komma för nära stjärten, ty ett slag från den skulle sopat en man överbord, och käften med de skarpa tänderna hade vi den största respekt för. En liten hund, som vi fått i Australien, började också att hoppa och skälla och på sitt sätt öka oväsendet, som var stort nog, då alla sökte skrika ut råd och befallningar på en gång.

Till slut lyckades vi visst imponera litet på hajen, ty han blev något lugnare, men som ersättning för våra ben, som vi snålt undanhållit honom, högg han sina tänder i en grov tross, som låg i hans närhet. Det tog en spak och två man att bryta upp hans käkar och få trossen klar. Slutligen dödades han med en yxa. Han mätte aderton fot i längd. Vikten kunde vi endast gissa oss till. Ryggbenet togo vi ut, skrapade och oljade det, varefter det donerades till magistern. Man får en mycket fin och sällsynt spatserkäpp av sådant.

Nu ha vi hämnats på hajsläktet för magisterns ben, sade "båsen".

Men hajen tog ju inte mitt ben, svarade denne.

Nej, sade "båsen", det är nog sant, men han titade på det bra begärligt.

Magistern skrattade och medgav, att så varit förhållandet.

Vid fråga om att fånga hajar må anmärkas, att någon sådan försiktighet, som "båsen" satte till regel, behövs alls inte. Det var en vidskepelse, som han delvis förmådde oss att tro på. Hänger man bara ut fläs-

ket, kommer nog hajen, om han är i närheten, och han är inte allt noga med om det är litet störande omkring honom under måltiden. Det är dock sant, att allt för mycket oljud skrämmer honom, ty han är lika feg som rovgirig. Huruvida han från vattnet studerar sjö-männens fysionomi, lämnar jag åt sådana auktoriteter som vår båtsman att avgöra.

Snart voro vi inne i nordostpassaden, och vår resa började lida mot sitt slut. Den hade varit trevlig, och vi kände ledsnad vid tanken att behöva skiljas. Nästan ett helt år hade vi varit tillsamman i alla möjliga växlingar. Vi hade njutit av många glada och trevliga stunder. Vi hade också hört orkanens tjut i tackel och tåg. Vi hade skrattat och lekt tillsammans men också sett överhängande faror i synen. Och med undantag av något hastigt ord nu och då, som snart glömdes, hade vi varit goda vänner hela tiden. Magisterns sällskap hade varit eggande för läsning, och frun och barnen gävo oss en välgörande fläkt av hemliv.

Lilla Mysteria vandrade nu upp och ned på däck, när inte rullningarna voro svåra, och hennes prattlande var musik därute på det ensliga havet. Vi funderade ofta över hur hon kom ut på oceanen, och en massa gissningar, mer eller mindre romantiska, spunnos kring henne.

Ur passaden fingo vi stark västlig vind, som tog oss upp under England. Vädret blev mer och mer kyligt och stormigt. Den mörka senhösten låg över nordanlanden.

Över Nordsjön, Skagerack, Kattegat och gamla Öresund igen, så Östersjön med Öland och Gottland, som hälsade oss välkomna, och de bekanta fyrarna blin-

kade mot oss under nattvakterna. Slutligen en kväll mötte oss det välkomna skenet från fyren vid inloppet till Stockholm. Vi fingo kryssa under natten, men följande morgon voro vi "under land" och hade lotsflaggan uppe. Lotsen kom, så bogserbåt, och vi drogos mellan de många öarna och holmarna upp till gamla havsstadens Hamnarbetare fingo ta hand om lasten. Fartyget skulle övervintra i Stockholm, och besättningen skulle avmönstras. Vi mötte på sjömanshuset, fingo våra pengar och skulle säga adjö.

Låt oss möta en gång till och aväta en riktig måltid, sade kaptenen.

Hurra! svarade vi.

En källare bestämdes, och på kvällen voro vi alla samlade för sista gången. Vi åto och språkade och genomgingo i minnet vår resa. Kollekten upptogs för Mysteria, ett litet minne från oss pojkar, och så sade vi adjö.

Pojkarna reste till sina hem, kaptenen och frun med barnen reste till sitt, och magistern for till Norrköping. Jag forslade en kista till sjömanshemmet och fick ett rum där. Någon plan för framtiden hade jag ej. Jag ämnade se Stockholm och sedan besluta vidare.

Då jag följande dag strövade ensam på Stockholms gator, började jag känna mig ensam. Jag saknade kamratkretsen, de trevliga pojkarna på Gerda. Jag gick ned på kajen och betraktade vårt fartyg en gång till och gick sedan in på en matservering, där jag över en duktig måltid tog mig en lång funderare.

TJUGUFEMTE KAPITLET.

Ut igen.

FÖR en stund var jag frestad att fara hem till Strands socken och läsa Kålmans minnesruna över mig och söka övertyga honom, att jag icke låge på "botten av bottenlösa kärret". Men jag fruktade, efter som jag ännu ej var myndig, att han på något sätt skulle kunna få mig tillbaka till tjänsten. För resten visste jag, huru omöjligt det vore för honom att ändra sin åsikt. Även mitt uppträdande i socknen skulle inte kunna övertyga honom. Han skulle tro på sin en gång fattade mening, uttryckt i den snillrika gravskriften, även om jag med min personliga närvaro sökte bevisa oriktigheten därav. Han skulle säga som han alltid brukade, då han ej ville tro mig: "Om du vore född på hederligt sätt, kunde man ju tro dig, men som du är, kan ingen tro vad du säger".

Jag log för mig själv, där jag satt ensam vid ett litet bord i restauranten. "Åh nej!" tänkte jag, "Kålmans skall ännu några år få vara i fred för Hagars son, men nog skola vi träffas någon gång, om vi äro kvar i livet."

Men vad skulle jag nu taga mig till? Övervintra i Stockholm och få plats på Gerda till våren? Det var lockande, men att gå i staden hela vintern och leva upp sina pengar, vore knappast förståndigt. Så såg jag ut

genom fönstret på de mörkgrå höstskyarna och vandrarne, som hastade gatan fram, medan de svepte överplagg tätare kring kroppen. Det kom mig att tänka på sol och södern.

Varför icke fara söderut? Engelska hamnar lågo fulla av långfarare, det visste jag. Jag funderade en stund till, så var det bestämt.

Nästa dag satt jag på tåget, ilande mot Göteborg, och två dagar senare var jag ombord på en passage-rarebåt med London som mål.

En mulen och dyster morgon, då de våta skyarna riktigt syntes hänga på masttopparna, ångade vi upp för Thames. Jag var på däck och såg mig kring. Jaså, detta var Englands mäktiga flod. Denna smuts-gula vattenfåra, vid ebb tolv och tretton fot djup och vid högvatten ända till trettio fot, var floden, som jag läst så mycket om.

Det finnes väl ej från historisk och romantisk synpunkt en mera intressant flod i världen. Jag hade läst berättelser, historiska och diktade, vilkas scener voro förlagda i London, på Thames och dess stränder.

Där på vänstra sidan låg Gravesend, där de kungliga och det lysande hovet under Bluff Henrys, Merry Charles och Elisabets dagar ofta tillbringade några veckor under sommarsäsongen. Då var det liv och glans och intriger på Thames låga strand. Och förgyllda farkoster med fantastiskt klädda lordar och baroner med ståt ombord lågo i dussintal, där nu pråmar, tunglastade skutor och klumpiga flodbåtar med smutsgrå segel vagga förbi.

En liten ångbåt kom pustande ut från Gravesend med lots och tullvaktmästare ombord. Vi lågo stilla, medan "tullen" undersökte oss, och då han farit, fort-

satte vi sakta uppför floden mot världens största stad, som denna morgon gömdes i dimmor och rök. Men lotsen förde oss mot målet, och snart lågo vi vid "låset" till en av dockorna och som det var högvatten släpptes vi in. En droska förde mig till sjömanshemmet, där jag fick rum, varefter jag hastade ut i staden.

Så var jag då i London, Samuel Johnsons, Addisons, Dickens och Thackerays stad. Här fann Johnson allt vad livet hade att bjuda på, och "då man är trött på London, är man trött på livet". Men här skrev han icke desto mindre sin : "Fåfängligheten av människans önskningar." Här var staden, där Addison och Steele skrevo "The Spectator" och sutto fem, sex timmar dagligen över sina vinflaskor. Här fann Dickens karaktärerna, som äro så naturligt beskrivna i hans böcker och som jag många gånger skrattat eller gråtit över. I detta vimlande London skapade Thackeray sin "Fåfänglighetens marknad." Och här gick Swift, ambitiös och människohatande, ut och in bland stormännen och flinade under peruk och mask åt dårskaper, som han själv åtrådde, tills luftslotten ramlade och han begravde spillrorna långt inne i sin mörka själ och drog sig bort ur vimlet och sörjde över dem, tills förståndets ljus slocknade.

Jag hade läst så mycket om dem, att jag undrade, var i staden dessa stormän hade bott och var de brukat promenera på lediga stunder. Ofta under läsningen hade jag tyckt, att det var en briljant men besynnerlig tid i Englands litterära historia — tiden då Samuel Johnson och hans beryktade samtida levde, drucko och skrevo. Thackeray berättar, att alla vittra snillen i det lysande laget voro feta med undantag av Pope. Det överdådiga ätandet och drickande förökade om-

fånget över magen och förkortade livet. Men de flesta av dessa, vilkas liv flöto bort i diktning och vin, vila nu bland "de odödliga" i ett hörn av Westminster Abby. Och deras kära London röker och växer, och de nya generationerna ha samma fåfängliga önskningar som de föregående, och glädjen på "Vanity Fair" är lika glittrande och falsk, som då den store satiristen — leve hans minne! — såg bakom scenen. Ack, Emilys likar driva ännu skeppsbrutna in i den stora staden, och på dess gator struttar än i dag som på den genialiske humoristens tid mången Macawber och väntar "for something to turn up."

Min okunnighet i engelska språket gjorde det svårt att få se vad jag önskade, varför jag tröttnade efter ett par dagars åkande och traskande och började tänka på att gå till sjös. Fartyg funnos i mängd, och en vakker dag mönstrade jag på en bark, som skulle till Kapstaden, Sydafrika. Fartygets namn var "Dolphin", och den långa, magra, rödhåriga kaptenen hette Green, vilket namn förste styrmannen också bar, varande broder till kaptenen. Andre styrmannen, Brown, var en yngling, som nyligen fått sin examen, och tredje styrmannen var ett gossebarn, som tycktes ha lämnat mammas förklädesband något för tidigt. Pojkarna i skansen fann jag vara av en helt annan kaliber än dessa, som jag umgåtts med ombord på Gerda. De voro supiga, svärande och grälände, och den första hälsning, som mötte mig vid inträdet i skansen, var frågan, hur mycket brännvin jag hade med mig. Då de förstodo, att jag ej talade engelska något vidare, vände de sig till andra skandinaver — där voro fyra utom mig — och gävo dem i uppdrag att tolka den viktiga frågan för mig. Deras missräkning var nästan hjärtrörande,

då de märkte, att min koffert ej innehöll en del starkvaror. Jag måste dock säga till deras heder, att de ej fattade agg till mig utan voro alltid vänliga och kamratlika, och jag hade samma rättighet och plikter som andra.

Vi halade ut ur dockan en morgon, och en bogserbåt drog oss så långt som till Gravesend. Där satte vi våra segel, och för en förlig vind och ström ilade vi ut och hade snart nordsjödyingarna under bogen. Vår kurs var satt för Kanalen, och för en livlig nordanvind flögo vi genom den och voro om ett par dagar ute i Atlanten.

Jag hade nu fått tid att överväga vad sorts fartyg jag var i och vad som var att vänta. Och jag förstod väl, att något vidare sjömansskick, såsom ombord på Gerda, var icke att hoppas. Skepparen var av ytterst häftigt temperament och förlorade sinnesnärvaro i kritiska ögonblick. Styrmannen var inte på långt när så eldfängd men syntes liknöjd och föga intresserad i sina åliggande. Andre styrmannen var en ögontjänare, som bara luffade, när han ej var under skepparens blick. Och tredje styrmannen visste mycket litet om vad en sjöman bör veta men hade den goda egenskapen att låta oss pojkar vara i fred så mycket som möjligt.

Därför värderade vi honom och lyssnade gärna till hans små roliga historier om bollspel, fisketurer och skoltöser. En god metrev, ficken full av söta småbröd och en flaska vin på en skuggig, vackert fiskplats, och så en liten ljushårig, rödkindad fru att gå hem till för att vila sig litet, få fisken stekt, vinflaskan påfylld och bakelseförrådet förnyat, detta var hans begrepp om jordisk lycka. Vi brukade skratta åt hans livliga be-

skrivningar om hur han skulle ha det, då han komme att få ut sitt arv och bleve sin egen herre.

Pojkarna insågo snart hur allt stod till ombord och beslöto att visserligen göra sin plikt men på samma gång att knoga så litet som möjligt. Vi, som voro på förste styrmannens vakt, ansågos särskilt lyckliga, emedan han lät oss luffa en hel del, och det var inte alls noga under nattvakterna, bara en man var på utkiken och en vid rodret. Denna eftergift för sin egen liknöjdhet och sjömännens kända svakheter belönade vi med att laga litet varmt té åt honom under vakten, vilket i kyligt väder synnerligt värderades. Emellertid var det liksom en tyst överenskommelse mellan oss och styrmannen att taga livet så lätt som möjligt. Och det gick så långt, att den, som kunde skolka bäst utan att väcka kaptenens uppmärksamhet, blev styrmannens favorit. Han ville inte bli besvärad att ge många order om arbete. I synnerhet då han hade krupit in under backen för att röka sin pipa, ville han ej bliva störd. Då hans vakt kom på däck och arbete för dem skulle givas, var det roligt att vara med. Med hög röst utdelade han då sina order. Du gör så, och du gör så, o. s. v. Så blev man sänd till sina arbeten, som ofta kunde bli utträttade på några minuter men som man visste måste räcka hela vakten, fyra timmar, emedan han inte ville bli besvärad på nytt, ej heller gick det an att gå sysslolös. Och kanske man till och med nästa vakt sändes "att fullborda" föregående vakts arbete, fast man redan hade måst hushålla för att det skulle räcka till.

Den andra vakten däremot måste vara litet verksammare, och de brummade över det ibland. Vad skepparen tänkte om alltsamman, vet jag inte. Men unge-

fär en gång i veckan blev han arg och svor grundligt över oss allihop, varefter han alltid kröp ned i kajutan och visade sig ej förrän dagen efteråt, då han var tyst och sluten som vanligt. Högst sällan tilltalade han oss sjömän, och lika sällan lämnade han halvdäcket. Han syntes vilja leva för sig själv, och hans enda förströelse var rökning och läsning någon gång samt de nämnda svordomsstunderna.

Slagsmål ombord hörde nästan till dagordningen. Dessa otrevliga skådespel hade sin grund i det begrepp om mod, som brittiska sjömän bekänna sig äga. Så snart ett par kamrater råkade i meningsutbyte och orden blevo litet varma, måste de ut på däck och slåss. Och den som förlorade, ansågs hava orätt och skulle hålla mun. Detta är samma system, som makterna i världen praktiserat i alla tider och som ännu inte anses föråldrat, utom möjligtvis av någon idealist, som råkat komma ett stycke framom sin tid.

Befälet ville naturligtvis inte ha dessa dumma slagsmål ombord och utfärdade förbud däremot men såg icke desto mindre genom fingrarna med överträdelserna. Jag råkade i bråk ett par gånger, den ena gången emedan en kamrat fattat tycke för mina strumpor och påstod dem vara hans egna. "Det får ni slåss om", ropade de andra. Och som strumporna voro nya och jag inte lärt mig, att om någon ville taga livklädnaden också låta honom hava manteln med, följde jag med "Mick" på däck. Jag var rysligt försiktig att börja med och inskränkte mig till försvar, emedan kamraten var boxare. Han rusade på mig den ena gången efter den andra. Men fast han var äldre än jag, kunde han inte mäta sig med mig i styrka och vighet. Och som hans krafter voro litet ramponerade av utsvävningar

och mitt liv hade varit rent, tröttnade han, innan jag kände ringaste effekt av leken. Den där svensken är visst av järn, sade han och räckte mig handen till tecken, att han var färdig.

Allright, Mick, svarade jag och tog hans hand. Men bry dig aldrig mera om mina strumpor, tillade jag. Naturligtvis fick jag tillbaka min tillhörighet.

Den andra gången kom jag i bråk, emedan en över-sittare till skotsman påstod, att jag borde sopa skansen två veckor i stället för att i likhet med de andra ta min tur av en vecka om gången. Och Austin, så hette han, menade, att jag borde taga hans vecka. Orsakan varför jag skulle betungas på detta sätt var, att jag var ung och inte förstod engelska riktigt. Men jag var lika god sjöman som de övriga, och jag kunde så mycket engelska, att jag lät Austin förstå, att en veckas sopning och skurning i taget var nog för mig och att nordstjärnan inte var längre borta från Dolphin än idén att göra hans arbete var från mig. De andra pojkar syntas vara litet rädda för Austin och sade ingenting.

Han föreslog, att vi skulle gå på däck och slåss om saken.

Var inte dum, han slår sönder dig, viskade en kamrat till mig.

Men samma inbitna envishet, som stod mig bi, när Kålman skulle hämnas sin häst, stålsatte mig här, och jag bet ihop tänderna och gick med på däck. Austin kastade tröjan av sig, rullade upp skjortärmarna och, då allt var redo, sade han:

Nu för sista gången: Skall du göra arbetet eller ej? —

Nej! —

Välan, läs dina böner, för nu behöver du dem.

Tyvärr läste jag inga böner utan koncentrerade mitt intresse på min store motståndare med sådan iver, att Austins övermod hoppade överbord på ett par minuter och i stället för att alldeles sönderbräcka mig, fick han vara innerligt glad, om han kunde försvara sig själv. När pojkarna sågo det, började de skratta åt översittaren, och det förbryllade honom ännu värre. Men med det samma kom styrman med stränga order från kaptenen, och vi måste sluta.

Då styrmannen gått och vi kommit in i skansen, frågade jag helt lugnt, om han hade givit upp idén om min extra tjänstgöring. Han medgav att den försvann, när vi med knytnävarna diskuterade saken ute på däck. Så räckte vi varandra hand, en viktig ceremoni, då galenskapen var över, och Austin och jag voro hädanefter goda kamrater. Men efter båda dessa bataljer kände jag det, som om jag på något sätt orenat min invärtes människa, och jag tänkte alltid på dem med vämjelse.

Dolphin kom lyckligt över Nordatlanten, genom passaden och efter ett par månaders resa voro vi i närheten av Kapstaden och trodde oss kunna hinna fram på en vecka.

Vädret där var dock litet byigt och otrevligt. Vi hade stränga order från kaptenen att vara vaksamma och på våra poster under nätterna. Hur befallningen åtljddes, kan följande lilla erfarenhet belysa.

En natt under vakten på däck sutto vi som vanligt i hörnen och blundade, naturligtvis med undantag av mannen på utkiken och vid ratten. Jag vaknade händelsevis från en tupplur under backen, och som det var kyligt gick jag ut på däck att gå mig varm. Undrande

hur mycket klockan var, tänkte jag fråga utkiken, men då jag kom dit upp, fann jag honom helt bekvämt nedkrupen vid ankarspelet sysselsatt med ett oerhört snarkande. Jag såg ut över sjön, och mina ögon upptäckte genast en seglares lanternor. Han styrde rätt på oss, och det var vår plikt att lämna väg för honom. Utan att väcka sovaren gick jag akterut och fann att styrmannen stod lutad mot mesanriggen och nickade med samma behagliga arbete. Jag tassade genast igen för över och väckte utkiken och utpekade för honom seglaren. Han hoppade upp och skrek: "Seglare på styrbords bog", och styrmannen fick bråttom att ändra kurs. Vi hade kunnat bli överseglade med varenda man ombord sovande. Och sådant brottsligt slarv gjorde man sig skyldig till i de farliga farvattnen kring Kap Goda Hopp. Inte underligt, att det gick som det gjorde.

TJUGUSJETTE KAPITLET.

En katastrof.

DET var endast tre eller fyra dagar efter det jag nyss berättat, då vi fingo en hel dag av den mest envisa stiltje, något ovanligt i dessa trakter. Vädret var dystert, och vid horisonten stodo tjocka molnvägar. På kvällen klockan åtta var det ännu stilla, och vår vakt var till kojs. Efter en stunds prat, om vad vi skulle göra i Kapstaden, somnade vi som vanligt. Ungefär en och en halv timme hade vi varit drömmarnas land, då någon skriker i skansdörren:

“Upp, ögonblickligen, skutan kantrar!”

På sekunden voro vi uppe. Vi kände hur fartyget krängde och hörde stormen tjuta utanför. Fast det var mörkt och svårt att röra sig, voro vi snart på däck, där den vildaste förvirring rådde. En väldig by hade kastat seglen back och vräkt skutan på sidan. Luften var becksvart, pojkarna slet i nerhalare och brassar, andre styrmannen flög kring som om han förlorat förståndet, och genom mörkret hörde vi skepparen besinningslöst skrika ut den ena ordern efter den andra, utan att betänka om någon kunde utföras eller utfördes. Vi försökte kravla oss bort till de andra kamraterna för att hjälpa dem att ta ned seglen, då en by, ilsknare än de föregående kom tjutande genom natten och kastade stormasten med ett väldigt brak överbord.

Ett par minuter till av andlös spänning och förmasten gick samma väg. Fartyget rätade på sig litet. En minut till och toppsegelstången på mesanen gick. Nu voro vi renskrapade, hela vår rigg med undantag av mesanundermasten var gången. Det var en ruskig stund. Jag tror vi alla stod o villrådiga några minuter. Skepparen hade slutat att skrika, och andre styrman hördes inte till. Det var tyst ombord nu, ty byarna hade inte så mycket att skrika i, sedan riggen var borta. Men det var en hemsk tystnad, och det verkade så hopplöst att se upp och sakna de höga konturerna, som vi voro vana att se över våra huvud. Det var som om det hade blivit ett olycksbådande tomrum i luften och som om det minskade skränet av stormen vore för oss början till en lång, lång tystnad.

Den förste, som fattade situationen, var styrmannen:

“Fram med lanternor och yxor. Vi måste kapa riggen lös från fartyget, så att det inte slår in sidorna”, ropade han. Lanternor och yxor komma fram, och i dunklet sökte vi hacka i förödelsen. Det gick ju så småningom, och förriggen flöt klar av fartyget. Nu kom order, att en del av manskapet skulle till pumparna. Timmermannen hade pejlat och funnit en halv fot vatten. Det var ett nedslående budskap. Någon plank hade skadats, och skutan var läck. Vi arbetade hela natten och längtade innerligt efter morgonen. Riggen hade vi fått hugga lös och klara skutan, men pumparna gåvo oss ständigt arbete. Stormen hade dock lagt sig, det kom bara en by, som strök över, och fram på eftermidnatten var det blott en vanlig bris, som for över **vattnen**.

Äntligen kom morgonen, klar och schön, som om in-

gen oro varit under natten. Solen steg upp så värmande och livgivande och lik ett stort hoppingivande öga, som såg ut över den omätliga blå öknen. Och där i mongonglansen låg Dolphin ett vrak, med sin trötta besättning vevande på de tunga pumparna och en klar ström av vatten ständigt vällande upp och rinnande genom spygatten över sidan.

Sådana skiftningar höra till sjömannens liv. Nu vackert väder, nästa timme överhängande fara; nu stolt plöjande fram med sin skuta, nästa stund varje trasa "bergad" och glad att ha räddat dem; på kvällen trygg och för fulla segel med stäven pekande åt hamn, i morgon ett sjunkande vrak, en lekboll för vind och vågor. Men han blir van vid sådant och lär sig taga växlingarna med lugn. Därför, då dagen inbröt och timmermannens pejl-stock berättade, att skutan på sin höjd kunde hållas flott en åtta timmar, var det ingen, som utbröt i klagan eller visade någon vidare rörelse. I stället började vi göra, vad som var det enda förnuftiga under omständigheterna, vi pumpade så mycket vi kunde, provianterade sorgfälligt de största båtarna och höllo en skarp utkik efter seglare. Vid middagstiden voro båtarna i ordning och hängde klara i däverterna. Vattnet hade ökats betydligt i lastrummet, och vi förstodo, att snart skulle det bli att säga farväl. Kocken hade lagat ett försvarligt mål, fast kabyssen var ramponerad. Och vi åto, eggade av en pliktkänsla att styrka oss så mycket som möjligt för kommande strapatser. Så pumpade vi troget igen, fast vi visste, att det var en hel ocean under hålet i skutan. Styrmannen och timmermannen hade på morgonen undersökt lastrummet och funnit, att på något sätt hade flera fogningar öppnat sig och att skadan

vore omöjlig att laga. "Hon sjunker om en stund", var styrmannens korta rapport, varvid skepparen vände sig på klacken och svor en lång ed utåt havet.

Klockan var fyra på eftermiddagen. Det var vådligt att stanna längre, och befallning gavs att gå i båtarna. Vi fördelade oss på de två. Endast de kläder vi hade på oss och vaxdukskläder fingo medtagas. Lastrummet i båtarna skulle begagnas för proviant och vatten. Jag tog på min bästa kostym, sade farväl till min kista och mycket smått och gott i densamma och önskade dem ro på havets botten. Och jag tänkte: "Vem vet, kanske vi få sällskap där nere?"

Första och tredje styrmannen skulle ta befäl på en båt, kaptenen och andre styrmannen på den andre. Jag fick min plats i den förstnämnde. Allt var färdigt och arrangerat. Båtarna hade firats ned. "Lägg ut", befälde styrmannen, och vi skildes från Dolphin. Den andra båten låg kvar något längre, men så kom kaptenen med sina papper under armen och steg i, och även den sköt ut från vraket.

Från båtarna kunde vi betrakta vår skuta litet bättre, och vi voro förvånade, att se huru djupt den sjunkit i vattnet. Den kunde aldrig med sin tunga last hålla sig uppe länge.

Kaptenen kommenderade, att vi skulle stanna i närheten, tills skutan gått till botten, och sedan var kursen sydost. "Allright, sir!" sade vår styrman, och vi lade upp årorna och väntade. En halv timme gick, en timme, en kvart till. "Nu går hon snart", sade vi. Ännu en kvart, och Dolphin sjönk i sin grav. Fören gick först ned under vattnet, så gick det sakta nästan högtidligt nedåt, till endast halvdäcket och kajutan syntes och till sist endast mesanmasten, lik en arm som

sträcktes åkallande mot himmelen, och vårt fartyg var borta. Styrmannen torkade en tår och stirrade dystert på platsen för tragedien. Om några minuter kastade kvällssolen sitt glitter i småvågorna, som sopade bort och utjämnade varje spår av olyckan.

Många till ha rum därnere, sade Joe Were. Ja, och många ha gått dit före. Dolphin har gott om kamrater, svarade en annan.

Sydost bär det, till årorna nu, pojkar! befallde styrmannen.

Vi lade ut årorna och började ro. Kaptenens båt var något före, och vi följde den.

Solen sjönk så småningom ned mot den till vår glädje klara horisonten, och snart stod dagens stora ljus på randen av oceanen. Dröjande gick det ifrån oss, liksom om det ej velat lämna oss i våra bräckliga farkoster. En liten klar guldkant på synranden lyste ett par minuter, och det var kväll på det vida vattnet, vår första kväll som skeppsbrutna. Ett praktfullt färgspel sprang upp i spåren av "dagens kung" och gav havet ett underligt onaturligt skimmer, och den mörkande rödnaden övergick till skymning och natt.

Vi hissade vår lykta på masten, kaptenens båt gjorde detsamma, och Gud hängde ut sina lanternor på rymdens blå ocean.

Vi togo vakt om vakt på två timmar med att ro. Några fingo lägga sig och slumra bäst de kunde, medan andra knogade. Vi voro ytterst trötta efter nattens och dagens ansträngningar, och det kändes så gott att krypa ned och sluta ögonen. Det var också så tyst därute, pojkarne språkade inte, och det enda ljudet kom från årornas doppende i vattnet och knarret från tullpinnarna. Jag fick en vederkvickande sömn

och kände mig kry och modig, då jag omsider måste hugga i årorna. Nästa morgon åto vi vårt första mål i båten. Det bestod av konserverat kött, en brödknalle och en mugg vatten, vilket allt utdelades av styrmanen. I den friska morgonluften smakade det förträffligt, och då vi efter maten enligt sjömansvana tände våra pipor, kände vi oss vid gott mod och pratade glatt och hoppfullt.

Vi samtalade om hur olyckan inträffade och förstodo snart genom berättelser av kamrater, som voro på däck, när seglen slogos back, att den dåliga disciplinen och andre styrmannens okunnighet i sjömansyrket voro orsaken till katastrofen. Först och främst hade det ej varit vaksamhet nog under vakten att ge akt på de svarta moln, som i dessa farvatten alltid innehålla byar. Och då byen kom och seglen kastades mot masterna, förstod ingen vad som borde göras. Den ene sprang hit och den andre dit, och skepparen röt som en ursinnig och gav för många order på en gång, vilket förvirrade besättningen.

Följande dag i båtarna blev lugn men het, och timmarna vid årorna togo hårt på krafterna. Törsten plågade, och som vattnet måste hushållas med som guld, kunde vi inte få den släckt ordentligt. Detta gjorde, att matlusten försvann hela dagen och återvände först när kvällen och svalkan kom. Den ständiga sittande, hopkrympta ställningen i båten började också redan kännas, och vi mumlade om styvhet i lederna. Under natten sprang en god förilig bris upp, och vi kunde hissa vårt segel och lägga in årorna för några timmar: Detta gjorde oss hoppfulla, ty vår lilla farkost gick med god fart mot målet.

Den andra dagen uppgick klar och varm som den första, och liksom dagen förut dog vinden alldeles bort. Det var rent odrägligt så solen brände på våra huvuden. Och de vattendroppar, vi hade råd att dricka, väckte endast längtan efter mer. Fram på eftermiddagen började vi betrakta västra horisonten med oro, ty några molntappar hade oförmärkt stuckit upp sina huvuden där och reste sig högre och högre. Vi undrade, om det skulle bli storm under natten och hur länge vår båt i så fall skulle "vaka". Kvällen kom, solen gick ned bakom molnbitarna och kastade en lustig rodnad upp mot fästet. "Vi få vind i natt", sade styrmannen betänksamt, "kanske inte mer än en by, men vind blir det". Och han hade rätt. Frampå natten fingo molnen märkvärdigt bråttom att ila upp, och brisen kom med en fart och styrka, som var i högsta grad oroväckande. Dock var den ej hårdare än vi kunde ha vårt segel uppe, vilket drev oss, så det fräste kring båten. Om en stund började vågorna växa, och fram på eftermidnatten voro de betänkligt höga för vår låga farkost och jagade oss med skummiga kammar. En och annan skvätt fann sin väg över relingen, och vårt öskärl måste begagnas. "Växer sjön så här, reda vi oss ej länge, och skulle det bli storm, är det adjö", sade någon. Bäst det var flög en skarp blix genom rymden, som för ett ögonblick upplyste havet. Så kom en till, som riktigt fräste kring oss, och rägn började falla. Det blev brått att ta på vaxdukskläderna, ty vi visste, att det svarta molnet över oss hade vatten i överflöd att bestå. Två skarpa åskskrällar skakade atmosfären, regndroppar föllo tätare och tätare, och snart voro vi mitt i ett av de häftigaste regn jag någonsin sett. Vi öste ur båten av alla krafter

fast det grämde oss att förlora så mycket gott vatten, utan vilket vi kanske skulle förgås om några dagar. Naturligtvis fyllde vi alla kärl och drucko så mycket vi kunde, men vattnet kom i sådana strömmar, att vi fingo skynda oss för att hålla båten läns. Under tiden lade vinden sig, varav vi förstodo, att någon vidare storm ej vore att vänta just då. Snart upptäckte en av oss en springa i molnet och en liten stjärna, som tittade fram. Sedan tog det ej länge, förrän regnet avstannade och himlen åter var klar. Emellertid hade vi åtminstone fått vatten att dricka och vårt vattenförråd påfyllt, något som vi voro mycket glada över. När dagen kom, åto vi frukost med god aptit och kände oss liksom förnyade.

Nu följde tre långa dagar och nätter, varunder våra krafter på grund av hettan och den otillräckliga födan sattes på hårt prov. Flera började klaga över underliga känslor i kroppen, och ett par talade om tecken till yrsel. De hade antagligen fått feber i den heta solen och av den ständiga törsten, ty vi voro alltid mer eller mindre törstiga. Vår ställning började bliva betänklig. Maten kröp ihop, vattnet likaså, och krafterna voro bra medtagna, och till på köpet visste vi, att fast vädret, sedan vi kommo i båtarna, varit vackert, kundet det inte länge stå så i dessa regioner. Vi kunde påräkna en storm när som helst. Och under hela tiden hade vi fruktlöst spanat efter en seglare av något slag. Dag ut och dag in hade oceanen varit lika enslig, och inte en enda punkt, som liknade ett fartyg, hade vi sett vid synranden.

På sjätte dagen lade vi båtarna sida vid sida och samtalade om situationen. Ställningen i kaptenens båt var ungefär som i vår, och vi språkade hit och dit om

våra utsikter. Kaptenen menade, att vi befunno oss rätt i den stora stråkvägen för fartyg, som gå från och till Kapstaden och Dalogo Bay, så att det var högst förunderligt, att ej något hade synts till. "Om vi kunde hålla på och ro och segla en vecka, skulle vi nå land", sade man, vilket emellertid ej var värt att tänka på, då våra krafter redan voro hårt anlitade och vår proviant, även om vi inskränkte oss till ett mål om dagen, inte kunde räcka så länge. Vårt mod var inte alls bättre då vi skiljdes än då vi kommo tillsammans, och därtill bidrog i väsentlig mån kaptenens långa, pessimistiska ansikte, som under dagarna i båten långt ifrån ljusnat.

Då vi kommit utom hörhåll för kaptenens båt, sade styrmannen: "Vi äro i farleden för fartyg, och det är bäst att vi stanna här. Ro iland orka vi ej, även om vädret skulle tillåta det, och därför är bäst att hålla oss här i stråkvägen för skutor och spara våra krafter."

Vi tyckte det vara ett gott förslag och instämde.

Vi ansågo också, att det vore bäst att låta kaptenen veta vårt beslut. Därför rodde vi upp till hans båt igen.

Styrmannen framlade sin plan, vilken naturligtvis också slog an på pojkarna i den andra båten. Men skepparen blev arg och började prata om myteri och sjölag och bad oss draga åt världens ände.

När det var fåfängt att tala med honom, rodde vi bort, lade upp årorna och läto båten driva. Med blicken följde vi kaptenens båt, tills den var som ett litet komma vid horisonten. Den natten var det endast två man om gången som höllo vakt, medan de andra vilade. Vi hade på kvällen lagt ut ett drivankare, som höll bå-

ten vid stäven mot vinden och lågo komfortabelt bakom det.

Min vakt tillsammans med en kamrat var från två till fyra på morgonen. Vi sutto tillsammans på toften och samspråkade, medan vi läto våra ögon spana ut över vattnet efter ljuset av seglare. Det var så tyst och ensligt, och tanken på vår ställning verkade uppmjukande på sinnet. Min kamrat började tala om hemmet och barndomen, hur han slitit i sina dar, och om pengar, som han dåraktigt förlorat i hamnstäderna o. s. v. "Och här går man från en skuta till en annan", sade han, "och blir aldrig bättre varken i ett avseende eller annat. Tvärtom blir man dummare år från år, och gamle 'Hornper', den svarte fulingen, har lättare och lättare att köra oss. Och när han riktigt blött oss i brännvin och annat sattyg och fått oss så långt, att inte en gång en hamnkrögare ville se på oss, släpar han oss ombord på en gammal holk och sänker hela utrustningen till avgrunden. Se nu på mig, fortsatte han med en dyster monoton röst, när far levde, hade jag kunnat få gå i skola och ta styrmansexamen. Och som min hjärna den tiden ännu inte var genomfrätt av alkohol, hade det varit en småsak, men jag tyckte bättre om att sitta på krogen och spela kort än läsa böcker, och tillfället gick mig ur händerna. Så några år efter fars död gick mor, den gamla själen, bort, och stugan och den lilla gården hörde mig till. Och det första jag gjorde var att låna så mycket pengar på det som jag kunde och sedan ligga i Liverpool och supa upp dem. Och i fyllan och villan gifte jag mig med en nymf från gatan, och när jag blev nykter och pengarna voro gångna, så blev jag så arg på mig själv, att jag tog hyra och gick till sjös. Och fordringsägarne ha tagit hem-

met, och det kräket, jag gifte mig med, får halva min hyra för varje månad från rederiet enligt engelsk lag. Och hon super upp dem, och jag har bara den andra halvan att rumla på och göra mig själv till en idiot med. Nu kan du se, hur man mår när 'Hornper' får riktigt tag i en, och som det nu ser ut, är jag vid änden på repet. Mitt benrangel tål inte det här längre, det känner jag. Och lika så bra är det kanske, ty jag har styrt rätt mot kulan många år, och om jag kommer dit ett par år förr eller senare, betyder väl inte så mycket."

Det var en ytterst dyster monolog i natten, och jag var glad, då den var slut och kamraten i stället började gnola:

Vad bryr jag mig om att skepparen svär,
Jag tar min säck och i land det bär,
Hala och dra, pojkar, hala och dra,
Ett "pund" i fickan och allt är bra.

Kamraten gnolade, tills han blev sömnig och började nicka. Jag hade också svårt att hålla ögonen öppna, men tanken att låta någon seglare osedd passera oroade mig. Gång på gång ville ögonlocken sjunka ihop, men jag kämpade emot och stirrade ut i natten. Jag tyckte också att min ställning var så egendomlig, att den gav uppslag till många tankar. Här lågo mina kamrater sovande i den lilla båten, som, omsvept av mörkret ute på det villande havet, var det enda, som skiljde oss från döden. Mitt öga syntes vara det enda, som vakade över vår välfärd för att om möjligt upptäcka en räddare i natten. Så kom en annan tanke: Var mitt öga verkligen det enda, som vakade över oss där på oceanen? Var där inget annat? Var vår sä-

kerhet lämnad åt mitt svaga öga, som så gärna även under dessa tankar ville slutas? Om jag kunde veta detta? Om jag hade tro och förtröstan! Men natten sade ingenting, vågskvalpet ingenting, djupet ingenting.

Ögonlocken sjönko ihop igen, jag nickade till, nickade igen och igen, och huvudet sjönk ned på bröstet liksom kamratens jämte mig. Utan tvivel skulle jag lik honom snart ha somnat riktigt, men just då väcktes jag av en röst, som sade högt och klart:

“Ismael, var på vakt!”

Jag spratt till. Vem hade talat? Kamraterna sovo lika tryggt som förut, han vid min sida likaså, men jag var med ens klart vaken. Det var underligt. Rösten var bekant, men jag kunde dock inte påminna mig, var jag hade hört den. Men den hade väckt mig med ens som intet annat kunnat göra. “Naturligtvis hade jag drömt”, tänkte jag till sist. Men lusten att sova var borta.

Jag ställde mig upp, sträckte på mig och spejade noggrant runt omkring mig. Vad var det? En liten blänk, tyckte jag!

Synvilla! Den var genast borta.

Jag gnuggade ögonen och spanade igen. Där borta var samma blänk!

Mitt hjärta började bulta. Var en seglare i närheten?

Nu var det lilla ljuset åter borta. Det är det be-
drägliga havet, tänkte jag, men blev stående att speja. Några minuter gingo, varunder mitt hopp sjönk. Men bäst det var syntes det lilla ljuset igen, nu litet klarare än förut. Var det en liten stjärna lågt nere vid horisonten kanske? Den som visste!

Jag beslöt att väcka styrmannen, men först väckte jag min kamrat.

Vakna, sade jag, där syns en lanterna, och jag måste varsko styrmannen. Jag klev bort till stället, där styrmannen låg, och ruskade i honom.

Vad är frågan om? sade han och reste sig hastigt.

Jag tycker jag ser en lanterna. —

Var? —

Däråt. Just däråt! pekande ut över det mörka havet.

Han ställde sig upp, gnuggade hastigt ögonen och såg. Det tog en liten stund, men snart fick han sikte på det lilla ljuset.

Han ryckte kikaren åt sig och spejade en stund.

Troligtvis en ångbåtslanterna, sade han.

Det är väl inte kaptenens båt! anmärkte jag.

Du säger något, sade han missmodigt. Det kunde vara den, men nej, den kunde knappast vara ditåt. Han såg genom kikaren igen. Jag tror inte det är båten i alla fall, synes icke så. Ack, om det vore litet ljusade, sade han.

Nu ropade han: "Upp, pojkar, och till årorna, vi ha fått en lanterna i sikte!"

Årorna kommo hastigt på, och vi började ro mot ljuset till. Nu och då ställde sig styrmannen upp för att spana.

En gång såg han en lång stund. Då han tog ned kikaren sade han: Det är en grön lanterna, och jag tycker mig se konturen av segel.

Vi höggo i årorna med fördubblad iver.

Kunna vi inte tända eld på något? anmärkte någon. En klar låga skulle synas långt i natt.

Här är en gammal näsduk, litet fotogen på den och den brinner, sade jag.

Styrmannen tog näsduken, blötte den i fotogen, svepte den kring järnkroken på båtshaken och antände. Det lyste upp, och han svängde facklan i luften allt han kunde.

“Undrar om de sågo det?” Hur hopp och fruktan kämpade i hjärtat! Kamraterna darrade märkbart på rösten, då de talade.

Må Gud hjälpa oss, att inte vårt hopp blir gäckat, sade styrmannen andäktigt.

Bryr Gud sig om några gamla “tjärjackor”, som bara supa och leva galna, då de komma i land? sade min vaktkamrat.

Du narr, svarade styrmannen. Vem har hållit detta oroliga hav slätt som en golvmatta nu en hel vecka? Är det du?

Kamraten medgav, att han inte gjort något vidare till saken.

Välan, är det inte Gud? Och om han velat dränka oss, hade det gått lätt, synes det, sade styrmannen.

Ja, åtminstone är det inte brist på vatten, mumlade någon.

“Är det någon som har flera trasor?” frågade styrmannen. “Vi måste ha en fackla till.”

Var och en gav sitt. Foder ur västar och rockar fingo tjäna, och snart var en stor fackla i ordning.

Den lyste väldigt och brann några sekunder.

Om de inte sova lika flitigt ombord där, som vi gjorde på Dolphin, sade jag, skulle de sett oss.

Vi få lida för det nu, sade styrmannen. “Vad är det!” utropade han.

Vi tittade. En raket gick upp, som beskrev en halvcirkel i natten och försvann.

Det är signal, att de ha sett oss! ropade vi.

På nytt höggo vi i årorna och drevo båten framåt. Hoppet styrkte oss, och tröttheten var borta. Om en stund kunde vi se konturerna av seglen, och även den andra lanternan. Den styrde rätt ned mot oss.

En fackla till! befallde styrmannen.

Vi offrade våra trasor, och snart fladdrade skenet över oss.

Nu var fartyget så nära, att vi sågo dem svänga med lanternor. Det var nya tecken till att de sett oss. Vi rodde på. Närmare och närmare kommo vi de två ögonen där borta, som liksom sökte oss i mörkret och sågo så hoppingivande ut. En stund till, och skeppet kom nära. Vi ropade, och de svarade något. Så ett stenkast från oss lovade de upp i vinden, seglen klappade litet för den goda nattbrisen och ett: "Båt ohoj! Vem är där?" kom på bruten engelska till oss över vattnet.

Skeppsbrutna från engelska barken Dolphin. —

Kan ni ro längs sidan? —

Ja! —

Några minuter senare lågo vi långt sidan på seglaren och klättrade ombord på repstegar, de kastat över. Ett par taljor svängdes ut, och vår båt hissades upp.

Vår räddare var en holländsk brigg på resa till Kapstaden. Jag glömmer aldrig den känsla, som genomfor mig, då jag steg på däckets av den breda, bastanta holländaren. Mitt hjärta var fullt av tacksamhet, och tårar ville välla fram i ögonen. Kamraterna kände det likadant. Det hade varit en prövande vecka

i båten, och vi hade blivit räddade från döden, kanske en ytterst kvalfull död.

Styrmannen omtalade för kaptenen, att en båt till var någonstädes i närheten, och den gode mannen var genast färdig att börja leta. Så fingo vi kaffe och kax, smör, potatis och kött, så mycket vi kunde äta! Ack, vad det smakade och vad kaffe vi drucko! Efter maten lade vi oss var vi kunde. Besättningen lånade oss filter, och gamla segelstycken voro lätt tillgängliga. Jag lade mig i en vrå under backen, och medan jag med hjärtat fullt av tacksamhet över räddningen tänkte över dagarna i båten och rösten, som väckte mig för ett par timmar sedan, somnade jag och vaknade inte förrän middag, då vi åter igen fingo spisa av hjärtans lust hos de goda holländarne.

Tack vare god bris, fingo vi följande kväll sikte på den andra båten, och just i solnedgången kommo kamraterna ombord. Och det var kärt att träffas.

TJUGSJUNDE KAPITLET.

Nya äventyr.

NÅGRA dagar sedan vi blivit räddade seglade vi in till Kapstaden och lämnade under djupa tack-samhetsbetygelser den gode holländaren. Den breda, bastanta skutan med sin brede, bastante skeppare och frodiga besättning skall jag aldrig glömma. Jag ser henne ännu med den inre blicken, som jag såg henne den minnesvärda natten komma seglande ned mot oss, en hög skugga med ett vänligt grönt och ett rött öga, vinkande åt oss. Jag kan se den höga konturen lova upp i vinden, och jag kan höra seglens klappande och rösten: "Båt, ohøj! Vem är där?" Det var musik för oss skeppsbrutna, och det syntes som om döden, vilken dag efter dag krupit oss närmare, flydde långt bort, när den rösten ljöd över vattnet. Käre, gamle holländare! Jag hoppas du fick göra många inbringande resor och fick en lugn ålderdom.

Det blev naturligtvis sjöförklaring inför myndigheterna i Kapstaden, och befälhavaren fick en duktig skrapa för sitt slarv. Vi blevo erbjudna fri resa hem till England eller ock att bli avbetalade i Kapstaden. Jag föredrog det senare, fick mina pengar och tog in på ett litet hotell i närheten av hamnen. Det var min föresats att söka hyra så fort som möjligt, ty jag såg ingenting i Kapstaden, som lockade till ett längre up-

pehåll. De kamrater, som också stannade, skildes jag från och undvek att träffa dem. Deras levnadssätt var ej riktigt i min smak. Jag tyckte om "att ha roligt" som det heter, men busliv har aldrig intresserat mig.

Varje dag gick jag ned till hamnen och mönstringskontoret för att om möjligt komma över någon god hyra. Vart det bar, var ej så noga, blott jag kunde komma ut. Efter en veckan i land, varunder jag strövat kring rätt mycket, fick jag äntligen plats.

Jag var en morgon nere på kajen och satt där och tittade ut åt fartygen, som lågo ankrade utanför samt lyssnade till bullret av lastande och lossande ackompanjerat av negrernas entoniga sång under arbetet och "basernas" befallningar, åtföljda av mustiga tillmälen. Då jag suttit en stund, gav jag akt på en spänstig, välväxt man, som kom gående med raska steg mot kajen, där jag satt. Då han nått brohuvudet, satte han en visselpipa till munnen och sände ut ett par gälla visslingar, som besvarade på en lång svartmålad brigg, som låg förankrad några hundra alnar från land. En båt sattes ut, som roddes med raska tag åt land.

"En skeppare, som skall gå ombord på sin skuta, och en liten vacker sådan är det ock", tänkte jag och lät blicken fara över det smidiga skrovet och den smäckra riggen av seglaren, som otåligt ryckte i sin ankarketting.

Med det samma steg mannen rätt upp till mig och sade på bruten engelska men med egendomligt klanfull röst:

Ursäkta, ni har väl inte en tänksticka?

Jag räckte honom tändsticksasken, varpå han tog ett cigarettfodral ur fickan, valde omsorgsfullt en och tände den. Då han lämnade asken tillbaka och tackade sade han: Herrn är sjöman, kan jag förstå.

Jag svarade, att det var mitt yrke och att jag var ute och såg mig om efter hyra. Sista skutan sjönk, tillade jag, och jag är ute att söka lyckan igen. —

Vad slags plats söker Ni? —

Matros. —

Just vad jag behöver. Jag är kapten på briggen "Fortuna" därute och har brått att få segla upp till kusten och lasta elfenben för Västindien. Jag har just fått underrättelse, att lasten är i ordning, svarade han ivrigt.

Jag såg på honom litet mönstrande. Det var någonting hos honom, som väckte en underlig misstänksamhet och motvilja, fast han annars såg bra ut. Hans ansikte var mörkt, håret svart, och långa skinande mustascher med krusiga spetsar prydde den fulla överläppen. Det behagliga, ja rent av vackra i hans ansikte förstördes av en egendomligt kall glans i ögonen, och jag märkte, att dessa flögo oroligt av och an och voro ej vana att se en person ärligt och rätt i synen. Det var också någonting ytterst smidigt och ormligt i hans uppträdande.

Han avbröt mina funderingar med att fråga: Välan, skall ni ta hyra hos mig och segla på den vackra Fortuna? Hyran är fyra och ett halvt pund engelskt mynt, och god proviant och glada dagar ha vi ombord.

Jag tänkte litet. Mannen var tydligtvis fransman eller spanjor. Hans utseende ingav mig motvilja. Men det är kanske bara dumheter, reflekterade jag. För resten, en resa till Västindien räcker inte så länge.

Allright, kapten! Jag är färdig när som helst, sade jag.

Präktigt! utropade han. Vi gå och mönstra genast. Med det samma ropade han åt båten, som nu var nära, att vänta en stund, och vi gingo till mönstringskontoret. Där genomgicks den vanliga ceremonien. Där fick jag reda på att fartyget var hemma i Malaga men hade fransk kapten, vars namn var Eugen Toremse, och besättningen utgjordes av män från olika nationer, varför engelska talades ombord.

Då jag mönstrat, gick jag rätt till logiet, hämtade mina få tillhörigheter och följde kaptenen ombord. I skansen, som var rätt ljus och trevlig, blev jag mottagen med ett: 'Hallå, glada kamrat!' Några hoppade upp från bordet, där de suttit och spelat kort, och skakade hand med mig.

Men store Neptun! En sådan besättning jag kommit ibland! Aldrig kunde man väl träffa en mera utvald samling av sjöröwaretyper. Kraftiga karlar med bruna, ärriga ansikten och långa knivar i skidorna, som hängde vid bältet. De flesta voro nog spanjorer, men att somliga stammade från norra Europa, syntes tydligt. För en stund undrade jag, om jag mönstrat på en korsar. Men de voro alla så intresserade i mig, att det var ingen tid för undran, utan jag skakade hand med dem och skrattade och pratade som de.

"Vi äro glada på den här skutan. Vi äta och dricka av hjärtans lust och roa oss bäst vi kunna. Kaptenen präktig, och aliting är allright", förklarade någon.

På kvällen, före solnedgången lättade vi ankar, satte våra segel och styrde mot norr. Då vakter blivit satta och allt var klart, blev det min utkik, och det var intressant att ge akt på huru tyst och snabbt For-

tuna ilade genom vattnet. Hon var så skarp i bogen, att knappast något sorl hördes, men av det förbiilande vattnet kunde man märka, att farten var god. Seglen stodo i fin symmetri, och de smäckra kaltopparna voro som pennor, som sökte skriva uppe bland stjärnorna.

Att det är sjömän på denna skuta, tänkte jag, det synes tydligt, men jag undrar vad slags folk det är. Jag funderade och funderade men kunde inte komma ifrån en viss oro i själen. "Elfenben från Kongo till Västindien", mumlade jag för mig själv, kan det vara något under det, något hemligt, kanske brottsligt? Jag tänkte på kaptenens utseende, kamraternas förbrytartyper, och oron tilltog. Jag sökte jaga bort den som dåraktig men kunde det ej. Kongo? Hade jag ej läst om det, när jag var barn? Skeppas elfenben därifrån? Kanske! Men vad var det jag brukade läsa om Kongo? Jo, nu hade jag det klart! De rysliga berättelserna om slavjakter och slavar, som fördes ombord på fartygen, stodo i förbindelse med Kongo. Slavar! På en gång ljusnade det för mig! Få se! Denna skuta var en slavskuta, negrer vore det elfenben, som skulle tagas till Västindien.

Vad skulle jag nu göra? Ack, den som kunde komma i land!

Vilken narr jag var att mönstra! Varför lydde jag ej den inre motviljan, som jag genast kände mot den mörkhyade kaptenen med irrande blick?

Efter en stunds resonemang med mig själv insåg jag dock att ingenting var att göra. Troligtvis vore varenda man, mig undantagen, gamla på traden och invigda i elfenbenhemligheten. Och vad skulle det tjäna till att protestera. Sådana män äro desperata och ofantligt rädda att någon skall skvallra. Jag be-

slöt därför att hålla god min i elakt spel, samt vakta tillfället att komma från skutan. Troligt bleve det ej möjligt förrän i Västindien, ifall vi lyckligt komme dit.

Vår resa till Kongo tog ej långt tid. Förliga vindar och vår ytterst snabba skuta gjorde, att vi kommo dit en vecka förr än beräknat. Därför fingo vi en natt krypa in och ankra i en liten bukt av Kongofloden och vänta på vår "last". Medan vi lågo där, hölls en ytterst skarp utkik och vi hade särskild order att varsko för vissa signaler från land. Allting hölls i ordning för ögonblicklig segling, tågen lågo ordningsfullt på däck, spakarna sutto i ankarspelet och seglen hängde lösa i sejsingarna. Man fruktade naturligtvis, att någon engelsk kryssare skulle "snika" ner för kusten och vilja ha reda på Fortunas ärende. Platsen, där vi ankrat, var också så vald, att fast väl gömda, voro vi mycket nära öppna havet.

Livet ombord var naturligtvis föga trevligt för mig. Spelmanien syntes regera varje man ombord. Varje fristund tillbringades över korten, och små penninghögar växlade ägare många gånger om dygnet. Ibland spelades det om kläder, till och med filter och madrasser. Och hade man för tillfället inget annat, spelade man om sina turer på utkiken och vid rodret. Talet var också gränslöst rått. Onaturliga laster förövdades. Jag hade aldrig kunnat komma i ett värre sällskap. Många gånger grämde jag mig över att jag inte lydde den första varnande ingivelsen i själen. Jag vågade dock ej visa mina känslor utan sökte vara glad och kamratlik. Att det var farligt att bli misstänkt, förstod jag. Mina dagar hade nog inte blivit många, om de kunnat läsa min djupa avsky för dem och min plan

att förråda skutan. Alla kamraternas komplimanger att jag var en god kamrat och deras vänlighet kunde inte lura mig. Jag var inte invigd än, och det berodde på i vilket ljus jag skulle betrakta lasten, då den kom, om jag skulle få följa med eller sänkas till Kongoflodens botten.

Äntligen kom order att lasten var färdig. Följande natt skulle första delen tagas ombord. Och den kom! Ack, mitt hjärta sammankrympes ännu, när jag tänker på det. Dessa stackars svarta sammankopplade män, kvinnor och barn med förskräckelsen målad i varje drag. Genast kördes de ned i lastrummet, och luckan lades över. Med undantag av barnens kvidan och snyftningar kom icke ett ljud över deras läppar. En sorts stum förtvivlan syntes ha gripit dem och de gingo, tysta dit demonerna i människohamn förde dem.

Jag stod och såg på med hamn i själen, då kaptenen kom till mig. Han betraktade mig litet, förrän han sade något. Jag visste att det var ett viktigt ögonblick och såg honom rätt i synen.

“Vad tyckes om vår last?”

Ack, om jag fått slå in de vita vassa tänderna på denna smilande orm. Men jag smålog litet och svarade, att den väl var lika god som elfenben.

Bättre, mycket bättre! Mera pengar, och pengarna delas lika mellan allesamman ombord. Det är orsaken, varför min besättning är så belåten, sade han.

Är det inte farligt? frågade jag varmt.

Litet riskabelt, förstås. Engelska kryssare äro näsvisa. Och de ha den fula vanan att hänga oss, stackare. Och det är vårt gemensamma intresse att hålla oss ifrån dem och hålla tyst med vår sysselsättning. Det senare sade han särskilt eftertryckligt.

Jag förstår, kapten. Jag är ombord nu och skulle bli hängd med de andra, sade han.

Precis så, Ismael, svarade han. Men tänk vilken skada på en så präktig ung man. Ni svenskar ha fina, kraftiga gestalter, tillade han.

Allright, kapten, och vi äro rädda om dem. I synnerhet vilja vi gärna behålla nacken, och jag kommer inte att prata bort den, svarade jag.

Bravo! Du är en präktig karl och blir snart van vid den här lilla affären. Naturligtvis är den litet motbjudande i början, den var så för mig, men man måste leva. Och för resten ha dessa svartingar det mycket bättre på plantagerna i Västindien än här i sitt usla hemland. Därborta komma de i beröring med civilisationen, vilket är en stor fördel.

Jag tänkte han skulle berätta för mig, vilken nobel mission det var att röva negrer från sitt hemland, men han gick akterut förrän han kom så långt. Jag förstod dock att han ansåg mig fullt pålitlig, och jag kände mig utom all fara. Att jag hade rätt däri, fick jag också veta sedan, då kamrater berättade, att de hört kaptenen säga, att han i mig fått en värdefull tillökning i sin besättning.

Det var naturligtvis på beräkning, tänkte jag. Litet smicker kanske skulle göra mig starkare.

Om två nätter till hade vi full last, etthundra femtio negrer. Vi väntade hela dagen. Följande natt satte vi segel och fördes av en varm landbris ut till havs. Innerligt glada voro vi, ty vädret därinne var rysligt hett och luften syntes liksom laddad med feber.

Första dagarna av resan gingo utan att något anmärkningsvärt inträffade. Vi höllo en mycket skarp utkik. Varje liten punkt vid horisonten granskades

noga genom goda kikare, som nästan aldrig voro ur händerna på befälet. Och sågo vi någon misstänkt farkost närma sig, styrde vi ur vägen så mycket vi kunde. Om nätterna gingo vi i allmänret utan lantärnor, vilka dock alltid stodo tända och färdiga att hängas ut.

De stackars fångarna i lastrummet behandlades så väl, som man gärna kunde vänta. Varje morgon rengjordes och luftades lastrummet, innan de fingo frukost. Stora trattformiga ventiler av segelduk med sina spetsiga ändar stuckna ned genom luckorna fångade dygnet runt den friska brisen och sände den ned till dem. Maten var tillräcklig och närande samt åts av de stackarna med strykande aptit. Om det var humanitetskänsla hos vår kapten eller en klok beräkning som gjorde, att han så väl vårdade dessa, vilka han som fångar förde bort, vet jag ej. Det torde ha varit båda. Ju flera slavar han kunde överlämna åt mottagarne i Västindien, desto mera pengar fick han, därför var det ju i hans eget intresse att tillse deras välbefinnande.

Jag tror dock inte, att vår kapten var någon grym man, fast han av vinningslystnad dragits in i denna ruskiga trafik.

Hans vård om negrerna hindrade dock ej, att många dogo under de första dagarna till sjös. Strapatserna under marschen — kanske flera dagsresor lång — till kusten, ovana vid livet ombord och sjösjukan, kanske grämselse hos några, allt gjorde sitt till att befria dem från eländet. De döda kastades helt enkelt överbord utan ringaste ceremoni. Ibland då vi kommo på däck efter frivakten och frågade, hur allt gått, kunde svaret helt lugnt bliva: "Åh, som vanligt, inga seglare ha

synts till, vädret har varit vackert, men en neger dog, som vi måste kasta överbord. Skada, ty det krymper ihop på fraktpengarna och vår procent.”

Vid ett tillfälle dog en stackars moder, som bortstulits tillsammans med sin man och deras ungefär nioårige gosse. Det var rysligt att höra barnets klagande, som hela tiden i förskräckelsen hängt fast vid sin hjälplösa mor. Han såg så förtvivlad ut, att det gick rätt genom min själ. Och de fingo inte ens se på, när det stora havet tog henne. Jag kan ännu se, hur mannens och gossens stora, sorgsna ögon följde kroppen, då den hissades på däck, och den krampaktiga ångest, som skakade dem, då hon var borta. Jag svor på, att Fortuna och dess nesliga befäl och besättning någon gång skulle få plikta för detta.

Vi voro isynnerhet rädda för engelska krigsfartyg, som blivit rätt så talrika i dessa farvatten och hade det särskilda uppdraget att fånga slavhandlare. Seglare brydde vi oss i allmänhet inte mycket om, så länge de inte kommo så nära, att de möjligtvis kunde gissa vårt ärende och föra budskap till mötande krigsfartyg.

Erfarna skeppare kunde lätt få misstankar, om de komme nära, dels därför att vi voro så lätt lastade, nästan som om vi endast hade barlast, och dels av vissa arrangeringar på däcket. Men så länge vi höllo dem på visst avstånd, brydde vi oss ej om dem. Ett par signalerade vi, och vi voro naturligtvis endast briggen Fortuna från Malaga på väg från Kapstaden till Västindien.

Tiden var emellertid odrägligt lång för mig. Varje dag led jag av de stackars negrernas ställning. Och det råa livet i skansen gjorde den till en riktig avgrundshåla. Jag sov mestadels på däck, men jag må-

ste ju intaga mina måltider med de andra. Och det värsta var, att jag ej vågade visa vad jag kände, utan måste låtsas som om allt var till min belåtenhet. Jag lyckades också bära min mask rätt bra utom vid ett tillfälle, då en usling till spanjor framställde ett skändligt förslag. Min näve flög ögonblickligen ut, och uslingen trillade med benen i vädret. Han hoppade upp och drog sin kniv, och jag drog min. Hur affären hade slutat är ej gott att säga, om ej styrmannen, som just då kom föröver, hade befallt oss att sticka knivarna i skidorna. Då han fått veta vad det var fråga om, sade han endast till spanjoren: Du är en åsna, Ramirez, och gick sin väg.

Vi hade väl varit till sjös tre veckor och voro långt ute på Atlanten, då vi en kväll fingo sikte på en seglare till babord, som syntes styra samma kurs som vi. Han var mycket långt borta, och vi kunde endast genom kikare urskilja, att det var en fullriggare. Skrovet var ännu inte synligt. Naturligtvis brydde vi oss ej vidare om honom, isynnerhet som natten var i ankande, vilken alltid skänker litet säkerhet åt de brottsliga. Troligen skulle vi segla från honom under natten eller skiljas så mycket, att vi åter skulle vara försvunna från varandra.

Men då dagen grydde, var samma seglare ännu synlig och nu närmare än förut. Vi kunde se hela skrovet, och en vacker smäcker skuta såg det ut att vara. Befälet betraktade den mycket noga genom sina kikare, och kaptenen befallde rormannen att låta vårt fartyg gå ett par streck mera nordligt. Som brisen var från sydvest gav det oss fullare segel och vi kunde till och med hala in på väderbrassarna litet. Naturligtvis var det ej något krigsskepp, men vår skeppare

syntes i alla fall inte tycka om seglarens utseende, och därför sökte han komma från den.

Vi hade inte varit mer än tio minuter på vår nya kurs, då vi märkte, att fullriggaren också ändrade kurs och kom efter oss. Och till på köpet började han rigga ut läsegel. På en kort stund var han en enda storsky av segel. Vi började bli oroliga. Tydligt var det en snällseglare, ty annars hade han ej kunnat hålla sällskap med Fortuna, och han förde en stor besättning, ty annars hade de väldiga läseglen ej kommit ut så fort. Men tydligast var, att främlingen med sina vita skinande segel var angelägen att få stifta bekantskap med oss. Vår kapten såg och såg genom sin långa kikare, och efter varje gång blev han märkbart oroligare. Vi hade av rent intresse samlat akterut, ty det är klart att seglarens envishet att hålla sig i vårt kölvatten var något, som nära berörde oss var och en.

Jag kan inte begripa vad sorts fartyg det är, sade kaptenen häftigt. Något krigsskepp är det inte, ej heller en vanlig handelsskuta. Han seglar som en pil, och ända härifrån kan man se hur han kastar sjön från sig, så stänket far högt över barken. Och en väldig segelmassa har han på.

Det skulle var besynnerligt, om han skulle kunna segla i kapp med Fortuna, sade styrmannen.

Välan, svarade kaptenen. Vi skola se. Men så länge han kan begagna sina läsegel, vinner han. Därför, låt oss styra bidevind med sprängfulla segel.

Rormannen efterkom befallningen. Vi lovade i vinden men höllo seglen fulla. Under dessa omständigheter och med frisk bris, som vi nu hade, seglade Fortuna bäst.

Knappast hade vi fått brassarna upphängda efter

manövern, förrän fullriggarens läsegel smalt bort lik-som de varit små skyar, som försvunno i den blå atmosfären och han lovade några streck och var rätt i hä-larna på oss. Han krängde över så fint, och vattnet flög i kaskader kring bogen och skimrade till nu och då i morgonsolen.

Vid alla helgon, utropade kaptenen, den där är efter oss på allvar, vemhelst det är.

Och så var det. Främlingen styrde precis efter oss, och vi kunde tydligare och tydligare se, att Fortuna råkat i sällskap med en skuta, som kanske var hennes mästare i att plöja de blå fälten.

En hel natt gick. Vi seglade samma kurs och fullriggaren närmade sig sakta med säkert. Han var så nära, att vi kunde urskilja folk ombord och se befälet vakta oss genom kikare.

Klockan var tolv på dagen, och det var vaktombyte. Det blev min tur vid ratten och ordern var naturligtvis att styra "på ett hår". Då man kappseglar, får inte vägen förlängas genom gissningar, och i synnerhet vid denna kappsegling voro vi angelägna att styra så gent som möjligt.

Skepparen och styrmannen lupo oupphörligt fram och tillbaka på halvdäcket, ungefär en gång i minuten stannande och betraktande den envise främlingen.

Vid ett tillfälle, då kaptenen tittat på fullriggaren ett tag, vände han sig till mig och sade med ett sjukligt leende: Det har sina svårigheter att vara i denna trafik.

Jag smålog men sade ingenting. För min del såg jag tydligt, att fartyget bakom oss var ett skolskepp, troligtvis engelskt, som fattat misstankar mot oss och beslutat undersöka vår ärlighet. Naturligtvis var det

beväpnat och fullt av manskap och kadetter. Att inte vårt befäl förstod det utan undrade på vad sorts fartyg det var, bevisade, att deras erfarenhet inte var så vidsträckt. Men jag behöll min övertygelse för mig själv, ty jag hade en aning om, att någon fördel kunde vinnas därigenom.

Under tiden foro tusentals tankar genom hjärnan. Det var klart, att vi skulle bli tagna till fånga, så vitt ej ett underverk inträffade. Och då vi fångats, skulle jag få min dom med de övriga, kanske bliva utan vidare formaliteter hängd under en av rånockarna, som många andra blivit, vilka tagits på bar gärning i denna trafik. Vem skulle tro på min berättelse, att jag helt oskyldigt kommit ombord? Det var ruskiga betraktelser, och mitt hjärta kändes tungt som bly i bröstet, då jag stod där vid Fortunas ratt och vaktade varje kåre och segel för att få så mycket fart på vår skuta som möjligt. Då och då sneglade jag akterut på vår förföljare, och alltid såg den ut att ha kommit ett stycke närmare. Den stora segelduksskyn var tydligt Fortunas nemesis. —

“Hallå! Helgonen förbarme sig, den har kanoner ombord.”

Det var vår skeppare, som skrek. Och med det samma hördes dundret av en kanon över vattnet.

Signal att stanna! De vilja undersöka oss, sade styrmannen.

Vi måste segla, om det regnade kulor, utbrast kaptenen och stampade i däck. Vi ämna inte bli hängda som hundar. Vem i all världen kunde ana, att den var beväpnad?

Vi måste fortsätta att segla, och kunna vi inte annat, få vi göra som andra, kasta negrerna överbord,

sade styrmannen. De kunna inte hänga oss, om inga slavar äro i lastrummet och vi alla neka att ha haft sådana.

Ett gammalt knep det där, sade kaptenen otåligt, och alldeles förträffligt ibland, men jag tror ej att det duger här. Den hunden akter om oss är för nära och kunde se vår manöver genom kikaren.

Men det är i alla fall, inföll styrmannen bestämt, det är enda sättet att rädda våra nackar. Vi kunna öppna luckan på sidan av relingen, som är vänd från seglaren och släppa ut dem. Vi ha höga relingar, som hindrar dem att se vad som är å färde. Och slå vi negrerna i skallen, innan de hivas, sjunka de strax. Men det måste ske genast, kapten. Varje minuts dröjsmål gör vår fara större.

Skepparen hesiterade ett ögonblick. Just då dundrade åter en kanon och en kula kom hoppande på vattnet efter oss dock utan att träffa.

Kaptenen gav förföljaren ett kvickt ögonkast.

Välan, styрман, det måste ske. Genast till verket! ropade han. Negrerna över sidan så fort som möjligt.

De lämnade halvdäcket, och jag såg hur alla samlades kring storluckan. Jag var nästan förstelnad av fasa. Det var svårt att tänka en redig tanke. Skulle alla dessa stackare bli mördade, för att vi skulle kunna rädda våra usla liv? Fanns det ingen utväg? Men kanske det var bäst, ty annars var vår dom skriven. Nej, och tusen gånger nej! Men vad skulle jag göra? Jag såg tillbaka på seglaren. Han var inte långt borta. Jag såg männen på halvdäcket och vid luckan. Om vi stannade rätt nu, kanske han kunde hinna fram, förrän mördandet började jag. Men mitt eget liv, hur skulle det gå med det?

Vik bort, satan, sade jag, och den nedriga tanken flög. Och med detsamma kom en idé genom hjärnan. Jag visste med ens, hur allt skulle ske.

Alla voro samlade kring storluckan, och kaptenen for bland dem som en dimma och skyndade på besättningen. En stege sattes ned i lastrummet, och jag visste vad den skulle vara till.

Nu skall ett skott igen, och en kula for vinande till styrbord om oss. "Skynda på", hörde jag kaptenen ropa på däckets.

Nu var min stund inne. Jag smög från vakten ett ögonblick, tog min kniv och kapade lös en livboj, som hängde på relingen akterut. Kvickt smög jag den över huvudet, fick armarna igenom och flög tillbaka till raten. Jag grep den, och snurrade den hastigt åt babord allt jag kunde. Skutan lydde ögonblickligen, flög opp i vinden, och seglen började att slå. Ett ögonblick till och de voro back, och Fortuna hade stannat.

Det blev tumult på däckets. Jag hörde en hemsk svordom från skepparen, men just som han rytande kom upp från halvdäckstrappan sprang jag upp på relingen och hoppade överbord. Två revolverskott ringde ut i detsamma, och ett par kulor slog tätt bredvid mig. Skepparen förstod vad jag gjort.

Det var min plan att rädda negrerna. Lägga vår skuta i vinden och ge fullriggaren tillfälle att genast komma upp till oss. Naturligtvis visste jag, att skepparen genast skulle skjuta ned mig — han bar alltid revolver på sig — och därför hoppade jag överbord för att möjligtvis bli upptagen av fullriggaren. Hajar kunde ju ointetgöra senare delen av programmet, men jag måste riskera det.

Jag sökte simma bort från Fortuna, men man sim-

mar inte bra med ett livbälte på sig. Kaptenen sköt inte på mig mera, troligtvis emedan han fick annat att göra eller kanske han ansåg rådligast att inte ha blodskulder då han bleve tagen, ty fullriggaren hade sett min manöver och styrde rätt till mig.

Det tog ej mer än en kvarts timme förrän den var så nära, att den kunde lova och kasta till mig en lina, vilken jag ej var sen att fatta tag i, och jag halades ombord.

Knappast hade jag nått däckets, förrän en barsk röst frågade: Vad för en skuta är det, du kommer från?

Briggen Fortuna, slavhandlare, och de kasta negrerna överbord, svarade jag ivrigt.

De ha annat att göra nu, tror jag. De hala brasarna allt de kunna, men det är försent. Varför hoppade du överbord? sporde befälhavaren.

Jag berättade med få ord, hur jag kommit ombord och hur jag beslutat göra något för att hindra dem att hiva negrerna överbord.

Uslingar! utbrast befälhavaren, jag skall språka med dem om en liten stund. Och du, gå och ta på dig torra kläder.

Kaptenen på skolskeppet — ty ett sådant var det verkligen — ville ej skjuta på briggen för att ej skada de stackars svarta. Det var därför han skjutit bakom oss och på sidan. Hans plan var att segla fatt Fortuna och rikta en kraftig gevärseld åt däckets, tills hon gav sig. Det lyckades också, och en timme efter sedan jag hade hoppat överbord var hon i engelsmannens händer, och besättningen med handklovar på sig voro ombord på skolskeppet.

Det blev naturligtvis rättegång inför kaptenen och officerarne. Hela Fortunas besättning och befäl för-

des fram. De bekände utan vidare och bådo om misskund.

Till slut måste jag fram. Jag var dock ej fängslad såsom de övriga:

“Vad har du att säga till ditt försvar? Varför var du ombord på en slavskuta?”

Jag berättade förloppet som förut och tillade, att min plan hade hela tiden varit att överlämna Fortuna åt rättvisan.

Därvid såg jag i mina förra kamraters ansikten, att hade de anat, vilka planer jag umgåtts med, hade jag ej nu stått och vittnat ombord på engelsmannen.

Vi förstå, sade befälhavaren, att du är oskyldig och ärlig, och din raska handling, då du sände briggen i vinden visar, att du har mod och rådighet. Du är fri. Men vi skola ha besättning på briggen att föra den och de stackars negrerna tillbaka till Afrika, där de skola landsättas i en av våra kolonier och tillses vid missionsstationerna. Du kan få gå ombord på den, få vanlig hyra och sedan vara med och segla den vackra briggen till England. Vi bränna eller sänka vanligtvis slavskutor, men detta är ett ovanligt vackert och snabbseglande fartyg och kan genom att säljas inbringa en vacker summa penningar.

Vad er beträffar, sade han till mina kamrater från Fortuna, skola ni med första båt sändas till England och där behandlas efter engelsk lag. Jag skall också sända anklagelsen, och varen säkra på, att ni skola få det straff ni förtjänat. Hade detta varit ett krigskepp, hade jag kunnat döma er, men nu är bäst att föra er till England.

Så var vår sak avgjord. Tillsammans med sexton av skolskeppets sjömän och tre officerare steg jag om-

bord på Fortuna. Att jag var glad, behöver ej sägas. Veckorna tillsammans med de nedriga slavhandlarne blevo snart blott som en elak dröm i minnet.

Angående besättningens öde fick jag sedan veta, att skepparen och styrmannen fingo tjugo år vardera, och besättningen från två till tio. Att de ej hängdes, berodde på vissa förmildrande omständigheter.

TJUGUÅTTONDE KAPITLET.

I England igen.

DET tog oss tre veckor att komma tillbaka till den afrikanska kusten med vår last. Motiga vindar och stormar prövade vårt tålamod, och de stackars negererna ledo förfärligt, då skutan rullade. Äntligen kommo vi dock till kusten av britiska besittningar och fingo "lotsa" i land. Negrerna syntes glada att få se sina stränder och junglar igen och förstodo att vänliga vita män denna gång fått hand om dem.

Då den siste blivit förd i land, gingo vi genast till verket och gåvo fartyget en riktig skrubbing, varefter vi rökte överallt med trätjära, det enda vi kunde finna ombord, som kunde åstadkomma någon kraftig verkan. Då dessa reningsprocesser voro fulländade, kändes det liksom allting hade varit nytt och helgat och som hade den onde anden, som jag alltid tyckt hade sin boning i skeppet, också måst fly. Denna känsla befastes hos mig ytterligare, då vi söndagsmorgonen enligt örlogsbruk samlades till gudstjänst i kajutan. Fast jag i min dårskap var en tvivlare, kunde jag dock ej motstå känslan, att ett andäktigt "Fader vår" liksom rensade luften litet.

Så fingo vi sätta våra segel och styra mot England. Både befälet, som bestod av unga män, och besättningen, vilken med undantag av ett par gamla män,

voro livade kadetter, ansågo denna tur som en riktig lusttur och voro glada som barn på en utflykt. De skulle få komma hem och hälsa på några dagar, sedan de lämnat Fortuna i Plymouth, till vilken plats vi fått order att segla. Fast allesamman voro "flottister" och jag den ende från handelsmarinen, behandlade de mig på det mest kamratlika sätt, och ej en enda gång kunde jag märka den minsta skymt av översitteri. Befälet var också utmärkt, och det ansåg sig på en sådan exkursion kunna släppa efter på disciplinen en smula. Detta gjorde, att livet på briggen blev glatt och trevligt, och de unga gästerna tillsågo med berömvärt nit, att det inte fattades fröjdeämnen om dagarna. Synnerligt livade voro de att spela alla möjliga spratt med varandra, och man kunde aldrig vara riktigt säker utan att något var i görningen. En lång, mager yngling från Essex kom en dag marscherande till ratten med en liten tavla på ryggen, varpå var skrivet med svarta bokstäver: "Vår nye ekvator." Och en liten rund, fet yngling likaledes i all okunnighet vandra akterut med en liten skylt, fastsatt på bakre delen av det bastanta läderbältet, varpå de glada officerarna läste: "Jordens middagslinje."

På lediga stunder brottades de alldeles förfärligt, men alltid godmodigt. Naturligtvis måste jag med i leken, och det var inte fritt utan de sågo litet överraskade ut, då de funno, att jag redade mig utmärkt mot deras atletiska konster och knep. Och fast jag aldrig övat "vetenskaplig gymnastik" — vilken aldrig riktigt utvecklar en människas styrka — eller tränat mina armar till annat än hårt arbete, lyfte jag med lätthet på rak arm, vad de kämpade med förfärligt att få upp i denna ställning.

Vår resa gick lyckligt på alla sätt. Stormen höll sig på avstånd från den glada briggen, där skrattet skallade från morgon till kväll, och det såg ut som om min lyckas stjärna, vilken jag efter de senaste händelserna — skeppsbrottet och veckorna bland slav-handlare — trott vara i nedgående, åter skred upp på fästet och bebådade ljusa dagar.

Här kanske jag kan nämna, att mitt sinne alltid varit litet vidskepligt aningsfullt, då det gällt framtiden. Kanske det är en följd av de hårda åren i hemsocknen, som höllo på att kväva all glädje och allt hopp och kommo mig att betrakta mig själv som en människa, född till olycka. Alltnog, jag har alltid erfarit en aning om förestående olyckor, och då jag varit glad, har en dyster visshet, att glädjen blott var en gäst, som snart skulle smyga sig bort och ge plats åt någon av livets fiender, kastat svärmod över mig. Ibland har aningen gått i fullbordan, och ibland har jag frestats att tro, att den blott varit ett lyte hos mig.

Till Plymouth anlände vi en vacker vårdag, och det var intressant att se denna för engelska flottan så viktiga plats, som har ett utmärkt läge, nära kanalens förening med oceanen

Myndigheterna togo hand om briggen, och poj-karna anmälde sig för flottans officeraré på platsen. Jag blev avbetald och lämnad åt min kära frihet. Min första gärning på egen hand i Plymouth, sedan jag hyrt ett rum nära hamnen, var att besöka en restaur-ant för att få ett riktigt mål mat, ty flottans matord-ning, som följts på briggen sedan den togs, hade varit enformig för aptiten.

Restauranten var avdelad i små rum, något lik-nande bänkarna i de gamla kyrkorna, fast med högre

väggar, och jag gick in i en av dem och beställde, vad som mest frestade aptiten. Medan jag väntade, hörde jag i avdelningen bakom mig någon tala svenska, och en sällsamt bekant röst sade ivrigt:

“Men tror du inte, att man kan få förfriskningar här?”

Rösten och ordet “förfriskningar” upplivade genast minnet, och jag blev viss på att en av “Favoritens raska gossar”, som skulle hjälpa mig med poemet till kaptenens födelsedag, satt därinne.

Jaså, han var här. Jag log för mig själv och beslöt att lyssna en stund, förrän jag gäve mig tillkänna.

Jo, sade rösten — hur bekant den lät den starka smålandsdialekten — utan förfriskningar är inte aptiten som den borde vara. Vi måste fråga därborta vid disken om de sälja “nubbe”, och göra de inte det, så gå vi ut och få den, medan de laga i ordning provianten.

Jo, jo! Det var Olle, och han var ännu på jakt efter “förfriskningar”. Det var undefär allt i livet han såg, stackars godmodige Olle.

Kamraten sökte övertyga honom, att de kunde få “nubben” efteråt, och medan de argumenterade tog jag fram en liten notbok och skrev på ett blad:

“Från Favoritens gossar raska,
Som tömma kan båd' glas och flaska.”

Bladet rev jag ur och släppte det över väggen, som gömde oss för varandra.

Vad är det för ett papper, som kom flygande? Låt oss se, det är något skrivet på det, hörde jag Olle säga. Det var Olles kamrat, som fick fatt i det, ty jag hörde honom utropa: “Det är på svenska!”

Vad står där? sporde Olle.

Den andre läste:

“Från Favoritens gossar raska,
Som tömma kan båd’ glas och flaska.”

Favoriten! ropade Olle, det är den skuta, som jag seglade på en sommar. Vad i alla björnar är det här? Den här strofen känner jag till. Var kom papperet ifrån? —

Från nästa skåp, antar jag. —

Ugglor i mossen! Låt oss se, sa’ Olle.

Nästa sekund hörde jag min förre kamrat stiga upp på en stol, och jag såg hans anlete försiktigt höja sig över kanten på skiljeväggen.

Vad glanar du efter, Olle? sa’ jag.

Store Kniphausen — ett annat av hans favorituttryck — här sitter Ismael och ser ut som en kunglig sekter, utropade han.

Nästa minut sutto de bägge inne vid mitt bord. Då vi skakat hand, sade Olle: Men tänk, att du kände igen mig på rösten.

Det var inte så mycket på rösten som på din omsorg om “förfriskningar”, svarade jag. Du synes vara lika kär i “nubben”.

Inte så mycket som förr, sade han, man blir äldre och måttligare med åren. Men hur är det med din törst?

Precis som förr, Olle, sade jag, jag känner den aldrig.

Ja, du har alltid varit en konstig fyr, Ismael!

Vi åto tillsammans och språkade en lång stund. Hans kamrat var av samma kaliber som Olle och väntade otåligt att komma bort på en krog. De hade da-

gen förut blivit avmönstrade från ett danskt fartyg och hade några "pund" vardera.

Frampå eftermiddagen skiljdes jag från dem utan att ha uppgivit min adress. De skulle då ut och "festa" och voro även villiga att visa mig hur det går till. Jag tackade och upplyste, att mitt festande var alltid av så milt slag, att det ej skulle roa dem.

"Synd om dej", sade Olle. Stackars pojk! Knapast mer än tjugu år, och handen darrade som på en gammal man, och han tyckte det vara synd om mig.

Jag träffade inte kamraterna mer. Det hade dock varit ett roligt sammanträffande. Min tanke flög tillbaka till den första sommaren på Östersjön.

Några dagar senare tog jag hyra på en engelsk fullriggare, som genast skulle avgå till San Francisco. Den låg ute på redan och hade måst avmönstra en matros för sjukdoms skull. Jag blev händelsevis den som fick platsen och var snart med mina tillhörigheter, vilka jag förstärkt och skaffat en ny kista för, i båten, som tog oss ut till skeppet.

TJUGUNIONDE KAPITLET.

Till "Frisco".

MITT nya hem var en stor djuplastad stålfullriggare, gråmålad och med ovanligt breda rår samt namnet "The Albatross" målat med prydliga bokstäver på aktern och på båda sidorna rätt bakom den väldiga galjonbilden, som troligen skulle föreställa någon havsgud eller gudinna.

Då vi kommo ombord, hade de redan lossat seglen och höllo på att hiva upp ankaret, vilket arbete för rättades under en egendomlig sång eller "shanty" som sjömännen benämna den. En man hade placerats på toppen av ankarspelet. Hans uppgift var att sjunga själva verserna, vid vilkas slut sjömännen under hivan det instämde i refrängen, på samma gång inläggande särskild energi i arbetet.

Dessa sånger, om man får giva dem sådant förnämt namn, med sina egendomliga, stundom intetsägende körer, giva ett halvt milt, halvt vemodigt intryck. Och lyssnaren undrar, om de icke blivit skapade djupt, djupt nere i havet för att viska till sjömännen någon drömmande månljus eller svart stormig natt, då han behöver en melodi för att tolka känslorna, som då stundom födas i själen. Det är icke orden i dessa sånger, som äro så tilltalande. Melodien är det, som griper sinnet med hemlighetsfull styrka, så att man sitter ned och lyssnar, tills man tror, att man åhört pre-

ludiet till ett drama, i vilket havets röster skola besjunga alla hjältar, vilka bäddats i de blå kamrarna, och kväda om allt det mod, all den längtan, all den oförstådda naturpoesi, som brunnit i hjärtan hos dessa, som levat sina liv och funnit sina gravar därute.

Medan jag bytte om kläder i skansen, lyssnade jag till den sällsamma sången, ackompangerad av ankar-spelets klickande och kättingens skrapande mot däcket.

Sången, eller åtminstone kören, tycktes vara några sägner om California, dit skeppet skulle gå.

Soloisten sjöng med sin väldiga stämma:

Sjömän, sjömän! vinden sjunger:

Upp med ank'ret, ut till havs.

Härpå följde kören av alla:

Hurra för California!

Där är gott om guld, så har man sagt

På stranden av Sacramento.

Sacramento!

Det är gott om guld, så har man sagt

På stranden av Sacramento!

Soloisten fortfor:

Sjömän, sjömän, vinden sjunger:

Upp med seglen! Följen mig!

Så kom kören igen:

Hurra för California!

Där är gott om guld, så har man sagt

På stranden av Sacramento.

Sacramento!

Det är gott om guld etc.

Att sjömannen på anskarspelet kunde flika in litet från sin egen fatabur, förstod jag, ty då jag kom upp på barken sjöng han:

Sjömän, sjömän, hälsa kamraten,
En riktig gosse från topp till tå.

Jag skrattade, högg i arbetet, och kamraterna sjöngo:

Hurra, kamrat! Hurra! Hurra!
Det är gott om guld, så har man sagt o. s. v.

Sjömän kunna i allmänhet sjunga, och körerna i dessa sånger sjungas i så fullkomlig takt, att sångorganisationer, som övat i årtal, skulle knappast finna fel därvid. Det var vackert att en stilla morgon på redden höra dessa taktfasta, kraftiga sånger från fem sex fartyg, som samtidigt lyfte ankar och hissade segel.

Men sjömannens hiss- och himmelodier höra snart till det flydda. De ersättas av ångmaskinens omelodiska puffande och rasslande, och den verkliga sjömannen är snart endast en bild i sägnen. En skara eldare, sopare, målare och mässingsputsare ta hans plats på oceanen.

Jag fann "Albatross" vara en rätt så bra skuta med ett någorlunda rättvist och godmodigt befäl. Och lika snart blev det klart för mig, att jag kommit i lag med en skara av de mest utpräglade sjömanstyper, som man gärna kunde önska se. Där voro många nationer representerade, men detta förhållande märktes knappast, ty alla voro riktiga "djupvattensfarare" och satte denna värdighet långt framom nationalitet och allt annat, som en människa kan berömma sig av. Många av de nya kamraterna voro riktiga original, som

hade någon skarpt framskjutande egendomlighet, vilken gav ett visst anseende och framkallade kamraternas välgörande löjen.

En av dem t. ex. kunde aldrig somna på sin frivakt — natt eller dag — förrän han sjungit denna vers:

Varenda gast på "Mary Ann"
Sov tungt, när stormen henne fann.
Och alla sjönko i grav så våt,
Och slut är nu min klagolåt.

Det var kostligt att höra Charley, just när sömnen tog honom fatt, gnola ut dessa ord. Var han fått dem ifrån, om där var mer att säga om "Mary Ann" och hennes sömniga besättning och varför klagolåten skulle sluta så, det fingo vi aldrig veta. Men aldrig försummade han att sjunga dessa strofer tills sömnen tystnade hans "låt".

En annan av kamraterna Ned Orr var rysligt vidskeplig och såg besynnerliga skepnader vandra på däckket om nätterna. Och han påstod, att så länge det fanns en "kortlek och en svart fot ombord" — vår kock var neger — skulle de mystiska varelserna besöka oss nattetid. Vi brydde oss föga om hans vilda snack, men ibland höll han på att skrämma oss. Om vi t. ex. en natt sutto på det tysta däckket, kanske i halvmånens dunkel lyssnande till rösterna i vågen kring sidan, betraktande seglen som höga, ljusa torn över oss, undrande hur skuggan av tackel och tåg kunde bilda ett sådant förbryllande nätverk på det vitskurade däckket och kanske sedan någon berättat en saga om lätta väsen, som setts vandra på månskensbryggan på vågtopparna, kändes det litet besynnerligt, när Ned började peka och med övertygelse i tonen

viska: "Ser ni, ser ni, just där vid riggen står han nu och ser ut i vattnet. Se, han skakar huvudet och ser så sorgsen ut. Nu tittar han på oss, liksom han ville säga något" o. s. v.

Men vi sågo aldrig något, och den kalla kåren, som för ett ögonblick for över ryggen, dog bort. Huruvida Ned själv såg något ovanligt, lämnar jag osagt. Kanske han ej var riktigt normal i detta avseende, eller kanske var det sant, vad han påstod, att han var född att se hemlighetsfulla ting. Han visade oss också ett konstigt födelsemärke på armen och påstod att alla, som fått ett sådant, kunde se andar och gengångare.

Tre av kamraterna ägde en sällsynt gåva att berättta historier och hade en fantasi, som kunde spinna ut dem i oändlighet och giva dem skenet av verklighet. Dessa tre hade för sina favorithistoriers skull fått särskilda namn. Vi kallade den ene Filantropen, den andre Josef och den tredje Wellington.

Filantropen var den mest lysande i triumviratet. Hans historia hade ungefär följande lydelse och berättas med hans egna ord:

"Välan, pojkar, jag hade just blivit avbetald från fyrmästaren "Atlant-Kungen" och hade två hundra pund sterling rätt på byxfickan. Som jag aldrig haft lust för vanliga "boardinghus", tog jag in på ett hotell och fick ett vackert rum med tavlor och gungstolar och allt sådant fint. Så telefonerade jag till en skraddare, som genast kom och tog mått för en ny kostym och överrock. Ett pund extra för dig, sade jag, om kostymen är färdig på 24 timmar. Som herrn behagar, svarade han, och jag hade min rigg på tid. Så hände det sig, att jag en eftermiddag tog en promenad ut åt den kanten av staden, där den fattiga befolkning-

gen bor. På en gata där fick jag se en syn, som gick mig till hjärtat. Där var det en del gamla möbler utkastade ur ett rätt så trevligt litet hem, och på möblerna satt en ungefär trettiofemårig kvinna och grät, så tårarna rullade ned på tre barn, som stodo kring henne och lade sina huvud i hennes sköte. Här, Bill, sa' jag till mig själv, är ett tillfälle att lindra nöd. Jag gick rätt till kvinnan, bockade mig och sade: Madam, varför så många tårar denna vackra dag? Hon såg upp på mig och sade: Vem är herrn, som intresserar sig för en olycklig? Mitt namn är William Lovart, sade jag, och då jag såg er, trodde jag, att ni möjligtvis kunde behöva ett tröstens ord. Är herrn pastor? frågade hon. Nej, min fru, svarade jag, men fast jag ej har den äran, går människors nöd mig till hjärtat. Välan, sade hon, saken är den, att olyckan har drabbat mig. Först dog min man, sedan vi levat i det ljuvaste äktenskap tolv år, och strax därpå blev jag änka, som herrn kan förstå, och till råga på lidandet blevo samtidigt dessa barn faderlösa. Som gråten tog överhand med henne, kunde hon inte säga mer.

Ack, madam, sade jag, det ni hedrat mig med att berätta, visar klart och tydligt sanningen av vad jag alltid sagt, att olyckan kommer aldrig ensam: Det var inte nog med att er stackars man skulle dö, utan till på köpet skulle ni också bli änka, och försynens vägar äro verkligen outgrundliga, då man tänker på att dessa tre barn samtidigt skulle bli faderlösa. (Bill såg aldrig det roliga i denna berättelse.) Men nu, bästa fru, sade jag, vilken storm på tidens hav har slungat henne och möblerna på gatan? Åh, vänlige herre, svarade hon, jag har ej kunnat förtjäna nog till ränta sista månaden, och genast kom husägaren och kastade mig

på gatan med mina tre barn. Den skurken, sade jag, hur stor är skulden? Åh, bara sexton shilling. Var är han? sporde jag. Inne i huset, som han jagat mig ut ifrån, svarade hon. Jag steg genast in i huset, gick upp till honom och sade: Är detta hus till salu? Välan, nog kan jag sälja det, om jag får ett gott pris, blev svaret. Vad begär ni? frågade jag, stoppade handen i fickan och skramlade med pengarna. Hundrapund, svarade han. Allright, sa' jag, mitt namn är William Lovart, och jag köper huset och betalar kontant. Låt oss genast gå och få saken uppgjord. Då vi kommo ut på gatan, sade jag till den sörjande änkan: Flytta genast in i huset och grubbla ej på hyra. Huset är mitt, och jag skall överenskomma mer er om betalning sedan. Så hastade jag bort för att slippa höra alla tacksamhetsutgjutelser. Då jag kom tillbaka, sade jag: Nu är huset i min ägo, och frun bor här så länge hon är ensam i livet. Här är en fempundsnot till hjälp litet i början, och nu adjö, madan. Jag är en vandrare på jorden och måste snart bort i fjärran land. Kanske jag någon gång återkommer och tittar in i er stuga. Och då hon frågade, hur hon skulle bevisa sin tacksamhet, svarade jag endast. Bed en bön någon gång, när aftonklockan ringer, för den ensamme vandraren, som irrar jorden kring. Så gick jag."

Det var mycket intressant att höra Bill berätta detta och att se, hur mot slutet ögonen blevo fuktiga av rörelse. Om han helt enkelt diktat historien eller om han någon gång hjälpt en fattig kvinna med en skilling och på denna blygsamma grund byggt sin berättelse, är ej gott att veta.

Josefs historia var litet annorlunda: Han hade

gått på en gata i London och "inte tänkt på någonting", just rökt sin pipa, då ett par hästar, förspända ett fint ekipage, kommo skenande mot honom. I stället för att hoppa ur vägen, vilket han haft skäl att göra i en sådan kris, hade han "satt klacken i marken och gripit de fradgande vilddjuren i betslen" och stannat dem i det vilda loppet. I ekipaget fann han en grevinna och hennes dotter avsvimmade, vilka han fick äran att bära på sina armar till ett apotek, där en doktor skötte om dem. "Vem betalar?" hade doktorn frågat. "Jag, Sam Bramtopp", hade vår berättare sagt och slagit en väl fylld penningpung i disken. Vid det ljudet hade de nobla vaknat och Sam presenterat sig. Då de fått klart för sig, huru nära döden de varit, ville de omfamna Sam, vilket han dock på inga villkor kunde tillåta. Den äldre damen berättade, att hon var grevinna och att den yngre var hennes dotter. Så hade Sam blivit bjuden till palatset och druckit toddy med greven samt fått livstidspension, och till på köpet hade han fått sin bild i tidningarna och en hel spalt av lovord. Presenterad för drottning Victoria hade han också blivit, och hon hade "skakat hand" med honom och yttrat, att riket skulle stå bra mycket stadigare, om där funnes gott om sådana karlar som Samuel Bramtopp. Nu hade han kunnat leva lycklig och hedrad all sin tid, men till all olycka blev grevinnan själv förälskad i honom, och som Sam inte kunde sära ett sådant ädelt hjärta som grevens, beslöt han att fly, sedan gumman blivit allt för efterhängsen. "Och här är jag nu, i skansen av Albatross och hade kunnat sitta med pension på ett av Englands grevliga gods", suckade Sam.

Den tredje hade deltagit i ett väldigt slag, då han

blivit avskedad för fylleri. I det slaget, som stod i Afrika, där flottans pojkar blivit landsatta för att tukta en pascha, hade vår kamrat utmärkt sig på ett sådant sätt, att officerarna hade utropat: "Där ha vi ett Wellington-snille!" Och då vi frågade vad som var så märkvärdigt, svarade han, att han "bara dängde på dem, och att det var allt Wellington kunnat göra".

Det var kuriöst att höra dessa mästare i "skarvningskonsten" med största livlighet berätta sina sagor. Vid varje upprepande av en historia kommo de ihåg nya detaljer. Och ändå säges det, att sjömännen ej ha fantasi. Men just därute på de fria slätterna finner man de allra friaste fantasier, som inte äro begränsade av akademikritiker och litterära skolor.

Näst det att lyssna till berättelser och berätta sådana var kortspel det mest omtyckta tidsfördriv på Albatross. Somliga kamrater voro passionerade spelare och kunde sitta timtals vid spelbordet. Även jag lärde det något och var för några veckor rätt intresserad däri. Men jag tröttnade snart på detta dumma, fruktlösa tidsfördriv.

Vad vidare livet på den stora handelsskutan beträffar kan sägas, att jag aldrig varit på ett fartyg med så många upptågsmakare ombord. Den ena tokigheten avlöste den andra, och till och med befälet fick en känning därav ibland. En söndagsmiddag t. ex. råkade vi få pudding, som gav tydligt vittnesbörd om att råttor haft en längre tids vistelse i mjöltunnan. Naturligtvis kunde vi inte äta denna rätt, som annars var söndagens stora läckerhet, och nu började vi rådgöra om vad vi skulle göra med den. Kocken sade, att han inte kunde hjälpa saken, emedan kaptenen sagt,

att om mjölet siktades, skulle ingen kunna märka något. Men sikten var grov och bevisen följde med. Sedan kocken avlagt detta vittnesmål, som bevisade kaptenens skuld, föreslog någon, att vi skulle hålla en ordentlig begravning och högtidligt överlämna pudding och panna åt oceanen. Förslaget blev enhälligt antaget, och om en liten stund marscherade vi i procession akterut, fyra handfasta män bärande puddingpannan mellan sig som en likkista. Kocken i täten med ett dragspel, varur han pumpade fram en bedrövligh marsch. Komna ett stycke akterut, där befälet kunde se ceremonien, sänkte vi sakta och värdigt med blottade huvud och under ett lågt vemodigt mässande pudding och panna i havet.

“Har ni någonsin sett en sådan samling idioter?” Det var kaptenens kommentarier över hela tillställningen.

Länge leve drottning Viktoria! utropade Sam Bramtopp, och sedan marscherade vi till skansen och togo av våra högtidskläder.

Jag hade inet lyckats få några böcker med mig mer än bibeln. Några gamla tidskrifter, som jag kom över ombord, voro snart lästa. En dag frågade jag andre styrman, om han hade någon bok att låna mig. Han skänkte mig en stor, nästan utsliten volym, innehållande en del av Voltaires skrifter. På så sätt blev min lektyr för en tid bibeln och Voltaire. Att börja med fann jag stort nöje i den elake världsbegrinaren och läste med hast igenom den digra boken. Det var något i hans demoniska skratt, som fann genklang i min själ, vilken oaktat det glada livet aldrig kunde bli fri från den bitterhet, som ingöts under de hårda åren hos Kälman. Och för resten såg jag, att just vårt liv och våra

glädjeämnen, ja, människan i allmänhet, även då hon struttar i sin värdighet, än rysligt skrattretande. Detta från en misantrops, från en gäckares, från en Voltaire's synpunkt. Himlen gråter över människans vansinne, en Voltaire eller Heine hånler. Då jag emellertid med mera eftertanke läste boken igen, började den få en bitter bismak. I de blixtrande kviekheter, som roat mig vid första läsningen, fann jag en giftig udd. De voro dolkar, doppade i något sataniskt etter, som på samma gång de roade och sårade sände ett gift i själen, vilket retade de lägre instinkterna och kommo mig att se på mig själv och människan i allmänhet med en känsla av förakt och förtvivlan. Själva skrattet, gäckeriet i boken blev hemskt. Jag sökte på ensamma stunder analysera det men kunde aldrig få klart för mig, om det var medfödd hjärtlöshet, sådan som finnes i avgrunden, eller självförvärvad ondska, som dominerade i löjet. Säkert är, att det inte var ett gott och hälsosamt skratt. Det kom inte från en god och lycklig människa. Sådant var mitt intryck av Voltaire då, när jag själv ej hade någon tro. Och under åren har detta intryck icke modifierats. Han är inte en hjälpare. Han suger livets finaste safter ur själen.

Hur livet skiftar i högblå och askgrå färg! Jag har försökt berätta, hur vi skrattade, pratade och lekte ombord på det goda skeppet Albatross och vilken skara rolighetsmakare, som trampade dess däck. Vad vi logo under vakterna, och vilka ystra upptåg som presterades! Löje är hälsosamt, säga de visa, och "ett gott skratt upplivar själen". Troligtvis är det sant allt det där, fast jag kände en man, som bekände sig till ordspråket och praktiserade det, i synnerhet under måltiderna, tills han under ett skratt, "som upplivar sjä-

len'', satte ett köttstycke i halsen. Naturligtvis gjordes allt för att rädda honom, men hur det var så flydde skrattet, men köttstycket och döden blevo kvar. — Nåväl, fast det kan vara sant, att glädjen har företrädde framför sorgen — Salomo experimenterade och fann till slut sorgehuset bäst — så kunde ej våra skallande skratt och muntra pojkstreck hålla döden från vår skuta. Han kom ombord och lade sin hand på en av muntergökarne, som, full av öl och glädje, kommit dansande ombord och vars levnadsfilosofi var att "ha roligt, så länge man lever''. Inte var Martin någon vidare ungdom, ty han hade sett sina fyrtiofem år, av vilka trettio smugit sig undan, sedan han lämnade sitt hem i en liten stad på Norges västkust.

Besynnerligt hur mina fötter börja svullna, sade Martin en kväll efter sedan vi passerat Kap Horn. Jag kan snart inte få dem i skorna.

De fötterna ha visst alltid haft anlag att växa, om man får dömma av storleken, svarade en kamrat och grinade åt sin kickhet.

Nästa dag gick "Mart'', som vi kallade honom, akterut till kaptenen och lät honom syna de alltjämt växande fortkomstledamöterna.

Det hjälpte dock inte, utan svullnaden fortfor och började stiga uppåt knäna, och Mart måste hålla sig i kojen. Men var är det värt att följa detaljerna i dödens lilla mästerverk! Svullnaden steg upp till underlivet. Och de av oss — och Martin själv — som kände till hur "Berri Berri" har för sed att taga sina offer, visste, att då sjukdomen nått så långt, voro ej många sandkorn kvar i timglasets.

Stackars Mart låg i sin ensamma hytt, dit han blivit flyttat från skrattet och stojet i skansen, och gav

akt på hur döden, som redan beherskade kroppens nedre del, intog terräng för varje dag. Och han visste, att för varje timme sköts han närmare den stunden, då han, svept i segelduk, skulle överlämnas åt de mystiska djup vår skuta plöjde.

En afton efter en särskildt plågosam dag bad han mig att komma in en stund, vilket jag gärna gjorde. Efter några vanliga anmärkningar om sjukdomen låg han tyst och funderade litet, varpå han vände sig mot mig och sade:

Se här, "Ism", jag vill att du skall göra mig en tjänst. —

Vad vill du, Mart? —

Tack, du! Jag tror jag kan lita på dig. Jo, saken är den, att jag har släktingar i Brooklyn, som borde få veta, att jag fått gå hädan.

Är det så säkert, att du skall lämna, Mart? —

Ja, inte tu tal om det, och när du kommer till "Frisco", så skriv ett brev till dem. —

Är det något särskilt, du vill ha sagt, Mart? —

Åh, inte precis. Bara tala om för dem, att gamla Mart har frivakt, där ingen mer väcker honom. Och hälsa dem från mig, Ism, och tacka dem för att jag alltid var välkommen till dem i Brooklyn. Och hälsa till lilla flickan — Åh, låt se, det är sju år sedan jag såg henne sist, och hon var då nio, vad tiden gått — och säg, att jag minnes, när hon satt på gamle Marts knä och lekte. Och här är adressen, Ism. Glöm inte tjänsten till kamraten, som ni måste lämna ute i Stilla havet.

Det blev tyst. Han syntes vara borta hos vänliga anhöriga, och jag hade mina egna tankar.

Efter ett par minuter bröt jag tystnaden: Se här,

Mart, sade jag, jag är ledsen, att du måste lämna oss. Du har varit en glad och trevlig kamrat. Men det blir ju vår tur förr eller senare. Men hur känns det, när man är så nära att bli kallad från den här tillvaron? Jag satt och tänkte, att det säges vara ett liv efter detta och olika tillstånd där.

Mart avbröt mig: Hör du, Ism, tala inte därom. Jag har grubblat på det dag och natt, under det döden har gripit stycke efter stycke av min kropp, och jag har beslutat att inte mera tänka därpå. Du vet, hur det är. Det är åtskilliga gånger i livet, då man grundar på dessa frågor, och jag har haft min tur. Ett par gånger var det bra nära, att jag skulle brassat back och försökt segla på ny bog, men det är länge sedan, och det blev intet av. Nu efter trettio år av hundslit på sjön med brännvin och annat galet i hamn och de här plågorna nu på slutet kan jag inte tänka på något sådant. Det får gå som det går, Ism.

Välan, som du vill, Mart, sade jag, och jag förstår dig så väl. Jag vet inte mer om saken än du. En gång hade jag tro, som kanske de flesta av oss haft, men den blåste bort, när det var stormigt väder för mig, så jag vet ingenting. Vi äro lika fattiga, du och jag.

Ja, Ism, sade han, och livet är hårt för oss. Vad har mitt liv varit annat än ett hopkok av galenskap och slit, och nu om ett par dagar skall jag ligga härnere som en gammal bortkastad vrakbit. Bra hårt det där! Skulle det finnas något högre befäl, som vill ha reda på kursen jag styrt under min korta, mörka vakt, får jag väl säga som sanningen är, att det varit dåligt med kurs och sådant där. Jag har för det mesta låtit driva för vind och våg.

Det var tyst igen ett ögonblick. Bara plasket av vågorna hördes och nu och då en halvkvävd klagan från den sjuke.

Jag steg upp och sade: Allright, Mart, var säker på att jag skall skriva till Brooklyn, om du inte är med, då vi komma i hamn.

Tack du, Ism — men vänta, det är ännu en sak, som jag vill du skall säga. Skriv också, du, att jag efter sjömanssätt fått en hederlig begravning. Jag känner kaptenen och vet, att han skall ge sin matros en ny bit segelduk till likkista och en ordentlig tyngd vid fötterna. Och det skall glädja dem att få veta, att allt blivit gjort ordentligt. — Och, du, ännu en sak: nämn för dem, vad som fattades mig, så de förstå, att det inte var någon usel sjukdom, som jag själv skaffat mig. Du förstår. Det är så lätt att tänka illa om sjömän, och jag vill inte att de skola tro, att det var något sådant, som tog bort gamle Martin. Vill du det? —

Naturligtvis, Mart. —

Och nu, Ism, tag min hand och säg adjö. Min resa är nu strax slut — och, Ism, tänk någon gång på dumme Mart. Och, du, när du minnes mitt skoj — han stannade ett ögonblick och såg på mig, men med ett uttryck liksom om han sett efter något långt långt borta — då du minnes mitt skoj, kan du också minnas, att jag hade min del av sorg, förrän jag antog pajasrollen. Adjö, du, Ism. —

Adjö, Mart, sade jag. Din hand är så kall nu — lägg den inunder filten.

Då jag kom på däck var det redan mörkt. Jag ställde mig vid väderrelingen och såg ut över den mörka oceanen. Den såg så hemlighetsfull och avskräckande

ut att jag ryste, och ljuset från stjärnorna lyste inte långt ner i dess djup. Och borta på själva horisonten, som det syntes, brann en ensam stjärna med svagt flämtande ljus. Skulle hon sjunka ned och släckas i det kalla, kalla havet?

Nästa morgon vid fyratiden kände Mart svåra plågor, och ett par timmar senare led han oerhört. Jag gick till kaptenen och frågade, om något kunde göras för att minska plågorna.

Skepparen gick med mig och såg med innerligt deltagande på den sjuke:

Tror du, Martin, du skulle kunna svälja ett glas gott brandy? frågade han.

Om Martin kunde svälja ett glas brandy? Även i det sorgliga ögonblicket kunde jag ej hjälpa att se den omedvetna humorn i frågan.

Ja, tack, kapten, svarade Martin, det går nog.

Kaptenen gick akterut och kom snart tillbaka med ett vanligt vattenglas bra nära fyllt med brandy. Tag det, min gosse, sade han, och du kanske skall känna dig bättre.

Martins hand darrade, men han tog denna jättesup. Och enligt Sam Bramtopps kommentarie, då vi ett par dagar senare gingo genom alla detaljer vid kamratens frånfälle, visade han därmed ända in i det sista, vilken genomärlig djupvattenssjöman han var.

Om alkoholen stillade plågorna vet jag ej, men en timme senare dog Martin. Ingen var hos honom i det ögonblicket. Men en man, som var rätt utanför dörren, hörde honom ropa: "Slå åtta glas, vakten är över", och så hördes ett par hårda andedrag. Då han såg in i hans hytt, hade livsgnistan flytt. Och då den var borta, fick hela kroppen en besynnerlig grönbå

färg, liksom den varit mörbultad, och ansiktet såg så förfärligt ut, att en kamrat, som hjälpte till att lyfta ut stoftet, kallsvettades och skakade.

Kaptenen kom förut och såg på den döde matrosen.

Ja, Mart är gången, sade han. Han har sitt ankare i botten för alltid och behöver inte slåss mer med stormen. Han var en god matros, och jag är glad, att jag alltid behandlat honom väl, och jag hoppas vår Herre skall komma ihåg att jag var den siste, som gav den stackars sjömannen en sup. Det skall kommas ihåg, vad man gjort till en av de minsta, säger den goda boken.

Kapten, inföll jag, Martin sade till mig i går kväll, att han kände kapten så väl, att han visste ni skulle giva honom en bit ny segelduk till likkista och en god tyngd vid fötterna, så han kunde ligga stilla och inte flyta upp.

Och det skall han få, sade kaptenen. Jag skall genast ge segelmakaren order att ta mått och skära av en bit av vår bästa segelduk, och ett ordentlig stycke tackjärn skola vi lägga i.

På eftermiddagen hölls begravningen. Rårna brassades back, flaggan hissades på halv mast och den döde, som blivit lagd på en lucka, övertäckt med engelska handelsflaggan, bars till relingen. Ena ändan av båren lades på relingen, och medan den andra hölls av bärarne, läste kaptenen den vanliga ritualen. Det ljud vackert och högtidligt därute på oceanen, i synnerhet orden om honom, som är uppståndelsen och livet. Då läsningen var slut, lyfte kamraterna sakta den inre ändan av båren, och kroppen gled av och försvann i djupet. "Adjö, Mart", sade vi och sågo över relingen efter honom. Så brassades rårna åter för vinden, flaggan halades ned, och vi fortsatte vår resa.

Naturligtvis fick vår vidskeplige Ned Orr efter denna händelse ny näring för sin övertro, och det gick knappast en natt utan att han såg Martin vandra kring på däck. En kväll, då jag höll på att språka med Ned, började han plötsligt stirra bortåt däck. Då jag frågade honom, vad som ådrog sig hans uppmärksamhet, fick jag veta, att det bara var Martin, som vid skansdörren tittade in på de andra kamraterna. Men det är inget ovanligt, sade han, ty jag har sett honom varje natt. En natt satt han på relingen med ryggen vänd mot vantet och händerna rörde sig, liksom om han sökte stoppa sin pipa.

Såg du pipan? frågade jag.

Nej, sade Ned trovärdigt. Jag bara såg händerna arbeta som då man karvar av en bit tobak att lägga i pipan. Så om en stund förde han handen mot blusfickan, där vi vanligtvis ha tändsticker, och så försvann han. —

Han fick således inte en rök. —

Nej, stackars Mart, sade Ned suckande, det är nog sin rök, han kommer för och som han står i skansdörrens och tittar efter.

Efter ännu en tid av växlande väderlek, anlände vi slutligen till San Francisco, där "boarding-mästare" med brännvin och förespeglingar lockade bort en del av besättningen och där last lossades. Ny last intogs i Porta Costa, och vi voro åter färdiga att segla ut med Hull som mål för färden. Då vi lyften ankaret sjöngs på backen:

Hiv, matroser, hiv, matroser!

Vi segla nu mot hemmets strand.

TRETTIONDE KAPITLET.

I Australien.

VI måste nu hoppa över åtta år av vanliga växlingar för en sjöman. De åren sakna ej intressanta händelser, men det är omöjligt att skildra alla inom permarna av denna lilla bok. Under dessa år seglade jag på jordens alla hav och blev så van vid sjölivet, att det sällan kom för mig att tänka på ombyte av yrke. Jag blev också mer och mer lik mina kamrater, men läslusten och en viss motvilja för det grövre sjömanslivet i land lämnade mig ej. Från hemorten hörde jag aldrig någonting, och jag förmodade att jag därhemma ännu ansågs vara död. Hemmet höll på att alldeles försvinna ur mina tankar.

Åtta år hade således förflutit, sedan jag trampade Albatross' däck, då jag på en tysk bark kom till Sydhavens pärla, det vackra, romantiska Sydney, i Australien. Sydney var en stad, som på ett särskilt sätt tilltalade mig, och jag beslöt att stanna där en tid och segla småskutorna på kusten. Efter åtskilligt parlamentering med skepparen, som slutade med att jag måste skaffa en man i sitt ställe, blev jag avmönstrad på grund av klimatfeber, som han skrev i loggboken och vilket i bild talat var sant, ty klimatet i Sydney utgjorde en stor del av dess dragningskraft på mig.

Här skall man segla tio månader av året och vila de andra tre, resonerade jag.

Efter ett par veckor tyckte jag det vara på tid att se mig om efter en skuta. Och då jag fått reda på förhållandena på kusten, förstod jag, att jag ägde tillräckligt med praktisk och teoretisk kunskap i sjömansyrket att söka plats åtminstone som andre styrman. Det var emellertid ej så gott om sådana platser, och jag började undra om det ej vore bättre att nöja sig med en matrosplats än att gå overksam längre.

Så hände det sig, att jag vid åttatiden en kväll gick in på ett kafé, där skeppare ofta hade sitt tillhåll och där de brukade resonera över sina angelägenheter eller berätta historier. Kaféet var egentligen ingenting annat än en vinsalong, ty där fanns ej annat än kaffe och smörgåsar i matväg. Medan jag väntade på att bli serverad och läste i en vinfläckig tidning, kom jag att lyssna till ett samtal mellan tre skeppare, som sutto vid ett bord nära intill mitt. En av dem, en stor, rödbrusig medelålders man, som fått litet för mycket av den dryck, som "stinger lik en huggorm", höll på att berätta om sina bedrifter i unga år med det täcka könet.

I mitt hemland, Sverige, sade han, kunde jag få flickor i dussintal, bara jag visslade åt dem. I synnerhet kommer jag ihåg en, som var så vacker och fängslande, att till och med jag höll på att bli förälskad och hade nog gift mig med henne, om ej en annan av mina fästmör dykt upp just då och hotat mig med stämning. Och vet ni, fortsatte han, att det tog mig flera år, innan jag kunde komma ifrån en viss förebråelse över att jag hade lurat henne.

Vad hette den vackra snörosen? frågade en av sällskapet skrattande.

Åh, svarade berättaren, jag nämner inte gärna näm-

net på den ängeln, men här gör det väl ingenting. Hennes namn var Hagar Elm, och hon reste hem på landet någonstades ett stycke från Stockholm, ni förstå. —

“Hagar Elm!” Jag ryckte till, som om en orm hade sänkt sin gadd i mig. Var det möjligt? Var den hjärtlöse, halvdruckne skurken, som satt och skröt av sin bedrift, min moders förförare, min far?

Min första impuls var att ta en stol och krossa huvudet på honom rätt därinne. Men plötsligt ljöd mors ord på dödsbädden i min själ, och jag behärskade mig. Jag lyssnade på nytt utan att någon märkte min sinnesrörelse, och jag satt och betraktade den, som förmodrat min moders liv och kanske var orsaken till hennes tidiga död. Han var en kraftigt byggd man, och utan tvivel måste han ha sett fin och ståtlig ut i yngre år, fast ögonen nu voro blodsprängda, kinderna pussiga och lasten hade satt sin omisskänneliga stämpel på honom.

Berättelsen, som han så trovärdigt relaterade, var snart slut, och herrarna började samtala om andra ämnen. Om en stund reste han sig för att gå, då en av kamraterna frågade: När seglar du? —

Om ett par dygn, men jag måste först skaffa en andre styrman. God natt!

“Andre styrman!” Det tog en halv minut att fatta mitt beslut: Jag skall få hyra med far min, tänkte jag. Är inte det en ödets ironi?

Då han gått ut, gick jag genast efter, närmade mig honom och sade: Ursäkta, kapten, jag hörde där inne på “Du Nord”, att ni behöver en andre styrman. Jag söker en sådan plats.

Han såg på mig litet. — Betrakta du din son, tänkte jag.

Välan, sade han litet sluddrigt, kom ombord i morgon klockan tio — skonaren "Sea Gull." Fråga efter kapten Helmer.

Namnet stämmer in, tänkte jag och sade: Tack, kapten.

Nästa morgon var jag där på bestämd tid. Jag blev ombedd att stiga in i kajutan. Skepparen, som såg litet blekare ut än kvällen förut på kaféet, satt vid ett bord, varpå stod en flaska brandy och ett par glas.

God morgon, sade han, sitt ned och låt oss talas vid. Jag satte mig på en stol mitt emot honom.

Välan, började han, ni söker andre styrmansplats, vill jag minnas. Har ni seglat som sådan förut? —

Nej, men jag tror jag kan sköta platsen. —

Hur länge har ni seglat?

Jag omtalade hur länge.

Nåja, det är en lång lärotid, så vitt där finnes anlag. Jag tror nog vi kunna komma överens, men ser ni, tiderna äro dåliga, och jag kan ej betala högsta hyra. Vad begäres?

Jag förstod väl, att då man behöver mycket att dricka, bli tiderna dåliga, och förstod också, varför han ej förr fått en man för platsen.

Kapten, sade jag, detta blir min första tur som andre styrman, och jag antager för sex pund i månaden, vilket är ett pund mindre än vad som betalas här på kusten.

Han tänkte och syntes räkna liksom bekymrad, men så ljusnade ansiktet och han sade: Allright! låt det vara bestämt. När kan ni komma ombord? —

I kväll. —

Gott, och tag nu en riktig sup. Han sköt glas och flaska åt mig.

Nej, tack, kapten, sade jag, jag dricker aldrig något starkare än vin och det endast sällan. —

Dricker ni bara vin! Ni som är sjöman! Vad i all världen har ni mot brännvinet? utropade han.

Jag lovade min mor att inte begagna starka drycker, och bara det, att jag tager ett glas vin ibland, är en överträdelse av mitt löfte, som jag inte vill göra värre. —

Ni måste ha ett väldigt minne, som kommer i håg vad er mor sade. Men vad hade er mor mot starkvarorna? —

Religiösa skäl, men sedan har jag också sett, att sådana drycker äro ingen hjälp för mig. —

Hur så? —

De hjälpte till att göra min far till skurk, sade jag lugnt.

Vad säger ni? utropade han. Er far en skurk! Ni måste vara en rolig son, som sitter här och helt lugnt förklarar att er far var eller är en skurk. Det måste kännas ljuvligt för en far att ha en sådan pojke. —

Eller för en pojke att ha en sådan far, inföll jag.

Ja, kanske, men vad gjorde er far då? sporde kaptenen.

Kapten, sade jag, kanske vi bli så bekanta någon gång, att jag kan berätta det. Jag hoppas det åtminstone. För tillfället ursäktar ni säkert, att jag ej besvarar frågan. Men jag skall inte glömma den.

Allright! sade han godmodigt. Men apropos vad landsman är ni? —

Svensk! —

“Well, well!” Jag är också svensk, sade han, stock-

holmare till på köpet och har seglat som styrman på svenska passagerarebåtar, förrän jag gav mig ut på vippen. Det var härligt på de svenska kustbåtarna.— Men ert namn? Jag har inte fått det ännu. —

Ismael Hagarson. —

“Hagarson!” Han tänkte ett ögonblick. Ett kuriöst namn, som påminner mig om något, sade han.

Adjö så länge, kapten, sade jag och steg upp.

I dören frågade jag: Vad är målet för resan?

Nya Zeland och tillbaka igen, blev svaret.

Jag gick till mitt logi och tänkte över saken. Andre styrman på min fars egen skuta! Naturligtvis! Men vilken far jag hade! Ödet är lekfullt ibland. Jag beslöt att inte för honom omtala vår släktskap, om ej några särskilda omständigheter skulle visa mig, att det borde ske.

TRETTIOFÖRSTA KAPITLET.

Vad jag vann vid månskensbryggan.

“**S**EA GULL” var en skonare på ungefär 200 ton, inte vidare snabbseglande men bastant och sjöduglig. Den var särskilt passande för dessa farvatten, där man ofta får kämpa med väldiga vågor. Det var en vacker dag, då vi seglade ur den förtjusande hamnen och med sydostlig kurs lämnade det gröna landet bakom oss. Besättningen arbetade raskt, och följaktligen voro vi sjöklara om ett par timmar efter sedan vi lämnat hamnen. Då jag kom akterut, sedan jag hade sett efter att ankaret surrades ordentligt, anmärkte jag till kaptenen, att han hade en stark och sjöduglig skuta.

Ja, sade han, och få vi elakt väder, skall ni få se hur fint hon rider på vågorna. Och rymlig är hon, så jag har många gånger önskat, att jag hade henne upp i Östersjön och finge lasta henne med trävaror.

Skulle kapten tycka om att segla på Östersjön? frågade jag.

Ja, för all del. Sanning att säga längtar jag efter norden ibland och skulle gärna se min skuta i det här-liga Stockholm. —

Men det synes vara trevligt här nere också, svarade jag, och luften är så mild och varm, så jag bara går och drömmer om de små gröna öarna där inne i viken. —

Ja, men en nordbo blir trött på södern, och för resten, tillade han, jag har nog åtskilligt jag gärna skulle vilja ta reda på i hemlandet. —

Släktingar och bekanta kanske? —

Åh inte precis, men det är en viss annan person, som jag haft svårt att glömma, som jag gärna skulle vilja se.

Jag såg på honom. Han såg allvarsam ut, och jag märkte en mjuk glans i ögonen, som måste sänts dit av någon inre rörelse.

Säg mig, återtog han, hur det är i Sverige. Ni har varit där senare än jag. Ack, ack! vad åren gå. Det är fullt tjugu år sedan jag såg en skymt av hemlandets kust. Är det mycket förändrat där? —

Jag vet inte, men jag kan med säkerhet säga att där äro flera gravar nu, än då kapten lämnade.

Han log litet. Ni ger besynnerliga svar ibland, sade han. Vem brukar tänka på gravar vid er ålder? —

Eller tänka på att sådana grävas, medan vi äro borta, inföll jag, och följaktligen blir man vid återkomsten alldeles förvånad, då ett sådant litet märke på jordytan är det enda, som är kvar efter den man tänkt på och för en eller annan orsaks skull känt behov av att träffa.

Det har ni rätt i, sade han. Vi människor äro roliga varelser i alla fall.

Roliga ibland och djävulska oftare, kapten, svarade jag. — Men jag ser vi få hala in brassarna litet.

Under första dagen ombord förstod jag, att skepparen på sitt fartyg ute på havet lät glaset vara i fred och att han var en godmodig befälhavare, som inte oroade oss styrmän något vidare. Första styrman var

en Sydney-man av tysk härkomst, några år äldre än jag. Även han var en trevlig karl, som gärna språkade bort en stund och som var mycket vänlig mot besättningen.

Första natten på resan blev det min vakt från åtta till tolv. Vi hade seglat land ur sikte under dagen, och det vida havet omgav oss på alla sidor. Vädret stod fortfarande vackert, och luften var så klar, att stjärnorna syntes ända ned till själva synranden. Halvmånen kastade ett dunkelt sken över vattnet, och brisen var så mild, att jag öppnade skjortan vid halsen för att riktigt njuta av den. Vid niotiden kom skepparen på däck, och sedan han sett på kompassen och upp på seglen, kom han över till styrbords reling, där jag stod.

Fint väder det här, anmärkte han.

Ja, svarade jag entusiastiskt, och luften kännes som om den vore full av livselexir. Och stjärnefallen äro så talrika, att man kunde tro sig vara långt inne i sydostpassaden.

En sådan kväll är skön, sade han, och ändå tycker jag inte riktigt om den. —

Det sköna tycker väl kapten om? —

Ja, men uppriktigt sagt, är det något så rent och idylliskt i en sådan kväll, att man börjar ångra sina dårsaker och känner sig vara en stor syndare.

Det säges vara en hälsosam känsla, svarade jag.

Ja, om man ångrar och blir bättre. Men vad hjälper det, att man ångrar i kväll och i morgonkväll och är full av goda föresatser men i alla fall låter djävulen ta ut sin rätt, när man kommer i hamn?

Ja, det är bedrövligt, kapten, medgav jag, men kanske inte vår ånger är så djup i alla fall. Ni och

jag t. ex. kunna väl inte vara så ångerfulla och olyckliga, då vi så här makligt stå och röka cigarrer och njuta av den drömsköna natten. Vår ånger kanske inskränker sig till en liten poetisk önskan att kunna vara rena och sköna som stjärnan eller ängeln, som enligt vår Tegnér står på den:

“Ser du på randen utav den gyllne ön
Står med en lyra i handen en ängel så skön.”

Åh, så vackert det är, suckade kaptenen. Jag tror jag skall sälja skutan, bege mig till Östersjön och segla på svenska kusten.

Han gick bort till andra relingen och såg ned i vattnet en stund. Så kom han åter till mig och sade: God natt. Jag går till kojs nu.

Det var en ny erfarenhet att vandra fram och tillbaka på halvdäcket och veta att fartyget var under mitt befäl några timmar. Jag gick förut för att se om vakten på däck höll sig i ordning och utkiken var på sin post. Pojkarna sutto språkande på luckan och stego upp, då jag kom. Jag sade till dem att de kunde sitta stilla och språka, bara de voro på däck. Utkiken var på sin post. Seglen drogo jämf och tyst, och tågen hängde på sina naglar.

Då jag försäkrat mig om att allt var väl, gick jag upp på halvdäcket igen och började sakta promenera fram och åter. Plötsligt fattades jag av en oförklarlig impuls att taga kikaren, som satt i en läderhylsa vid nedgången till kajutan, och se mig kring litet. Men det syntes vara dumt att göra det, ty under natten ser man ingenting vidare även med kikare, och förresten var det ingenting särskilt att se efter. Ingen lanterna

hade rapporterats, och så vitt vi visste, var för tillfället havet tomt inom vår synkrets. Men begärelsen eller maningen blev starkare, och jag kunde inte motstå. Jag tog därför kikaren och synade noga förut på båda sidor av fartyget och sedan runt omkring. Ingenting syntes, och jag tänkte lägga bort instrumentet, då någonting kom mig att ännu en gång se bort till ett ställe, där den svaga månskensstrimman låg på vattnet. Och verkligen, där i ena utkanten av glittret flöt en båt, som rullade och hoppade i de små vågorna. Jag kunde ej se något i den, men att det var en båt, var tydligt. Jag kallade kaptenen. Uppkommen på däck övertygade han sig snart, att jag ej sett fel. Order gävos genast att styra upp mot båten, och då vi kommo i dess närhet ropade kaptenen:

“Båt, ohoj!”

Vi lyssnade mycket noga, och jag tyckte mig höra ett svagt buller från den lilla farkosten. Genast sändes en båt över sidan. Tre man och jag hoppade i. Det tog oss ett par timmar att komma längs sidan, och där i båten lågo två människor, en äldre man och en ung kvinna. Båda rörde sig men voro för svaga att tala högt.

Vi måste bogsera båten upp till vår skuta, sade jag. Det var snart gjort, och varsamt hissades båten med sin last ombord. Varligt buros också de två människorna ned i kajutan och lades på en soffa. Deras ögon öppnades ibland, och en och annan kvidan undsluppo dem, men de voro för medtagna att lyfta huvudet eller säga något.

Troligtvis hunger och törst, och vi få vara varsamma, så att inte livet flyr, sade kaptenen.

Litet vin blandat med vatten hälldes mellan deras

läppar. Det syntes verka vederkvickande. Och vi fortsatte med mjölk och vatten. Så småningom kryade de till sig, så att de kunde viska ett sakta "tack".

Mannen var vid ungefär sextio års ålder, något grånad, kvinnan ungefär tjugutvå eller tjugutre. Vi gissade att det var far och dotter, men hur hade de kommit i en sådan belägenhet?

Efter att ha fått dessa förfriskningar somnade de en stund, och då de åter vaknade fortsattes behandlingen. Nästa morgon kunde de tala, och vi fingo då veta, att de från en liten stad i närheten av Sydney givit sig ut på fiske och uti dimma blivit skilda från land och kommit ut till sjös. Ingen kompass hade de, och i tre dagar och nätter hade de hungrat och törstat. Första dagen hade de haft en liten flaska vatten och en smörgås, som delades, men sedan dess hade de ej haft ett grand att förtära.

Efter ett par dagars förlopp syntes de vara vid god vigör, i synnerhet flickan. Herrn var en handlande i sin hemstad, och efter som han var enkling innehållade dottern, hans enda barn, för honom. Naturligtvis voro de ytterst tacksamma för sin räddning, icke minst till mig som upptäckt dem. Det var glädjande att märka, hur fort de repade sig efter den förfärdiga erfarenheten. Och jag kunde inte rå för, att jag tyckte fröken Brannan blev fagrare och fagrare allt efter som spåren av de rysliga dygnen i båten försvunno. Hon hade mörkt hår och stora livliga ögon, fulla av barnslig oskuld, och då hon skrattade, klingade det så hjärtligt, att man genast kände sig ljusare till sinnes. Men varför göra en lång berättelse av en vanlig företeelse? Sedan Edens dagar ha ju män blivit kära, huru filosofiska de än varit, och till

trots av cyniska resolutioner. Och då vi anlände till Nya Zeland och våra passagerare landstego för att återvända hem med ångbåt, antog jag med glädje deras hjärtliga inbjudan att vid återkomsten till Sydney resa ut och stanna hos dem några dagar. Att unga fröken i synnerhet yrkade på, att jag borde glädja dem med ett besök, gjorde ett särskilt gott intryck på mig, och under hemresan voro mina luftslott märkvärdigt höga och praktfulla.

Sea Gull bar oss lyckligt tillbaka till Sydney. Kaptenen gav mig en veckas fritid, då jag lovade att segla med honom några turer till. Det lilla lokomotivet pustade vid stationen, då jag kom dit med kappsäck i handen och en ljuv oro i hjärtat. Jag hade naturligtvis underrättat herr Brannan om min ankomst, och då tåget rullade in på stationen, såg jag honom och hans dotter stå väntande. Deras hjärtliga sätt att mottaga mig visade, att inbjudningen var uppriktigt menad. Då vi sutto vid middagsbordet, där det kändes så innerligt hemligt och gemytligt, skrattade fröken B. och anmärkte, att det skulle bli roligt att få presentera sin räddare för sina bekanta. Hon hade berättat för dem, vilken oemotståndlig maning att begagna kikkaren, som plötsligt gripit mig den där kvällen.

I höllen just på att förtöja er båt vid månskensbryggan, och det var vid kanten av densamma jag upptäckte farkosten, anmärkte jag liksom upplysande.

Den bron leder till en annan värld, säges det, och vi skulle snart fått vandra bort på den, svarade herr Brannan allvarligt.

Det dröjde ej länge, förrän jag blev riktigt bekant med den trevlige gentlemannen och hans dotter. Han var förmögen, stod just i begrepp om att sälja sin affär

och flytta in till Sydney för att slå sig till ro. Där ägde han ett vackert hus, omgivet av en liten vacker park, och dit längtade han beständigt. Deras bekanta träffade jag. Talrika bjudningar fick jag vara med på, somliga trevliga och lediga, andra pompösa och dumma. Fröken B. och jag gjorde varandra sällskap bra mycket, och ofta togo vi långa åkturer i hennes lilla schäs. Under tiden blev jag allt djupare förälskad i henne, och fast jag är pessimistiskt anlagd, kunde jag ej blunda för att hon fattat åtminstone något tycke för mig.

En kväll i ensamheten på mitt rum tänkte jag över situationen grundligt och beslöt, att förrän jag lämnade meddela henne min känsla och om den ej besvares försöka taga det lugnt och sedan aldrig låta höra av mig mera för att ej hos dem uppväcka pinsamma känslor. Tillfälle gavs redan nästa dag. Lugnt och som jag trodde med värdighet talade jag om för henne, huru hon fängslat mitt hjärta från första stunden jag såg henne och hur denna känsla blivit allt djupare, tills jag nu hade beslutat att delgiva henne detta, och om ej svaret bleve gynnsamt ämnade aldrig mer säga något därom. Det senare tyckte jag dock var för dramatiskt och innebar en slags hotelse, och därför teg jag därmed.

Hon var tyst en långt stund. Till slut sade hon: Ismael — för första gången begagnade hon mitt förnamn — vi äro bekanta och äro vänner. Ni räddade våra liv, och de dagar ni varit hos oss ha gjort, att vi känna det som om ni varit vår vän många år. Men icke desto mindre har ni helt nyss kommit till oss, och under det mitt liv förflutit stilla hos min fader, måste ert ha varit oroligt och stormigt. Ursäkta mig — jag

är ett av vårt fria Australiens fria barn och vördar kanske inte konvensansen, som de göra borta i gamla världen. Därför, då ni tagit er friheten att förklara er kärlek, tager jag mig friheten att fråga, huruvida ert flydda liv, det jag ej känner, giver er rättighet att alvarligt tala om kärlek till mig?

Frågan, så direkt och öppen och framställd med mjuk värdighet i rösten, som dock nästan darrade, överraskade mig. Jag tänkte några sekunder. En glad triumferande känsla vibrerade i min själ. Äntligen hade stunden kommit, då jag skulle erhålla lön för att jag ej låtit mig föras med av den smutsiga strömfåra, som vanligen drager sjömän ned i lastens inferno. Det var värt ej blott några utan miljoner år av strid med sig själv och omgivning att kunna se denna kvinna frimodigt i ögonen och säga, att då det gällde mitt liv, så behövde ingen kvinna känna sig förolämpad av att höra kärleksförklaring från mig. Och jag kunde säga henne, att hon var den första flicka jag någonsin tilltalat i detta ärende.

Jag omtalade också för henne om min barndom och hur det hitintills gått mig i livet.

Då jag var färdig, sade hon: Ismael, vi hade aldrig inbjudit er till vårt hem, om vi ej ansett er stå över den vanliga klassen av sjömän. Pappa är tämligen skarp i att bedöma människor, och han fick genast höga tankar om er. Och angående frågan — hon såg ned och lekte med ett parasoll — jag har aldrig någon hemlighet för min fader, och han kan giva er svar. Han vet allt, ja allt, Ismael. Han vet vad jag tänker om räddaren, som fann oss vid månskensbryggan.

Samma kväll hade jag ett längre samtal med herr Brannan, och han tillkännagav att Maria, så hette dot-

tern, var min. Och så talade vi om framtidsplaner. Jag envisades med min idé att fortsätta som sjöman på kusten, taga sjökaptensexamen o. s. v. Men han ville inte höra talas därom. Vi äro förmögna nog, och genom klok förvaltning kunna vi leva i god ro, sade han. Jag skulle i stället lära mig affärer, vilket den gamle hedersmannen skulle undervisa mig om.

En sak var fullt klar: skulle jag ha Maria, finge jag ej lämna henne och fara till sjös. Hon var enda barnet och skulle ej sitta längtande på stranden, då jag irrade ute på havet. Jag lovade allt. Och som Sea Guls skeppare ej envisades att jag skulle infria mitt löfte till honom, började jag att laga mig i ordning för bröllopet, som firades några veckor senare i handlandens vackra hem i Sydney. Jag behöver ej tillägga, att jag var lycklig. Jag var lyckligare än någon gång förut i mitt liv. Och jag tyckte min lyckostjärna nu satt så högt uppe på fästet, som den kunde komma. Australien kallade jag mitt sagoland och min brud min sagodrottning, som jag fann vid randen av månskensbryggan.

Men sagan tog slut, sagodrottningar gå bort, och sagolanden sjunka i haven ibland.

TRETTIONDE KAPITLET.

Två lampor slockna.

TVÅ år av stilla lycka ilade bort, av vilka det senare skänkte oss en liten flicka, som i dopet erhöill namnen Ebba Maria. Jag brukade ibland undra, då jag satt jämte vaggan, om det var en fläkt från vad de kristna kalla himmelen, som det lilla barnet förde med sig till vårt hem. Säkert är, att mina känslor blevo mera mjuka och allvarliga efter lilla Ebbas ankomst, och hennes moder syntes vara gripen av en djup ansvarskänsla, som blandade sig i den oändliga ömhet, som hennes rika själ kunde giva.

Äro, vi, brukade hon säga till mig, som bara ha tänkt på oss själva och nöjen, skickliga att ta vara på denna gåva, som bär evigheten inom sig? Skola vi kunna giva henne föredöme och intryck, som kunna bliva henne till lycka? Och jag brukade sucka, ty jag kände huru fattig jag var i mina tvivel, och hoppades, att Maria skulle kunna ersätta, vad som fattades hos mig.

Min hustru förstod det, ty över den lilla vaggan blev hennes liv ännu djupare och ädlare. Och aldrig nämnde hon de nöjen, som vi förr deltagit i och nu helt försakade. Det var som om en heligare värld genom den lilla varelsen i vaggan sänt min maka en inbjudan till ett skönare liv, vilken inbjudan hennes känsliga själ besvarade på ett sätt, som måste ha skänkt glädje åt änglarna kring Guds tron.

En dag då vi sutto tillsammans ute i trädgården — vi bodde i Sydney — och den lilla näpna barnvagnen stod jämte oss i skuggan av en åldrig palm, sade Maria till mig:

Ismael, jag har något att berätta för dig. Vill du lyssna? —

Ja, Maria, det blir ett verkligt nöje, ty först och främst ljuder din röst vacker i mina öron, och för det andra har jag ingenting att säga själv. —

Något, som jag aldrig lider av, menar du? —

Nej för all del, du, jag är inte elak i dag, men berätta. —

Jo, Ismael, jag tänkte låta dig veta det, sade hon, att det har blivit en förändring i mitt liv--- En stor sådant, fast det gått tyst och stilla. —

Jag tror jag märkt det, sade jag.

Förstår du den också, Ismael? —

Nej, Maria, det är mycket i livet, som går över mitt förstånd.

Ja, du, fortfor hon, jag har kommit till insikt om att vårt liv var så ytligt och mållöst, och jag har vänt mig till den store Hjälparen, som ser livet i evighetens ljus, och har fått det flydda förlåtet, och han har givit mig ett nytt levnadsmål. —

Och det är vad? —

Att få föra hem det, som är mig anförtrött. —

Jag såg på det lilla ansiktet i vagnen. —

Och inte bliva borta själv, tillade hon.

Ack, hur går det med mig? inföll jag och gav tonen en munterhet, som jag inte kände.

Du Ismael får också vara med. —

Tack, men du vet, att jag icke har någon religion. —

Käre make, sade hon med övertygelse, det är något,

som du icke vet själv. Det är kaos i din själ, som det säges ha varit i universum före skapelsedagen. Men mörkret, som låg över djupet, flydde.

Jag hoppas du har rätt, Maria, svarade jag, och om din förändring har jag ingenting att säga. Du har ju varit en ängel, men kan du bli promoverad till ärkängel — ursäktat skämtet, jag menar, att du har varit snäll nog för mig i det flydda, men bara du är lycklig, så är jag glad. —

Och du känner ingen saknad efter de små baler, vi brukade tillställa och vara med på och inte heller efter teaterkvällarna? Men du kan naturligtvis gå.

Nej för all del, sade jag. Låt mig stanna hemma hos dig. Det var ibland litet roligt att vara fånig tillsammans med sina gelikar, men någon längtan hyser jag ej.

Nu är jag så glad, sade Maria.

Och då är allt väl, svarade jag.

Min hustru var om möjligt ännu mera älskande och öm än förut fast något allvarligare, och förändringen i hennes sjäsliv gav någonting heligt åt hennes väsen. Livet i hemmet var lika glatt och trevligt, och på något oförklarligt sätt syntes det mig ännu ljusare än förut.

Snart smög sig dock en sorg in i vårt hem i parken, ty min svärfars hälsa började ramponeras av åtskilliga krämpor. Vi sökte de bästa läkare. Allt gjordes för hans välbefinnande, men han blev sämre och sämre, och vi kunde ej dölja för oss, att hans livslampa bränn svagt och flämtande och att en liten pust kunde släcka den. Den dagen kom också snart, då den hederlige, verksamme affärsmannen måste intaga sjuksängen och doktorn förklarade att lunginflammation inträtt.

Det var vemodiga dagar, då kampen mot döden pågick där uppe i sängkamaren och doktors ansikte vid varje besök blev dystrare. Så kom aftonen, då läkaren tog mig avsides och förklarade, att allt hopp var ute. Kanske skulle redan under natten anden lämna det brutna skalet. Så varsamt jag kunde underrättade jag Maria. Hon sökte undertrycka sin smärta, men jag bad henne gråta ut, om hon kunde, vilket hon ock gjorde i mina armar. Hela natten sutto vi hos den döende, som endast en och annan gång öppnade ögonen och syntes känna igen oss.

Just i daggryningen kom slutet. Vi hade fruktat för en hård dödskamp, men det gick så hastigt och stilla. Ett par rosslingar och anden hade flytt. Min maka knäböjde vid bädden, och jag böjde mig ned vid hennes sida och lade min arm om hennes hals. Tyst talade hon med den, som fordomtima kom tröstande till sörjande vänner. Så släckte vi ljuset och gingo ut ur rummet. Om en stund hördes begravningsentreprenörens steg där uppe.

Begravningen var stor och högtidlig. Den rikliga blomstergården vittnade om en stor vänkrets och att en hedersman gått ur tiden. Och min hustru som enda barnet och arvtagerskan var naturligtvis föremål för mycken sympati och stor uppmärksamhet. Affärsmän, som sålde förnödenheter till huset, bankirer, som hade penningarna på sina banker, och lagkarlar, som hoppades få giva råd och hjälp, alla bugade sig för oss och talte om vilken exemplarisk man som gått ur tiden.

Det har varit allmän sorg i dag, sade jag till min hustru, då jag kommit hem.

Har det varit sorg eller omsorg? frågade hon spetsigt.

Troligtvis en blandning, genmälde jag: sorg över den bortgångne och omsorg om sina egna affärer. —

Och sådant trives tillsammans? —

Synas i detta fall passa bra. —

* * *

Kaptenen på Sea Gull hade jag träffat ett par gånger under dessa år. Han syntes följa sitt gamla levnadssätt, och jag tyckte lasten ristade sin prägel allt djupare på honom. Jag var glad, att jag aldrig hade yppat för honom, att jag var hans son. Ty utan tvivel skulle han under rusets inflytande ha skrutit däröver, vilket skulle ha medfört åtskilligt obehag och satt bekantas rörliga tungor i livlig verksamhet.

På åtta månader hade jag inte sett honom, då jag en eftermiddag blev kallad till telefonen och en kvinnoröst bad mig komma till ett lasarett i en annan stadsdel, där en kapten Helmer, som blivit svårt skadad, önskade tala med mig. Jag talade om för Maria vem som ville träffa mig och hastade i väg. Framkommen blev jag förd till rummet, där han låg. Sköterskan underrättade mig, att mannen var döende av ett skottsår, som han fått under ett uppträde på en krog.

Jag steg in och gick fram till sängen.

Vad är det kapten, vad har hänt? frågade jag.

Hyggligt att ni kom hit, sade han, jag har blivit skjuten av en skurk under bråk på en krog och har visst inte lång tid kvar. Jag känner hur fort det går.

Är det så allvarsamt? Är det något särskilt kapten önskar tala med mig om? sporde jag.

Jag fattade tycke för er, då vi seglade tillsammans, och det kändes som skulle det vara gott att se er vid

min sida en stund. Man har inte många vänner efter ett sådant liv, och det är så svårt att vara ensam.

Kapten, är det inte en präst ni behöver i stället? Kanske ni behöver förlåtelse för något, och jag är inte alls passande att trösta en döende.

“Förlåtelse!” Ack, det behöver jag nog. Jag skall säga er, sade han med skälvande röst, att efter det liv jag levat är det ruskigt att dö. I går tyckte jag mig se personer, som jag förorättat, och jag ville skrika av ångest.

Var det från de levandes eller dödas värld? —

Från de levandes, tänker jag. Jag har i mitt skuldregister en synd, svartare än de andra och som plågat mig hela livet och nu blir hemskare och hemskare, desto närmare jag kommer slutet. —

Har ni mördat någon? —

Nej, men jag har gjort det som är värre. Jag vet ej hur det är, men jag har känt jag ville berätta det för er. —

Vad är det? —

Jo, jag bedrog den bästa kvinna, som jag någonsin träffat. Jag svor vid allt heligt, att om några dagar skulle hon bli min hustru, och som en djävul bedrog jag henne. —

En intressant bekännelse! Vart tog hon vägen? —

Jag vet inte. Hon var hemma på landet och for visst hem. Hon blev ju sedan moder, och Gud vet var hon är. —

Min tanke for tillbaka till min mor och hennes dödsbädd, och jag satt försjunken i minnen, varunder endast den döendes stönande störde tystnaden. Det var så stilla i rummet, att urets knäppningar i min västficka föreföllo högljudda. Skymningen hade un-

der samtalet krupit in och klätt rummet i en tunn, mörk svepning liksom en förberedelse för döden och natten, som stodo på tröskeln.

Den sjuke bröt tystnaden:

Var snäll och tänd ljuset, sade han, mörkret är obehagligt.

Kapten, sade jag utan att efterkomma hans begäran, syftar ni på samma historia, som ni berättade för supbröder på kaféet Du Nord första kvällen vi träffades?

Ja, och jag var skurk nog att skryta över det. —

Då har jag redan hört historien. —

Välan, då vet ni, hur lågt jag sjunkit. —

Ja, kapten, ni sade mig en gång, att jag svarar underligt ibland. Låt mig nu göra det åter och besvara en berättelse med en annan, som nog skall intressera er.

Jag flyttade mig närmare honom och berättade:

Det var en gång en flicka, som reste från ett lugnt föräldrahem på landet upp till Stockholm. Hon var vacker och oskuldsfull och visste ingenting om ormarna och tigrarna och krokodilerna och schakalerna, som ligga på lur vid en ung kvinnas väg. Hon blev offer för ett vilddjur, som uppträdde i tilldragande människohamn och talade människans vackraste språk men i verkligheten var både tiger och krokodil. Då flickan kom åter till sin hembygd, fick hon bära ett vanhederligt namn och utpekades med förakt av barndoms-vänner och bekanta. Hennes föräldrar dogo, och hon arbetade dag och natt för gossen sin, som ingen far hade, emedan vilddjuret med det vackra tungomålet hade gömt sig i gytthan av den smutsflod, som rinner genom städerna. Då gossen blev tolv år, kom lungsoten till modern. Och en vårdag, just då solen sjönk

bakom skogen och kastade en sista stråle in i dödsrummet på den vita kudden, där blodet från tärda lungor rann i röda strömmar, dog hon. Hennes gosse låg på knä vid sängen med ansiktet blekt som den dödas. Då han steg upp och såg ut genom fönstret, sträckte sig de långa skuggorna från skogen emot honom. Natten efter begravningen sov han i en eka på insjöns strand, där det tomma hemmet stod, och stjärnorna sågo ned på honom. Strax efteråt gick han ut bland människorna, där han fick heta "skökungen" och blev slagen, tills han hade strimmor som tigrarna. Då frös hans själ, och den vackra vita tron flög bort och —

Men vad är det för en hemsk historia, ni berättar? avbröt den döende och sökte i dunklet se in i mina ögon.

En berättelse om *människor*, kapten. —

Gäckas inte, nästan väste han och sökte resa på sig. Var hörde ni historien? —

En del hörde jag i en koja bland björkarna vid insjön. En ängel sjöng sorgesången i mitt öra, medan jag hade min kind vid hennes bröst. Den andra delen tilldrog sig i ett av gamla Sveriges mest respektabla samhällen. —

För Guds skull tänd ljuset och låt mig se ert ansikte, stönade den sjuke.

Kanhända det är bäst att låta ljuset vara, ty annars kan ni få se gengångare, kapten. —

Men vem i all världen är ni, som har kommit att plåga en döende, och vad är meningen med er hemska historia? utbrast han.

Jag kom ej, kapten, jag blev hitkallad. Mitt namn borde ni ej ha glömt. Jag heter Ismael Hagars son. —

"Hagars son?" Heter er mor Hagar? —

Min mor hette Hagar Elm, viskade jag, och ni,

som ligger här på evighetens gräns, är min far, och så sant jag lever, det är endast emedan ni är döende, som ni får veta det. Min mor talade om eder bedrift, och jag har vetat att det var ni, som bedrog henne, allt sedan jag hörde den snygga historien på Du Nord.

Det blev tyst så länge, att om jag ej märkt andedragen, skulle jag tänkt att han hade dött.

Vad tänkte han på dessa minuter? Jag tror han i minnet överskådade sitt brott, ty hans suckar blevo djupare och djupare.

Ismael, sade han plötsligt, jag ligger vid dödens dörr, vad skall jag göra? —

Göra upp er räkning med Gud. —

Finns det verkligen en Gud? utbröt han häftigt. —

Häda inte! Jag har också tvivlat, men vet nu att han finnes, sade jag. Min maka har funnit honom och vandrar i hans sällskap varje dag. Han har nått er här och sänt mig hit med ett budskap från en, som varit i evighetens värld i snart tjugu år. —

Vad är det för budskap? —

Budskapet om edert offers lidande, och det är ämnat att fördjupa er ånger. —

Åh, min usling, vad skall jag göra? suckade han. Gud, är du till, finnes det nåd? Åh, mitt förfelade liv! Åh, dessa spökbilder från det flydda. Gud! Gud!

Han tystnade litet. Jag lyssnade noga till hans andedräkt. Just då jag tänkte ringa efter sköterskan och tända ljus, började han åter tala, men rösten var svagare.

Ismael, sade han, vill du taga din ovärdige fars hand och hålla den en stund? Döden smyger sig på. Det är mörkt.

Jag steg upp, tände ljuset och ringde efter sköter-

skan. Ingenting att göra, han väntar på slutet, och det kan komma när som helst, sade hon.

Hon gick ut igen. Jag lät henne förstå, att jag skulle stanna en stund till och ville vara ensam med den döende. Då hon gått, gick jag fram till sängen, som jag lämnat för att tala med sköterskan, och viskade:

Far!

Han såg på mig.

Jag vill ta er hand och hålla den en stund — för hennes, *min mors skull.*”

Tack, Ismael, viskade han. Säg, du, vill du förlåta mig vad du lidit? —

Allt förlåtes inför döden, far! —

Tack, Ismael, men ack du, om jag fått höra dessa ord från *henne.* —

Önskar ni det verkligen? Ångrar ni er?

“Ångrar mig!” Det är inte ånger, det är eld i samvetet. Ack, om jag kunde höra ordet förlåtelse från *henne.* —

Detta hade jag väntat på. Jag böjde mig fram över sängen, lade min hand på hans kallsvettiga panna och sade: Hör mig, far. När mamma kände, att de sista minuterna voro komna, fick jag lägga mig på knä vid hennes säng, och medan blodet från lungorna sippade fram mellan läpparna, sade hon med sin sista kraft: “Ismael, min gosse, säg din far, om ni träffas, att jag förlåtit honom som Gud förlåtit mig.” Det var hennes sista budskap till er, far, förrän hon steg in bland änglaskaran.

Det lyste till i den döendes ögon. Tack, Gud! Förlåt, Gud! suckade han.

Rösten blev svagare och handen blev kallare. Dödens färg spred sig över dragen, men läpparne rördes. Sköterskan kom in.

Det är snart över, sade jag.

Hon gick till sängen. Mycket snart, viskade hon.

Plötsligt kommo några hastiga andetag och ett långt hacklande i bröstet. Så blev det tyst. Jag släppte handen. Tidvattnet, som sorlar mot vår strand, hade dragit honom ut på det stora, stora havet.

Jag drog försorg om att han fick en ordentlig begravning. På en stor gravgård i en av Sydneys utkanter är hans kulle. En liten marmortavla bär inskriften:

KAPTEN I. HELMER.

“Hans f. d. andre styrman har rest den lilla vården”, sade folket.

TRETTIOTREDJE KAPITLET.

“Och det var natt.”

ATER försvann ett år i stillhet och lycka, vilket nu i minnet synes som en minuts vandring i ett paradis. Men paradiset blev skövlat, sångfåglarnas röster dogo bort, löven blevo gula och föllo för kalla höstvindar. Bäckens, som lekte under snår och lumiga kronor och vid vars stränder små luftslott byggdes, har torkat ut för alltid.

Det var ungefär vid jultiden lilla Ebba blev sjuk. “Skarlakansfeber”, sade doktorn. Om ett par dagar förkunnade han att difteri också inträtt.

Jag såg på Maria, och hon såg på mig. Ingen av oss kunde dölja vår ångest. Vi visste väl, att ett barn sällan tillfrisknar efter att ha härjats av dessa båda sjukdomar samtidigt. Min hustru gick in på sitt rum. Jag visste varför och önskade, att jag hade kunnat följa henne. Vi behövde styrka i striden, som förestod, men endast hon kunde finna den. Då hon om en halvtimme kom ut, såg jag, att en kamp hade utkämpats och en seger över det upproriska hjärtat vunnits. Ansiktet var blekt och en stor klar tår hängde på hennes kind. Det är denna bild av min maka, som är djupast inskriven i själen och som minnet helst dväljes vid. Så måste hennes Mästare ha sett ut i örtagårdens djupa skugga, då han såg mot stjärnorna och sade: Fader, ske icke min vilja utan din. Men pärlorna på hans kinder voro av blod.

Dag och natt sutto vi vid den lillas bädd och vak-

tade, hur livet brottades med döden. Ack, så ont det gjorde i mitt hjärta, och vad skulle jag ej velat göra, om jag hade kunnat lida i den lillas ställe. Ibland blev mitt oprövade hjärta upproriskt, och jag sade till Maria: "Du, som har en Gud, ropa till honom att han bortkallar döden. Han får inte taga vår Ebba." Men hon såg på mig med sina stora, sorgfulla ögon, såsom man ser på ett oförståndigt barn, som inte förstår vad det begär. Ack, de dagarna och nätterna kring Ebbas läger! Jag kan ännu se tillbaka på dem och känna smärtan, som nästan ville kväva mig. Och jag kan se den bleka ängeln i kvinnogestalt, oändligt starkare och tåligare än jag, som satt vid huvudgården, vårdade och smekte vår lilla älskling. I lidandet, i den mörka prövningen, vad kvinnan blir stor! Prövningen synes vara den jordmån, i vilken hon frodas allra skönast och i vilken hon bringar fram den härligaste fågring.

Då den oundvikliga stunden kom, stodo vi vid lilla Ebbas säng hand i hand. Då jag böjt mig ned och med läpparna berört den lilla pannan sista gången, kunde jag ej se för tårar. Maria föll på knä vid bädden, tog barnets huvud på sin arm och höll den så, tills befrielsen kom. Den lilla gestalten skälvde till ett par gånger, och en ängel steg ned, som tog lilla Ebba på sina armar och bar henne till den eviga sommarens land.

Adjö, du lilla blomma! Jag skall väl se dig en gång, när Edens portar öppnas.

Det går så trögt att nedteckna dessa minnen. Jag ville lägga bort pennan och blott begrunda det flydda. Jag ville vara ostörd bland de heliga minnena och vårdarna, som en tid, en liten tid utgjorde ett Eden, där lyckans tempel stod. Men på tempelplatsen höras blott ekon av kära röster. I stället för livets glada

psalmer, som fordom brusade där, viskar kvällsvinden sin kvävda klagan över kullarna.

Det var blott två månader efter Ebbas död, då min maka intog sjuksängen. Sorg och mycket vakande hade banat väg för en farlig sjukdom. Tre veckor varade kampen. Hon dog med armarna lindade kring min hals.

“Snart skall jag träffa lilla Ebba, men min stackars, stackars Ismael, som blir ensam”, var hennes sista viskning. Så brast det enda hjärta i världen, som klappade för mig. Men det kändes hugsvalande i sorgen, att min makas tro hade triumferat i döden. “Snart skall jag se Ebba.” Och hon hade talat så trosvisst om mötet med Segerfursten. Härliga tro! Saliga andar, för vilka det inte finnes död. Vill du veta vad kristendomen är? *Detta är kristendom*: Liv i döden, oförgänglighet ur förgängelsen!

Hur fattig jag var i mitt tvivel! Hur ynkelig tvivlaren och otrosmänniskan är! Hon är lik strutsen, som aldrig kommer högre än huvudet och vars mission det är, att giva vackra fjädrar åt högfärden — fjädrar ur vingen, som aldrig förmått lyfta från jorden!

Länge, länge satt jag vid min avlidna hustrus sida. Jag hade ej förmågan att tänka. Sorgen förlamade för en stund tanken och känslan, och jag satt som i en dvala. Först då stegen hördes av likbesörjaren, vilken doktorn sänt, vaknade jag till. Han såg på mig med en blick av djupt deltagande, och jag gick ut ur rummet. Till en soffa i parken, där vi ofta suttit och språkat, medan den lilla lekte i gräset, styrde jag mina steg. Det var sent på kvällen, och lätta moln överskylde himlavalvet. Med en känsla som om hjärtat velat brista sjönk jag ned på det kära stället och hängav mig åt min sorg. Ljusen voro släckta, och det var natt!

TRETTIOFJÄRDE KAPITLET.

Mitt sagoland sjunker i havet.

D Å jag nu ser tillbaka på veckorna närmast efter Marias bortgång och tänker på huru förfärligt olycklig jag var, kan jag inte förstå, hur en människa kan gå igenom en sådan tid med kropps- och själskrafter oskadade. Det förvånar mig, att jag inte förlorade förståndet, vilket jag i ögonblick av förtvivlan nästan önskade, om det skulle kunna hjälpa mig att glömma min förlust. Men kanske inte sorgen är så djup, och kanske det endast är egenviljan, som lider så förfärligt. Kanske mesta delen av vad vi kalla sorg är plågan, som följer då litet själviskhet brännes bort i luttringen. För resten, varför sörjde jag så förfärligt? Helt enkelt därför, att jag lagt mig att drömma på ett skönt ställe och under den ljuva drömmen glömt att jag var på jorden, och uppvaknandet blev förfärligt. Borde jag inte i lyckan tänkt på, att ordningen här nere är sådan, att skatten kunde ryckas från mig när som helst? "Lyckan kommer, lyckan går" lärde jag redan i barnskolan. Men när lyckan kom, glömde jag helt bort den senare delen av ordspråket. Det är i sanning stor vishet i Pauli ord, då han säger, att "de, som hava hustrur, må vara såsom hade de inga, och de, som gråta såsom gråte de icke — och de, som bruka världen, såsom brukade de henne icke, ty denna världens väsende förgås." Allt är osäkerhet. Det gäller att vara beredd på förluster.

Ungefär sex månader efter min hustrus frånfälle började jag längta att få fara bort från dessa platser, som ständigt påminde mig om förlusten. Och småningom mognade beslutet att göra en resa till fosterlandet. Jag ville ut och lyssna till havet och återse Sverige och kanske titta in i socknen, där min moders kulle var. Lagkarlen, som hade mina affärer om hand, upplyste, att jag kunde få sälja vårt hem, vilket genom testamente från min hustru var mitt, till en nära släkting. Detta glädde mig, ty jag ville ej låta egendomen gå i främmande händer. Därför gav jag mitt bifall till affären. Och som köparen, vilken hade sitt hem i Melbourne, ville av släktkärlek ha det vackra stället, lät jag det gå för billigt pris. Men ändå inbringade det mig en vacker förmögenhet. Och därtill hade jag en vacker summa på en säker Sydney-bank.

Alla affärer ordnade, och sedan jag sagt farväl till de närmaste, stod jag färdig att resa. Det var verkligen min erfarenhet sedan min hustrus död, att "marken bränner under foten, trädet ingen skugga ger."

Kvällen innan båten skulle avgå, gick jag för att säga ett sista farväl till kullarna, där mina kära vilade. Det började redan skymma, då jag kom in på den stilla vackra gravgården. Och då jag knäböjde vid Marias och Ebbas gravar, var det nätt och jämt ljust nog att läsa inskrifterna på de små men fina vårdarna, jag låtit uppresa över dem. Lilla Ebbas kulle var så grön, den hade blivit väl vårdad, och på Marias började gräset, som nyligen blivit sått, att frodas. Ack, vilka dyrbara korn, som blivit sådda i den mörka jorden! Då jag tänkte därpå, föllo mina tårar ohejdat och blandade sig med kvälldaggen på de kära gravarna.

Länge satt jag där, och först då månen var ett långt

stycke upp på fästet, kunde jag slita mig lös. Med långsamma steg gick jag ut genom grinden och nedför den grusade gången mot gatan, där en hyrd droska väntade. Då jag kommit ungefär hundra fot från gravgården, vände jag mig om för att än en gång kasta blicken över den plats, där mina älskade sovo, och liksom inskräpa utseendet av den i minnet. Genom det höga järnstaketet såg jag, huru månstrimmorna föllo på de vita korsen och vårdarna och hur träden kastade långa skuggor över kullarna.

Farväl, viskade jag och skulle just vända mig om och fortsätta mot gatan, då jag såg eller tyckte mig se — jag vet inte vilket — min hustru och lillan stå rätt framför mig. Jag vet ej hur länge synen varade, kanske en halv minut, men jag såg dem så klart som någonsin i livet. Ofrivilligt förvånad, kommo namnen Maria! Ebba! över mina läppar, och båda sågo på mig och logo kärleksfullt, precis som de hade gjort så många gånger i livet. Maria lyfte sin hand och pekade upp mot det stjärnströdda fästet ett ögonblick. Och i nästa ögonblick var jag åter ensam.

Vad var detta? Var det en hallucination eller en nattens hägring? Inte vet jag! Men att något hos mig skådade dem eller levande bilder av dem, vilka kunde le och röra sig, det vet jag. Och jag var inte rädd. Deras närvaro verkade lugnande, syntes det. De voro klädda i vita sommarkläder, sådana de vanligtvis buro under den varma tiden. Ja, vad var det? För mig var det en helig syn, som kom för att under några ögonblick tala om osedda land och så försvinna, och kanske sammanvävdes med månskenet.

Jag gick med hastiga steg till droskan, undrande men på samma gång egendomligt glad. En stund se-

nare var jag i min hytt på den store ångaren. Där nedtecknade jag genast den sällsamma erfarenheten och begrundade den en lång stund. Men utgrunda den kunde jag ej, kanske jag får förklaring en gång, när vi inte längre vandra i jordens dunkla månstrimor.

Följande morgon ångade vi ut, och jag vinkade farväl till vänner och släktingar på stranden. Snart voro vi ute ur viken, ute på det blå, och jag såg mitt sagoland sjunka i havet.

TRETTIOFEMTE KAPITLET.

Hemma.

DET var med egendomliga tankar och minnen jag lämnade Sydney. Jag kom dit en fattig sjöman endast några år förut och lämnade nu som en rätt förmögen man. Underliga värld! Likväl har jag väl aldrig känt mig så fattig och ensam, som då jag från ångarens däck såg bort åt det försvinnande Australien. Vad var pengar mot de skatter jag förlorat! Inte kunde rikedom göra hjärtat glatt eller läka sårren, som blödde!

Vi hade en mycket angenäm resa. Den var också tillfredsställande för mig, ty havet gav en viss läkedom åt sinnet, och jag lyckades få vara ensam med mina tankar och betraktelser under hela resan. Jag hade lyckats få en hytt för mig själv, och vid måltiderna och på promenaderna var det sällan någon som tilltalade mig, och om någon försökte, blevo mina svar så enstaviga, att de avkylde vidare försök till bekantskap. Det är alltid en stor förmån att få resa utan att behöva prata med människor, som man ej känner och som vanligtvis inte ha något intressant att säga. Men då man har sorg eller är anlagd för betraktelser, är ensamheten en stor välsignelse.

Ombord dansades det varje kväll, och sällskapslivet med sin vanliga fånighet var huvudintresset för de flesta. Ibland rusade naturligtvis hela klungan på

däck för att se solnedgången, ty det är på modet att visa sig känslig för naturens skönheter, och man kunde sedan under måltiderna få höra om "a cute sunset", vilket var "ack, så poetiskt". Men i allmänhet sys-selsatte sig herrskapet med kort, vin, öl, intriger, förtal och kurtis, precis som på land.

Då det var månsken, var intresset i den lysande himlakroppen stort, att dömma av de många, som då vistades på däck. Men jag märkte, att mina ärade medpassagerare ansågo att månen kunde betraktas bäst parvis, d. v. s. av man och kvinna tillsammans. Och dessa par borde då ej vara för nära andra. Jag grubblade litet över, huru paren kunde skåda månen från de mörka vinklar och vrår, varifrån de syntes göra sina betraktelser.

Över Oceanen plöjde vår snabba båt och ilade snart in i Adenviken och genom Primsundet — från vars östra strand det endast är 60 mil till det "heliga" Mekka — in i Röda havet, vars vatten en gång lydde Mose stav. I Primsundet stå "De tolv apostlarna" med gråa huvud och vatten upp till midjan. Det är några klippor, som man givit det namnet, fast de varken på ett sätt eller annat likna apostlar. Själva formen påminner ej om apostlar, och vore de riktiga apostlar, stode de väl ej där utan sökte komma i land för att missionera i mohammedanismens huvudstad. Dock kanske de äro symboliska dessa sten-apostlar. Vågorerna ha slagit mot dem under årtusenden, men de stå kvar på sin plats, där världsdelarna mötas.

Röda havet var varmt. Några storslagna hägringar i Sinai öken gjorde dagarna intressanta, och nätterna voro så sköna, att jag ej kunde förmå mig att gå till min hytt. Jag tänkte på underbara berättelser från

fordomdags, då en hel nation ej långt från dessa stränder tågade mot sitt löftesland under samma stjärnevimmel, som nu glittrade över vårt skepp. Natthimlen är underbar där nere i det klara, torra klimatet, och åsynen av öknen med konturer av blåa berg i fjärran ge en vemodston åt scenen. Man tänker på karavaner och på mänsklighetens ökenfärd under de eviga stjärnorna.

Förbi Suez foro vi genom träskiga sjöar in i den egentliga kanalen, som vid Port Said utmynnar i Medelhavet. Gibraltarsund kommer näst, där Oceanen och Medelhavet gjutas tillsammans. Och så bär det åter mot norr.

Från London, dit vi anlände en ruskig decemberdag, reste jag till Göteborg och därifrån till Stockholm, där jag bodde under vintern och sysselsatte mig med läsning, studier och kortare resor. Även började jag som tidsfördriv nedteckna en del av mina erfarenheter.

I Stockholm träffade jag magister Nordring. Sedan vi samtalat om ditt och datt frågade jag efter kapten Sjöholm och Mysteria. Magistern berättade då, att sedan kaptenen annonserat vitt och brett, erhöll han en dag ett brev från Buenos Ayres, skrivet på engelska och av följande innehåll:

“Annonsera ej mer efter anhöriga till den flickan, som oceanen gav eder. Hon var utsatt för att upptagas och ögon, ej långt ifrån, vakade över hennes välfärd. Hela länders välfärd och fred stod på spel genom hennes födelse, och hennes far kunde ej vidkännas sitt barn. Fartyget, som upptog henne, sågs av intresserade, och vi äro glada att hon fått ett hem. Må den heliga jungfrun välsigna eder.”

Brevet hade ingen underskrift, och flickan förblev *Mysteria Oceana*.

Då sommaren kom, beslöt jag att resa till min hemort för att se min moders gravkulle och stugan, där jag föddes. Jag tog in på det lilla hotellet i köpingen, på vilket samme man förde spiran, som jag sett där i mina gossår. Naturligtvis fanns där ingen, som hade den ringaste aning om vem jag var. Och jag lät dem endast veta, att jag önskade bo där en tid för att njuta av kustklimatet och att jag önskade att ha häst och schäs till mitt förfogande, vilket lovades, då det blev klart, att gästen inte var anlagd att pruta på priset för tjänster och bekvämligheter.

Min första utflykt gällde barndomshemmet, som stod kvar i lunden, och som, ehuru det var bebott, såg rätt fallfärdigt ut. Jag band hästen vid den lilla stigen jag kände så väl, gick fram och knackade på dörren. En medelålders kvinna öppnade och frågade skyggt vad som önskades. Jag bad om ett glas mjölk eller vatten, om ej mjölk fanns i huset. Hon bad mig stiga in, vilket jag gjorde med klappande hjärta. Det var vitt och rent i huset, fast fattigdomen nog syntes här och där.

Då jag druckit mjölken, gav jag henne 25 öre, som hon ej ville taga emot, förrän jag nödgat henne.

En liten nätt stuga det här, sade jag, och mycket vackert belägen.

Ack ja, svarade hon, det skall ju vara vackert här, fast vi fattiga sällan ha tid att se på det. Men tyvärr är inte stugan vår, utan vi arrendera den.

Jaså, någon rik bonde äger väl den? —

Ja, platsen äges av en, som heter Kålman, och en hård värd är han. Min man får göra dagsverken för

att vi bo här, och allt flera och flera fordras varje år. Den fattiges lott är ej så lätt i livet. —

Det är litet underligt, sade jag fundersamt, att en bonde äger denna lilla plats, som man skulle tro tillhörde det så kallade småfolket och synes vara inrättad så.

Ja, sade kvinnan, det har sin egen historia. Platsen tillhörde en gång gamle Elms, ett hederligt folk, som för länge se'n sluppit ifrån jordens strid. De hade en dotter eller egentligen fosterdotter, som råkade få en son — stackars barn! Då gamle Elm dog bodde dottern och pojken här en tid. Så dog hon, och gossen kom på socknen. Kålman tog honom, tills han en natt rymde från alltihop. Och då påstods det, att han också hade stulit från sin husbonde, och därför samt för något annat, som jag inte minnes, fick Kålman den här platsen. —

Och pojken har aldrig hörts av? —

Nej, pojckstackarn föll i ett kärr i skogen och drunknade, och som kärret är bottenlöst, så kunde ej kroppen hittas.

Sorgligt öde, sade jag beklagande och tog farväl.

Dagen därpå körde jag till fjärdingsmannens hem och fann den hedersmannen vid liv och rätt så kry, ehuru åldern satt synbara bomärken på honom. Han höll på att hugga bränsle, då jag körde in på gården.

Goddag, fjärdingsman, hälsade jag och gick fram till honom efter att ha bundit hästen.

Goddag, svarade han långsamt och synade mig noga. Men jag hade förändrats för mycket för att han skulle kunna känna igen mig.

Ni känner inte igen mig? —

Nej, det gör jag inte. Får jag fråga vem det är? —

Jag skall säga vem det *var*, om ingen hör oss: De brukade kalla mig Hagar Elms pojk'' och sedan Kålmans dräng . . .

Hade åskan slagit ned, kunde inte gubben ha blivit mera övrraskad. Då han stirrat på mig en stund, utropade han: Jaså, du, jag skulle få se dig igen. Och Gud vare lov, du ser ut som en riktig karl.

Tack, sade jag, ni var den enda i socknen, som önskade jag skulle bli det. —

Kom med in nu och låt oss språkas vid, sade gubben.

Tack, sade jag, men minns, att ännu så länge skall ingen få veta vem jag är.

Nej, svarade han skrattande, du ligger än på botten av bottenlösa kärret, och din åminnelse hålles vid makt av Kålmans gravskrift. —

Är den där än? —

Ja, och han ser efter att den inte skall förfalla och att skriften ej skall bli dunkel. —

Han måste hata mig riktigt, den stackarn, sade jag.

Man förlåter aldrig den man förorättat, svarade gubben.

Länge samtalade vi, och han lyssnade med intresse och deltagande till min historia.

Det synes, som om vi äro lekbollar för ett öde, sade han, när jag slutat. Men jag vet det är en mening i det hela. Men får jag fråga: vad tänker du göra nu?

Jag vet inte så noga. Då jag bott här en tid får jag se, sade jag.

Kom och hälsa på ofta, bad gubben, då vi skildes, och jag lovade det med nöje.

I den lilla socknen ådrog sig en främling inte så litet uppmärksamhet och man talade snart om mig i varje stuga. Man undrade vad mitt ärende var, om

jag var gift eller ogift, hur stor förmögenhet jag hade o. s. v. Att jag var mäkta rik hade hotellets ägare försäkrat. I den tron styrktes de också, då jag köpte en liten segeljakt, som jag ensam seglade och som gav mig stort nöje. Jag lejde en femtonårig son till en fattig fiskarenka att taga vara på min båt, för vilken tjänst jag betalade honom bra. Det var en trevlig och intelligent gosse. Vi blevo riktiga vänner, och hans hem besökte jag ibland.

En dag fick jag påhälsning av kyrkoherden — den gamle var inte mer — som bjöd mig till kyrkan och bad mig hälsa på i hans hem någon gång.

Man har inte mycket sällskap här, och det är roligt att tala med en som kommer från den stora världen, sade han.

Säges det, att jag kommit från den stora världen? sporde jag leende.

Ja, man vet inte riktigt varifrån men söker få reda på det, svarade pastorn.

Lycka till, sade jag, men om de vänta litet, skola de få reda på det utan besvär.

Sommaren gick, en stilla trevlig sommar, och hösten kom. Mina planer hade nu mognat, och jag väntade på det lägliga tillfället att sätta dem i verkställighet.

På hösten är tiden för husförhören, och fast jag ej varit en flitig kyrkogångare, infann jag mig på det första förhöret, som innefattade Kålmans gård. Han var också med familj närvarande och hade tagit plats långt framme i skolrummet, som var alldeles fullpackat med folk.

Jag kom in sent, och läsningen hade redan börjat. I mitt sällskap var den gamle fjärdingsmannen, som

kände till min lilla plan. Man anvisade oss ett par stolar. Folket såg litet nyfiket ut och kanske undrade, varför jag infann mig på ett sådant möte. När turen kom till oss, läste fjärdingsmannen först och besvarade ett par enkla frågor, varefter jag steg upp och läste nästföljande verser.

Då förhöret var över och en psalm skulle sjungas, steg jag upp.

Förlåter kyrkoherden att jag säger några ord? frågade jag.

Hm, ja—ja—, var så god, svarade han litet överraskad.

Välan, sade jag, jag har begagnat mig av detta tillfälle att offentligen säga några ord till dessa församlade sockenbor, av vilka jag känner de flesta från dagar, som flytt.

Ett lågt "aaaah" från sockenborna.

Jag fortsatte: Jag har tillbringat min barndom i denna socken ej långt från detta skolhus, där jag erhöill min första kunskap. Många år ha gått sedan dess, och då jag nu återvänt, är det endast för att rentvå min moders minne från en skymf, som blivit kastad därpå. Då jag nyligen strövade genom skogen, kom jag till ett kärr, och där fick jag se en sorts skylt, på vilken stodo målade dessa ord: "På botten av detta bottenlösa kärr ligger den oäkta sonen Ismael Elm, modern hette Hagar, född i synd och i Stockholm, och avled i denna församling. Genom oärlighet och otacksamhet fick han sin död här." Och så följde en marning att vörda överheten o. s. v. samt "eftertryck förbjudes".

Jag stannade och såg ett ögonblick på Kålman, vilken såg ut "som fallen från skyarna".

Emellertid, fortsatte jag, måste den vise, som ristade denna snillrika gravskrift begått ett minnesfel. Först och främst ligger inte Ismael Elm på botten av det bottenlösa kärret, ty jag är Ismael Elm, fast jag sedan tagit namnet Hagarson. Och för det andra var inte Hagar Elm moder åt en tjuv, ty jag har aldrig stulit ett öre vare sig från herr Kålman eller någon annan, och jag frågar honom här, om han står vid sin beskylldning.

Det blev så tyst. Kålman skiftade i alla färger och syntes inte kunna få fram ett ord.

Herr Kålman, fortfor jag, svara mig här inför dessa sockenbor, om Hagar Elms son någonsin stulit från er.

Jag fann pengarna sedan, stönade han fram. —

Men glömde att sätta detta intressanta faktum i ett extra litet postskriptum på minnestavlan? sade jag ironiskt.

Inget svar.

Nåväl, fortsatte jag. I sockenbor och herr kyrkoherden haven hört, vad som blivit sagt. Kålman har ljugit på mig under alla dessa år och haft denna fina minnestavla på sin egendom. Jag kunde uttaga stämning och engagera den bästa advokat i landet att upptaga denna sak, men den enda upprättelse, jag söker, är, att Kålman återgiver mig mitt barndomshem och jordbiten, som tillhör detsamma, samt att hans skylt vid kärret skall stå kvar ett år till som ett värdigt monument över hans skurkstreck. Jag begär inte svar genast, ty herr Kålman är tankspridd nu, men då jag senare i fjärdingsmannens och, om han så önskar, i en advokats från Stockholm närvaro skall tala med honom, är jag säker att han skriver under på dessa villkor. En tid tänkte jag på att kräva en värre hämd

för alla de slag och blånader, som jag fått från hans hand, men mitt sinne har mjuknat i provningar sedan dess.

En sak till önskar jag säga, och det är, att fast jag en gång tänkte, att jag aldrig skulle lära mig att älska dessa trakter mera, känner jag, att den plats, där min barndom förflutit och min moder vilar håller mig med starka band. Alltså, åtminstone en tid varje år kommer jag att bo i mitt barndomshem.

Det går ej att beskriva den förvåning och det intresse, varmed man lyssnade till mina ord. Några torkade ögonen, men de flesta sutto orörliga och stirrade på mig.

Då jag slutat, steg pastorn upp och sade några hjärtliga ord och beklagade, att en sådan skymf skulle kastas över min moders minne. Så upplöstes mötet.

Alla ville hälsa på mig, men prästen tog mig under armen och förde mig bort.

Som jag hade förmodat, var Kålman glad att få gå in på mina villkor, och barndomshemmet kom åter i min ägo. Jag började genast, sedan jag hjälpt dem som bodde där till ett annat hus och sett till att de ej blevo lidande av den oväntade flyttningen, att ombygga och försköna stället. Om en kort tid var det en liten villa, där jag ämnade tillbringa många somrar under fiske och vandringar i skogen. Det var så stilla och heligt där efter livets strid, och jag tänkte, att kanske mina sår skulle här bli läkta i naturens sköte.

TRETTIOSJÄTTE KAPITLET.

Aftonbönen.

VINTERN hade gått med drivor och is, våren med knoppar och skurar, och sommaren hade kommit med blommor och fågning. Det var så skönt vid insjöns strand mellan björkarna, då fåglarna sjöngo dagen i ände och fjärilarne fladdrade efter blomstren. Men i min själ rådde ännu samma oro som förr, och naturen syntes inte äga det läkemedel, som jag behövde. Jag gick svårmodig omkring i mitt paradis, och mitt hjärta var hos de döda, vilka mina tvivel sade mig, att jag aldrig, aldrig skulle träffa. Då jag tänkte på dem, var det liksom om den svarta korpen, stackars Poe diktat om, hade ropat på fönsterkarmen till min själ: "Aldrig mer! Aldrig mer!" Jag kände, att de i sin ljusa tro hade lyft sig till rymder, dit jag aldrig skulle kunna komma. Och tanken på den eviga skilsmässan, blandad med oron över mitt eget öde, drev mig hart när till förtvivlan. Jag frågade mig själv varje dag och natt: "Skall jag aldrig finna ro, eller finnes det inte frid för mig?"

Så hände det sig, att jag en afton kom att gå förbi stugan, där "Tokige Anders" med sin lilla familj bodde. Det var ett gott stycke från mitt hem, men min oro drev mig ut på långa strövtåg, ofta till de mest otillgängliga trakter.

Jag hade, sedan jag kom till socknen, hört åtskil-

ligt om denne Anders, som hade flyttat in, man visste inte varifrån, och nu sysselsatte sig med fiske och arbeten på jordbiten kring hemmet. Namnet "Tok-Anders" hade han fått, emedan han i religiöst hänseende ansågs vara mycket svärmisk. Han var inte nöjd att tjäna Gud som andra göra. Men han ansågs för övrigt normal och troddes hava "sett bättre dagar".

Då jag gick förbi stugan var det redan skumt fastän det var på försommaren, och familjen satt omkring ett bord framför den öppna dörren. På bordet brann en lampa, som kastade ett matt sken kring rummet. De hade just avslutat sin aftonmåltid, försenad kanske emedan de varit ute och satt näten. Anders satt med hopknäppta händer framför en öppen bibel och läste. Hela tavlan fängslade mina ögon på ett ögonblick, och rösten från den läsande kom klar ut till mig på stigen, som gick förbi den lilla gården. Jag saktade mina steg för att lyssna. Orden som kommo till mig voro dessa:

"Kommen till mig, I alle, som arbeten och ären betungade, och jag skall vederkvicka eder. Tagen på eder mitt ok och lären av mig, ty jag är mild och ödmjuk i hjärtat, och I skolen finna ro till edra själar."

"Vederkvickelse och ro!" — Var det annat jag jäktade efter?

Läsningen tystnade. Jag hade stannat och hörde nu husfadern högt och klart samt med förvånande väl valda uttryck tacka Gud för dagen och för dagligt bröd och särskilt för att det finnes ro för själen hos Jesus. "Tack", sade han, "att jag efter så mycken oro fick ro hos dig."

Bönen tystnade, och jag ville fortsätta min vandring. Men det var något i min själ, som manade mig

att gå in och fråga den bedjande, hur han hade funnit ro.

“Men det är ju galet att gå in och framställa en sådan fråga”, sade en annan röst. Att han kallades Tok-Anders, brydde jag mig inte om, ty livet hade lärt mig att ej fästa avseende vid hopens opinion.

Emellertid, jag beslöt att gå in. Han kände mig till utseendet och frågade vänligt, vad som gav honom nöjet av ett besök från herr Hagarson.

Jag märkte hans artiga språk och lediga uppträdande men hade ej tid att tänka på annat än mitt ärende.

Jag kom in, sade jag, emedan jag hörde er tacka Gud för ro till själen. Jag ber er att säga mig, hur man får denna ro.

Jag har inte haft ro på många långa år. Jag är en tvivlare, och tvivel ge ingen ro, utbrast jag.

Det vet jag allt för väl, svarade han.

Nåväl, hur får då människohjärtat frid och ro?

Han öppnade bibeln vid stället, han läst. Se här, sade han, vad det står: “Kommen till mig!” Har ni gjort det? —

Nej. Hur kommer man? —

Hur kom ni hit till mig? —

Jag log i mitt bekymmer och svarade: Jag gick hit.

Välän, en, som sagt dessa ord, är när oss, hos oss. Tala om för honom, vad ni sagt för mig. Säg, att ni tvivlar och att själen är sjuk. Säg, att ni ej själv kan finna ro och bed honom giva er ro. Och bed honom om tro. Jag behöver inte uppmana eder att kasta bort spetsfundigheter och att komma som ett barn, som behöver lära.

Tack, sade jag, och godnatt.

Godnatt och må ni få frid, svarade han.

Jag gick inte längre än till skogsbrynet. Där lade jag mig ned. Kampen där under lummiga kronor och bland åldriga furor är inte för dessa blad. Men likasom för Jakob efter natten vid Jabbok, så gick solen upp och ställets namn blev Peniel.

Nästa dag återvände jag till Tok-Anders — om människorna anade, vilken bitter satir mot dem själva det är att giva sådana män dylika titlar! — och han såg genast, att det var ljusare. Men inte med en blick ens frågade han, hur det hade skett, utan han lät mig tala som jag ville. Och jag bara tackade för hans goda råd, tryckte hans hand och började språka om andra saker. Erfarenheten var allt för ny och helig att tala om, och hans taktfulla själ insåg det.

Och vem tror mina läsare Tok-Anders var? Jo, ingen annan än studenten, som i min tidiga ungdom språkade ur mig barndomstron, den glade studenten, som lämnat mig, blossande sin cigarr och svängande den fina spatserkäppen!

Hur överraskad jag blev, då jag förstod att så var förhållandet. Jag hade ju med förvåning märkt hur beläst och belevad han var och vilken fin vältalighet, som flödade fram, då han blev eldad av sitt ämne. Jag frågade honom hur han hade kommit till Strands socken.

Åh, sade han leende, jag var här som student och botaniserade en sommar — det var under min universitetstid — och jag fattade tycke för platsen. Då jag sedan efter många erfarenheter sökte ett undangömt hem, valde jag denna socken.

Hur länge sedan är det ni botaniserade här? —

Det var 18—. Jag var en tanklös, högmodig fri-

tänkare den tiden. Jag gjorde stor skada då. En intelligent gosse pratade jag barnatron ifrån. Sedan har jag ivrigt sökt honom. —

Och ej funnit honom? —

Nej, men jag hoppas Gud skall leda det så, att vi träffas, sade han allvarligt.

Han har redan gjort det. Jag är den gossen, sade jag och grep hans hand.

Stora tårar kommo i hans ögon, och han tackade Gud. Han hade ej hört historien om min död och mindes ej var jag arbetade, visste endast att jag var borta. Som han ej umgicks så mycket med folk, fick han ej heller veta något vidare om vad som var på tal.

Efter denna upptäckt blevo vi förtrogna vänner, och han berättade för mig, hur han efter ett utsvävande liv gjort konkurs på allt, sin förmögenhet och sitt fritänkeri, samt efter mycken kamp funnit ro. Nu levde han stilla av sitt arbete och med sin talrika boksamling och fiskade under sommaren. Och folket kallade honom Tok-Anders. Du sluga, sluga värld! Vilken komplimang är icke ett sådant namn från hopen!

Min berättelse är slut. En enkel levnadssaga är den. Jag älskar att ibland i stillheten uppkalla de olika händelserna, den ena efter den andra. Vad meningen är med dem alla, förstår jag ej. På några av grifterna stå stora frågetecken, som dock ej längre förskräcka mig. Där äro så många löjen och så många tårar, så många nätter och så många solskensstunder. Och av alla dessa småbilder är jag oförmögen att sammanfoga en hel, harmonisk tavla. Liksom de små barnen att börja med ej av bokstäverna på sina små träblock kunna sammansätta ord och meningar, så har icke heller jag kunnat sammanfoga händelserna till ett hammoniskt helt.

Då jag nu helt flyktigt betraktat det flydda, söker jag också blicka framåt mot det kommande. Och där är det ljus! Morgonsolen går upp över ett skönt landskap, där gräset alltid är grönt och blommorna alltid stå i fägring och döden inte är mer; där paradisen aldrig skövlas och träden inte fälla sina löv och innebyggarne alltid äro lyckliga; där stormdrivna komma till ro och uttröttade få vila och sjuka bli för alltid läkta; där inga gravar grävas och inga klockor klämta dödens budskap och inga vita vårdar predika om förgängelse; där de levande vattenkällorna äro, som aldrig torka ut, och livets kristallflod sorlar fram mellan träd, vilkas löv få tjäna till folkens läkedom; där slitna familjekransar åter sammanbildas och sången aldrig vibrerar av halvkvävd smärta.

På den stranden har jag de kära, som jag gråtit över: min moder, vars liv slocknade, när solen sjönk bakom skogen, samt mitt barn och hennes moder, som gingo ifrån mig och över vilkas kullar sydkorset håller vakt. Och där skall jag träffa de älskade och i den ljusa atmosfären se svaret på livets gåta. "Och Lammet, som är mitt för tronen, skall leda dem till levande vattenkällor, och Gud skall avtorka alla tårar från deras ögon."

Och under årens gång skall jag försöka tjäna det sköna landets herre. Om somrarna skall jag på min jakt segla kring på Sveriges kuster och missionera bland sjömännen. På missionssalarna får man gärna tala, om man har ett budskap att frambära, och på fartygen är man välkommen med böcker och tidningar, då man förstår sjömannen och kan nå hans hjärta. Min vän Tok-Anders har lovat följa mig ibland, och jag skall tillse, att hans familj inte blir mindre väl

försörjd för det. För resten äro vi som bröder, och jag blir snart ansedd lika "tokig" som han, i synnerhet om folket får reda på syftet med våra vikingafärder. Men vi gråta ej över folkets opinion om oss. Snart skola vi hålla andliga sammankomster i min villa på söndagseftermiddagarna. Och jag lovar, att Tok-Anders då kommer att ha något att säga. Han är född till talare och är full av nit för Herrens sak.

Under tiden vi laga allt i ordning ha vi det trevligt. Den förre botanisten och Ismael läsa och diskutera till långt på nätterna, och på fiske blir aldrig vila av, medan näten stå ute, ty vi ha så mycket att språka om.

Och hur är det med sorgen? Den är kvar. Men liksom i påskmorgonsberättelsen, så har det kommit en ängel, som talar om morgon och återseende. Och detta gör sorgen ljuv.

SLUT.

THEOLOGY LIBRARY
CLAREMONT, CALIF.

441480

PT
9995
P4
I8
Peterson, Frithiof Jeremias, b.1878.
Ismael Hagarson; en berättelse, av Röl
Gording. 2.uppl. Chicago, Covenant Book
Concern [c1915]
304p. front. 20cm.

From the library of Leland H. Carlson.

I. Title.

441430

CCSC/mmb

